

AZ EURÓPAI ÖRÖKLÉSI RENDELET ELJÁRÁSJOGI INTÉZMÉNYEINEK ELEMZÉSE

*A hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére irányuló egyes
tagállami eljárások összehasonlító vizsgálata*

dr. Suri Noémi

Doktori értekezés

Kézirat lezárva: 2017. 10. 22.

Témavezető: Prof. Dr. Harsági Viktória
tanszékvezető egyetemi tanár

Budapest, 2017.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog-és Államtudományi Doktori Iskola

TARTALOMJEGYZÉK

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE.....	7
I. BEVEZETÉS	11
II. AZ EURÓPAI ÖRÖKLÉSI RENDELET.....	21
1. A rendelet szabályozási módszere.....	21
1.1. A hagyaték jogának (lex successionis) meghatározása.....	24
1.1.1. A hagyaték feldarabolásának elve.....	26
1.1.2. A hagyaték egységének elve mint objektív kapcsolóelv.....	29
1.1.3. A hagyaték egységének elvét „áttörő” rendszer.....	30
1.1.4. A rendeleti szabályozás.....	31
1.2. A kapcsolóelvek dilemmája.....	32
1.2.1. Az örökösök szokásos tartózkodási helyének meghatározására tett kísérletek.....	34
1.2.2. A rendelet jogtechnikai megoldása - De lege ferenda javaslat.....	39
1.3. A végintézkedési szabadság korlátai.....	40
2. A rendelet hatálya	42
3. A joghatóság szabályozása.....	46
3.1. A szabályozás rendszeréről általánosságban.....	46
3.2. Az általános joghatóság.....	48
3.3. Megállapodás a joghatóságról – kizárólagos joghatóság feltételei.....	50
3.4. Joghatóság jogválasztás esetén – a joghatóság és az alkalmazandó jog kapcsolata.....	52
3.4.1. Szokásos tartózkodási hely EU tagállam területén.....	52
3.4.2. Szokásos tartózkodási hely harmadik állam területén.....	54
3.5. Kiegészítő joghatóság.....	56
3.6. Forum necessitatis.....	58
3.7. A joghatósági rendszer értékelése.....	58
4. Perfüggőség és az összefüggő eljárások.....	60
4.1. Perfüggőség szabályozása.....	60
4.2. Az összefüggő eljárások szabályozása.....	61
4.3. A perfüggőség és az összefüggő eljárások szabályozásának értékelése.....	62
5. Határozatok elismerése és végrehajthatósága	64
5.1. Elismerés.....	64
5.1.1. Az elismerés szükségessége.....	64
5.1.2. Az elismerés szabályozása.....	68
5.2. Végrehajthatóság.....	73

5.2.1. Az exequatur eljárás „megtartása”	73
5.2.2. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás részletszabályai	74
5.3. Az elismerésre és a végrehajthatóságra vonatkozó szabályozás értékelése	78
6. Egyéb közokiratok és bírósági egyezségek	81
6.1. A határon átnyúló öröklési ügyekben kiállított egyéb közokiratok szabályozásának igénye	81
6.2. A közokiratok elfogadása.....	84
6.3. A közokiratok valódiságának és tartalmának megtámadása	87
6.3.1. A közokiratok valódiságának megtámadása	87
6.3.2. A közokiratok tartalmának megtámadása	88
6.4. Előzetes kérdés elbírálása	89
6.5. A lex fori és a lex causae párhuzamos érvényesülése	89
6.6. A közokiratok végrehajthatósága.....	90
6.7. Bírósági egyezségek szabályozása.....	90
6.8. A közokiratokra vonatkozó szabályozás értékelése	91
7. Az európai öröklési bizonyítvány.....	93
7.1. Egy közös (európai) okirat megteremtésének igénye a határon átnyúló öröklési ügyekben.....	93
7.2. A bizonyítvány célja, lényegi sajátosságai.....	95
7.3. Joghatóság a bizonyítvány kiállítása esetén.....	97
7.4. A bizonyítvány kibocsátására irányuló eljárás.....	98
7.5. Az öröklési bizonyítványhoz kapcsolódó jogvédelmi mechanizmusok.....	101
7.6. Az európai öröklési bizonyítvány joghatásai	104
7.7. A szabályozás értékelése.....	105
III. AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁSOK JELENTŐSÉGE ÉS SZABÁLYOZÁSA AZ EGYES ÁLLAMOK POLGÁRI ELJÁRÁSJOGÁBAN	108
1. Az összehasonlítás célkitűzése	108
2. Öröklési eljárások Németországban.....	111
2.1. Az öröklési jog és a hagyaték jogának elhatárolása	112
2.2. A Nachlassrecht rendszeréről általánosságban – A hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozó eljárások	114
2.3. Öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás („Erbscheinsverfahren” és az „Erbschein”).....	117
2.4. A hagyatéki gondnok intézménye	121
2.5. Végintézkedés végrehajtása és a végrendeleti végrehajtó részére kiállított tanúsítvány („Testamentvollstreckerzeugnis”).....	124
2.6. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása Németországban	125
2.6.1. A kollíziós jog és a polgári eljárásjog kölcsönhatása („Gleichlaufprinzip”).....	125

2.6.2. Külföldi határozatok elismerése és végrehajthatósága Németországban	129
2.6.3. Az európai öröklési bizonyítvány	131
2.6.4. Közokiratok valóságának megtámadása	133
3. A hagyaték átadására irányuló eljárás Ausztriában.....	134
3.1. Az öröklési jog és a hagyaték kapcsolata az Osztrák Köztársaságban, az öröklési eljárás jelentősége.....	134
3.2. A hagyaték átadására irányuló eljárásban közreműködő szervek és személyek	136
3.3. Az öröklési eljárás szakaszai	138
3.4. A hagyaték bírói úton történő átadása („Einantwortung” és az „Einantwortungsurkunde” jelentősége)	141
3.5. A hagyatéki gondnok és a végrendeleti végrehajtó intézményének szabályozása	142
3.6. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása	145
4. Öröklési eljárás Magyarországon	152
4.1. Az öröklési jog rendezőelvei és az öröklési eljárás kapcsolata	152
4.2. Az öröklési eljárásban közreműködő személyek és szervek.....	156
4.3. A hagyatéki eljárás természete	158
4.4. Hagyatéki eljárás során hozott egyéb határozatok	162
4.5. Hagyatéki gondnokság és a végintézkedés végrehajtása.....	170
4.6. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása	175
4.7. Az európai öröklési rendelet hatása a magyar öröklési eljárásra.....	181
5. Öröklési eljárás Hollandiában	184
5.1. Az öröklési jog rendezőelvei és az öröklési eljárás kapcsolata	185
5.2. Az öröklési eljárásban közreműködő személyek és szervek („boedelnotaris”, „kantonrechter”, „griffier”)	187
5.3. Az öröklési eljárás („opvolgingsproces”).....	189
5.4. Hagyatéki gondnokság és a végintézkedés végrehajtása.....	190
5.5. Az öröklési bizonyítvány („verklaring van erfrech”) és végrendeleti végrehajtó tanúsítványa („verklaring van executele”)	191
5.6. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása Hollandiában.....	192
6. Haláleset folytán történő tulajdonszerzés Olaszországban	197
6.1. Az öröklés intézményének szabályozása Olaszországban	197
6.2. Az öröklés fogalma: a „vocazione”, a „delazione” és az „acquisto” jelentősége.....	198
6.3. A hagyaték felosztása.....	200
6.4. Az örökség megszerzésében közreműködő személyek.....	200
6.5. Az okiratok jelentősége a haláleset folytán történő tulajdonszerzésben	201
6.6. A végrendeleti végrehajtó intézménye	202
6.7. Határon átnyúló öröklés szabályozása Olaszországban	204

7. Az öröklési eljárás jelentősége az egyes európai államokban – az összehasonlító elemzés következtetései.....	208
7.1. Az öröklési eljárás fogalma, jelentősége és szerepe a tagállamokban	210
7.2. Az öröklési eljárásban közreműködő személyek és szervek.....	211
7.3. Határozatok és egyéb okiratok jelentősége a tagállami öröklési eljárásokban.....	213
7.4. A hagyatéki gondnokság és a végintézkedés végrehajtásának értékelése.....	215
7.5. A határon átnyúló öröklési ügyek szabályozása a tagállami jogban	220
7.5.1. A kapcsolóelvek rendszere.....	220
7.5.2. A joghatóság és az alkalmazandó jog kölcsönhatása	221
7.5.3. Az elismerés és végrehajthatóság.....	221
IV. AZ ÉRTEKEZÉS KÖVETKEZTETÉSEI	223
1. Az értekezés következtetései az európai öröklési rendelet elemzésében	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
2. Összehasonlító kutatás eredményeinek összefoglalása	230
3. Az értekezés de lege ferenda javaslatai	232
3.1. Az európai öröklési rendelet körében.....	232
3.2. A magyar öröklési eljárás körében.....	233
4. Az értekezés alapvető célkitűzésére adott válaszok	235
4.1. Az öröklési rendelet által felszámolt eljárásjogi akadályok	235
4.2. Az öröklés rendelet által fel nem számolható eljárásjogi akadályok	235
IRODALOMJEGYZÉK.....	236
AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE ...	255

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel és hálával tartozom elsősorban *Prof. Dr. Harsági Viktória tanszékvezető asszonynak.*

Ezúton szeretném megköszönni *Prof. Dr. Szabó István dékán úrnak, Prof. Dr. Varga Zs. András és Prof. Dr. Schanda Balázs prodekán uraknak,* a Doktori Iskola vezetőinek, *Dr. Kovács Péter és Dr. Bándi Gyula professzor uraknak* a lehetőséget, a bizalmat és az értekezés elkészítéséhez nyújtott támogatást.

És nem utolsó sorban *Szüleimnek* a végtelen sok szeretet, az átadott értékeket, a tudatos útravalót.

Köszönöm *Édesanyámnak,* hogy mára elfogadta és megbocsátotta nekem, hogy a bírói pálya helyett a tudományos utat választottam.

Köszönöm.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Alaptörvény	Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
AußStrG	Außerstreitgesetz (Ausztria) Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz – AußStrG.) BGBl Nr. 111/2003.
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (Németország) Bürgerliches Gesetzbuch v 18. 8. 1896, RGB1 195, BGB1 III 4 Nr 400-2 Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738)
Brüsszel-I. rendelet	A Tanács (2000. december 22.) 44/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2001. 01. 16. L 12. szám
Brüsszel-Ia. rendelet	Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2012. 12. 20. L 351/1. szám
Brüsszel-IIa. rendelet	A Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2003. 12. 23. L 338. szám

BW	Burgerlijk Wetboek (Hollandia) WET van 28 december 1859
EO	Exekutionsordnung (Ausztria) Gesetz vom 27. Mai 1896, über das Exekutions- und Sicherungsverfahren (Exekutionsordnung – EO). RGB1 Nr. 79/1896
FamFG	Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I. S. 2586, 2587)
Heidelbergi Jelentés	Stellungnahme zum Vorschlag für eine Europäische Erbrechtsverordnung Version 2009/157 (COD) vom 16.1.2012. Brüssel, Europäisches Parlament
He.	6/1958. (VII. 4.) IM rendelet a hagyatéki eljárásról
Hetv.	2010. évi XXXVIII. törvény a hagyatéki eljárásról
IPRG	IPR-Gesetz (Ausztria) Bundesgesetz vom 15. Juni 1978 über das Internationale Privatrecht (IPR-Gesetz), BGBl Nr. 304/1978
Német Közjegyzői Intézet Tanulmánya	Rechtsvergleichende Studie der erbrechtlichen Regelungen des Internationalen Verfahrensrechtes und Internationalen Privatrechts der Mitgliedsstaaten der Europäischen Union http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/testaments_successions_de.pdf
Nmjtv.	2017. évi XXVIII. törvény a nemzetközi magánjogról

Öröklési rendelet

Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012 rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2012. 07. 27. L 201/107. szám

Róma-I. rendelet

Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2008. 07. 04. L 177/6. szám

Róma-II. rendelet

Az Európai Parlament és a Tanács 864/200/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötetmi viszonyokra alkalmazandó jogról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2007. 07. 31. L 199/40. szám

Róma-III. rendelet

A Tanács 1259/2010/EU rendelete (2010. december 20.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2010. 12. 29. L 343/10. szám

Tartási rendelet

Tanács 4/2009/EK rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2009. 01. 10. L 7/1. szám

WnA

Wet op het notarisambt 1999 (Hollandia)

ZPO

Zivilprozessordnung (Németország)

Zivilprozeßordnung vom 30.1.1877, RGBl. S. 83

Zivilprozessordnung in der Fassung der
Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005

(BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781)

„Volt emberek. Ha nincsenek is, vannak még. Csodák.
Nem téve semmit, nem akarva semmit hatnak tovább.”
(Kosztolányi Dezső)*

I. BEVEZETÉS

A kutatás aktualitása és az értekezés célkitűzése

Az Európai Unióban biztosított négy szabadság elve – különösen a tőke szabad áramlása – az uniós polgárok számára szabad utat nyitott más tagállamok területén található ingó és ingatlan vagyontárgyak szabad tulajdonszerzéséhez, melyek haláleset folytán történő átszállása és átadása, a jogutódlás eredményeként végbemenő tulajdonátszállás, a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezése mind az öröklésben érdekelt személyeket, mind az öröklési eljárásban közreműködő hatóságokat kihívások elé állítja. A nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben megjelenő jogalkalmazási nehézségek kiküszöbölésének igénye már a XIX. században megjelent. Az öröklés intézményét meghatározó állami szabályrendszerek különbözőségeinek azonosítása, számbavétele, valamint e különbözőségekből eredő jogalkotói és jogalkalmazói nehézségek feloldásának intézményesített keretek közötti egyeztetési fórumává ekkor a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák váltak. Az Európai Közösségben először 1998-ban a Tanács és a Bizottság az ún. Bécsi cselekvési tervben (Wiener Aktionsplan)¹ nyilvánította ki szándékát az Amszterdami Szerződésből nyert felhatalmazás alapján az öröklési jog területén egy közösségi szintű szabályozás megteremtésére.² A Bécsi cselekvési terv mellett a reformelképzelések továbbfejlesztésében – különösen a kollíziós szabályozás egységesítésére irányuló törekvésekben – jelentős szerepet töltött be az európai igazságügyminiszterek cselekvési programja³ (2000. november 30.) A 2000. évtől kezdődően egy célirányos egyeztetési mechanizmus indult közösségi szinten, melynek bázisát a 2002 novemberében nyilvánosságra hozott Német Közjegyzői Intézet összehasonlító tanulmánya, vagy más néven *Dörner/Lagarde tanulmány*⁴ képezte. A több

* Kosztolányi Dezső: *Halottak* (1935)

¹ Aktionsplan des Rates und der Kommission zur bestmöglichen Umsetzung der Bestimmungen des Amsterdamer Vertrages über den Aufbau eines Raumes der Freiheit, der Sicherheit und des Rechts. ABl 1999 C 19/1.

² Lásd Bécsi cselekvési terv „Prioritäten und Maßnahmen” c. részében „[...] Dementsprechend müssen die Regelungen für Gesetzes- und Zuständigkeitskonflikte angeglichen werden, insbesondere in den Bereichen vertragliche und außervertragliche Schuldverhältnisse, Scheidung, Ehegüterrecht und Erbrecht. [...]”

³ Maßnahmenprogramm vom 30. November 2000 zur Umsetzung des Grundsatzes der gegenseitigen Anerkennung von Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen. AMI 2001 C 12/1.

⁴ Deutschen Notarinstitut in Zusammenarbeit mit Heinrich DÖRNER und Paul LAGARDE: Rechtsvergleichende Studie der erbrechtlichen Regelungen des Internationalen Privatrechts der Mitgliedsstaaten der Europäischen Union. forrás:

mint egy évtizedet meghaladó tárgyalási folyamat eredményeként az EU Igazságügyminiszterek Tanácsa 2012. június 7-én egyetlen ellenszavazat mellett (Málta) fogadta el az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendeletét (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (Továbbiakban: „öröklési rendelet”). A rendelet Preambulum bekezdésében célként az uniós polgárok (a személyek) szabad mozgása előtti akadályok megszüntetésének részeként a határon átnyúló öröklési ügyekből fakadó nehézségek kiküszöbölését határozta meg.⁵ A (7) Preambulum bekezdés a belső piac megfelelő működésének eszközékként tekint egy olyan uniós szintű jogforrás megalkotására, mely egyrésztől biztosítja, hogy az uniós polgárok (örökhagyók) haláluk esetére rendezzék és meghatározzák ingó és ingatlan vagyonuk jogi sorsát, másrészt megteremti annak intézményesített kereteit, hogy az öröklésben érdekelt személyek hatékonyan tudják jogaikat gyakorolni az öröklési eljárás során. Az EUMSZ⁶ 81. cikkéből eredő felhatalmazás alapján az öröklési rendelet a tagállamokban alkalmazandó kollíziós, illetve joghatóságra vonatkozó szabályok összeegyeztetését, a bírósági és bíróságon kívüli ügyekben hozott határozatok tagállamok közötti kölcsönös elismerését és azok végrehajtását, valamint az örökösök, hagyományosok, hagyatéki gondnokok és végrendeleti végrehajtók oldalról vizsgálva az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés biztosítását célozza.

Az értekezés alapvetően arra a kérdésre keresi a választ, hogy az öröklési ügyek jellegzetességéből eredően, az uniós jogalkotó által kiválasztott eljárásjogi intézmények útján, lehetséges-e a határon átnyúló öröklési ügyekben felmerülő eljárásjogi problémák tényleges kiküszöbölése. Az öröklési rendeletben szabályozott intézmények révén valóban hatékony eszköz van a jogalkalmazók kezében a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezése érdekében? Meglátásom szerint eljárásjogi szempontból vizsgálva, az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően, a határon átnyúló öröklési ügyekben felmerült eljárásjogi nehézségek ugyanazon hagyaték tárgyában különböző (tag)államokban lefolytatott párhuzamos öröklési eljárások létre, meglétére voltak visszavezethetők.

http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/testaments_successions_de.pdf [letöltés ideje: 2015. január 3.] 328. pp. (Továbbiakban: „Német Közjegyzői Intézet Tanulmánya”).

⁵ Az öröklési rendelet (7) Preambulum bekezdése.

⁶ Az Európai Unió Működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012. 10. 26. C 326/47.

Szűk nézőpontból vizsgálva a párhuzamos eljárások kiküszöbölésének igénye mind az öröklésben érdekelt személyek, mind az egyes eljárásokat lefolytató hatóságok (közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyek) oldalról egyaránt elérendő kívánalom, tág nézőpontból szemlélve tagállami érdek. A párhuzamos öröklési eljárások létének okai véleményem szerint kettős gyökerűek, egyrészt az öröklés intézményének természetéből, az öröklést szükségszerűen meghatározó tényezőkből [nevezetesen a hagyatéki vagyontól, örökös(ök) vagy az örökösök személyéből] eredeztethető, másodsorban a nemzetközi öröklési ügyekre irányadó tagállami kollíziós jogi és eljárásjogi szabályozásból származtak.

Az öröklést meghatározó egyes intézmények között tárgyi és személyi tényezők egyaránt jogalapot teremtettek ugyanazon hagyatékra nézve különböző tagállamokban lefolytatott öröklési eljárásoknak. Tárgyi tényezőként az örökösök hagyatékát képező különböző tagállamokban fekvő ingatlan és ingó vagyontárgyak, személyi tényezőként az örökösök és az öröklésben érdekelt személyek állampolgársága, szokásos tartózkodási helye és lakóhelye, valamint az elhalálozás helye úgyszintén e jelenség kiváltó indokai lehettek. Nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben az örökösök személyéhez köthető tényezők között az örökösök állampolgársága (domicile-je), szokásos tartózkodási helye és az elhalálozás helye egyaránt meghatározó elem. Amennyiben az örökösök többes állampolgársággal rendelkezett, utolsó szokásos tartózkodási helye nem abban a tagállamban volt, melynek állampolgárságával rendelkezett, az örökösök nem az állampolgársága szerinti tagállamban halálozott el, vagy az örökösök utolsó szokásos tartózkodási helye nem esett egybe a hagyatéki vagyontárgyak fekvési helyével, e tényezők mindegyike egyaránt megalapozhatta különböző tagállamokban egy-egy öröklési eljárás megindítását. Az öröklésben érdekelt személyek oldaláról vizsgálva, amennyiben az öröklésben érdekelt személyek szokásos tartózkodási helye nem esett egybe az örökösök utolsó szokásos tartózkodási helyével, vagy az örökösök, hagyományosok szokásos tartózkodási helye különböző tagállamban volt, úgyszintén nagy volt a valószínűsége különböző tagállamokban indult öröklési eljárásoknak.

Az öröklés intézményét szükségszerűen meghatározó tényezőkön felül a tagállamok kollíziós jogi és eljárásjogi szabályai egyaránt megágyazhattak a párhuzamos eljárásoknak. A hagyaték jogának (lex successionis) XVIII. században bekövetkezett szétválása, különösen a hagyaték feldarabolásának elve szükségszerűen magában hordozza különböző tagállamok anyagi jogának alkalmazhatóságát. A kollíziós jog

oldalról vizsgálva a hagyaték feldarabolásának kapcsoló elve mellett öröklési jogviszonyokban a jogválasztás és a renvoi intézményeinek tagállami megengedhetősége egyaránt hatványozó tényezőként hathat.

Véleményem szerint eljárásjogi szempontból vizsgálva az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően a párhuzamos eljárások kiinduló pontjai egyrészt a tagállami joghatósági szabályokból eredeztethetők. Előre vetítve az értekezés összehasonlító kutatási eredményeit, megállapítható, hogy 2015. augusztus 17-t megelőzően valamennyi vizsgált ország különböző joghatósági okok mentén igyekezett hatóságai joghatóságának, tagállami joghatósági rendszerének kereteit minél szélesebbre szabni. E törekvés mögött az öröklésben érdekelt személyek örökléssel összefüggő jogai érvényesítésének előmozdítása, a tulajdonátszállásból, a hagyatéki vagyon tulajdonjogának megszerzéséből, hagyományhoz való mielőbbi hozzáféréséből, hagyatékot terhelő követelés kielégítéséből eredő nehézségek áthidalása, valamint az uratlan hagyatékok és várományok jogi sorsának mielőbbi rendezése egyaránt tagállami érdekként jelentkezhetett. A kizárólagos joghatósági szabályokon felül – belföldön fekvő ingatlan hagyatékra előírt joghatóság – az örökgyógy állampolgársága, (utolsó) szokásos tartózkodási helye, az elhalálozás helye és a vagyon fekvési helye mint joghatósági ok a vizsgált jogrendszerekben egyaránt megjelent. A kapcsolatszegény joghatósági szabályok – különösen a hagyatéki vagyon fekvési helyére alapozott joghatóság – alkalmazásán felül azon tagállami előírások és EuB ítélezési joggyakorlat,⁷ mely a többes állampolgársággal rendelkező örökgyógyokat egy tekintet alá sorolja adott tagállam állampolgáraival, úgyszintén előmozdították azonos hagyatékra nézve indítható párhuzamos öröklési eljárásokat.

A párhuzamos eljárások indíthatóságát kiküszöbölő szabályok megalkotására az államok a XIX. századtól kezdődően a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák keretében, majd a XX. század első évtizedeitől kétoldalú szerződések formájában is törekedtek. E probléma feloldásában egyik egyeztetési mechanizmus sem tekinthető sikeresnek. Bár a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák eredményeként elfogadott egyezmények között több megállapodás kísérletet tett az egyes államok joghatósági

⁷ Az Európai Bíróság a *Garcia Avello* kontra *Belgium* (C-148/02), valamint *László Hadadi* kontra *Csilla Márta Mesko* (C-168/08) ügyek kapcsán kifejtett állásfoglalása szerint, az uniós polgárokat megillető szabad mozgáshoz fűződő jogból és az Unió általános diszkrimináció tilalmából adódóan, a kettős vagy többes állampolgárok számára biztosítani kell az állampolgárság szerinti jogok közötti választás lehetőségét.

szabályainak rendszerbe foglalására,⁸ érdemi eredményt nem sikerült elérni. Véleményem szerint nem voltak képesek feloldani a hagyaték jogának és a legmegfelelőbb kapcsolóelv meghatározásából fakadó ellentéteket, valamint figyelmen kívül hagyták a perfüggőségi szabályozás szükségességét. Jóval sikeresebb megoldásnak tekinthetők a bírósági határozatok elismerése és végrehajtása körében kötött bilaterális és multilaterális szerződések,⁹ ugyanakkor ennek az együttműködési mechanizmusnak a korlátai megmutatkoznak a szerződéses államok alacsony számában (többnyire szomszédos államok között létrejött kétoldalú jogsegélyszerződések).

Kérdésként merült fel bennem, mire vezethető vissza az együttműködési megállapodások párhuzamos eljárások valódi kiküszöbölését érintő sikertelensége? Meglátásom szerint a lebontás előtti akadályok több tényező együtt hatására vezethetők vissza. A tagállamok szintjén vizsgálva a párhuzamos öröklési eljárások kiküszöbölésének igénye ütközött az állam szuverenitásának megtartására irányuló védelmi mechanizmussal. Ennek az ellentétnek a legfőbb megnyilvánulásai az állami joghatósági rendszer kereteinek minél szélesebbre szabásában (az egyes joghatósági okok számának folyamatos bővítésével) határozhatók meg. Egyértelműen tagállami érdekként azonosítható a kizárólagos joghatósági szabályok alkalmazása¹⁰ – belföldi hagyatéokra lefolytatható öröklési eljárás az örökhagyó állampolgárságától és szokásos tartózkodási helyétől függetlenül –, úgyszintén az örökhagyó állampolgárságához vagy (utolsó)

⁸ De la IV. Conférence de La Haye de droit international privé, 1904; De la Conférence de La Haye de droit international privé, 12 octobre – 7 novembre, 1925.

⁹ Németországgal [deutsch-schweizerischen Abkommen über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen und Schiedssprüchen v. 2.11.1929 (RGBl. 1930 II 1066)], Olaszországgal [deutsch-italienischen Abkommen über die Anerkennung und Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen v. 9.3.1936 (RGBl. 1937 II 145)], Ausztriával [deutsch-österreichischen Vertrag über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen, Vergleichen und öffentlichen Urkunden in Zivil- und Handelssachen v. 6.6.1959 (BGBl. 1960 II 1246)], Belgiummal [deutsch-belgischen Abkommen über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen, Schiedssprüchen und öffentlichen Urkunden in Zivil- und Handelssachen v. 30.6.1958 (BGBl. 1959 II 766)], az Egyesült Királysággal [deutsch-britischen Abkommen über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen v. 14.7.1960 (BGBl. 1961 II 301)], Görögországgal [deutsch-griechischen Vertrag über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen, Vergleichen und öffentlichen Urkunden in Zivil- und Handelssachen v. 4.11.1961 (BGBl. 1963 II 109)], Hollandiával [deutsch-niederländischen Vertrag über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen und anderer Schultitel v. 30.8.1962 (BGBl. 1965 II 27)], Norvégiával [deutsch-norwegischen Vertrag über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen und anderer Schultitel in Zivil- und Handelssachen v. 17.6.1977 (BGBl. 1981 II 342)] és Spanyolországgal [deutsch-spanischen Vertrag über die Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen und Vergleichen sowie vollstreckbaren öffentlichen Urkunden in Zivil- und Handelssachen v. 14.11.1983 (BGBl. 1987 II 35)] kötött kétoldalú szerződéseket határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan.

¹⁰ Lásd Németországban a Gleichlaufprinzip eredeti szabályát, valamint az ingatlan hagyatéokra előírányozott kizárólagos joghatósági szabályokat. III. 2.6.1. fejezet.

szokásos tartózkodási helyéhez kapcsolt (kötött) joghatóság a hagyatéki vagyon fekvési helyétől függetlenül.¹¹ Az öröklésben érdekelt személyek oldaláról vizsgálva a lebontás előtti akadályok több érdek egyidejű ütközésére vezethetők vissza. Elsődleges frontként az örökhagyó és az öröklésben érdekelt személyek közötti érdekkonfliktus emelhető ki. A probléma az örökhagyó végintézkedési szabadságának tartalma és terjedelme köré koncentrálódik. Mit foglal magában a végintézkedés szabadsága? Az örökhagyó végakarata csak az öröklésre irányadó jog meghatározására irányulhat, vagy magában foglalja a hagyaték átadására irányuló eljárás meghatározását is? Azáltal, hogy az örökhagyó végintézkedésében az alkalmazandó jogon felül, vagy az alkalmazandó jog meghatározásával¹² a hagyaték átadásában (az öröklési eljárást lefolytató) eljáró hatóságot is kijelölheti, kiaknázza a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben felmerülő *forum shopping* lehetőségét. A kedvezőbb jogi helyzet keresésének a lehetősége mint az öröklésben érdekelt személyek oldalán felmerülő érdek feszült egymásnak az örökhagyó végintézkedésének szabadságával. Az érdekkonfliktusok második frontja az öröklésben érdekelt személyek jogainak ütközésében ragadható meg. Amennyiben az örökösök különböző tagállamokban rendelkeztek szokásos tartózkodási hellyel, lakóhellyel, vagy különböző tagállamok állampolgárai voltak, a párhuzamos eljárások megindításának lehetőségén felül az egyes örökösök oldalán felmerülő kedvezőbb jogi helyzet megtalálására vonatkozó igény is ütközőpontként jelentkezhetett.

A párhuzamos eljárások eljárásjogi visszasságainak kihatásai a joghatóság, a bírósági határozatok elismerése és végrehajtása, és egyéb közokiratok elismerése és végrehajtása terén jelentkeztek. A joghatóság területén problémát jelentett adott állam hatóságának joghatósága fennálltának vagy hiányának megállapítása, illetőleg a joghatóság terjedelmének meghatározása.¹³

A bírósági (közjegyzői) határozatok elismerése és végrehajtása során a különböző államokban lefolytatandó elismerés megállapítására irányuló eljárás és az exequatur eljárás szükségessége az öröklésben érdekelt személyek oldaláról nézve egyaránt

¹¹ Legyen adott tagállamnak joghatósága a belföldön fekvő valamennyi hagyatéki tárgyra, valamint belföldön elhalálozott külföldi örökhagyó hagyatéki vagyontárgyainak minél szélesebb körére.

¹² Lásd német szabályozás Gleichlaufprinzip eredeti szabálya. III. 2.6.1. fejezet.

¹³ Amennyiben egy monista rendszeren alapuló ország hatóságának joghatóságát vagy joghatósága hiányát kell megállapítani egy olyan hagyatékra nézve, mely az örökhagyó végintézkedése folytán (az öröklésre irányadó jog meghatározásával) egy dualista ország jogrendszerének alkalmazását eredményezi. A kizárólagos joghatósági szabályokra tekintettel kérdésként merülhet fel, hogy ilyen esetben a hagyaték egészére nézve fennáll-e adott állam joghatósága?

teherként jelentkezett.¹⁴ Továbbá öröklési ügyekben kiállított egyéb közokiratok (öröklési bizonyítványok, hagyatékkal összefüggő egyéb okiratok) elismerése („elfogadása”) is sok esetben kihívások elé állította az öröklési eljárást lefolytató hatóságokat.¹⁵

Az öröklés területét érintő két- és többoldalú nemzetközi egyezmények korábban elért eredményei, a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák keretében elfogadott egyezmények, valamint a jogsegélyszerződések tapasztalatai segítségével szolgáltak a közösségi (uniós) jogalkotás nevezőinek megtalálásához. Az 1961. évi¹⁶ és az 1989. évi Hágai Egyezmény¹⁷ eredményei nyomán megállapíthatóvá vált, önmagában a hagyaték jogát meghatározó kapcsolóelvben való megállapodás nem küszöböli ki maradéktalanul a párhuzamos eljárások indíthatóságát. A kollíziós jogban elért sikeres kompromisszumok figyelembe vételével, a tagállami joghatósági szabályok összehangolására, a perfüggőségre és az összefüggő eljárásokra irányadó szabályok megalkotására volt szükség. A tagállamok az egyeztetési mechanizmus kezdetén felismerték a rendeleti jogalkotás szükségességét, a valódi nehézséget a szabályozás megfelelő módszerének megtalálása jelentette.

A kutatás kezdeti fázisától, az európai öröklési rendelet eljárásjogi intézményeinek vizsgálata során kérdésként merült fel bennem, hogy a rendelet milyen hatást gyakorol a tagállami öröklési eljárásokra? Az eljárásjog oldaláról vizsgálva hol vannak a határai a jogegységesítést magába foglaló rendeleti jogalkotásnak? A tagállamok eltérő öröklési (anyagi) jogi szabályait, a különböző törvényes öröklésre irányadó szabályokat, az abszolút szerkezetű vagyoni jogviszonyok meghatározásának (dologi jog) különböző megközelítését érinti-e a rendeleti szabályozás? Amennyiben igen, ez milyen hatást gyakorol a tagállami öröklési eljárásokra? Az egyes öröklési eljárásoknak öröklésben betöltött (különböző) funkciójában a rendeleti jogalkotás

¹⁴ A jogrendszer ismeretének hiánya, a nyelvi akadályok az örökösök, hagyományosok, hagyatéki hitelezők oldalán költségtényezőként jelentkeznek.

¹⁵ Az öröklési bizonyítványok jogrendszerenként eltérő funkciója (deklaratív vagy konstitutív okiratok), hagyatéki gondnokok és végrendeleti végrehajtók intézményének egyes államokban betöltött eltérő feladatai, jogosítványaik és részükre kiállított okiratok (pl.: végrendeleti végrehajtó tanúsítványa), idegen dologbeli jogok belső jog szerinti megfeleltetése (kötelestész, trust intézménye) egyaránt problémaként jelentkezhet.

¹⁶ Convention on the Conflict of Laws relating to the form of the testamentary dispositions (*Concluded 5 October 1961*). forrás: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=40 [letöltés ideje: 2015. július 20.]. (Továbbiakban: „1961. évi Hágai Egyezmény”)

¹⁷ Convention on the law applicable to succession to the estates of deceased persons (*Concluded on August 1st, 1989*). forrás: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=62 [letöltés ideje: 2015. július 20.] (Továbbiakban: „1989. évi Hágai Egyezmény”).

eredményez-e változást? Vagy a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére irányuló eljárásokat érintetlenül hagyja-e? E kérdések megválaszolásához az értekezést az alábbi gondolatmenet mentén építettem fel.

A kutatás módszere

Az értekezés szerkezetében két részre oszlik. Az első gondolati egység középpontjában az európai öröklési rendelet eljárásjogi intézményeinek kritikai elemzése áll. A disszertáció második szerkezeti egysége az összehasonlító kutatás eredményeinek bemutatását célozza. A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák egyeztető tárgyalásainak eredményeként megállapíthatóvá vált, hogy a határon átnyúló öröklési ügyekre irányadó tagállami rendelkezések összehangolása a jogterület *interdiszciplinális megközelítését* feltételezi, melyben kollíziós jogi és polgári eljárásjogi normák egyaránt szerepet kell, hogy kapjanak. A jogterület, a vizsgálat alá vett intézmény e sajátosságának figyelembe vétele az európai öröklési rendelet szabályozási metódusában tisztán kimutatható. Az értekezés első szerkezeti egysége az európai öröklési rendelet meghatározó rendezőelvek feltárásával indít, mely során az értekezés *interdiszciplinális megközelítési módot* alkalmaz.

A rendelet vizsgálat alá vett intézményei *elemző-leíró módszer révén kritikai szemléletű elemzés* tárgyát képezik. Az értekezés kezdeti interdiszciplinális megközelítési módja a normaszöveg vizsgálata során az eljárásjogi intézmények feltárására összeponosít (joghatóság, perfüggőség és az összefüggő eljárások, határozatok és közokiratok elismerése és végrehajthatósága, az európai öröklési bizonyítvány intézménye), a kollíziós szabályok bemutatása az eljárásjogi szabályok alapját képező intézmények viszonylatában (a joghatóság és az alkalmazandó jog kölcsönhatása) valósul meg.

Az értekezés második szerkezeti egysége az öröklési rendelet tagállami jogrendszerekre gyakorolt hatásainak bemutatását célozza. Így a második logikai egység az *összehasonlító elemzés* eszköztárával él. Álláspontom szerint a tagállami jogrendszerekben az öröklési eljárás jelentőségét, funkcióját és szerepét a *hagyaték átszállásának és megszerzésének módja* alakítja. A polgári anyagi jogi és polgári eljárásjogi szabályok egymást kiegészítő jelleggel teszik lehetővé, hogy az öröklésben érdekelt személyek megszerezzék – jogutódlás révén – a hagyaték őket megillető meghatározott hányadát, és e tulajdonszerzést megállapító eljárás révén alapját képezhetik jogaik közhitelű nyilvántartás(ok)ba történő bejegyzéséhez.

Az értekezésben az öröklési rendelet területi hatályára tekintettel a *kontinentális jogrendszer* országai kerülnek elemzés alá, melyben a *latin* és a *germán jogcsalád* államai egyaránt képviselthez jutnak. Az egyes jogcsaládok közül a választást a hagyaték átszállásának módja vezérelte. A hagyaték átszállásának eltérő módjai, a tulajdonszerzés különböző feltételeinek bemutatása révén megállapíthatóvá válhat az egyes tagállamokban a polgári eljárásjogi szabályozás öröklésben betöltött szerepe és terjedelme.

Az egyes jogrendszerekben az *öröklési eljárás létét*, szerepét, jelentőségét és súlyát a hagyaték átszállásának módját meghatározó öröklési anyagi jog alakítja. Az értekezés döntően az örökléssel összefüggő eljárásjogi kérdések feltárását végzi, emellett azonban *kiegészítő és értelmező jelleggel* az eljárásjogi intézmények által szükségszerűen felölelő anyagi jogi rendelkezéseket is bemutat. Figyelembe véve a jogcsaládok különbözőségéből fakadó rendszerbeli eltéréseket az egyes országok öröklési eljárásának vizsgálatát *azonos szempontrendszer* mentén a *folyamat-szemlélet elveinek megtartásával*¹⁸ valósítom meg, melyben:

- a.) az öröklési eljárásnak az öröklésben betöltött jelentőségét, a hagyaték átadásában és megszerzésében, tulajdonátszállásban betöltött funkcióját,
- b.) az öröklési eljárásban közreműködő hatóságok és közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyeknek a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésében betöltött feladatát,
- c.) az öröklési eljárás eredményeként kibocsátott határozatokat és egyéb okiratokat elemzem és értékelem.
- d.) A tagállami öröklési eljárások jellegzetességeinek bemutatását a tisztán belföldi tényálláson alapuló öröklési ügyekben irányadó szabályozáson felül a nemzetközi vonatkozású öröklési jogi rendelkezések viszonylatában tágítom ki. Ezzel céloim a *lex successionis*-t meghatározó kapcsolóelvek, a joghatóságra, a bírósági határozatok és egyéb okiratok elismerésére és végrehajthatóságára irányadó azon tagállami szabályok feltárása, melyek lehetővé teszik párhuzamos öröklési eljárások indíthatóságát. A határon átnyúló öröklési jogi rendelkezések tagállami szabályozását kollíziós jogi intézmények (alkalmazandó jog) viszonylatában világítom meg, ugyanakkor a

¹⁸ Az öröklési eljárásnak a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésében betöltött tagállamonként eltérő szerepe miatt az értekezés nem kísérli meg feltárni az egyes öröklési eljárások valamennyi szakaszát, ugyanakkor a vizsgálat alá vett szempontok mentén az eljárásokat meghatározó intézmények révén törekszem a párhuzamos eljárások indokaira rávilágítani.

nemzetközi magánjogi szabályozás bemutatásának terjedelmét az eljárásjog által szükségszerűen érintett intézményekre (jogválasztás) korlátozom.

II. AZ EURÓPAI ÖRÖKLÉSI RENDELET

1. A rendelet szabályozási módszere

Az eddig hatályba lépett EU rendeletek tradicionálisan a polgári eljárásjog (Brüsszel-I. rendelet, Brüsszel-IIa. rendelet) valamely területét vonták a közösségi szabályozás alá, vagy kollíziós szabályok összehangolását (Róma I., Róma II., Róma III. rendeletek, Hágai Protokoll) célozták meg. Az öröklési rendelet a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés keretében elfogadott azon jogforrások körébe sorolható, melyek egyaránt szabályozásuk alá vonják a joghatóságra és az alkalmazandó jogra vonatkozó tagállami rendelkezések koordinálását. A joghatóságnak és az alkalmazandó jognak azonos normában való rendezése nem új keletű jelenség az európai polgári eljárásjog fejlődéstörténetében. A Tanács 1346/2000/EK rendelete (2000. május 29.) a fizetésektelenségi eljárásról¹⁹ volt az első jogforrás, mely mind a joghatóságra, mind az alkalmazandó jogra nézve egyaránt tartalmazott rendelkezéseket.

A polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés keretében elfogadott rendeletek közül véleményem szerint a legtöbb párhuzam Tanács 4/2009/EK rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről²⁰ (továbbiakban: „tartási rendelet”) és az öröklési rendelet szabályozása között vonható. Ugyanakkor véleményem szerint az öröklési rendelet túllép a tartási rendeletben megvalósított szabályozáson, és egy mélyebb szintű együttműködés megvalósítását célozza a tagállamok között. A két jogforrást azonos intézmények vizsgálata mentén a szabályozási módszerük természetére és a szabályozás mélységére tekintettel célszerű vizsgálat alá venni: az összehasonlítást a joghatóságra, a határozatok elismerésére és végrehajthatóságára irányadó intézmények viszonylatában végzem el. Az öröklési rendelet és a tartási rendelet között felfedezhető párhuzamok köre igen széles: hasonlóság fedezhető fel a szokásos tartózkodási hely elvének mint egyetemes kapcsolóelv és az állampolgárság elvének mint kiegészítő kapcsolóelv joghatóság szabályozásában betöltött szerepét illetően, a forum necessitatis rendeletekbe történő illesztése, a perfüggőség és az összefüggő eljárások intézményesített garanciái között. Ugyanakkor a két jogforrás joghatóságra irányadó szabályainak kidolgozottságát illetően egyértelműen

¹⁹ Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2000.06.30. L 160/1.

²⁰ Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2009.01.10. L 7/1.

az öröklési rendelet joghatósági rendszerét kell kiemelni. Míg a tartási rendelet általános joghatósági szabályai között általános és a felperes választására alapított vagylagos joghatósági szabályok egyaránt találhatók, addig az öröklési rendelet²¹ következetes és átlátható szabályozás mentén határolja el az általános és az egyes különös joghatósági okokat²² joghatósági koordináció megvalósítását célozva. A határozatok elismerése körében azonosságként vehető számba az *ipso iure* elismerés és az elismerés megtagadási okok szabályai. A határozatok végrehajthatóságra és végrehajtására előirányozott rendelkezések tekintetében a részleges végrehajthatóság lehetősége, az exequatur eljárás díj-és illetékmentessége, az érdemi felülvizsgálat tilalma úgyszintén azonos szabályozási koncepcióra utal. Az öröklési rendelet előremutató és a gyakorlatban ténylegesen megvalósíthatóbb szabálya a végrehajthatóvá nyilvánítás megtagadása vagy visszavonása tárgyában hozott határozatra nyitva álló határidő. Míg a tartási rendelet a végrehajthatóvá nyilvánítás megtagadása vagy visszavonása tárgyában a bíróságok számára 90 napos határidőt szab, az öröklési rendelet az ügy összes körülményeire tekintettel tételesen rögzített határidő nélkül („késelem nélkül határozatot hoz” fordulattal) az eljáró hatóságra bízva a határozat meghozatalát.²³ E jogintézményeken felül a két jogforrás összevetésének viszonylatában megfontolásra érdemesnek tartanám, így kiemelném az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, a jogi segítségnyújtásra irányuló öröklési rendeletben megjelenő minimumgaranciák továbbfejlesztését, esetlegesen a tartási rendeletben megjelenő egy-egy szabály – költségmentesség terjedelme²⁴ – öröklési rendeletbe történő illesztését.

A rendelet végső szövegváltozata megtartotta azt a 2009-ben a rendelet tervezetben is már megjelenő szabályozási koncepciót, hogy az európai jogalkotó nem differenciált a peres és a nemperes eljárások között,²⁵ valamennyi nemzetközi elemet

²¹ Az öröklési rendelet joghatósági szabályainak részletes elemzését lásd II. 3. fejezet.

²² Vö. tartási rendelet II. fejezetét (különösen 3. cikk) és öröklési rendelet II. fejezetét (különösen 4.; 7.; 11. cikkek).

²³ Vö. tartási rendelet 34. cikk (1)-(2) bek. és öröklési rendelet 52 cikkét.

²⁴ Lásd tartási rendelet 45. cikke.

²⁵ Kritikai megjegyzések olvashatók *Buschbaum* és *Kohler* tollából In. Markus BUSCHBAUM – Marius KOHLER: Vereinheitlichung des Erbkollisionsrechts in Europa. Eine kritische Würdigung des Kommissionsvorschlags zur Erbrechtsverordnung. *GPR*, 3/2010. 111. p. [Továbbiakban: „BUSCHBAUM – KOHLER (2010a)”] és Johannes HAGER: *Die neue europäische Erbrechtsverordnung*. Baden-Baden, Nomos, 2013. 20. p., valamint Jutta MÜLLER-LUKOSCHEK: *Die neue EU-Erbrechtsverordnung – Einführung in die neue Rechtslage*. Berlin, Zerb Verlag, 2013. 112. p., Thomas RAUSCHER: Vorschlag vom 14.10.2009 für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates über die Zuständigkeit, das anzuwendende Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und öffentlichen Urkunden in Erbsachen sowie zur Einführung eines Europäischen Nachlasszeugnisses, KOM (2009) 154. In. Thomas RAUSCHER: *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR Kommentar*. München, Sellier, 2010. [Továbbiakban: „RAUSCHER (2010)”] 819. p.

tartalmazó örökléssel összefüggő peres és nemperes eljárás összehangolt szabályozásának megteremtését célozza nemcsak a joghatóságra, hanem az alkalmazandó jogra és a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan is.

A rendeleti szabályozás egész rendszere három elven nyugszik: 1.) hagyaték egységének elvén,²⁶ 2.) a joghatóság és az alkalmazandó jog azonos kapcsoló szabály mentén történő meghatározásán – ezáltal biztosítva, hogy a fórum saját anyagi jogát alkalmazza – („*Gleichlauf von forum und ius*”)²⁷, valamint 3.) jogválasztás által lehetővé téve az örökhagyó számára annak az állam jogának a választását, amelynek (a jogválasztáskor vagy halálakor) állampolgára.²⁸

A rendelet eljárásjogi intézményeinek bemutatása és elemzése előtt az értekezés a rendeleti szabályozás rendszerének feltárását tűzi feladatként, melynek eszköze a jogforrást meghatározó három rendezőelv részletes kibontása. E körben az értekezés feltárja a hagyaték jogát meghatározó kapcsolóelv – hagyaték egységének az elve – választásának indokait, a joghatóságot és az alkalmazandó jogot meghatározó azonos kapcsoló szabály mellett szóló érveket, valamint az örökhagyó végintézkedési szabadságának terjedését meghatározó korlátokat.

²⁶ Bővebben erről Lena KUNZ: Die neue Europäische Erbrechtsverordnung – ein Überblick (Teil II). *GPR*, 5/2012. 255. p. [Továbbiakban: „KUNZ (2012)”]

²⁷ A „*Gleichlaufprinzip*” gyökerei a német joghoz nyúlnak vissza. A joghatóságra irányuló kezdeti szabályokban maradéktalanul érvényesült az az elv, hogy a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben a nemperes eljárásokban a német bíróságok akkor rendelkeztek joghatósággal, ha az alkalmazandó jogra német jog volt az irányadó. Ez az elv ma már korlátozottan van jelen a német jogszabályokban: a „*Notzuständigkeit*” (*forum necessitatis*) joghatóság szabálya révén, ha külföldi jog alkalmazása merül fel a német bíróságok joghatósággal rendelkeznek olyan öröklési ügyekben is, amikor a joghatóság elutasítása jog-megtagadáshoz vezetne. In: Harald KOCH – Ulrich MAGNUS – Peter Winkler von MOHRENFELS: *IPR und Rechtsvergleichung*. München, Verlag C. H. Beck, 2010. 97-98. p. [Továbbiakban: „KOCH – MAGNUS – MOHRENFELS (2010)”]

²⁸ Daniel LÜBCKE: *Das neue europäische Internationale Nachlassverfahrensrecht*. Baden-Baden, Nomos Verlag, 2013. 347. p.; HAGER i.m. 17. p.

1.1. A hagyaték jogának (*lex successionis*) meghatározása

Az öröklési jogi jogviszonyok, az öröklés megnyílása, a törvényes vagy végintézkedésen alapuló öröklés, s az örökhatyó vagyonának halála esetére történő jogutódlása esetén a nemzetközi kollíziós magánjogban „[...] a hagyaték joga (*lex successionis*) képezi azt az általános fogalmat, melyet az alkalmazandó jog jelölésére használunk.”²⁹ Mádl és Vékás a kapcsolóelvek történeti elemzése során egészen a XIV. századig tekint vissza, s a *lex rei sitae* alkalmazásának elvét öröklési jogi kérdésekre először Bartolushoz köti. Az öröklési jogviszonyokban a XIV-XVIII. századig az az elv érvényesült, hogy „az öröklési jogi jogviszonyokat annak az országnak a joga szerint ítélték meg, amelynek a területén a hagyaték tárgya az öröklés megnyílásakor feküdt.” Az ipari és gazdasági fejlődés hatása a hagyaték jogának kettéválásához vezetett, ingatlan vagyontárgyakra továbbra is a *lex rei sitae* elvét rendelték alkalmazni, az ingó vagyontárgyakat az örökhatyó személyes joga (*lex personae*) alá rendelték. Majd ezt követően a XVIII. századtól egyre elterjedtebbé vált a hagyaték egységének elve, mely a hagyaték egészére nézve az örökhatyó személyes jogának alkalmazását irányozta elő.³⁰ Az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően a hagyaték feldarabolásának elvét alkalmazó államok közé Belgium, Franciaország, Luxemburg, Írország és az Egyesült Királyság volt sorolható, a hagyatéki vagyontárgyak „tisztán” egyetlen jog hatálya alá rendelése Dániában, Finnországban, Görögországban, Olaszországban, Hollandiában, Portugáliában és Spanyolországban volt kimutatható.³¹ Már a XIX. századtól kezdődően, a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák keretében folytatott együttműködési mechanizmus során felismerték az államok a hagyaték jogát meghatározó kapcsolóelvek differenciálásában lévő veszélyeket. Az 1893. évi Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia³² ülései rávilágítottak, a hagyaték egységének elvét és az ezzel szembenálló hagyaték feldarabolásának elvét alkalmazó államok közötti kompromisszum megteremtése lehet a kiinduló pontja a határon átnyúló öröklési ügyekben lefolytatható párhuzamos eljárások kiküszöbölésének.

²⁹ MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: Nemzetközi magánjog – Nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Budapest, ELTE Eötvös kiadó, 2012. 397. p. [Továbbiakban: „MÁDL – VÉKÁS (2012)”; SZÖCS Tibor – SZIRÁNYI Pál: Egységes öröklési jogi kollíziós szabályok Európában. *Magyar Jog*, 2013/10. sz. 605-606. p.; GYEKICZKY Tamás: Az európai „öröklési” rendeletről. *Európai Jog*, 2014/2. 2. p.

³⁰ MÁDL – VÉKÁS (2012) i. m. 397-399. p.

³¹ ELISABETH SCHEUBA: Anmerkungen zur Entstehungsgeschichte. In: Martin SCHAUER – Elisabeth SCHEUBA: *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012. 2. p. [Továbbiakban: „SCHEUBA (2012)”]; ZIEGLER Dezső Tamás: Nemzetközi öröklési jog az Európai Unióban. In: FEKETE Balázs – HORVÁTHY Balázs – KREISZ Brigitta: *A világ mi magunk vagyunk...Liber Amicorum Imre Vörös*. Budapest, HVG-ORAC, 2014. 615. p.

³² De la première Conférence de La Haye de droit international privé, 12-27 septembre 1893, La Haye.

A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák keretében elfogadott egyezmények, majd az egyezmények révén megvalósított együttműködés gyakorlati tapasztalatai iránymutatásként szolgáltak az Európai Közösség, majd az Európai Unió tagállamai számára. A közel tíz éves kutatási és tárgyalási folyamat során az együttműködésben részt venni kívánók már a kezdeti időszakban felismerték a rendeleti szintű szabályozás szükségességét. A kihívást a jogegységesítést szükségszerűen magában hordozó jogforrás keretszabályainak meghatározása képezte. A hagyaték jogának meghatározhatósága (jog)egységesítő szabályozást feltételezett, így a jogalkotás kiinduló pontjává az objektív kapcsolóelvekben való megállapodás vált, ezáltal lehetővé téve a kodifikáció szilárd alapokra helyezését. Mind a Német Közjegyzői Intézet tanulmánya, mind a Bizottság Zöld Könyve a hagyaték egységének elve mellett foglalt állást.³³ A következőkben az objektív kapcsolóelvek, a hagyaték feldarabolásának elve, , valamint a hagyaték egységének elve mellett szóló pro és kontra érvek ismertetésére és bemutatására vállalkozom, feltárva ezzel az európai öröklési rendelet elsődleges szabályozási elve – a hagyaték egységének elve – választását alátámasztó argumentumokat.

³³ Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 260-261. p. és 421. p. Plenáris Ülés 2005. október 26-27-én Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény Tárgy: „Zöld könyv – Öröklés és végrendelet” COM(2005) 65 final. 2006/C 28/01.

Értékeléséről lásd Brigitta JUD: Rechtswahl im Erbrecht: Das Grundbuch der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht. *GPR*, 3/2005. [Továbbiakban: „JUD (2005)”]; továbbá RAUSCHER (2010) i. m. 830. p., valamint LÜBCKE i. m. 271-272. p.

1.1.1. A hagyaték feldarabolásának elve

A hagyaték jogát szétválasztó rendszer első elméleti alátámasztása a francia jogtudományban jelent meg a XVI. században.³⁴ *D'Argentré* megközelítése szerint az ingó dolgoknak nincs állandó fekvési helyük, ezért a tulajdonosuk személyes joga szerint „ítéltettnek” meg.³⁵

Az 1950-es években zajló, *Ernst FRANKENSTEIN* nevéhez fűződő, a hagyaték átadásának problémáira megoldást kereső európai kollíziós kodifikáció³⁶ is a hagyaték feldarabolásának elvére támaszkodott.³⁷ Ezen alapult a soha hatályba nem lépett Benelux Megállapodás,³⁸ s az elv, még a XX. század második felében is inspirált több elméleti szakembert, köztük *Murad Ferid*-et is. *Ferid* álláspontja szerint a hagyaték egységének elve csupán egy fikció, mivel valódi egységesítésre csak olyan esetben kerülhetne sor, ha a szabályozás nem csak az öröklési eljárásjogi és kollíziós szabályok egységesítését célozná meg, hanem az egyes tagállami hagyaték átadására (öröklési eljárásra) vonatkozó nemzeti szabályok egységesítését is megvalósítaná.³⁹

A hagyaték feldarabolásának elve alapján kényszerűen két vagy több jogrendszer előírásai alkalmazandók a haláleset folytán keletkező öröklési jogi jogviszonyokra,⁴⁰ mely gyakran a normák ellentmondásához vezet, felvetve ezzel a jogbiztonság kérdését. Míg az ingatlan vagyon esetén a *lex rei sitae*, addig az ingó hagyatéokra az örökhagyó személyes joga (vagy az örökhagyó állampolgársága, vagy utolsó lakóhelye, vagy a

³⁴ MÁDL – VÉKÁS (2012) i. m. 397. p.

³⁵ „[...] Situm habere negantur mobilia, nec loco contineri dicuntur, propter habitationem motionis et translationis; quare statutum de bonis mobilibus vere personale est.” Coutume de Bretagne, art. 218. gloss. 6, n° 30; art. 447, gloss. 2. n° 3.

³⁶ Ernst FRANKENSTEIN: Leyden Project d'un Code européen de droit international privé [Leyden, 1950].

³⁷ LÜBCKE i. m. 268. p.

³⁸ 1947-ben Belgium, Hollandia és Luxemburg a nemzetközi magánjog területén egy államszerződésen alapuló kodifikáció létrehozására tett kísérletet. 1951. május 11-én nyilvánosságra hozták a tíz belga, tíz holland és hat luxemburgi jogi szakember által kidolgozott bizottsági javaslatot. A javaslat az öröklésre irányadó jogként az örökhagyó állampolgárságának elvét a halál bekövetkeztének időpontjában, a hagyaték átadására vonatkozóan az örökhagyó utolsó lakóhelyét jelölte meg kapcsolóelvként, ezzel megdöntve a hagyaték egységének koncepcióját. A jogutódlás tekintetében a *lex fori* elvét írták elő. A három állam igazságügyminiszterei a javaslat gyors elfogadásában és ratifikációjában reménykedtek, amelyet azonban csak Luxemburg teljesített. Mind Hollandiában, mind Belgiumban a tervezet éles kritikát kapott, s mindkét állam autonóm szabályozása megtartására hivatkozott.

³⁹ Murad FERID: Le rattachement autonome de la transmission successorale en droit international privé. Recueil des cours, Collected Courses, Tome/Volume 142, 1974, 71, 190. p.

⁴⁰ A hagyaték feldarabolásának elve értelmében az öröklési eljárásban egyazon hagyaték részét képező ingatlan (*lex rei sitae* elve szerint) és ingó vagyontárgyakra (*lex personae*) különböző öröklési anyagi jogi szabályok lesznek irányadók. Cornelia HERWEG: *Die Vereinheitlichung des Internationalen Erbrechts im Europäischen Binnenmarkt*. Baden-Baden, Nomos, 2004. 140-141. p.

domicile)⁴¹ lesz irányadó. További problémát vet fel az ingó és az ingatlan vagyon differenciálása.⁴²

Azt is szem előtt kell tartani, hogy az öröklési jogi jogszabályok nemcsak az öröknyagó és a hagyatékban érdekelt személyek közötti jogviszonyt szabályozzák, hanem az öröklés során szükségszerűen bekövetkező tulajdonátszállásra, így a dologi jogokra is kihatással vannak, felvetve ezáltal a tagállamok dologi jogi szabályozása összehangolásának kérdését.⁴³ *Lehmann* szerint ez az elv megkönnyíti a hagyatéki vagyontárgyak kedvezményezettek részére történő kiadását, dologi jogi szempontból vizsgálva gyorsabban és könnyebben megvalósul a tulajdonátruházás.⁴⁴ *Jud* véleménye szerint a rendszer előnyének tekinthető, hogy ingatlan vagyon esetében lehetségessé válik az öröklésre és a dologi jogviszonyokra irányadó jog párhuzamos alkalmazása (feltételezve a nemzeti belső jogszabályok közötti harmóniát), elkerülve ezáltal egy külföldi öröklési jog és belföldi dologi jog alkalmazásából fakadó disszonanciát.⁴⁵ *Lübcke* a rendszer pozitívumát két ponton látja, egyszerre valósul meg a hagyatéki vagyontárgyakhoz való gyors hozzáférés, s a hagyatéki hitelezőknek jelentős könnyebbséget jelent a saját fórumuk előtti jogérvényesítés.⁴⁶

Ugyanakkor ez a rendszer nem oldja fel a különböző jogrendszerekben megjelenő, esetlegesen egymással ütköző, vagy egyes jogrendszerek által nem ismert intézmények (különösen idegen dologbeli jogok) révén felmerülő ellentmondásokat, hanem az öröklési jog szintjére utalja azokat, a jogi helyzetek túlbonyolítottságát előidézve. A hagyaték feldarabolásának elve kényszerűen párhuzamos eljárásokhoz vezet, így jóval idő- és költségigényesebb az örökléssel kapcsolatos jogérvényesítés. Az eljáró bíróságok vagy közjegyzők oldaláról nézve az öröklési eljárás keretében a hagyaték valamennyi elemére nézve az öröklésre irányadó jog(ok) szerint meg kell határozni, esetlegesen egymásnak

⁴¹ Tim BRANDI: *Das Haager Abkommen von 1989 über das auf die Erbfolge anzuwendende Recht*. Berlin, Duncker & Humblot, 1996. 41-43. p.

⁴² JUD (2005) i. m. 134. p., Ulrich HAAS: Die Europäische Zuständigkeitsordnung in Erbsachen. In: Brigitta JUD – Walter H. RECHBERGER – Gerte REICHELT (Hrsg.): *Kollisionsrecht in der Europäischen Union. Neue Fragen des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechtes*. Wien, Jan Sramek Verlag, 2008. 132-133. p., Lajos VÉKÁS: Objektive Anknüpfung des Erbstatuts. In: Gerte REICHELT – Walter H. RECHBERGER (Hrsg.): *Europäisches Erbrecht. Zum Verordnungsvorschlag der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht*. Wien, Jan Sramek Verlag KG, 2011. 42-43. p.

⁴³ Kurt LECHNER: Die EuErbVO im Spannung zwischen Erbstatut und Sachenrecht. *IPRax*, 6/2013. 498. p. [Továbbiakban: „LECHNER (2013)”]; Christoph DÖBEREINER: Vindikationslegat unter Geltung der EU-Erbrechtsverordnung. *GPR*, 1/2014. 42. p., Burkhard HESS: Die internationale Zuständigkeit nach der Erbrechtsverordnung. In: Anatol DUTTA – Sebastian HERRLER: *Die Europäische Erbrechtsverordnung*. München, C.H Beck, 2014. 132. p., SZÓCS – SZIRÁNYI i. m. 605. p.

⁴⁴ LEHMANN i. m. 98-100. p.

⁴⁵ JUD (2005) i. m. 134. p.

⁴⁶ LÜBCKE i. m. 268. p.

megfeleltetni az örökléssel összefüggő kötelesrészi- és egyéb jogokat. A párhuzamos eljárások során az örökösök kötelesek valamennyi öröklési jog előírása szerint az örökségüket újra-és újra elfogadni vagy visszautasítani. További hátrányként emelhető ki passzív hagyatékért való helyállás esetén a felelősség felmerülésének fokozott veszélye.⁴⁷ Az egyeztető tárgyalások során az öröklési rendelet szabályozási elveinek kialakításakor a tagállamok felismerték, ha a határon átnyúló öröklési ügyek európai szintű koordinálása során érdemi előrelépést kívánnak megvalósítani, tovább kell lépniük a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák keretein,⁴⁸ melynek első lépését a lex successinonis-ra irányadó kapcsolóelv meghatározása jelentheti.

⁴⁷ LEHMANN i. m. 99. p.

⁴⁸ Az ún. korai Hágai Konferenciák (1893-1925. között) keretében az együttműködésben részt vevő államok több kísérletet tettek a hagyaték jogát meghatározó kapcsolóelvben való megállapodásra. A határon átnyúló öröklési ügyekben megjelenő jogalkalmazói kihívások feloldása érdekében folytatott nemzetközi együttműködés első intézményesített megnyilvánulásának tekinthető, közel harminc évet átfogó egyeztetési mechanizmus konferenciái közül két ülés, az 1893. évi (De la première Conférence de La Haye de droit international privé, 12-27 septembre 1893, La Haye) és az 1925. évi (De la Conférence de La Haye de droit international privé, 12 octobre – 7 novembre, 1925) konferenciák foglalkoztak részletesen a hagyaték feldarabolásának és a hagyaték egységének elve párhuzamos együttéléséből felmerülő kérdésekkel. A hagyaték jogának egységes meghatározása tekintetében érdemi előrelépést jelentő megállapodást a konferenciákon részt vett államok nem tudtak elfogadni. Míg az ún. korai Hágai Konferenciák középpontjában célkitűzésként messzemenően a kollíziós szabályozás egységesítése szerepelt, addig a '70-es évektől kezdődően azon tendencia figyelhető meg, hogy az egyes államok túllépve a kollíziós- és joghatóságra vonatkozó normák egységesítésén, a szabályozás fókuszába sokkal inkább a határon átnyúló hagyaték, annak kezelésére jogosult személyek jogainak és kötelezettségeinek, valamint az eljárásokban szükségszerűen megjelenő okiratok rendezését helyezték, figyelmen kívül hagyva és kikerülve a két kapcsolóelvből eredő ütközőpontokat.

1.1.2. A hagyaték egységének elve mint objektív kapcsolóelv

A hagyaték egységének elve az öröklés egészét egyetlen jog hatálya alá rendeli, függetlenül a hagyatéki vagyontárgyak elhelyezkedésétől.⁴⁹ Az európai államok többsége – az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően is – öröklési jogi jogviszonyaikra a hagyaték egységének elvét rendelte alkalmazni, így Ausztria, Spanyolország, Görögország, Olaszország, Portugália, Dánia, Svédország, köztük hazánk is ezt az elvet vallja. Németországban 2015. augusztus 17-t megelőzően a hagyaték egységének elve és a hagyaték feldarabolásának elve sajátos koherenciában működött egymás mellett.⁵⁰

A Német Közjegyzői Intézet állásfoglalása szerint – kollíziós jogi szempontból vizsgálva – felvetve a vissza- és továbbutalás problémáját, több jogrendszer egyidejű felhívása megnehezíti az öröklés egészét. A hagyaték egységének javára írandó az is, hogy a „kettéválasztó rendszer”-ben a határozatok harmóniájának mint eljárásjogi ideának a lehetősége a gyakorlatban valójában lehetetlen.⁵¹ *Lübcke* Az új európai nemzetközi öröklési eljárás c. („Das neue europäische Internationale Nachlassverfahrensrecht”) munkájában az objektív kapcsolóelvek kérdését és jelentőségét a hagyaték átadásának problémakörében vizsgálja. Álláspontja szerint a hagyaték átadása három szegmenset foglal magába: elsőként a felelősség kérdését, másodsorban a hagyatéki vagyonkezelést, harmadikként a hagyaték felszámolását.⁵² *Lübcke* a hagyaték egységének elve mellett szóló legerősebb érvként a hagyaték egészére nézve egy egységes és egyetlen jogi aktus (határozat) lehetőségét jelöli meg, mely megkönnyíti a hagyatékkal kapcsolatos összes felelősségi kérdés egyidejű rendezését, egyenlő elbánást biztosítva valamennyi érdekelt hagyatéki hitelezőnek, s lehetővé teszi, hogy az örökhagyó előre meghatározza, és biztosítsa a hagyatéki vagyontárgyak akarata szerinti átszállását.⁵³

A fentiekben kifejtetteken túlmenően *Lehmann* a kérdést az örökösök szemszögéből is górcső alá veszi: a hagyaték egységének elve biztosítja, hogy a hagyaték valamennyi kedvezményezettje és jogosultja egyszerre szerezheti meg az őt megillető vagyoni jogokat. Ebben a rendszerben a kötelesrészre jogosultak kötelesek hagyni, hogy

⁴⁹ LEHMANN i. m. 100. p.; RAUSCHER (2010) i. m. 830. p.; JUD (2005) i. m. 134. p., ZIEGLER i. m. 615. p.

⁵⁰ A német jog kollíziós szabályai révén egyértelműen áttörte a hagyaték egységének univerzális alkalmazását. Bővebben erről itt: 1.1.3. alfejezet

⁵¹ Ez az idea azon a megfontoláson alapul, hogy egy jogrendszeren belül az egyes jogszabályok összehangoltak, különböző jogrendszerek esetében többnyire felvetődik az összeilleszthetőség problémája. In. JUD i. m. 134. p.

⁵² A magyar logika szerint a hagyaték tulajdonképpen átadását jelenti.

⁵³ LÜBCKE i. m. 266. p.

az öröklési eljárás során feljegyezzék és beszámítsák külföldön megszerzett értékes hagyatéki vagyontárgyaikat.⁵⁴

Vékás szerint a hagyaték egységének elve lehetőséget biztosít az örökhatyó számára – függetlenül az egyes vagyontárgyak fekvési helyétől – a hagyatéki vagyon örökösök közötti jogszerű felosztására.⁵⁵

1.1.3. A hagyaték egységének elvét „áttörő” rendszer

A hagyaték jogát meghatározó kapcsolóelvek feltárása során az értekezés gondolati ívének megtartása érdekében fontosnak tartom előrevetíteni az összehasonlító kutatás egyik következtetését: A jogviszonyok összetettségére tekintettel a hagyaték jogának „tisztá”, egyetlen kapcsolóelv általi meghatározásán felül kimutatható olyan szabályrendszer is, mely egyaránt teret enged mindkét kapcsolószabály párhuzamos alkalmazásának.⁵⁶ E fejezet célja a hagyaték egységének és a hagyaték feldarabolásának elvét együttesen alkalmazó szabályrendszer bemutatása.

Az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően Németországban a hagyaték egységének elve és a hagyaték feldarabolásának elve sajátos koherenciában működött egymás mellett. Az öröklésre irányadó jog alapvetően a hagyaték egységének elvén alapult, mind ingó mind ingatlan vagyon esetén egységesen az örökhatyó állampolgársága határozta meg az alkalmazandó jogot.⁵⁷ Ugyanakkor a német kollíziós szabályok három ponton áttörték a hagyaték egységének elvét, és bár korlátozottan, de teret engednek a hagyaték feldarabolása elvének.

- az ún. „különleges előírások esetén”: Az EGBGB 3a. cikk (2) bekezdése lehetővé tette bizonyos kollíziós jogi különleges előírások érvényre juttatását, amennyiben külföldi jog alkalmazása merült fel, ⁵⁸
- renvoi kérdése kapcsán [EGBGB 4. cikk (1) bekezdése],⁵⁹

⁵⁴ LEHMANN i. m. 100. p.

⁵⁵ VÉKÁS (2011) i. m. 43. p.

⁵⁶ A tézis részletes kifejtését lásd III. 2. 6. 1.

⁵⁷ Thomas MAULBETSCH: Internationales Erbrecht. 2. überarbeitete Auflage. Hagen, Hagerer Wissenschaftsverlag, 2013. 33. p., Christian von BAR: *Internationales Privatrecht*. München, C. H. Beck, 1991. 254-255. p.

⁵⁸ Például, ha egy Németországban élő spanyol örökhatyó bizonyos ingó vagyontárgya az USA-ban volt található, az Art. 25 Abs. 1 EGBGB szerint a spanyol jog volt alkalmazandó. A spanyol kollíziós szabályok viszont amerikai fekvési hely esetén teret engedtek a *lex rei sitae* elvének. In. KOCH – MAGNUS – von MOHRENFELS i. m. 93-94. p.

⁵⁹ 2015. augusztus 17-t megelőzően abban az esetben, ha egy amerikai utolsó domicile az USA-ban volt, ingatlan vagyona Németországban volt található, egy részleges visszautalás révén a német jog volt alkalmazandó, s ezzel az eredmény a hagyaték feldarabolása elvének alkalmazásához vezetett.

- a német jog választása külföldi hagyatéki vagyontárgy esetén.⁶⁰

A példák szemléltetése révén egyértelműen látható, hogy bár Németország saját öröklésre irányadó kollíziós rendszerét a hagyatékek egységének koncepciójára építette, a jogválasztás, a renvoi, és speciális nemzeti előírások esetén lehetővé tette a hagyatékek feldarabolása elvének alkalmazását. Mindhárom kivétel közös kapcsolódó pontja, hogy a vagyon fekvési helye mint kapcsolóelv a hagyatékek meghatározott vagyontárgyaira vonatkozhatott csak, a hagyatékek egészére nézve nem volt alkalmazható.⁶¹

Az európai öröklési rendelet 2015. augusztus 17-i alkalmazásával a határon átnyúló öröklési ügyek kollíziós jogi kérdéseinek elsődleges jogforrásává a rendelet lépett. A német jogalkotó a rendelet alkalmazhatóságához szükséges jogalkotási kötelezettségének Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29.06.2015 (BGBl I S. 1042) megalkotásával tett eleget. A jogszabály hatályon kívül helyezte az EBGBG 4. fejezetének korábbi 25. cikkét – melyet a rendelet III. fejezete váltott fel –, valamint a 26. cikkének (2) bekezdését. A német jogrendszerben a rendelet alkalmazhatóságával bekövetkezett jogszabályváltozások feltárását az értekezés összehasonlító fejezetében végzem el.⁶²

1.1.4. A rendeleti szabályozás

Az európai öröklési rendelet a hagyatékek jogának meghatározását a hagyatékek egységének elvére építette fel. Véleményem szerint e kapcsolóelv választásával a tagállamok a párhuzamos öröklési eljárások kiküszöbölésének alapját teremtették meg. E kapcsolószabály által uniós szinten deklarációra került, hogy az örökgyógy hagyatéka az örökgyógy állampolgárságától, a hagyatéki vagyon jellegére (ingó, ingatlan, vagyoni értékű jog) és fekvési helyére tekintet nélkül egységként kezelendő, egyetlen eljárás keretében és egyetlen alkalmazandó jog alá rendelésével kerüljön sor a jogi sorsának rendezésére.

⁶⁰ Az EGBGB 25. cikk (2) bekezdése megteremtette annak a lehetőségét, hogy az örökgyógy belföldi (Németországban fekvő) ingatlanok tekintetében választhatta a német jogot. E jogválasztás révén a *lex rei sitae* elve kerülhetett alkalmazásra. A gyakorlatban akkor volt célszerű ezzel a lehetőséggel élni, ha az örökgyógy származási joga egészben vagy részben nem a német jogra utalt vissza. Ugyanakkor érvényesült egy olyan korlátozás, hogy a jogválasztásnak nem az egész külföldi hagyatékokra kellett vonatkoznia, hanem csak egyes vagyontárgyakra. Ez abban az esetben volt lehetséges, ha egyes vagyontárgyak a német jognak, más hagyatéki vagyontárgyak egyéb külföldi jognak voltak alávetve.

⁶¹ Thomas RAUSCHER: Internationales Privatrecht. Mit internationalem und europäischem Verfahrensrecht. Heidelberg, C. F. Müller Verlag, 2003. 226-227. p.

⁶² Lásd III. 2.6. fejezet.

1.2. A kapcsolóelv dilemmája

Az öröklési anyagi és eljárásjog területén folytatott tagállami egyeztetési kísérletek következő sarokpontja a nemzetközi elemet tartalmazó öröklés során a joghatóságra és az alkalmazandó jogra vonatkozó kapcsolóelv(ek) meghatározása volt. A jogegységesítés akadályát képező legfontosabb megoldandó kérdéssé az vált: vajon a tagállamok hajlandóak túllépni nemzeti szuverenitásukon, s a részes országok többsége meggyőzhető lesz-e egy új kapcsolóelv választása mellett?

A tárgyalások során az *állampolgárság elve*, az örökhagyó *utolsó szokásos tartózkodási helyének elve*, valamint az örökhagyó *utolsó lakóhelyének elve* merült fel lehetséges alternatívaként. A következőkben valamennyi kapcsolóelv mellett és ellen szóló érvek bemutatásának feltárását kísérelem meg, a Német Közjegyzői Intézet állásfoglalásától a rendelet végső jogtechnikai megoldásáig.

A Német Közjegyzői Intézet egyértelműen az állampolgárság elvének elvetését, és egy új kapcsolóelv, az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye mint kapcsolóelv alkalmazását irányozta elő,⁶³ még akkor is, ha 2002-ben is, az Unió tagállamainak többsége az állampolgárság elvét alkalmazta nemzeti eljárásukban.⁶⁴ A kérdés eldöntésének nehézségét támasztja alá az is, hogy a Zöld Könyv öt kérdésben foglalkozott a kollíziós kapcsolóelvi kényszermechanizmusokkal.

A kapcsolóelvekről való döntés megalapozottságához az örökléssel kapcsolatos valamennyi (tényállási) elem számbavétele nagymértékben hozzájárul. Így célszerű a kérdést az eljárásban potenciálisan résztvevők, a hagyatéki vagyontárgyak többségének elhelyezkedése, a bizonyításfelvétel, az eljárás időtartama, a hagyatéki hitelezők, a jogutódlás, valamint a költségek szempontjából górcső alá venni.

Az örökhagyó utolsó lakóhelyének mint potenciális kapcsolóelvnek az elvetése tűnik leginkább kézenfekvőnek. Bár az utolsó lakóhely kvázi normatív jogi fogalommal bír, relatíve világos a megítélése, s a hatékonyság szempontjából vizsgálva a lakóhelyet könnyebb felderíteni, ugyanakkor mint kollíziós kapcsolóelv teljesen használhatatlan. A lakóhely elvének elfogadása révén lehetlenné válna egymással összefüggő kollíziós jogi

⁶³ Német Közjegyzői Intézet Tanulmánya i. m. 206-208. p.

⁶⁴ A 2009-2012. között zajló tárgyalási időszakban is a 27 tagállam közül 14 az állampolgárság elvét követte. Az érintett tagállamok: Bulgária, Németország, Görögország, Olaszország, Ausztria, Lengyelország, Portugália, Svédország, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország, Csehország, Magyarország, valamint részben Románia is (az ingó vagyontárgy tekintetében). LÜBCKE i.m. 345. p. A rendelet hatálybalépéséig öröklési ügyekben kollíziós kapcsolóelvként az összes uniós polgár kb. 62%-ra a származási állam (állampolgárság elve) irányadó. In. HAGER i. m. 26. p.

és polgári eljárásjogi jogviszonyok azonos megítélése különböző (európai) jogforrások⁶⁵ együttes alkalmazása esetén.⁶⁶ Bár fogalma igen közel áll a szokásos tartózkodási helyhez, használata *Lübcke* szerint igen kockázatos lenne a *joghatóság és az alkalmazandó jog* párhuzamos szabályozása esetén.⁶⁷

Az állampolgárság elve választását szorgalmazók a szokásos tartózkodási hely elvében rejlő bizonytalanságokra hívták fel a tagállamok figyelmét. Az Unió polgárai számára biztosított szabadságjog, a szabad mozgás révén a szokásos tartózkodási hely fogalma nem határozható meg stabilan, és nem jelent egy hosszantartó kapcsolatot. Az állampolgárság elve mellett szól az is, hogy kétség esetén az állampolgárság elvének könnyebb a meghatározhatósága. Az örökgyó számára minden lakóhely-választás egy új jogrendszer szabályainak megismerési kötelezettségét vonná magával,⁶⁸ ezzel megnehezítve vagyonáról halála esetére történő rendelkezését.

A szokásos tartózkodási hely mellett szóló érvek sorát az Európai Unió jogpolitikai megfontolásával érdemes kezdeni. Ugyan az állampolgárság elve nem ellentétes az Unió diszkrimináció tilalmával, de mégis ellentmond az egymással szembenálló különböző jogrendszerek európai integrációs célkitűzéseinek az állam lakosainak meghatározását illetően.⁶⁹

Az állampolgárság elve ellen hat, ha az örökgyó lakóhelye és életvitelének központja egy másik államban található, s vagyonának és hagyatéki hitelezőinek többsége is itt lelhető fel. A probléma még tovább hatványozódik, ha az örökgyó két vagy több állampolgársággal is rendelkezik. Minden olyan esetben, amikor az örökgyó kapcsolatba kerül egy másik állam jogrendszerével, melyet életvitelének központjául választ, igen kicsi a valószínűsége, hogy az örökléssel kapcsolatos korábban felsorolt valamennyi (tényállási) elem a származási államához kötné.

Eljárásjogi szempontból vizsgálva a szokásos tartózkodási hely elvének legnagyobb előnye, hogy az örökgyó tényleges személyes körülményei figyelembe vehetőek, ezáltal könnyebbé válik – szükség esetén – a tényállás felderítése, egyszerűsíti

⁶⁵ Elsősorban itt a Brüsszel-IIa., Róma I. és Róma II. rendeletekre gondolok, melyek mindegyike a szokásos tartózkodási hely kapcsolólévére épít.

⁶⁶ Abban az esetben, ha a jogviszonyok összetettségére tekintettel egy jogvitában az öröklési rendelet mellett akár a Brüsszel-IIa. rendelet, vagy tisztán kollíziós jogi kérdéseket szabályozó Róma-I. vagy Róma-II. rendeletek egymás mellett való alkalmazásának szükségessége merül fel, és az öröklési jogviszonyok megítélésénél a lakóhely jelentené az általános kapcsolólévet, a lakóhely elvének és a szokásos tartózkodási hely elvének együttes alkalmazása jelentősen megnehezítené, vagy akár el is lehetetlenítené a jogviszonyok azonos megítélését.

⁶⁷ LÜBCKE i. m. 348.-349. p

⁶⁸ JUD (2005) i. m. 134. p.

⁶⁹ JUD (2005) i. m. 134. p.

az eljárás lefolytatását, és redukálja az eljárással kapcsolatban felmerülő költségeket és díjakat.

Valamennyi érv, várható pozitív és negatív hatás számbavétele után a tagállamok általános kapcsolóelvként mind a joghatóság, mind az alkalmazandó jog tekintetében az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének az elhalálozás időpontjában mint kapcsolóelvnek az elfogadásában állapodtak meg. A joghatóság és az alkalmazandó jog azonos kapcsoló szabály általi meghatározása azt a célt kívánja szolgálni, hogy az eljáró bíróság/közjegyző a hagyatéki vagyoni jogi sorsának rendezése során lehetőség szerint saját (tagállama) anyagi jogát alkalmazza.

1.2.1. Az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének meghatározására tett kísérletek

Az objektív kapcsolóelv(ek)ben történő megállapodást követően az egységesítési törekvések következő kihívásaként az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének meghatározása jelent meg. A szokásos tartózkodási hely kapcsolóelve a Róma-rendeletben az alkalmazandó jog objektív kapcsolóelve, a Brüsszel-IIa. rendeletben – annak ellenére, hogy a házassági és a szülői felelősségi ügyekben a joghatósági szabályok jelentősen eltérnek – mint joghatósági ok a joghatósági rendszer alapját képezi.⁷⁰ Kérdésként merült fel, hogy a szokásos tartózkodási hely elvének szükséges-e egy speciális öröklésjogi tartalmú meghatározást adni, vagy az egyes nemzetközi egyezmények⁷¹ eredményeként már rögzített tartalmi és fogalmi kritériumok figyelembevételével legyen irányadó az öröklési jogi jogviszonyok megítélésénél is. *Rembert Süß* a szokásos tartózkodási hely elvének egységes értelmezése mellett legerősebb érveként a nemzetközi kollíziós jog koherenciáját emelte ki. Egy lehetséges egységes értelmezés a nemzetközi magánjog területén megkönnyítené a jogalkalmazást, és lehetővé tenné az Európai Unióban egy egységes kollíziós jog kialakítását.⁷²

Ugyanakkor az öröklési jog megkülönböztető jellegéből adódóan a jogviszonyok összetettségére tekintettel [gondolván az abszolút szerkezetű vagyoni jogviszonyok meghatározásának (dologi jog) különböző megközelítésére, a dologi jog és az öröklési jog sajátos kapcsolódására, valamint a szokásos tartózkodási hely elvének a tagállami

⁷⁰ Lásd Brüssze-IIa. rendelet 3. cikkét, Róma I. rendelet 4. cikk (1) bekezdését, Róma-II. rendelet 4. cikk (2) bekezdését, és Róma-III. rendelet 5. cikk (1) bekezdését!

⁷¹ Gondolok itt elsősorban a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák jogfejlesztő tevékenységére.

⁷² Rembert SÜB: *Erbrecht in Europa*. Bonn, Zerb Verlag, 2015. 28. p.

jogrendszerekben – a rendelet alkalmazását megelőzően – betöltött szerepére és esetlegesen eltérő meghatározására]⁷³ már kezdetektől nyilvánvalóvá vált, hogy a fogalom meghatározását illetően lehet más uniós aktusok jogtechnikai megoldásából meríteni, ugyanakkor a fogalomnak egy speciális, öröklésjogi tartalmú megközelítését kellene kidolgozni.

A Német Közjegyzői Intézet tanulmányában egyértelműen rámutatott a definiálásban lévő veszélyekre (nem volna célszerű a tagállamok mérlegelési jogkörére bízni),⁷⁴ és bár egy önálló uniós értelmezést szorgalmazott, de fogalmi kritériumokat nem határozott meg, csak egy minimum tartózkodási időtartamban való megállapodást javasolt.⁷⁵

A Német Közjegyzői Intézet által készített összehasonlító tanulmány iránymutatásának figyelembevételével legtöbbször az örökhagyó számára egy minimum tartózkodási idő megkövetelését vélték a legkézenfekvőbb megoldásnak. Ez az alternatíva nem jelentkezett nóvumként a nemzetközi magánjogi jogegységesítés terén, ugyanis a soha hatályba nem lépett 1989-es Hágai Egyezmény⁷⁶ is ezt a módszert alkalmazta.⁷⁷ Az egyezmény csak akkor tette volna lehetővé a szokásos tartózkodási hely kapcsolóelvének az alkalmazását, ha az örökhagyó adott állam területén legalább öt évig tartózkodott volna.⁷⁸ Az időtartamban való definiálás több problémát vet fel, az ellene ható legfőbb érvként a meghatározás önkényessége, manipulálhatósága, és ezáltal rendszerellenessége hozható fel.⁷⁹ Egy minimum tartózkodási idő megkövetelése esetén kérdésként merülhet fel, hogyan tanúsítható adott tagállam területén való tartózkodás időtartama? Kizárólag adott tagállam hatóságánál történő bejelentkezés / nyilvántartásba

⁷³ Az értekezés összehasonlító része valamennyi vizsgált jogrendszer esetében hangsúlyt fektet a szokásos tartózkodási hely kapcsolóelvének tagállami jogban betöltött szerepének feltárására az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően is. Lásd részletesen III. 2.6.1.; 3.6.; 4.6.; 5.6.; 6.7. fejezetek.

⁷⁴ Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 262., 266-267., 268. p.

⁷⁵ Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 262. p.

⁷⁶ Az 1989. évi Hágai Megállapodás II. fejezet 3. cikk (2): „Succession is also governed by the law of the State in which the deceased at the time of his death was habitually resident if he had been resident there for a period of no less than five years immediately preceding his death. However, in exceptional circumstances, if at the time of his death he was manifestly more closely connected with the State of which he was then a national, the law of that State applies.”

⁷⁷ RAUSCHER (2010) i. m. 834. p., valamint Christian BALDUS: Ein europäisches Erbrecht? *GPR*, 3/2009. 139. p., Duri BERTHER: *Die internationale Erbschaftsverwaltung: bei schweizerisch-deutschen, -österreichischen und -englischen Erbfällen*. Zürich, Schulthess, 2001. 309. p.

⁷⁸ Ellenkező esetben az állampolgárság elvének alkalmazását rendelte. A szokásos tartózkodási hely elvének rendeletben történő meghatározása vagy az EUB jogértelmezése mellett felhozott előnyök és hátrányok számbavétele olvasható Reinhold Geimer tollából. Lásd Reinhold GEIMER: Die geplante Europäische Erbrechtsverordnung. In: Gerte REICHELDT – Walter H. RECHBERGER (Hrsg.): *Europäisches Erbrecht. Zum Verordnungsvorschlag der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht*. Wien, Jan Sramek Verlag, 2011. 17. p. [Továbbiakban: „GEIMER (2011)”]

⁷⁹ JUD (2005) i. m. 135. p.

vétel vehető figyelembe vagy egyéb tényezők, például köztük munkaviszony, egészségügyi-, társadalombiztosítási jogviszony létesítése? Ehhez kapcsolódóan milyen időponttól számítható a szokásos tartózkodási hely létesítése? Kiküszöbölhetőek-e uinós szinten azok az esetek, amikor az örökhagyók e szabállyal visszaélve adminisztratív úton ugyan eleget tesznek a formai feltételeknek, azonban életvitelük központja mégis másik tagállamban található? Az időtartamban való definiáláshoz kapcsolódóan *Hager* a gyakori alkotmányos változásokban, jogalkotási labilitásban gyökerő veszélyekre hívja fel a figyelmet.⁸⁰

A rendelet első tervezetének szövege nem tartalmazta a szokásos tartózkodási hely fogalmi definícióját. Így a tervezet nyilvánosságra kerülését követően felmerült annak a gondolata,⁸¹ hogy az öröklési jogi jogviszonyok megítélése során a szokásos tartózkodási hely elvének értelmezését az Európai Unió Bíróságának jogértelmezésére kellene bízni.⁸² E nézet elfogadása esetén az EuB esetjogában korábban lefektett iránymutatásokat is figyelembe kellene venni a kapcsolóév értelmezése során. Az Európai Unió Bírósága *Barbara Mercedi vs. Richard Chaffe*⁸³ ügyben kifejtett álláspontja szerint a szokásos tartózkodási hely fogalmát autonóm módon kell értelmezni.⁸⁴ Az EUB hivatkozott C-497/10. számú ügyben kifejtettek szerint a gyermek szokásos tartózkodási helyének megítélése kapcsán meghatározó lehet „[...] a család adott tagállam területén való tartózkodásának időtartama, szabályszerűsége, az e tagállam területén való tartózkodás, illetve az e tagállamba való költözés körülményei és indokai, a gyermek állampolgársága, az iskoláztatás helye és körülményei, a nyelvismeret, valamint a gyermeknek az említett tagállamban kialakított családi és szociális kapcsolatai.” A C-392/05. sz. *Alevizos kontra Oikonomikon* ügyben indított előzetes döntéshozatali eljárásban kifejtettek szerint „Szokásos tartózkodási helynek azt a helyet kell tekinteni, amelyet az érintett érdekeinek szokásos központjául választott.”⁸⁵ Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy ennek

⁸⁰ HAGER i. m. 25. p.

⁸¹ Lásd Peter KINDLER: Vom Staatsangehörigkeits- zum Domizilprinzip: das künftige internationale Erbrecht der Europäischen Union. *IPRax*, 2010/1. 45-46. p.

⁸² A szokásos tartózkodási hely elvének rendeletben történő meghatározása vs az EUB jogértelmezése mellett felhozható előnyök és hátrányok számbavétele olvasható *Reinhold Geimer* tollából. Lásd GEIMER (2011) i. m. 17. p.

⁸³ *Barbara Mercedi vs. Richard Chaffe* C- 497/10.

⁸⁴ „[...] a szokásos tartózkodási hely fogalma tehát közösségi jogi fogalom is, amelyet ezért az egész Közösségben önállóan és egységesen kell értelmezni. [...] ez az önállóság bizonyos függetlenséget jelent a közösségi jog más területein, így a migráns munkavállalók szociális biztonsága, vagy a közszolgálati jog területén használt azonos vagy hasonló fogalmaktól.” C-497/10. sz. *Barbara mercedi vs. Richard Chaffe* ügyben.

⁸⁵ Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárása C-392/05. sz. *Alevizos kontra Oikonomikon* ügyben

megállapítása során az ügy valamennyi körülményét figyelembe kell venni. Bár az elv a családjog területén jól bevált „közvetítő meghatározóként” működik, az öröklési jog területén nem, vagy csak nehézségek árán alkalmazható.⁸⁶ Az Egyesült Királyság már 2010 márciusában hangot adott kritikai észrevételeinek: Éva Lein – BIICL British Institute for International and Comparative law által készített tanulmány a szokásos tartózkodási hely fogalmának EuB jogfejlesztő tevékenységére történő rábízásában lévő veszélyekre mutatott rá.⁸⁷

A fogalom meghatározás figyelemre méltó megközelítése olvasható *Kropholler* tollából: a fogalom lényegét a kapcsolóelv meghatározásának célja adja. *Kropholler* a kiindulópontnak az örökhagyó személyes jogát tartja, de magát a fogalmat álláspontja szerint számtalan módon lehet definiálni a meghatározás céljától függően, de konstans módon megragadni nem lehet.⁸⁸ *Rauscher* szerint az illető személy szociális, családi és munkakapcsolatait máshová helyezi, anélkül, hogy az utolsó hidat felégetné származási államával.⁸⁹ Hasonló álláspontra helyezkedik *Rechberger / Frodl* is, akik a fogalom kulcselemeiként a családi, gazdasági és kulturális kapcsolatok központját jelölik meg.⁹⁰

Marion Greeske a fogalom struktúrájából, szerkezetéből és a fogalom egyes elemeinek értelmezéséből indult ki. Megközelítése szerint a szokásos tartózkodási hely kapcsolóelv meghatározása során a fogalmat két részelemre kell bontani – a tartózkodási hely elemére és a „szokásos” elemre –, melyek önálló értelmezése vezethet el a kapcsolóelv meghatározásához. *Greeske* szerint a két részelem definiálása során a tartózkodási hely fogalmának megragadása könnyebb, mivel ez egy ténylegesen felismerhető, megragadható állapot, a tartózkodási hely egy olyan meghatározott hely, ahol az érintett legalább időnként fizikálisan jelen van. Az elem további fontos kritériuma, hogy az e helytől való távollét rövidebb legyen, mint az ott lévő tartózkodás. A

⁸⁶ A hazai jogirodalomban erre *Szőcs Tibor* is rámutat. Lásd SZŐCS Tibor: Az állampolgárság szerepének változása a nemzetközi öröklési viszonyok terén, különös tekintettel a küszöbönálló reformra. *Közjegyzők Közönye*, 2015/1. sz. 51. p. [Továbbiakban: „SZŐCS (2015a)”].

⁸⁷ Az Egyesült Királyság opt out döntése mellett szóló egyik legerősebb érv a szokásos tartózkodási hely fogalmának rendeletben való konkrét meghatározásának hiánya képezte. Lásd részletesen Éva LEIN – BIICL British Institute for International and Comparative law: Legal consequences of the decision by the UK not to take part in the adoption of an EU regulation on succession. forrás: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/divers/join/2010/419626/IPOL-JURI_DV\(2010\)419626_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/divers/join/2010/419626/IPOL-JURI_DV(2010)419626_EN.pdf) [letöltés ideje: 2016. május 30.] 5-6- p. (Továbbiakban: „Lein tanulmány”)

⁸⁸ Jan KROPHOLLER: *Internationales Privatrecht. 5. Auflage.* Tübingen, 2004. 284. p.

⁸⁹ RAUSCHER (2010) i. m. 831. p.

⁹⁰ Walter H. RECHBERGER – Susanne FORDL: Die Internationale Zutsändigkeite. In: Walter H. RECHBERGER – Brigitta ZÖCHLING-JUD (Hrsg.): *Die EU-Erbrechtsverordnung in Österreich.* Wien, Verlag Österreich GmbH, 2015. 56. p.

„szokásos” (hely) elem alatt értendő az a hely, ahol az érintett rendszeresen tartózkodik, életvitelének központja van, ahol személyes kapcsolatainak központja található. Míg a lakóhely fogalma inkább formálisnak, addig a szokásos tartózkodási hely valós természetűnek tekinthető. *Greeske* következtetése szerint a szokásos tartózkodási hely a tényleges lakóhelyet testesíti meg.⁹¹

Lübcke meglátása, hogy a szokásos tartózkodási hely mint kapcsolóelv a személy tartós kapcsolatainak, életvitelének központjának megtestesítője. Ebből a szempontból az olyan jogi folyamatok, mint a regisztráció vagy a hatóságoknál történő bejelentkezés irreleváns.⁹² A kérdést még tovább bonyolítja, ha az örökhagyó két vagy több szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, bár ennek a lehetőségnek az egyes tagállami nemzeti szabályok korlátozottan, de gátat szabnak.⁹³

Fontos elhatárolni egymástól a szokásos tartózkodási hely és a lakóhely fogalmát. *Burián László* szerint „a svájci és a magyar jog a lakóhely ismérvének tartja az állandóságot, a véglegességet, a szokásos tartózkodási hely ismérvének pedig a letelepedés szándékának hiányát. [...] a német bírói gyakorlat szerint a szokásos tartózkodási hely megállapíthatósága két kritériumtól függ: az egyik a tartósság, a másik, hogy ezen a helyen van a természetes személy létének központja, életviszonyainak súlypontja.”⁹⁴

Wopera Zsuzsa véleménye szerint, amíg a szokásos tartózkodási hely tartalmi ismérveit nem határozzuk meg, a nemzeti jog alapulvételével, az európai jog szellemében adott ügyben⁹⁵ kell eldönteni a szokásos tartózkodási hely meglétét, avagy hiányát az érintett személy vonatkozásában.⁹⁶ A kihívások sorát a domicile⁹⁷ elvet alkalmazó államok még tovább bővítik. Az európai öröklési rendelet 2009-es tervezetének nyilvánosságra hozatala után az Egyesült Királyság Írország mellett jelezte, hogy nem

⁹¹ Marion GREESKE: *Die Kollisionsnormen der neuen EU-Erbrechtsverordnung*. Frankfurt am Main, PL Acad. Research, 2014. 51-53. p.

⁹² LÜBCKE i. m. 346. p.

⁹³ Németországban egy természetes személy csak egyetlen szokásos tartózkodási hellyel rendelkezhet. In. LEHMANN i. m. 122. p.

⁹⁴ BURIÁN László: *Nemzetközi magánjog. Általános rész*. Budapest, Pázmány Press, 2014. 125-126. p.

⁹⁵ A szokásos tartózkodási hely fogalmára kialakított EUB ítélezési gyakorlatot lásd C-452/93. sz. *Magdalena Fernández vs Bizottság* ügy, C-372/02. sz. *Roberto Adanez-Vega vs. Bundesanstalt für Arbeit* ügy, C-66/08.sz. *Szymon Kozłowski vs. Oberlandesgericht Stuttgart* ügy, C-523/07. sz. *Korkein hallinto-oikeus* ügy.

⁹⁶ WOPERA Zsuzsa: *Európai családjog*. Budapest, HVG-Orac, 2009. 61. p.

⁹⁷ „[...] a domicile szó lakóhelykénti fordítása nem megfelelő. [...] Az angolszász domicile valójában egy törvényi kapcsolat a személy és egy olyan terület között, amely területen egységes jogrendszer érvényesül.” HARSÁGI Viktória: Brüsszel II-a. rendelet. In. KENGYEL Miklós – HARSÁGI Viktória: *Európai polgári eljárásjog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2009. 216. p. A domicile fogalmának meghatározhatóságának problémáiról lásd részletesen: BRANDI i. m. 35-36, 41-45. p.

kíván a rendelethez csatlakozó tagállamok sorába állni, nem él opt in jogosultságával.⁹⁸ De alappal tehetjük fel a kérdést, mi történik a common law egyéb államaival (pl.: Ciprus), akik a rendeletet kötelező jelleggel magukra nézve irányadónak tekintik?⁹⁹

A szokásos tartózkodási hely fogalmának értelmezését illetően a hazai jogrendszerben mérőföldkőnek tekinthető az Országgyűlés által 2017. április 4-én elfogadott 2017. évi XXVIII. törvény a nemzetközi magánjogról (Továbbiakban: Nmjtvt.). A 2018. január 1-től hatályos Nmjtvt. „Értelmező rendelkezések” cím alatt a törvény alkalmazásában az ember szokásos tartózkodási helyének azt a helyet rendeli, [...] ahol az adott jogviszony összes körülményéből megállapíthatóan életvitelének tényleges központja van; ennek meghatározása során az érintett szándékára utaló tényekre is figyelemmel kell lenni [...].

1.2.2. A rendelet jogtechnikai megoldása - De lege feranda javaslat

A rendelet sem a joghatóság, sem az alkalmazandó jog tekintetében nem adott egy egzakt fogalom-meghatározást az örökgyógy szokásos tartózkodási helyére nézve. A (23)-(24)-(25) Preambulum bekezdések ugyan támpontot jelentek az értelmezés során,¹⁰⁰ mégsem értékelhetők érdemi előrelépésként a fogalom öröklési jogi jogviszonyra irányadó autonóm meghatározását illetően.

Az általános kapcsolóelv célja annak biztosítása, hogy „[...] tényleges kapcsolat legyen az öröklés és azon tagállam között, amelyben a joghatóságot gyakorolják [...].¹⁰¹ A rendelet az örökgyógy életkörülményeiből, adott tagállamban való tartózkodás időtartamából és gyakoriságából indul ki. Az eljárásjog oldaláról vizsgálva – tekintettel az egyes tagállamokban az öröklési eljárásoknak az öröklésben és a hagyatéki vagyoni jogi sorsának rendezése betöltött különböző funkciójára – véleményem szerint nem alkotható egy általános, valamennyi tényállási elemre ráilleszhető meghatározás. Ugyanakkor az egyes tényállások megítélése során a szokásos tartózkodási hely elvét az öröklést és az öröklési jogi jogviszonyt meghatározó tényezők figyelembevételével kell értelmezni. A letelepedés szándéka, az örökgyógy szociális, családi és munkakapcsolatainak, életvitelének központja mint a szokásos tartózkodási hely

⁹⁸ Bővebben erről: SURI Noémi: A hagyatéki vagyoni átszállása az Egyesült Királyságban. *Magyar Jog*, 2014/4. sz. 244-245. p. [Továbbiakban: SURI (2014b)]

⁹⁹ RAUSCHER a domicile kérdést a Brüsszel-IIa. jogtechnikai megoldásának átültetésével oldaná meg: az állampolgárság elvének europaizálása lehetséges, ha a common law államok számára a fogalmat a domicile-lel pótoljuk. In: RAUSCHER (2010) i. m. 834. p.

¹⁰⁰ A (23)-(25) Preambulum bekezdés részletes elemzését lásd II. 3.2. fejezet.

¹⁰¹ Öröklési rendelet (23) Preambulum bekezdés.

általános fogalmát megtesítő tényezőkön felül a kapcsolóelv öröklési ügyekben való meghatározása során, a hagyatéki vagyon döntő többségének fekvése, az elhalálozás helye, az öröklésben érdekelt személyek tartózkodási helye egyaránt releváns tényezőként figyelmet érdemel.

A szokásos tartózkodási hely kapcsolóelvének öröklési rendelet általi értelmezéséhez kapcsolódóan a jogtudományban már megjelent megközelítéseket az értekezés „A joghatóság szabályozása” c. fejezetében ismertetem.

1.3. A végintézkedési szabadság korlátai

A rendeleti szabályozás harmadik rendezőelve a végintézkedési szabadság terjedelmének meghatározása. E rendezőelv kereteinek meghatározása veti fel legmarkánsabban a tagállami öröklési anyagi jogba való „beavatkozás” határainak átlépését.

Az örökhagyót megillető végintézkedési szabadság magában hordozza az örökhagyó és az öröklésben érdekelt személyek közötti érdekkonfliktus lehetőségét. A probléma az örökhagyó végintézkedési szabadságának tartalma és terjedelme köré koncentrálódik. Mit foglal magában a végintézkedés szabadsága? Az örökhagyó végakarata csak az öröklésre irányadó jog meghatározására irányulhat, vagy magában foglalja a hagyaték átadására irányuló eljárás meghatározását is? Azáltal, hogy az örökhagyó végintézkedésében az alkalmazandó jogon felül, vagy az alkalmazandó jog meghatározásával¹⁰² a hagyaték átadásában (az öröklési eljárást lefolytató) eljáró hatóságot is kijelölheti, kiaknázza a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben felmerülő *forum shopping* lehetőségét. A kedvezőbb jogi helyzet keresésének a lehetősége mint az öröklésben érdekelt személyek oldalán felmerülő érdek feszül egymásnak az örökhagyó végintézkedésének szabadságával.

Az európai jogalkotó az örökhagyó végintézkedési szabadságának terjedelmét a tagállami öröklési anyagi jogba való beavatkozás nélkül, a kollíziós jogi és eljárásjogi szabályozás összehangolásával valósította meg. Az örökhagyó végintézkedési szabadsága anyagi jogi koltátjának a jogválasztás intézménye alkalmazhatóságának behatárolása értékelhető. A rendeleti szabályozás az örökhagyó számára egy korlátozott jogválasztás lehetőségét teremti meg, mely az alkalmazandó jogra irányadó szabályok között annak a jognak a választását foglalja magába, amelynek a jogválasztáskor vagy halálakor az örökhagyó állampolgára. A jogválasztás terjedelme kizárólag az

¹⁰² Lásd német szabályozás Gleichlaufprinzip eredeti szabálya. III. 2.6.1. fejezet.

alkalmazandó jogra korlátozódik, és nem irányulhat a hagyatéki vagyoni jogi sorsának rendezésére joghatósággal rendelkező fórum megválasztására.

Másik oldalról vizsgálva, kiküszöbölve az örökhagyó és az öröklésben érdekelt személyek közötti érdekkonfliktust a rendelet az öröklésben érdekelt személyeket ruházza fel az eljáró fórum megválasztásának lehetőségével a joghatóságról való megállapodás intézményének a rendelet joghatósági rendszerébe illesztésével. Az öröklésben érdekelt személyek megállapodhatnak egy tagállam bírósága vagy bíróságainak kizárólagos joghatóságáról. E megállapodás – mely az öröklésben érdekelt személyek rendelkezési autonómiáján alapul¹⁰³ – mind tartalmában, mind formájában kötött, s feltételezi az örökhagyó részéről az alkalmazandó jognak a rendelet 22. cikke szerinti választását végintézkedés formájában.

E rendezőelv alapján a végintézkedés szabadságát az örökhagyót megillető korlátozott jogválasztás és az öröklésben érdekelt személyek joghatóságról való megállapodása „szorítja korlátok közé”.

¹⁰³ HESS (2014) i. m. 133. p.

2. A rendelet hatálya

Az 1. cikk a rendelet *tárgyi hatályát* az öröklésben jelöli meg, mely öröklés a rendelet autonóm módon történő fogalommeghatározása szerint „az örökhagyó vagyonában bekövetkező jogutódlás; amely a vagyontárgyak, jogok és kötelezettségek haláleset miatti átszállásának valamennyi formáját magában foglalja, akár végintézkedés szerint megvalósuló átruházás, akár törvényes öröklés révén történő átszállás útján”. E meghatározás alapján a rendelet nem tesz különséget az öröklés jogcímei (törvényen vagy végintézkedésen alapuló öröklés) és a tulajdonátszállás különböző formái (ipso iure öröklés, a hagyaték bírói úton történő átadása, az örökség elfogadás révén történő megszerzése) között. Ugyanakkor a rendelet tárgyi hatálya nem terjed ki az öröklés közjogi vonatkozásaira (adó-, vám-, közigazgatási ügyekre).¹⁰⁴

Az európai öröklési rendelet közel egy éves alkalmazása során a rendelettel összefüggő joggyakorlat első kihívásai a rendelet tárgyi hatályával összefüggésben jelentkeztek. Az Európai Unió Bíróságának a *Matoušková-ügyben* hozott ítélete¹⁰⁵ nemcsak abból a szempontból központi jelentőségű, hogy az EuB első számú jogértelmezése az európai öröklési rendelet tekintetében, hanem a hivatkozott ügyben az Európai Unió Bírósága az öröklési rendelet és a Brüsszel-IIa. rendelet tárgyi hatályának lehetséges ütköző pontjait is lehatárolta. A *Matoušková-ügyben* az európai öröklési rendelet vonatkozásában az EuB jogértelmezése három esetkört foglalt magába: Kérdésként merült fel, hogy 1.) az öröklési eljárás során az örökösök között létrejött hagyaték felosztására irányuló egyezség öröklési szerződésnek tekintendő-e, másodsorban 2.) a kiskorú gyermekek nevében gyámjuk által kötött hagyatéki egyezség (bíróági) jóváhagyása a Brüssze-IIa. rendelet 1. cikk (1) bekezdésének b) pontja értelmében szülői felelősség gyakorlására vonatkozó intézkedésnek minősül-e, vagy az európai öröklési rendelet 1. cikk (3) bekezdésének f) pontja értelmében vett, öröklésre vonatkozó intézkedésnek, 3.) harmadsorban az öröklési és végintézkedési képesség a természetes személyek személyi állapotával összefüggő kérdésnek tekinthetők-e.

Az örökösök közötti hagyaték felosztására irányuló egyezség minősítése körében figyelemre méltó megközelítést tartalmaz a főtanácsnoki indítvány. *Juliane Kokott* főtanácsnok megközelítése alapján az európai öröklési rendelet 3. cikk (1) bekezdése

¹⁰⁴ *Palásti Gábor Péter* az örökléssel összefüggő adókat, illetékeket, a hagyatéki javak nyilvántartásával kapcsolatos díjakat említi példaként. PALÁSTI Gábor Péter: Az európai öröklési rendelet. In: MOLNÁR István János – OSZTOVITS András Mihály – PALÁSTI Gábor Péter: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*. Budapest, Patrocinium, 2013. 72. p.

¹⁰⁵ Az Európai Unió Bíróságának ítélete a *Matoušková-ügyben* C-404/14.

szerint az öröklési szerződés „olyan megállapodás [...], amely [...] a megállapodásban részes egy vagy több személy jövőbeli hagyatékára vonatkozó jogokat létesít, módosít vagy szüntet meg”. Tekintettel arra, hogy az alapeljárásban kötött egyezség nem egy jövőbeli hagyatékra irányuló rendelkezés, hanem egy *már megnyílt* örökségnek az örökösök közötti szerződéses egyezség útján történő felosztásáról van szó, nem minősíthető az európai öröklési rendelet szerinti öröklési szerződésnek.¹⁰⁶ Az Európai Unió Bírósága 2015. október 6-án kelt C-404/14. sz. ítélete annak a kérdésnek a megválaszolását is elvégezte, hogy a Brüsszel-IIa. tárgyi hatálya körében a kiskorú gyermekek nevében gyámjuk által kötött hagyatéki egyezség jóváhagyása a rendelet 1. cikk (1) bekezdésének b) pontja értelmében szülői felelősség gyakorlására vonatkozó intézkedésnek minősül-e, vagy az 1. cikk (3) bekezdésének f) pontja értelmében vett, öröklésre vonatkozó intézkedésnek. Véleményem szerint az Európai Unió Bíróságának ítélete a Brüsszel-IIa. rendelet és az európai öröklési rendelet párhuzamos alkalmazhatóságát két irányból közelítette meg: egyrészt az örökösök között a hagyaték felosztására irányuló megállapodás minősítésének irányából, másodsorban a gyermek mindenkifelett álló érdekének mint a családjogi jogviták rendezésének releváns tényezőjének értelmezésének oldaláról. Az EuB a cseh polgári törvénykönyv azon rendelkezését – mely előírja kiskorú gyermek nevében tett vagyonkezelésre való jognyilatkozat bíróság általi jóváhagyását – „[...] a kiskorú cselekvőképességére tekintettel hozott olyan intézkedés[nek minősítette], amely a gyermek mindenkifelett álló érdekének védelmére irányul”.¹⁰⁷ Az EuB érvelésében leszögezte, annak megítélése szempontjából, hogy a kiskorúak nevében képviselőjük által tett nyilatkozathoz bíróság általi jóváhagyására hagyatéki eljárás során kerül sor „[...] nem tekinthető döntő szempontnak annak megállapításához, hogy ez az intézkedés az öröklési jog körébe tartozik-e”.¹⁰⁸ Mindezek alapján az Bíróság megállapította, „A gyámügyi bíróság jóváhagyásának szükségessége közvetlenül a kiskorú gyermekek helyzetéből, illetve cselekvőképességéből ered, és a 2201/2003 rendelet 1. cikke (1) bekezdésének b) pontja és (2) bekezdésének e) pontja értelmében vett, a szülői felügyelet gyakorlása keretében a gyermek vagyonának kezelésével, megóvásával vagy a vagyonról való rendelkezéssel kapcsolatos, a gyermek védelmét célzó intézkedésnek minősül.”¹⁰⁹

¹⁰⁶ *Juliane Kokott* főtanácsnoki indítványának 35. pontja. (2015. június 25.) A főtanácsnoki indítvány érvelésével összefüggően lásd az ítélet 25. pontját.

¹⁰⁷ C-404/14. sz. ügy ítéletének 28. pontja

¹⁰⁸ C-404/14. sz. ügy ítéletének 31. pontja

¹⁰⁹ C-404/14. sz. ügy ítéletének 31. pontja

Az 1. cikk (2) bekezdése a rendelet tárgyi hatálya alól kivont területek taxatív felsorolását adja,¹¹⁰ melyben természetes személyek személyi állapotára, családi kapcsolataira,¹¹¹ jogképességére, cselekvőképességére, eltűnésével, távollétével, holtnak nyilvánításával kapcsolatos kérdések kerültek deklarálásra. Fentebb ismertett ügyben harmadsorban az EuB az európai öröklési rendelet 23. cikkének szűkítő értelmezésével az európai öröklési rendelet alkalmazhatóságának kereteit is kijelölte: a rendelet tárgyi hatálya csak az öröklési képességgel, a végintézkedést megtevő személy végintézkedés megtételére való képességével összefüggő kérdésekre terjed ki,¹¹² melyek nem sorolhatók a természetes személyek személyi állapota körébe.

Úgyszintén nem terjed ki a rendelet hatálya az öröklés házassági vagyonjoggal, tartási kötelezettséggel, örökléstől eltérő módon létrehozott vagy átszállt vagyoni jogokkal összefüggő vetületeire, szóbeli végrendelezések alaki érvényességére.¹¹³ Nem alkalmazható a rendelet nem természetes személyek jogutódlásához kapcsolódó jogviszonyaira,¹¹⁴ társaságok, jogi személyek, jogi személyiség nélküli szervezetek megszűnésére, megszüntetésére, egyesülésére. Ugyanígy elsősorban az angolszász jogrendszerhez kötődő célvagyon (trust) léterhozására, kezelésére, felszámolására. A rendelet tárgyi hatályát vizsgálva¹¹⁵ továbbá egyértelműen megállapítható, hogy a rendelet tárgyi hatálya alól kizárta az örökléssel összefüggő dologi jogok szabályozását. A tárgyi hatálya nem terjed ki a tagállamok örökléssel összefüggő dologi jogi kérdéseinek (tulajdonátruházás) egységesítésére,¹¹⁶ valamint az öröklésből eredő ingatlanokkal vagy ingóságokkal kapcsolatos jogok nyilvántartásba vételére.¹¹⁷

¹¹⁰ Köhler az öröklési ügyekel összhangban felmerülő, a rendelet tárgyi hatálya alól kivont polgári jogi területeket „külső hézagokként” minősíti. Andreas KÖHLER: Der Anwendungsbereich der EuErbVO. In: Walter GIERL – Ludwig KROIB – Andreas KÖHLER – Harald WILSCH: *Internationales Erbrecht*. Baden-Baden, Nomos, 2015. 61. p.

¹¹¹ Házasság létezésének, nem létezésének megállapítása, származással és örökbefogadással kapcsolatban felmerülő kérdések sorolhatók e körbe. KÖHLER i. m. 61. p.

¹¹² C-404/14. sz. ügy ítéletének 33. pontja.

¹¹³ A végintézkedések alakiságára vonatkozó egységes kollíziós jogi szabályozás kialakítása mellett és ellen szóló érvek részletes bemutatásáról és elemzéséről lásd SZŐCS Tibor: Európai öröklési jog rendelet – a végintézkedések alakiságára vonatkozó szabályozás nélkül? In: *Közjegyzők Közlönye*, 2011/1. 11-17. p.

¹¹⁴ E körben Gyekiczky Tamás kérdésként veti fel, hogy a rendelet tárgyi hatálya „kiterjed-e azokra az esetekre, amikor a társasági szerződés a tag halála esetére részletesen rendelkezik a tag társasági részesedésének öröklési sorsáról, vagy csak azok az esetek maradnak kívül, amikor a tag halála a társasági szerződés szerinti és a társasági jog által szabályozott társasági jogutódlást vált ki.” GYEKICZKY i. m. 2. p.

¹¹⁵ Az öröklési rendelet 1. cikk (1)-(2) bekezdései.

¹¹⁶ Ezzel kapcsolatos problémákra hívja fel a figyelmet Kurt LECHNER és Christoph DÖBEREINER, akik a francia, a belga, a luxemburgi, a luxemburgi, a lengyel, a spanyol és a portugál jogban megjelenő, az örökléssel összefüggő öröklési jogi és dologi jogi intézmények párhuzamos szabályozásából (Vindikationslegat) eredő várható visszasságokra mutatnak rá. LECHNER (2013) i. m. 498. p., DÖBEREINER i. m. 42. p.

¹¹⁷ E szabályból eredően továbbra is a tagállamok határozhatják meg, hogy az öröklés vonatkozásában a nyilvántartásokba történő bejegyzés deklaratív vagy konstitutív hatályú. Constanze FISCHER-CZERMAK

A rendelet *területi hatálya* vonatkozásában rögzíteni kell, hogy a rendelet az Európai Unió valamennyi tagállamára kiterjed az Egyesült Királyság, Írország és Dánia kivételével. Az Egyesült Királyság és Írország nem élt az Európai Unióról szóló szerződés 4. cikke és az Európai Unió működéséről szóló szerződés 21. sz. Jegyzőkönyve¹¹⁸ alapján biztosított *opt-in* jogosultságával, mely *Ziegler Dezső Tamás* álláspontja szerint¹¹⁹ vélelmezhetően a jövőben sem fog változni.

A rendelet *időbeli hatályához* kapcsolódóan két fontos kérdést kell kiemelni. Egyrészt a rendelet hatályba lépésének és alkalmazhatóságának rendelet általi elhatárolását. A 84. cikke értelmében a rendelet egésze az Európai Unió Hivatalos Lapjában való kihirdetést (2012. július 27.) követő huszadik napon, 2012. augusztus 16. napján lépett hatályba. A rendelet alkalmazása három időponthoz kötött: 2012. július 5-től a 79., 80. és 81. cikkek, 2014. január 16-tól a 77. és 78. cikkek, valamint 2015. augusztus 17-től a normaszöveg egésze alkalmazandó. Másodsorban a 2015. augusztus 17-ét megelőzően tett végintézkedések kérdését. Az Átmeneti rendelkezések címszó alatti 83. cikk rendezi a 2015. augusztus 17-ét megelőzően tett végintézkedések rendelet szabályaival való összeegyeztethetőségét. Az általános szabály szerint a rendeletet 2015. augusztus 17-én vagy azt követően elhunyt személyek utáni öröklésre kell alkalmazni, ugyanakkor 83. cikk (2)-(4) bekezdései megnyitják azon öröklési ügyekben is a rendelet alkalmazhatóságát, amelyekben az örökhagyó 2015. augusztus 17. megelőzően a rendelet III. fejezetében előírt feltétekkel összhangban megválasztotta az utána történő öröklésre alkalmazandó jogot.¹²⁰ E szabály teret enged a rendelet alkalmazásának azokban az öröklési ügyekben, amelyekben az örökhagyó 2015. augusztus 17. előtt végintézkedésében már megválasztotta az öröklésre alkalmazandó jogot, ugyanakkor a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére 2015. augusztus 17. követően kerül sor.

Anwendungsbereich. In: Martin SCHAUER – Elisabeth SCHEUBA: *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012. 28. p.; *Köhler* az 1. cikk (2) bekezdés k) pont körében egy a rendelet által nyitva hagyott kérdésre hívja fel a figyelmet: álláspontja szerint a normaszövegből eredően a rendelet csak a „dologi jogok természetére” nézve tartalmaz kizárást, a tulajdonátzállás, tulajdonszerzés öröklési jogi vonatkozásaira nem. KÖHLER i. m. 65-66. p.

¹¹⁸ Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Az Európai Unió Hivatalos Lapja C 326/1. 2012. 10. 26.

¹¹⁹ ZIEGLER i. m. 619. p.

¹²⁰ *Constanze Fischer-Czermak* a rendelet e szabályát „elő(zetes)hatály”-nak minősíti. Lásd FISCHER-CZERMAK i. m. 24. p.

3. A joghatóság szabályozása

3.1. A szabályozás rendszeréről általánosságban

Az öröklési rendelet egy joghatósági koncentráció megvalósítására törekszik.¹²¹ E joghatósági koncentráció egy öt pilléren álló szabályozási rendszeren nyugszik, mely alapjaiban az általános joghatóságra, oszlopaiban a megállapodáson alapuló joghatóságra, a jogválasztás esetére irányuló szabályozásra, a kiegészítő joghatóságra, valamint a forum necessitatis-ra támaszkodik.¹²² Véleményem szerint a rendelet joghatósági szabályai megteremtik a lehetőségét valamennyi tagállamban elérendő „öröklésjogi döntési harmónia” megvalósításának. A rendelet egyensúlyt teremt a tagállamok területén fekvő hagyatéki vagyontárgyak jogi sorsának rendezése érdekében felhívható joghatósági szabályok alkalmazhatóságának és a párhuzamos eljárások indíthatóságának kiküszöbölését célzó zárt joghatósági rendszer iránti igény együttes megvalósíthatósága között. A kiegészítő joghatóság és a forum necessitatis szabályainak rendeletbe történő emelésével az európai jogalkotó eleget tesz a tagállamok oldaláról jelentkező azon igénynek, hogy az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helyének hiányában is rendezhetővé váljon adott tagállam területén fekvő hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezése. Ugyanakkor zárt joghatósági rendszert hivatott előmozdítani a joghatósági szabályok alkalmazhatóságának korlátok közé szorítása.¹²³ A (30) Preambulum bekezdés célkitűzését teljesítve („Annak biztosítása érdekében, hogy valamennyi tagállam bíróságai – ugyanazon az alapon – joghatóságot gyakorolhassanak [...]”) a rendelet hierarchikus sorrendben tartalmazza a kiegészítő joghatósági szabály alkalmazását lehetővé tévő joghatósági okokat.

A joghatóságra irányadó szabályok a 3-15. cikkekben kerültek összefoglalásra, ugyanakkor a hatásköri és illetékességi kompetenciák továbbra is tagállami jogkörben maradtak.¹²⁴ A rendelet csak igen szűk körben, meghatározott eljárásban tartalmaz rendelkezéseket a bíróságok hatáskörére és illetékességére nézve [lásd példaként a 72.

¹²¹ Christian HERTEL: Verordnung (EU) Nr. 650/2012 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 4. Juli 2012 über die Zuständigkeit, das anzuwendende Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und die Annahme und Vollstreckung öffentlicher Urkunden in Erbsachen sowie zur Einführung eines Europäischen Nachlasszeugnisses. In: Thomas RAUSCHER (Hrsg.): *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR*. Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2016. 233. p. valamint RECHBERGER – FRODL i. m.

¹²² A megállapodáson alapuló joghatósági szabályok szükségszerűen feltételezik a jogválasztás esetére irányuló rendelkezések alkalmazását.

¹²³ Lásd (30) Preambulum bekezdés szabályát.

¹²⁴ Bővebben erről MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 112. p.

cikk (1) bekezdését az európai öröklési bizonyítvány kiállítása vagy kiállításának megtagadása tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslat tekintetében].¹²⁵

A joghatóságra irányadó rendelkezések értelmezéséhez – különösen a 4. cikkhez – fontosnak tartom kitérni a rendelet személyi hatálya körében a „bíróság” fogalmának értelmezésére.¹²⁶ E fejezet rendelkezései nemcsak a bíróságokra nézve irányadóak, hanem a rendelet 3. cikk (2) bekezdése értelmében minden olyan igazságügyi hatóság, és minden egyéb olyan, öröklési ügyekben hatáskörrel rendelkező személy számára, amely/aki igazságszolgáltatási feladatot lát el.¹²⁷

¹²⁵ HERTEL i. m. 234. p.

¹²⁶ *Pintens* a bíróság fogalmának értelmezése során rögzíti: a rendeleti szabályozás a peres és a nemperes eljárásokban eljáró bíróságokra nézve egyaránt irányadó. Lásd Walter PINTENS: Einführung in die Grundprinzipien der Erbrechtsverordnung. In Martin LÖHNIG – Dieter SCHWAB – Dieter HENRICH – Peter GOTTWALD – Herbert GRZIWOTZ – Wolfgang REIMANN – Anatol DUTTA: *Erbfälle unter Geltung der Europäischen Erbrechtsverordnung*. Bielefeld, Verlag Ernst und Werner Gieseking GmbH, 2014. 9. p.

¹²⁷ *Németországban* az öröklési eljárás lefolytatása, és a hagyaték átadására bírósági hatáskörbe tartozik. Szövetségi szintű előírás, hogy a hagyatéki eljárásokban az Amstgericht rendelkezik hatáskörrel, a tartományi törvények csupán azt szabályozhatják, hogy az Amstgericht apparátusán belül mely tisztviselő(k) járhatnak el az egyes eljárásokban. A hagyatéki ügyek kizárólagos bírósági hatásköri előírása alól egyetlen kivétel van, Baden-Württemberg tartomány, ahol az egyes hagyatéki ügyekben (beleértve a végintézkedések őrzését is) az állami közjegyzőség jár el. Az Amstgericht szervezetén belül a hagyatéki bíróságok (Nachlassgericht) az öröklési ügyekben kijelölt bíróságok, valamennyi olyan bekövetkezett halálesethez kapcsolódóan, amit a szövetségi jog nemperes eljárásként bírósági hatáskörbe utal. Lásd részletesen SURI Noémi: Öröklési eljárás Németországban. *Közjegyzők Közönye*, 2014/4. sz. 14-24. p. [Továbbiakban: SURI (2014c)]

A *holland* és az *osztrák* jog az öröklési eljárást közjegyzői hatáskörbe utalta. 2003. január 1-jén *Hollandiában* egy új öröklési jog lépett hatályba, mely a korábbi francia jog ún. graduális rendszere helyett immár a német jog ismert parentéláris rendszerére támaszkodik. Eljárásjogi szempontból vizsgálva bár a 2003. évi reform hatására több új intézmény került bevezetésre (hagyatéki jegyzék, hagyatéki (köz)jegyző intézménye, öröklési bizonyítvány), de az öröklési eljárásban a közjegyzőség domináns szerepe továbbra is megmaradt. A reform egyik újítása a hagyatéki (köz)jegyző („*boedelnotaris*”) intézményének törvényi kodifikálása volt. A módosítás az új elnevezés ellenére a közjegyzők hatáskörén lényegében nem változtatott: a hagyatéki (köz)jegyző elsősorban az örökösök tanácsadójaként működik, emellett koordinálja az öröklési eljárást. Részletesen erről SURI Noémi: Öröklési eljárás Hollandiában. In *Iustum Aequum Salutare* 2014/1. sz. 221. p. [Továbbiakban: SURI (2014a)]

Ausztriában az öröklési eljárás lefolytatása nemperes eljárás keretében értékhatárra tekintet nélkül a „*Bezirksgericht*” hatáskörébe tartozik. Bár az öröklési eljárás lefolytatása bírósági hatáskörbe tartozik, a tág értelemben vett öröklési eljárás, és az eljárással összefüggő egyes feladatok megoszlanak a bíró, a „*Rechtspfleger*” és a „*Gerichtskommissär*” között. Az örökléssel összefüggő határozatok tekintetében az egyesbírónak valamennyi örökléssel kapcsolatos intézkedésre, beleértve a hagyaték megosztását is általános hatásköre van. A „*Rechtspfleger*” főszabály szerint azon ügyekben járhat el, amelyeket az egyesbíró hatáskörébe utal. Az öröklési eljárással kapcsolatos elsősorban előkészítő jellegű intézkedések és az előkészítéshez kapcsolatos okiratok elkészítésében „*Gerichtskommissär*”-ok működnek közre. A „*Bundesgesetz über die Tätigkeiten von Notaren als Beauftragte des Gericht*” értelmében „*Gerichtskommissär*”-ként a bíróság megbízása alapján közjegyző jár el. A „*Gerichtskommissär*” jogkörét, hatáskörüket és illetékességüket a „*Landgericht*” elnökének ügyelosztási rendje határozza meg.

3.2. Az általános joghatóság

A 4. cikk rendelkezése szerint „*Annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal az öröklés egészében történő határozathozatalra, amelynek a területén az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálozásának időpontjában volt.*”

A rendelet sem a joghatóság, sem az alkalmazandó jog tekintetében nem adott egy egzakt fogalom-meghatározást az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének megítélését illetően, ugyanakkor a tagállami jogalkalmazók számára a (23)-(26) Preambulum bekezdésekben irányt szabott,¹²⁸ megteremtven az értelmezés kereteit, elkerülve az esetek lehetséges önkényes megítélését. A rendelet az örökhagyótól szoros és tartós kapcsolatot követel meg az érintett állam vonatkozásában.¹²⁹ Az eljáró hatóságnak átfogóan kell értékelni az elhunyt életkörülményeit, melyben az elhunyt halálát megelőző és elhalálozás időpontjában fennálló életkörülményei egyaránt szerepet játszanak. A (23) Preambulum bekezdésben az életkörülmények megítélése során releváns tényállási elemként a tartózkodás időtartama és gyakorisága került meghatározásra. *Rechberger / Frodl* az ún. akarati elem figyelembe vételét is indokolt tartja. Álláspontjuk szerint az örökhagyó (szubjektív) egyéni maradásra irányuló akarata is meghatározó tényezőt jelenthet.¹³⁰ Kérdésként merülhet fel, hogyan mérhető a gyakorlatban az örökhagyó egyéni maradásra irányuló szándéka? Véleményem szerint személyi és vagyoni tényezők egyaránt kiindulási alapot jelenthetnek az ügyek megítélése során. Vagyoni tényezők között adott tagállamban fekvő ingatlan vagy a tagállamban székhellyel rendelkező gazdasági társaságban való részesedés szerzése, személyi tényezőként állampolgárság megszerzésére irányuló eljárás kezdeményezése vagy szakképesítés megszerzésének, illetve tanulmányok folytatásának megkezdése egyaránt ráutaló magatartásként értékelhető.

Wall a rendelet 4. cikkének elemzése körében kiemeli, az örökhagyónak csak egyetlen szokásos tartózkodási helye lehet.¹³¹ Ugyanakkor a (24) Preambulum bekezdés

¹²⁸ Ena-Marlis BAJONS: Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht in Erbsachen. In: Martin SCHAUER – Elisabeth SCHEUBA: *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012. 30. p.

¹²⁹ *Pintens* a (23) Preambulum bekezdéséből eredeztetve a kapcsolat fennálltának ténylegességét emeli ki. PINTENS i. m. 14. p.

¹³⁰ RECHBERGER– FRODL i. m. 58. p. *Rechberger – Frodl* mellett *Hertel* is arra mutat rá, hogy a rendelet normaszövege kizárólag objektív tényezőket vesz figyelembe, ugyanakkor az *animus manendi* egy további sajátos tényező lehet. HERTEL i. m. 236. p.

¹³¹ Fabian WALL: Zuständigkeit. In: Christoph DÖBEREINER – Christoph DORSEL – Susanne FRANK – Till FRANZMANN – Torsten JÄGER – Kurt LECHNER – Felix ODERSKY – Christian SCHALL – Thomas SCHWERIN – Ulrich SIMON – Fabian WALL: *Europäische Erbrechtsverordnung Internationales*

a szokásos tartózkodási hely összetett eseteire, megítélés szempontjából bonyolult tényállásokra nézve ad kiegészítő megoldást: a külföldön munkát, így szokásos tartózkodási helyet létesítő, valamint több tartózkodási hellyel rendelkező örökhagyó esetében. Előbbi esetében, amennyiben az elhunyt továbbra is szoros kapcsolatot tart fenn származási államával, egy fikció révén az állampolgárság elve mégis alkalmazható,¹³² utóbbi esetén mind az állampolgárság elve, mind a *lex rei sitae* elve, mint különleges tényező a tényállás megítélésékor releváns határozó lehet.¹³³

Hertel és Pintens meglátása szerint tekintettel arra, hogy az öröklési rendelet a szokásos tartózkodási helyre nézve nem alkotott egy pontos fogalom-meghatározást, a fogalmat autonóm módon kell értelmezni.¹³⁴ *Pintens* hangsúlyozza, az értelmezés során különösen az Európai Unió Bíróságának jogértelmezésére figyelemmel kell lenni.¹³⁵ Emellett nem szükségszerűen kell más európai rendelet szokásos tartózkodási hely meghatározására irányadó fogalom-meghatározásának megfelelni.¹³⁶

Véleményem szerint az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének autonóm módon történő meghatározásának az EuB fog irányt szabadni. Visszautalva az értekezés korábbi fejezetében megfogalmazott gondolatokra,¹³⁷¹³⁸ nélkülözhetetlennek tartom az öröklés intézményét és az öröklési jogi jogviszonyokat meghatározó tényezők figyelembe vételét. A letelepedés szándéka, az örökhagyó szociális, családi és munkakapcsolatainak, életvitelének központja mint a szokásos tartózkodási hely általános fogalmát megtestesítő tényezőkön felül a kapcsolóelv öröklési ügyekben való meghatározása során a hagyatéki vagyont döntő többségének fekvése, az elhalálozás helye, az öröklésben érdekelt személyek tartózkodási helye egyaránt releváns tényezőként figyelmet érdemel.

Erbrechtsverfahrensgesetz. Kommentart zur Verordnung (EU) Nr. 65062012 (EuErbVO). München, C.H. Beck, 2016. 82. p., Ugyanígy *Hertel* lásd HERTEL i. m. 239. p.

¹³² A szoros kapcsolat megítélése során jelentőséggel bír az örökhagyónak rokonainál tett látogatásainak gyakorisága és tartalma. In: Susanne FRODL: *Auf dem Weg zu einem geschlossenen europäischen Rechtsraum unter Aufgabe nationaler Rechtstraditionen? Zum Beschluss der europäischen Erbrechtsverordnung*. In: HARSÁGI Viktória – RAFFAI Katalain – SURI Noémi (szerk.): *Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban*. Budapest, Pázmány Press, 2014. 19. p.

¹³³ Abban az esetben, ha az örökhagyó halálát megelőzően több államban rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel – melyek egyike nem valamely tagállamban található – az érintett államok valamelyikének állampolgára, illetve hátrahagyott vagyonának többsége származási államában található, a kiegészítő joghatósági szabály értelmében a tényállás átfogó értékelése során mind az állampolgárság elve, mind a *lex rei sitae* elve egyaránt meghatározó lesz.

¹³⁴ HERTEL i. m. 235. p. és PINTENS i. m. 14. p.

¹³⁵ PINTENS i. m. 14. p.

¹³⁶ HERTEL i. m. 235. p.

¹³⁷ Lásd a II. 1.2.2. A rendelet jogtechnikai megoldása – De lege feranda javaslat c. fejezetet.

3.3. Megállapodás a joghatóságról – kizárólagos joghatóság feltételei

A rendelet 5. cikke az öröklésben érdekelt személyek részére megteremti annak lehetőségét, hogy megállapodhatnak egy tagállam bírósága vagy bíróságainak kizárólagos joghatóságáról.¹³⁹ E megállapodás – mely az öröklésben érdekelt személyek rendelkezési autonómiáján alapul¹⁴⁰ – mind tartalmában, mind formájában kötött, s feltételezi az örökhagyó részéről az alkalmazandó jognak a rendelet 22. cikke szerinti választását végintézkedés formájában. Fontos azonban kiemelni, hogy ugyan a rendelet 5. cikke alkalmazhatóságának tartalmi feltétele az alkalmazandó jognak örökhagyó részéről történő választása, az öröklési rendelet szabályozása hasonlóan a Brüsszel-I. rendelet és a Brüsszel-Ia. rendelet szabályozási koncepciójához a „*qui elegit ius, non elegit iudicem*” elvet¹⁴¹ rögzíti. Az öröklésben érdekelt személyeket az 5. cikk alapján csak a joghatóságról való megállapodás illeti meg, melynek ugyan tartalmában feltétele az alkalmazandó jognak a választása, de ez az örökhagyó döntésének függvénye.

A rendelet fő szabályozási koncepcióját megtartva – a joghatóság és az alkalmazandó jog azonos kapcsolószabály mentén történő meghatározásával biztosítva, hogy a fórum saját anyagi jogát alkalmazza – bár a III. fejezet rendelkezései is alapjaiban az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének az elhalálozás időpontjában mint általános kapcsolóelvre épülnek, az európai jogalkotó az elv egyetemes alkalmazását a jogválasztás révén áttörte. A jogválasztás lehetősége ugyanakkor korlátozott, a 22. cikk értelmében az örökhagyó halála esetére történő öröklés egészére irányadó jogként kizárólag az állampolgársága szerinti jogot¹⁴² választhatja.¹⁴³ A rendelet összhangban az Európai Bíróság által a többes állampolgársággal rendelkező személyek helyzetének megítélésére kapcsán többször kifejtett álláspontjával, lehetőséget ad többes állampolgársággal rendelkezők számára valamennyi állampolgárság közti választásra.¹⁴⁴

¹³⁹ *Hertel* rámutat arra, hogy a 2009-es rendelet javaslatban nem szerepelt a joghatóságról való megállapodás intézménye. A javaslatot e hiányossága miatt a jogirodalomban több kritika is érte, melynek eredményeként a jogalkotó korrigálta mulasztását. *HERTEL* i. m. 241. p.

¹⁴⁰ *HESS* (2014) i. m. 133. p.

¹⁴¹ Reinhold GEIMER: *Zuständigkeit. Vereinbarung über die Zuständigkeit*. In: Reinhold GEIMER – Rolf A. SCHÜTZE: *Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, EuInsVO, EuVTVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht*. München, Verlag C.H. Beck, 2010. 442. p. [Továbbiakban: „GEIMER (2010)”]

¹⁴² *Nordmeier* az állampolgárság elvének választásában lévő veszélyekre hívja fel a figyelmet, visszatérve ahhoz a jogirodalmi tézishez, hogy az öröklési jog területén a jogválasztás, a hagyaték feldarabolásának elvének fő formáló, alakító eszköze. In: Carl Friedrich NORDMEIER: *Grundfragen der Rechtswahl in der neuen EU-Erbrechtsverordnung – eine Untersuchung des Art 22 ErbVO*. In: *GPR*, 3/2013. 148. p.

¹⁴³ Az állampolgárság megítélésére szempontjából az örökhagyó állampolgársága mind a választás megítélésére, mind a haláleset bekövetkeztekor egyaránt releváns.

¹⁴⁴ Az Európai Bíróság a *Garcia Avello* kontra *Belgium* (C-148/02), valamint *László Hadadi* kontra *Csilla Márta Mesko* (C-168/08) ügyek kapcsán kifejtett álláspontja szerint, az uniós polgárokat megillető

Az örökhatóság részéről az állampolgárság jogának választása mint a kizárólagos joghatóság tartalmi feltétele¹⁴⁵ mellett a rendelet a joghatóságra vonatkozó megállapodás formai, alaki kellékeit is meghatározza. Az öröklésben érdekelt személyeknek a joghatóságra vonatkozó megállapodást írásba kell foglalniuk, keltezéssel és aláírásukkal ellátniuk. A rendelet a megállapodás elektronikus módon történő rögzítését – összhangban az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelvének¹⁴⁶ célkitűzéseivel¹⁴⁷ – az írásos formával egyenértékűnek minősíti.¹⁴⁸

A joghatóságra vonatkozó megállapodás esetén az 5. cikk az „érintett felek” megállapodásáról rendelkezik, ugyanakkor nem határozza meg, hogy az öröklésben érdekelt – köztük örökösök, hagyományosok, hagyatéki gondnokok, végrendeleti végrehajtók, hagyatéki hitelezők – valamennyi személy, vagy közülük néhány fél közti megállapodás érvényes kizárólagos joghatósági kikötést keletkeztet-e. Az „érintett felek” meghatározásához a (28) Preambulum bekezdés nyújt segítséget: a megállapodásban részes felek személyét és számát valamennyi ügy esetén eseti alapon kell megvizsgálni a joghatósági megállapodás hatálya alá tartozó kérdés függvényében. *Hertel* az „érintett felek” fogalmának értelmezését kettéválasztja a peres eljárások és a nemperes eljárások tekintetében. Álláspontja szerint míg peres eljárások tekintetében a fogalom megragadható – „érintett felek” a mindenkori felperes és alperes, akikre az ítélet jogereje kihat –, addig a nemperes eljárások tekintetében az értelmezés során a hagyományos,¹⁴⁹ a végrendelet végrehajtó, a hagyatéki gondnok és a hagyatéki hitelező jogállásának minősítése problémát vethet fel.¹⁵⁰ Ugyanakkor a (28) Preambulum bekezdés

szabad mozgáshoz fűződő jogból és az Unió általános diszkriminációtalmából adódóan, a kettős vagy többes állampolgárok számára biztosítani kell az állampolgárság szerinti jogok közül a választás lehetőségét. Hasonló álláspontra helyezkedik a hazai jogirodalomban SZŐCS Tibor és SZIRÁNYI Pál is. In. SZŐCS – SZIRÁNYI i. m. 607. p.

¹⁴⁵ A joghatóságról való megállapodás érvényességének további tartalmi feltétele, hogy az érintett felek egy az öröklési rendeletben részes tagállam bíróságának joghatóságáról állapodjanak meg, valamint pontosan (konkrétan) határozzák meg ezt a bíróságot. HERTEL i. m. 246. p.

¹⁴⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól. Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 178 (2000. július 17.) (Továbbiakban: „2000/31/EK irányelve”).

¹⁴⁷ Különösen a 2000/31/EK irányelv 1. cikk (2) bekezdésével, 3. cikk (2) bekezdésével. Lásd erről GEIMER (2010) i. m. 463-464. p.

¹⁴⁸ A megállapodás elektronikus úton történő rögzíthetőségének szabálya [Öröklési rendelet 5. cikk (2) bekezdése] a Brüsszel-I. rendeletből átültetett, s a Brüsszel-Ia. rendelet 25. cikk (2) bekezdésének normaszövegével megegyező.

¹⁴⁹ A hagyományos jogállásának különböző tagállami minősítését a (47) Preambulum-bekezdéssel is alátámasztja. HERTEL i. m. 243. p.

¹⁵⁰ *Hertel* elsősorban az európai öröklési bizonyítvány kiállítására irányuló eljárásban mutat rá az „érintett felek” fogalom értelmezési nehézségeire. HERTEL i. m. 243-244. p.

elemzéseként megállapítható, hogy az érvényességnek nem szükségszerű feltétele, hogy az öröklésben érdekelt valamennyi személy részt vegyen a megállapodás megkötésében.¹⁵¹

3.4. Joghatóság jogválasztás esetén – a joghatóság és az alkalmazandó jog kapcsolata

A jogválasztás esetén irányadó joghatósági rendelkezések elemzését megelőzően fontosnak tartom annak rögzítését, hogy az értekezésnek nem célja a jogválasztás alkalmazandó jogra gyakorolt hatásainak részletes feltárása, s a jogválasztás intézményére irányadó szabályok bemutatását kizárólag a joghatóság által szükségszerűen felölelő kérdésekre szűkítem.

A jogválasztás esetén a joghatóság vizsgálatát két esetkörre csoportosítom: elsőként górcső alá véve azt az esetet, amikor az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálkozásának időpontjában egy EU tagállam területén található, ezt követően megkíséreltem feltárni a joghatósági szabályok alakulását olyan örökhagyó esetén, akinek szokásos tartózkodási helye elhalálkozásának időpontjában harmadik államban található.¹⁵²

3.4.1. Szokásos tartózkodási hely EU tagállam területén

Abban az esetben, ha az örökhagyó szokásos tartózkodási helye egy tagállamban található, s az örökhagyó él a 22. cikk adta lehetőséggel, és származási államának jogát választja alkalmazandó jogként a joghatósággal rendelkező bíróság – amennyiben a választott származási állam joga nem egyezik a szokásos tartózkodási hely jogaival – idegen jog alkalmazására kényszerül.¹⁵³

a.) Harmadik állam jogának választása

Elképzelhető azon eset, amikor a 22. cikk által felhívott állam joga, az örökhagyó származási állama nem egy EU tagállam jogának alkalmazásához vezet. Ebben az esetben a joghatóságot a 4. cikk rendelkezése határozza meg, vagyis az eljáró fórum az örökhagyó szokásos tartózkodási helye (elhalálkozásának időpontjában) szerinti állam bírósága, az

¹⁵¹ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 113. p.

¹⁵² A jogválasztás esetén irányadó joghatósági rendszer feltárását MÜLLER-LUKOSCHEK (i. m. 119-125. p.) munkájában kifejtett rendszerére alapozom.

¹⁵³ A fórum saját anyagi joga alkalmazhatóságának lehetőségéről részletesen FRODL i. m. 27. p.

örökléssel kapcsolatos dologi jogi kérdésekben harmadik állam joga lesz irányadó,¹⁵⁴ ezáltal megtörve a rendeletnek azt a célkitűzését, hogy a joghatóság és az alkalmazandó jog azonos kapcsoló szabály mentén történő meghatározása biztosítsa a fórum saját anyagi jogának alkalmazását.¹⁵⁵

b.) EU tagállam jogának választása

Abban az esetben, ha az örökhagyó származási államának jogát választja alkalmazandó jogként, a joghatósággal rendelkező hatóságnak külföldi jogot kell alkalmazni, megtörve ezáltal a rendelet szabályozási elve által elérendő célkitűzést. A 7. cikk rendelkezései megteremtik annak feltételeit, hogy az 5. cikkben biztosított, felek által kikötött joghatóság révén az öröklésben érdekelt személyek határozzák meg az öröklési ügyben joghatósággal rendelkező hatóságot. A kikötött hatóság kizárólagos joghatósággal rendelkezik. Fontosnak tartom annak rögzítését, hogy az örökhagyó halála esetére magáról a joghatóságról nem rendelkezhet, a 22. cikk csak az alkalmazandó jog meghatározására jogosítja fel, s az eljáró fórum kiválasztására az érintett személyek válnak jogosulttá. Ugyanakkor az 5-7. cikkek által biztosított fórumválasztás szintén korlátozott, azon tagállam bíróságaira vonatkozhat csak, amelynek jogát az örökhagyó a 22. cikk által választotta.¹⁵⁶

A 7. cikk az örökhagyó származási állama szerinti fórum eljárási feltételeként három követelményt szab meg: elsőként rögzítve a szokásos tartózkodási hely szerinti fórum joghatósági hiányának megállapítását, másodikként az öröklésben érdekelt személyek részéről joghatósági megállapodás létrehozását, harmadikként a származási állam bírósága joghatóságának kifejezett elfogadását. A 7. cikk rendelkezései abban az esetben is alkalmazhatók, ha az örökhagyó a 83. cikk (2)-(3) bekezdései alapján 2015. augusztus 17-e előtt választotta meg az utána történő öröklésre alkalmazandó jogot, illetve a 2015. augusztus 17-ét megelőzően tett végintézkedés alakilag és tartalmilag érvényes.¹⁵⁷

A rendelet jogválasztás esetén is teret enged az örökléssel kapcsolatosan felmerült kérdések békés, peren kívüli rendezésére. Ugyanakkor az ezt biztosító 8. cikk több

¹⁵⁴ A rendelet 34. cikk 2. bek értelmében vissza-és továbbutalás nélkül. BAJONS i. m. 34. p.

¹⁵⁵ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 119-120. p., valamint a jogválasztás és a „*Gleichlauf*” közti kapcsolat részletes elemzéséről bővebben In. HAAS i. m. 148-149. p.

¹⁵⁶ HAGER i. m. 21. p. Ezzel kapcsolatos kritikai véleményének ad hangot *Müller-Lukoschek*. In. MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 120. p., valamint BAJONS i. m. 34. p.; HERTEL i. m. 242. p.

¹⁵⁷ HERTEL i. m. 252. p.

szempontból is aggályosnak tűnik. A rendelet szövege a hivatalbóli eljárás megszüntetéséről rendelkezik, ugyanakkor az európai államok többségében – Németországban, Hollandiában, Ausztriában, sőt Magyarországon is – az örökléssel kapcsolatos peres eljárások nem hivatalból indulnak *Müller-Lukoschek* a rendelet ezen cikkét a tagállami eljárásjogi szabályokba való szükségtelen beavatkozásként ítéli meg.¹⁵⁸

3.4.2. Szokásos tartózkodási hely harmadik állam területén

Tagállam területén fekvő hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezése abban az esetben is (tag)állami és uniós érdekként jelentkezhet, ha az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye elhalálozása időpontjában harmadik állam területén volt. A jogválasztás intézményének a joghatóság és az alkalmazandó jog kapcsolatára való kihatása ebben az esetben két szempontból közelíthető meg: vizsgálható a.) ha az örökhagyó harmadik állam jogát választotta, valamint b.) tagállamnak jogának választása során is. Harmadik állam jogának választása esetén egy tagállam bírósága(i) csak a rendelet 10. cikke (kiegészítő joghatóság) vagy 11. cikke (forum necessitatis) alapján rendelkezhet(nek) joghatósággal. Abban az esetben, ha az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye elhalálozásának időpontjában harmadik államban volt és az örökhagyó az alkalmazandó jog meghatározásakor tagállam jogát választotta, a joghatóság elsősorban az öröklésben érdekelt személyek közötti joghatósági megállapodás függvénye. Ebben az esetben az eljáró fórum a rendelet 7. cikke alapján felhívott állam bírósága. Kikötött joghatóság hiányában a 9. cikk vagy a 10. cikk rendelkezései alkalmazandók.

A jogválasztáshoz kötődő joghatósági szabályok között még ki kell térni az európai öröklési rendelet 6. cikkében elhelyezett *forum non conveniens* doktrínára.¹⁵⁹ Amennyiben az örökhagyó élt a rendelet 22. cikkében biztosított jogválasztás lehetőségével a rendelet joghatósági rendszere által felhívott fórum (az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének elhalálozás időpontja szerinti vagy a hagyatéki vagyontárgyak helye szerinti tagállam bírósága) valamely öröklésben érdekelt személy

¹⁵⁸ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 124. p.

¹⁵⁹ A *forum non conveniens* doktrína az európai polgári eljárásjog körébe sorolható jogforrások közül elsőként a Brüsszel-IIa. rendelet joghatósági szabályai között jelent meg. Az elv alkalmazhatóságának feltételei tekintetében a Brüsszel-IIa. rendelet 15. cikke és az európai öröklési rendelet 6. cikke közötti alapvető különbség, hogy míg a Brüsszel-IIa. rendelet a bíróság mérlegelésére bizza az ügy határon átnyúló átadását, az európai öröklési rendelet az elv alkalmazhatóságának feltételül valamely öröklésben érdekelt személy kérelmét, vagy az öröklésben érdekelt személyek megállapodását szabja. Míg a Brüsszel-IIa. rendeletben minden esetben központi szerepe van a bíróság mérlegelésének, az európai öröklési rendeletben a bírósági mérlegelésnek abban az esetben van jelentősége, ha az öröklés gyakorlati körülményei alapozzák meg az ügy alkalmasabb bírósághoz való átadását.

kérelmére vagy hivatalból megállapítja joghatóságának hiányát. Az ügy határon átnyúló átadásának és átvételének lehetősége korlátozott.¹⁶⁰ Az „öröklés gyakorlati körülményeinek” figyelembevételével,¹⁶¹ valamely öröklésben érdekelt személy kérelmére a rendelet 4. vagy 10. cikke alapján joghatósággal rendelkező bíróság jogosult megállapítani („megállapíthatja”) joghatóságának hiányát, amennyiben a választott jog szerinti tagállam bíróságai alkalmasabbak az öröklés tárgyában való határozathozatalra. Míg a rendelet 6. cikk a.) pontja lehetőséget biztosít a rendelet joghatósági szabályai által felhívott bíróság számára az ügy határon átnyúló átadására, addig 6. cikk b.) pontja által, amennyiben az öröklésben érdekelt személyek az 5. cikk szerint joghatóságra vonatkozó megállapodást kötöttek, az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének elhalálozás időpontja szerinti vagy a hagyatéki vagyontárgyak helye szerinti tagállam bíróságának kötelezettsége joghatósága hiányának megállapítása.¹⁶² A rendelet csak a keretszabályát alakítja ki a *forum non conveniens* doktrína alkalmazhatóságának, amikor úgy rendelkezik, hogy „öröklés gyakorlati körülményei” alapozzák meg az ügy határon átnyúló átadásának lehetőségét. Az „öröklés gyakorlati körülményei” értelmezését az európai jogalkotó a jogalkalmazó mérlegelésére bízta, s csak példálózó felsorolással utalt a felek szokásos tartózkodási helyére és a vagyontárgyak fellelhetőségére. Véleményem szerint az öröklés tárgyában történő határozathozatalra való alkalmasság kérdésében az örökhagyó korábbi szokásos tartózkodási helye vagy az öröklésben érdekelt személyek állampolgársága is értékelhető tényezőként jelentkezhet.

¹⁶⁰ PINTENS i. m 10. p.

¹⁶¹ Az „öröklés gyakorlati körülményeit” az egyes ügyekben önállóan kell értelmezni, melyben az alkalmazandó jog ismeretének mértéke (a származási állam bírósága természetesen mindig „jobban ismeri” az alkalmazandó jogot) és az eljárás hatékonysága egyaránt releváns tényezőként jelentkezhet. HERTEL i. m. 250. p.

¹⁶² HERTEL a 6. cikk b) pontjának és a 17. cikk együttes értelmezése során rámutat arra, hogy a 6. cikk b) pont szerinti joghatóság hiányának megállapítása csak deklaratív. Lásd HERTEL i. m. 249. p.

3.5. Kiegészítő joghatóság

Abban az esetben, ha az örökgyó szokásos tartózkodási helye elhalálozásának időpontjában harmadik államban található, a 4. cikk rendelkezései nem alkalmazhatóak. Ugyanakkor, ha az örökgyó után valamely tagállamban hagyatéki vagyontárgy maradt, a hagyatéki jogi sorsának rendezése érdekében felmerül adott tagállam joghatóságának szükségessége. Eleget téve a tagállamok oldalán felmerülő igénynek, az európai jogalkotó a rendelet joghatósági rendszerébe illesztette a *lex rei sitae* elvét. Fontos azonban kiemelni, hogy e joghatósági szabályok nem alkalmazhatóak abban az esetben, ha nem, vagy csak nehézségek árán lehet az utolsó szokásos tartózkodási helyet megállapítani.¹⁶³

A 10. cikk lehetőséget teremt arra, hogy a hagyatéki vagyontárgyak helye szerinti tagállam bíróságai mégis joghatósággal rendelkezzenek az öröklés egészében történő határozathozatalra.¹⁶⁴ A rendelet nem határozza meg a hagyatéki vagyon fekvési helyének mint kapcsolóelnek a pontos fogalmát. *Hertel* az autonóm értelmezés lehetőségére mutat rá, mely során a fizetéseképtelenségi rendelet¹⁶⁵ szabályozásából lehetne meríteni. *Hertel* a fizetéseképtelenségi rendelet 2. cikk g.) pontjának mintájára a hagyatéki vagyon fekvési helyének fogalmát differenciálná az ingó vagyontárgyak, ingatlanok és egyéb (vagyoni) jogok, követelések és társasági részesedések (részvényesi jogok) szerint. Ingó vagyon esetében az a tagállam, amelynek területén a vagyontárgy elhelyezkedik. Közhitelű nyilvántartásokba bejegyezendő ingatlanokra és vagyoni jogokra nézve, az a tagállam, amelynek felügyelete alá a nyilvántartás tartozik. Követelések esetén az a tagállam, amelynek területén az adós fő érdekeltiségeinek központja található. Valamint közhitelű nyilvántartásba vett társasági részesedés esetén, az a tagállam, amelynek felügyelete alá a nyilvántartás tartozik.¹⁶⁶

Ugyanakkor e joghatósági szabály alkalmazására a rendelet meghatározott rangsort szab:¹⁶⁷ elsőként megkövetelve az örökgyótól az érintett tagállam állampolgárságát, ennek hiányában pedig annak teljesítését, hogy a bírósági eljárás kezdő időpontjától visszafelé számítva legalább öt éves időtartam erejéig az örökgyó előző

¹⁶³ HERTEL i. m. 259. p.

¹⁶⁴ E rendelkezés értelmében az így felhívott fórum, a hagyatéki egészére, valamennyi vagyontárgyra nézve jogosult határozathozatalra.

¹⁶⁵ A Tanács 1346/2000/EK rendelete (2000. május 29.) a fizetéseképtelenségi eljárásról. HL L 160/1. 2000. 06. 30.

¹⁶⁶ Vö. Fizetéseképtelenségi rendelet 2. cikk g) pontja, valamint HERTEL i. m. 260. p.

¹⁶⁷ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 115. p., valamint BAJONS i. m. 32-33. p.

szokásos tartózkodási helye a hagyatéki vagyontárgyak helye szerinti tagállamban legyen.¹⁶⁸

A 10. cikk (1) bek. a) pontja értelmében, amennyiben az örökgyó több tagállamban hagyott hátra vagyont, származási államának bírósága rendelkezik joghatósággal az egész hagyatékra nézve. Míg a jogválasztás esetén irányadó joghatósági szabályok között igen, a kiegészítő joghatóságra nézve a rendelet nem szabályozza azt az esetkört, amikor az örökgyó több tagállam állampolgárságával is rendelkezik. *Müller-Lukoschek* az így keletező joghézagot a 10. cikk tág értelmezésével oldaná fel: annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelynek területén az érintett vagyontárgy fellelhető (ezáltal joghatóságot keletkeztetve a hagyaték egészére) és amelynek választásáról az alternatív bíróságok közül az az örökösök döntenek.¹⁶⁹

A 10. cikk (2) bek. értelmében, ha a fentiekben ismertetett joghatósági szabályok és feltételek egyike sem alkalmazható, a hagyatéki vagyontárgyak (fekvés) helye szerinti tagállam bírósága további kiegészítő joghatósággal rendelkezik, saját államában fellelhető vagyontárgyak felett.¹⁷⁰ *Ulrich Haas* a rendelet harmadik államban szokásos tartózkodási hellyel rendelkező örökgyó esetén előirányozott szabályait a joghatósági koncentráció elve alóli kivételként értékeli.¹⁷¹ Ellentétes nézetet képvisel *Ena-Marlis Bajons*, aki a 10. cikk (2) bekezdését üdvözítőnek tartja abból a szempontból, hogy meglátása szerint e bekezdés által elkerülhetővé válik az egyes tagállamok bíróságai közötti joghatósági összeütközés.¹⁷² Álláspontom szerint a rendelet e szabálya messzemenően szembemegy az EU öröklés tárgyát képező jogegységesítési törekvéseivel, és a rendelet fő szabályozási koncepciójával. Bár a jogválasztás révén az állampolgárság elvének rendeletbe történő beillesztése is „veszélyes jogalkotói lépésnek” tekinthető, s visszaélésekre adhat okot a hagyaték egységének elve áttörését illetően, ugyanakkor a 10. cikk (2) bekezdésének alkalmazása egyértelműen a hagyaték feldarabolásának koncepcióját alapozza meg. Úgy vélem, bár e rendelkezés kodifikálása mögött vélhetően az örökösök, hagyatéki hitelezők jogainak hatékony védelme állhat, a javukra biztosított előnyök magának a szabályozási rendszernek az aláaknázásához vezethet.

¹⁶⁸ A 10. cikk 1) bek. 2) pontja az időtartam tekintetében a 14. cikk rendelkezéseinek alkalmazását hívja fel.

¹⁶⁹ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 116. p.

¹⁷⁰ A *lex rei sitae* elvének rendeletben betöltött szerepéről bővebben KUNZ (2012) i. m. 255. p.

¹⁷¹ HAAS i. m. 149-150. p.

¹⁷² BAJONS i. m. 33. p.

3.6. Forum necessitatis

A joghatósági rendszer utolsó oszlopa a rendelet 11. cikkében biztosított *forum necessitatis*. A tartási rendelet mintájára a rendelet szabályai közé illesztett joghatósági szabály fő célkitűzése a harmadik országokban fenyegető jogvédelem-megtagadás eseteinek¹⁷³ lehetséges elhárítása.¹⁷⁴ *Rechberger / Frodl* a *forum necessitatis* szabályát egy lehetséges alternatívaként értékeli. A tagállamnak a jogvédelem biztosítása nem kötelezettsége. A 11. cikk alapján joghatósággal rendelkező tagállam joghatósága megállapítása tárgyában határozhat.¹⁷⁵ E joghatósági szabály akkor alkalmazható, ha a rendelet 4., 7. vagy 10. cikk (1) bekezdése alapján más tagállamnak joghatósága nem áll fenn.¹⁷⁶

Fontosnak tartom annak rögzítését: e szabály nem nyit korlátlanul teret valamennyi tagállam bíróságai számára. A joghatósági szabály alkalmazásának feltétele, hogy adott ügy kielégítő mértékben kell, hogy kapcsolódjon az eljáró állam bíróságához. Kielégítő mértékű kapcsolatnak tekinthető többek között, ha az örökösök szokásos tartózkodási helye, az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye vagy lakóhelye adott EU tagállamban található, vagy az alkalmazandó jog oldaláról közelítve, adott tagállam öröklési jogát kell alkalmazni.¹⁷⁷

3.7. A joghatósági rendszer értékelése

Rechberger / Frodl a joghatósági rendszer – „joghatósági koncentráció” – előnyeként egyrészt a tényállás-megállapítás egyszerűsödését és ezáltal az eljárási költségek csökkentését, másodsorban a *forum shopping* számának vélelmezhető mérséklődését emeli ki.¹⁷⁸ A rendelet joghatósági szabályai a párhuzamos öröklési eljárások indíthatóságának szabnak gátat, megkönnyítve ezáltal a jogalkalmazó (bíróság, közjegyző) számára a tényállás megállapítását (pl.: hagyatékhhoz tartozó vagyontárgyak jogi sorsának egységes számbavétele és rendezése, az örökösök jogállásnak tisztázása, örökségről való lemondás, kötelekrész kiadása). A joghatósági rendszerbe illesztett kikötött joghatóság szabálya vélelmezhetően visszafogja majd az örökösöket abban, hogy az egymásnak ellentmondó, esetlegesen ütköző tagállami joghatósági szabályokat – kedvezőbb jogi helyzet

¹⁷³ *Pintens* polgárháború, természeti katasztrófák, vagy egy működésképtelen kormányzat esetét hozza fel a *forum necessitatis* joghatósági szabálya alkalmazhatóságának példájaiként. PINTENS i. m. 11. p.

¹⁷⁴ FRODL i. m. 22. p., HAGER i. m. 20. p., valamint MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 117. p.

¹⁷⁵ RECHBERGER – FRODL i. m. 88. p.

¹⁷⁶ WALL i. m. 159. p.

¹⁷⁷ HERTEL i. m. 263-264. p.

¹⁷⁸ RECHBERGER – FRODL i. m. 54. p.

visszaélésszerű keresésének érdekében – használják fel. Az öröklési rendelet 3-15. cikkeiben felállított joghatósági rendszere egy következetes, és több oldalról végiggondolt, gyakorlati problémák lehetséges megelőzését és kiküszöbölését célzó szabályozási koncepció képét mutatja, ugyanakkor véleményem szerint több elemével eltér és szembemegy a rendelet fő szabályozási metódusával. A „*Gleichlaufprinzip*” eredeti szabálya szerint, a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben a nemperes eljárásokban a német bíróságok akkor rendelkeztek joghatósággal, ha az alkalmazandó jog a német jog alkalmazásához vezetett. Bár az öröklési rendelet a *joghatóság és az alkalmazandó jog* párhuzamos szabályozásával, az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének mint egyetemes kapcsolóelvnek mind a joghatóságnak, mind az alkalmazandó jognak általános és kiinduló kapcsolóelvévé deklarálásával annak megvalósítását célozta, hogy a fórum a saját jogát alkalmazza, mégis a jogválasztás lehetőségének teret engedve, az elv kereteit áttörte.

Bár a jogválasztás csak korlátozott keretek között érvényesülhet, lehetővé téve az örökhagyó számára alkalmazandó jogként az állampolgársága szerinti jogának választását, ugyanakkor a rendelet az öröklésben érdekelt személyek részére megteremtette a joghatóságról való megállapodás intézményét. Így a nemzetközi elemet tartalmazó öröklés során az örökösök, hagyományosok, hagyatéki gondnokok döntésének függvényévé válik – ha az örökhagyó él az állampolgársága szerinti jognak mint alkalmazandó jognak a választásával – hogy megteremtik-e annak lehetőségét, hogy a fórum saját anyagi jogát alkalmazhassa, vagy az általános joghatóság szabályát követve a joghatósággal rendelkező állam az örökhagyó szokásos tartózkodási helye (elhalálzásának időpontjában) szerinti állam lesz, ezáltal lehetővé téve, hogy a *fórum* idegen jogot alkalmazzon.

4. Perfüggőség és az összefüggő eljárások

4.1. Perfüggőség szabályozása

A joghatósági szabályozáshoz kapcsolódóan úgy gondolom, ki kell térni a rendelet perfüggőségi szabályainak rövid áttekintésére, illetve a joghatósági fejezetben lefektetett perfüggőségi szabályozás (17. cikk és a hozzá kapcsolódó 14. cikk) tekintetében a kritika hangján kell szólni a szabályozás rendeletbeli elhelyezése,¹⁷⁹ és kidolgozatlanágából fakadó várható visszasságok miatt. Az intézményre vonatkozó rendelkezések a már hatályon kívül helyezett Brüsszel-I. rendelet szabályozásából merítenek,¹⁸⁰ ugyanakkor a perfüggőség beállításának időpontját tekintve, az öröklési rendelet túllép a Brüsszel-I. rendelet szabályozásán. A bírósági eljárás kezdő időpontját rögzítő 14. cikk az öröklési jog területén a kontinentális és az angolszász jogrendszer közötti hídépítés (bírósági eljárás kezdő időpontjából fakadó különbségek összehangolására tett kísérlet) egy lépcsőfokának tekinthető.¹⁸¹ A perfüggőség beállításának időpontját – túllépven a Brüsszel-I. rendelet kettős definícióján – a rendelet három időpontban határozza meg: egyrésztől különbséget tesz aszerint, hogy az öröklési eljárás kérelemre vagy hivatalból indul [14. cikk c) pontja], másodsorban a 14. cikk a) pontja a bírósági eljárás kezdő időpontját a germán jogcsalád körébe sorolható országok szabályozásához igazítja, a 14. cikk b) pontja az angolszász jogrendszer szerinti perfüggőségi szisztémára épít.

Az öröklési rendelet 17. cikke a már hatályon kívül helyezett Brüsszel-I. rendelet 27. cikkét képezi le a perfüggőség egész rendszerének szabályozását tekintve. Ennélfogva szabályozásában sajnos nem található meg a Brüsszel-Ia. rendelet előremutató változásai. A Brüsszel-Ia. rendelet perfüggőségre (és összefüggő eljárásokra) irányadó szabályai a joghatóság megállapítása során már figyelembe veszik a rendeletbe épített kikötött joghatóság intézményének kihatásait.¹⁸² Az öröklési rendelet jövőbeli módosítása során, véleményem szerint meríteni lehetne a Brüsszel-Ia. rendelet 29. cikk (1) bekezdésébe és 31. cikk (2) bekezdésébe ültetett szabályából.

¹⁷⁹ A joghatósági szabályozás körében a rendelet igen következetlen módon egymástól elkülönülő cikkeken szabályozza a perfüggőséggel összetartozó kérdéseket. Először kerül meghatározásra a bírósági eljárás kezdő időpontja (14. cikk), majd a joghatóság és az elfogadhatóság vizsgálatának közbevetésével a 17. cikk taglalja a párhuzamos eljárások elkerülésének szabályait.

¹⁸⁰ A Brüsszel-I. rendelet és az európai öröklési rendelet perfüggőségi szabályaira vonatkozó összevetés olvasható *Burkhard Hess* tollából. HESS (2014) i. m. 141. p.

¹⁸¹ A Brüsszel-I. rendelet perfüggőségi szabályainak részletes elemzése KENGYEL – HARSÁGI (2009) i. m. 108-112. p.

¹⁸² A Brüsszel-Ia. rendelet 29. cikk (1) bekezdése és 31. cikk (2) bekezdése egyaránt rendelkezik a kizárólagos joghatóságot eredményező kikötött joghatóság intézményének joghatóság megállapítására vonatkozó szabályáról.

Kropholler / von Hein a Brüsszel-I. rendelet 27. cikk (1) bekezdéséhez kapcsolódóan a külföldi bíróság joghatóságának vizsgálata köréhez fűzött értelmezése¹⁸³ az öröklési rendelet 17. cikkére nézve is irányadónak tekinthető: A 17. cikk (1) bekezdése alapján azon bíróságok, amelyek előtt az eljárás később indult, az elsőként megkeresett bíróság joghatóságát (joghatóságának fennálltát) alapvetően nem vizsgálhatják. A jogbiztonság követelményének megfelelően a 17. cikk (1) bekezdése alapján kötelezettségük a kérelmek (peres eljárások esetén keresetek) időbeli sorrendjének megvizsgálására korlátozódik. A joghatóság vizsgálata az elsőként megkeresett bíróságot terheli, a később megkeresett bíróságoknak hivatalból fel kell függeszteniük eljárásukat. Ugyan a 17. cikk (2) bekezdése taxatívum nem rögzíti, mégis – „Amennyiben megállapítják annak a bíróságnak a joghatóságát, amely előtt elsőként indult meg az eljárás, valamennyi olyan bíróság, amely előtt az eljárás később indult meg, ennek javára megállapítja saját joghatóságának hiányát.” – a joghatóság hiányának megállapítása úgyszintén hivatalból történik.¹⁸⁴ A perfüggőségi szabályok alkalmazása során a felek rendelkezési elve nem érvényesülhet.¹⁸⁵

4.2. Az összefüggő eljárások szabályozása

Az öröklési rendelet 18. cikke alkalmazásának feltétele, hogy valamennyi eljárás a rendelet tárgyi hatálya alá tartozzon. Míg a 17. cikk körében a felek rendelkezési elvének érvényesülésének kizártsága, a 18. cikk – különösen a 18. cikk (2) bekezdése esetén – a rendelkezési elv előtérbe helyezése emelhető ki. A 18. cikk (2) bekezdése a Brüsszel-I. rendelet 28. cikk (2) bekezdésével, valamint a Brüsszel-Ia. rendelet 30. cikk (2) bekezdésével teljes azonosságot mutat. *Geimer* a polgári és kereskedelmi ügyekben összefüggő eljárások körében kifejtett elemzése¹⁸⁶ véleményem szerint az öröklési ügyekben indult eljárásokra nézve is irányadó: a 18. cikk (2) bekezdése alkalmazásának három együttes feltétele van: a.) valamely öröklésben érdekelt fél kérelme; b.) az elsőként

¹⁸³ Lásd Jan KROPHOLLER – Jan von HEIN: Zuständigkeit. In: Jan KROPHOLLER – Jan von HEIN: *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zu EuGVO, Lugano-übereinkommen 2007, EuVTVO, EuMVVU und EuGFVO*. Frankfurt am Main, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 2011. 497. p., valamint Reinhold GEIMER: Rechtshängigkeit und im Zusammenhang stehende Verfahren. In: GEIMER – SCHÜTZE i.m. 540. p. [Továbbiakban: GEIMER (2010b)]

¹⁸⁴ Újabb párhuzam állapítható a Brüsszel-I. rendelet 27. cikk (2) bekezdése és az öröklési rendelet 17. cikk (2) bekezdése között. A joghatóság hiányának megállapításáról a Brüsszel-I. rendelet vonatkozásában lásd KROPHOLLER – von HEIN i. m. 497. p.

¹⁸⁵ A Brüsszel-I. rendelet 27. cikkéhez kapcsolódóan erről részletesen lásd GEIMER (2010b) i. m. 534. p.

¹⁸⁶ *Geimer* a bíróság joghatósága hiánya megállapíthatóságának három feltételét határozta meg: a.) az egyik fél kérelme, b.) az elsőként megkeresett bíróság mindkét eljárás lefolytatására rendelkezzen joghatósággal, c.) a lex fori lehetővé tegye az eljárások egyesítését. Lásd részletesen GEIMER (2010b) i. m. 551-552. p.

megkeresett bíróság valamennyi eljárás lefolytatására rendelkezzen joghatósággal; c.) a lex fori lehetővé tegye az eljárások egyesítését. Az összefüggő eljárások fogalmának meghatározását illetően sem emelhető ki az öröklési rendelet egyedi megközelítése: a 18. cikk (3) bekezdése a Brüsszel-I. rendelet 28. cikk (3) bekezdésével és a Brüsszel-Ia. rendelet 30. cikk (3) bekezdésével azonos. Az összefüggő eljárások meghatározása körében sem a fél, sem a jogalap azonosságának továbbra sincs jelentősége, elegendő a tényállás azonossága. A tényállás azonosságának megállapítása során a bíróságnak van kiemelt szerepe. Az azonosság megítélésekor Geimer elfogadhatónak tartja, ha a keresetek céljai között összhang van, vagy mindkét bírósági ítélet ugyanazon kérdés függvénye.¹⁸⁷ A 18. cikk (3) bekezdése a fogalmat a célszerűség oldaláról határozza meg: „E cikk alkalmazásában az eljárások akkor tekintendők összefüggőnek, ha olyan szoros kapcsolat áll fenn közöttük, hogy a külön eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok meghozatalának elkerülése végett *célszerű azokat együttesen tárgyalni és rólok együttesen határozni.*”

4.3. A perfüggőség és az összefüggő eljárások szabályozásának értékelése

Látszólag a 14., 17. és 18. cikkek bekezdései széles körben kívánják biztosítani azonos felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt különböző tagállamok bíróságai előtt indult párhuzamos eljárások elkerülését, valamint összefüggő eljárások esetén ellentmondó határozatok meghozatalának elkerülését, valójában nyitva és érintetlenül hagyják harmadik államban induló eljárások kérdését.¹⁸⁸ A rendelet a joghatósági koncentráció, a perfüggőség intézménye és az összefüggő eljárásokra előirányozott szabályok révén kísérel meg párhuzamos eljárások indíthatóságának kiküszöbölését, ugyanakkor e „zárt rendszer” határai csak a rendelet tagállamaira vonatkoznak.

A perfüggőség körében a szabályozás további hiányosságaként emelhető ki, hogy a rendelet nem ad iránymutatást azokra az esetekre, amikor az eljárások megindítására különböző bíróságok előtt azonos időpontban egyidejűleg kerül sor. Meglátásom szerint megfontolásra érdemes lenne a perfüggőségi szabályok körében az Brüsszel-Ia. rendelet

¹⁸⁷ GEIMER (2010b) i. m 549. p.

¹⁸⁸ Mi történik abban az esetben, ha a 10. cikk által biztosított valamely kiegészítő joghatóság alkalmazása révén bár az örökhatóság szokásos tartózkodási helye elhalálozásának időpontjában nem valamely tagállamban található, de a rendelet 10. cikk (1) vagy (2) bekezdése révén a rendeletben részes valamely tagállam megállapítja joghatósága fennálltát, és ezzel párhuzamosan az örökhatóság utolsó szokásos tartózkodási helye szerinti harmadik államban is sor kerül öröklési eljárás lefolytatására?

bíróságok egymás közti tájékoztatására irányadó rendelkezésének [29. cikk (2) bekezdése] öröklési rendeletbe történő átemelése is.

5. Határozatok elismerése és végrehajthatósága

5.1. Elismerés

5.1.1. Az elismerés szükségessége

Határon átnyúló öröklési ügyekben az elismerés függvénye lehet a hagyaték részét képező meghatározott vagyontárgy átadása, örökösi, hagyományosi vagy hitelezői igény érvényesítése. Az öröklési jog területén a kezdeti multilaterális egyezmények – a Skandináv Megállapodás kivételével¹⁸⁹ – nem foglalkoztak a határozatok elismerésének és végrehajtásának kérdésével.¹⁹⁰ A téma összetettségére és eljárásjogi kihívásaira első alkalommal a Német Közjegyzői Intézet tanulmánya hívta fel a figyelmet.¹⁹¹

Előre vetítve az értekezés összehasonlító kutatásának eredményeit megállapítható, az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően a vizsgált államok többségének (Németország,¹⁹² Ausztria,¹⁹³ Hollandia¹⁹⁴) kollíziós jogi és polgári eljárásjogi szabályozásában az öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására nézve nem volt önálló szabályozás, a polgári (és kereskedelmi) ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket kellett irányadónak tekinteni. A polgári (és kereskedelmi) ügyekben az államok főként kétoldalú nemzetközi szerződésekben vállaltak kötelezettséget a külföldi határozatok kölcsönös elismerésére.¹⁹⁵ Míg a jogsegélyszerződések keretében az államok

¹⁸⁹ Schkandinavisches Abkommen über Erbschaft und Nachlassteilung 19. 11. 1934.

¹⁹⁰ LÜBCKE i. m. 464. p.

¹⁹¹ Az elismerésre irányadó egyes tagállami jogok közötti eljárásbeli különbségekről lásd Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 210-211. p.

¹⁹² Németországban az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően az öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására nézve nem volt önálló szabályozás. Külföldi határozat joghatásainak belföldön való elismerését két tényező befolyásolta: egyrészt az, hogy Németország és az adott állam között létrejött-e együttműködési megállapodás a határozatok elismerésére és végrehajtására nézve, másodsorban az a tényező, hogy peres vagy nemperes eljárás keretében hozott határozat elismerésének (végrehajthatóságának) szükségessége merült fel. Nemperes eljárás keretében hozott határozatok a FamFG 108. §-a alapján, peres eljárás keretében hozott határozatok a ZPO 328. §-a alapján voltak elismerhetők. Részletes kifejtését lásd III. 2.6.2.

¹⁹³ Németországhoz hasonlóan az osztrák jogalkalmazóknak is 2015. augusztus 17-t megelőzően a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására nézve irányadó szabályokat kellett alkalmazni öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására nézve, az „*Anerkennungsgesetz*” (AnerkG) és az „*Exekutionsordnung*” (EO) szabályainak megfelelően. Részletes kifejtését lásd III. 3.6.

¹⁹⁴ Hollandiában a külföldi határozatok elismerése annak függvénye volt, hogy adott állammal sort került-e elismerésre irányadó megállapodás megkötésére, avagy sem. Hollandia 1925-ben Belgiummal, 1959-ben Olaszországgal, 1963-ben Németországgal és Ausztriával kötött megállapodást, melynek értelmében Hollandiában ezen államok hatóságainak határozati automatikusan elismerhetők voltak. Egyéb államok vonatkozásában elismerés megállapítására irányuló eljárást kellett lefolytatni. Részletes kifejtését lásd III. 5.6.

¹⁹⁵ Németország Svájjal [deutsch-schweizerischen Abkommen über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen und Schiedssprüchen v. 2.11.1929 (RGBl. 1930 II 1066)], Olaszországgal [deutsch-italienischen Abkommen über die Anerkennung und Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen v. 9.3.1936 (RGBl. 1937 II 145)], Ausztriával [deutsch-

egymás irányába vállalták határozataik automatikus elismerését, addig harmadik államok vonatkozásában a külföldi bírósági határozatokhoz belföldi joghatások csak külön eljárás lefolytatása után fűződhetnek.¹⁹⁶

Az öröklési rendelet határozatok elismerésére vonatkozó szabályozási rendszerének kialakítása során a tagállamoknak először abban a kérdésben kellett megállapodniuk, hogy az öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok elismerése körében az elismerésnek milyen joghatások tulajdoníthatók. A hatáskiterjesztés teóriája (az ún. „*Wirkungserstreckungstheorie*”) vagy az ezzel szembenálló „*Gleichstellungstheorie*”-t (vagy másképpen „*Wirkungsgleichstellung*”) mentén állítsák fel az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésének alapvető rendezőelvét? Geimer a „*Wirkungserstreckungstheorie*” lényegét a külföldi határozat hatásainak belföldre való kiterjesztésében ragadja meg.¹⁹⁷ A „*Wirkungsgleichstellung*” teóriája alapján „a külföldi döntésnek ugyanazokat a hatásokat kell tulajdonítani mint az elismerő állam megfelelő határozatainak”.¹⁹⁸ Végig tekintve a rendelet IV. fejezetének szabályain rögzíthető, az öröklési rendelet az elismerés hatásait tekintve – a Brüsszel-I. rendelethez, valamint a Brüssze-Ia. rendelethez hasonlóan – a külföldi határozat joghatásainak belföldre történő kiterjesztésére¹⁹⁹ építi szabályozását. Párhuzam vonható a Brüsszel-I. rendelet és az öröklési rendelet között az elismerés fogalmának meghatározása körében is: az öröklési rendelet sem határozza meg az elismerés fogalmát, mindössze az (59)

österreichischen Vertrag über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen, Vergleichen und öffentlichen Urkunden in Zivil- und Handelssachen v. 6.6.1959 (BGBl. 1960 II 1246)], Belgiummal [deutsch-belgischen Abkommen über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen, Schiedssprüchen und öffentlichen Urkunden in Zivil- und Handelssachen v. 30.6.1958 (BGBl. 1959 II 766)], az Egyesült Királysággal [deutsch-britischen Abkommen über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen v. 14.7.1960 (BGBl. 1961 II 301)], Görögországgal [deutsch-griechischen Vertrag über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen, Vergleichen und öffentlichen Urkunden in Zivil- und Handelssachen v. 4.11.1961 (BGBl. 1963 II 109)], Hollandiával [deutsch-niederländischen Vertrag über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen und anderer Schuldtitel v. 30.8.1962 (BGBl. 1965 II 27)], Norvégiával deutsch-norwegischen Vertrag über die gegenseitige Anerkennung und Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen und anderer Schuldtitel in Zivil- und Handelssachen v. 17.6.1977 (BGBl. 1981 II 342)] és Spanyolországgal [deutsch-spanischen Vertrag über die Anerkennung und Vollstreckung von gerichtlichen Entscheidungen und Vergleichen sowie vollstreckbaren öffentlichen Urkunden in Zivil- und Handelssachen v. 14.11.1983 (BGBl. 1987 II 35)] kötött kétoldalú szerződéseket határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan.

¹⁹⁶ Részletes elemzését lásd az értekezés összehasonlító részében, III. 2.6.2. III. 3.6.; III. 5.6. fejezeteiben.

¹⁹⁷ Reinhold GEIMER: Anerkennung und Vollstreckung. In: Reinhold GEIMER – Rolf A. SCHÜTZE: *Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, EuInsVO, EuVTVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht.* München, Verlag C.H. Beck, 2010. 603. p. [Továbbiakban: „GEIMER (2010c)”]

¹⁹⁸ KENGYEL Miklós: A Brüsszel-I. rendelet. In: KENGYEL – HARSÁGI i. m. 114. p.

¹⁹⁹ KROPHOLLER – von HEIN i. m. 551. p.

Preambulum bekezdés ad egy általános zsinórmértéket az értelmezéséhez: a rendeletnek a „[...] a határozatok elismerésére, végrehajthatóságára és végrehajtására vonatkozó, a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén meglévő uniós eszközökhöz hasonló szabályokat kell előírnia”. E célkitűzés figyelembe vételével, véleményem szerint a rendelet IV. fejezete szabályrendszerének értelmezése és elemzése során tekintettel kell lenni az EuB jogértelmezésére mind az elismerés fogalmát, mind az elismerésnek tulajdonítható joghatásokat tekintve.

A rendelet általános célkitűzése, hogy az öröklés tárgyában hozott határozatok kölcsönös elismerését biztosítsa, függetlenül, hogy a határozatot peres vagy nemperes eljárásban hozták.²⁰⁰ Meglátásom szerint e célkitűzésnek az európai jogalkotó a rendelet IV. és V. fejezeteiben lefektetett szabályozás révén sikeresen tesz eleget, szabályozásában túllép a Brüsszel-I. rendelet és a Brüsszel-Ia. rendelet által a határozatok elismerése és végrehajtása terén megvalósított együttműködés keretein, s figyelembe veszi az öröklési ügyekben hozott határozatok sajátosságait. Annak ellenére, hogy a rendelet szabályozásában tételesen nem differenciál a peres és a nemperes eljárásban hozott határozatok között, mégis véleményem szerint a IV. és V. fejezetek különálló szabályozása kifejezésre juttatja a polgári peres és nemperes eljárásban született határozatok és egyéb közokiratok elismerése (vagy elfogadása) és végrehajtása körében felmerülő, értékelendő, és figyelembe veendő különbségeket.

A rendelet IV. fejezetének rendelkezéseit a polgári peres és nemperes eljárásokban hozott határozatokra, míg az V. fejezet intézményeit a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésével összefüggő egyéb közokiratokra kell irányadónak tekinteni. A rendelet nem differenciál a polgári peres és nemperes eljárásokban született határozatok között, ugyanakkor, ha végig tekintünk a 40. cikk szabályain, az „alperes”, a „felek” és az „igény” fogalmakon, e fogalmak mindegyike egyértelműen a peres eljárásokra utal. Véleményem szerint célszerűbb lenne az eljárásban egy tágabb alanyi kört meghatározni, esetlegesen a résztvevők fogalmát tovább differenciálni, köztük nevesítve az örökösöket, hagyományosokat, hagyatéki hitelezőket, kötelesrészre jogosultakat, hagyatéki gondnokokat és a végrendeleti végrehajtókat is. Ezáltal kifejezésre juthatna, hogy a rendelet IV. fejezetének tárgyi hatálya nemcsak a peres eljárásokban, hanem a nemperes eljárásokban hozott határozatokra is kiterjed.

²⁰⁰ Lásd (59) Preambulum bekezdést.

A rendelet fogalom-meghatározásai [3. cikk g) pontja] között elhelyezett szabály szerint határozat alatt értendő: „öröklési ügyben valamely tagállam bírósága által hozott bármely határozat, elnevezésre való tekintet nélkül, ideértve a költségeknek és kiadásoknak valamely bírósági tisztviselő általi meghatározására vonatkozó határozatot is”. E definícióból levezethető, hogy a rendelet IV. fejezetének szabályai a i.) tagállami bíróságok (közjegyzők) által, ii.) peres vagy nemperes eljárásban, iii.) az eljárás főtárgya és/vagy járulékos kérdéseiben hozott határozataira terjednek ki, tekintet nélkül a határozat formájára és megjelölésére. Fontos kiemelni, hogy a határozatok fogalma alá kizárólag a bíróságok/közjegyzők által hozott határozatok sorolhatók, a perbeli egyezségekre nézve a rendelet V. fejezetének, különösen 61. cikkének szabályai irányadók. A rendelet tág fogalom-meghatározásából eredően a IV. fejezet tárgyi hatálya alá sorolható határozatok egyaránt magukba foglalják az ipso iure öröklési elven alapuló jogrendszerek nemperes eljárásaiban hozott megállapító határozatokat, csak úgy mint aditionalis öröklési rendszerek nemperes eljárásaiban hozott jogalakító határozatokat. Véleményem szerint a hagyatéki perben hozott ítéletek a kereseti kérelem fajtája szerint három csoportra oszthatók: a.) megállapító (pl.: végrendelet érvényességének vagy végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránti per), b.) jogalakító (pl.: öröklési szerződés megszüntetése iránti per), c.) marasztaló ítéletek (pl.: hagyatéki hitelezői igény; természetben vagy nem természetben kiadni igényelt kötelekrész iránti igény; kötelmi hagyomány kiadása iránti igény tárgyában indult per). Meglátásom szerint megállapító ítéletek elsődlegesen az ipso iure elven gyökerező öröklési jogi rendszerekben születnek, jogalakító ítéletnek aditionalis öröklési rendszerben van központi szerepe, marasztaló ítéletek pedig valamennyi jogrendszerben a hagyatéki terhek kielégítése tárgyában indult eljárásokhoz köthetők.

Úgy vélem, az öröklési ügyekben hozott ítéletek elismerése körében az elismerésnek tulajdonítható joghatások külön kiemelést érdemelnek. Áttekintve a rendeleti szabályozást megállapítható: az európai jogalkotó az elismerés során figyelembe veendő joghatások között az anyagi jogerőhatás és a praeklúziós hatás mellett az alakító hatás figyelembe vételének szükségességét is a tagállamok kötelezettségévé tette. A 31. cikkbe foglalt szabály révén, ha egy öröklésben érdekelt személy az öröklésre alkalmazandó jog alapján őt megillető ítéletbe foglalt anyagi jogra (dologi jogra) hivatkozik, azonban azon tagállam joga, ahol e jogra hivatkozik, nem ismeri a kérdéses anyagi (dologi) jogot, a külföldi ítéletbe foglalt anyagi jogot (dologi jogot) akkor is alkalmazni kell, ha az elismerő állam nemzetközi magánjoga azt nem ismeri vagy

másként alkalmazza. A rendelet a külföldi ítéletbe foglalt anyagi jog alkalmazhatóságát a dologi jogok egymáshoz igazításának kötelezettsége által teszi lehetővé.²⁰¹

Fontos vizsgálat alá venni a rendelet egyéb bilaterális, illetve multilaterális szerződésekkel való viszonyát az elismerés és végrehajtás vonatkozásában is. A 75. cikk (2) bekezdése rögzíti a rendelet elsőbbségét két vagy több tagállam között kötött egyezményekkel szemben.²⁰² A 75. cikk (3) bekezdése külön kiemeli Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország között 2012. június 1-jén létrejött kormányközi megállapodással felülvizsgált 1934. november 19-i egyezményének alkalmazhatóságát az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerését és végrehajtását szolgáló egyszerűbb és gyorsabb eljárások tekintetében, melynek alkalmazhatóságát a rendelet nem zárja ki.

5.1.2. Az elismerés szabályozása

A rendelet 39. cikk (1) bekezdése értelmében egy tagállamban hozott határozatot a többi tagállamban is elismerik, anélkül, hogy külön eljárást kellene lefolytatni (*automatikus elismerés*)²⁰³. E szabály a Brüsszel-I. rendeletben lefektetett, az EU tagállamok által az igazságszolgáltatás terén megteremtett kölcsönös bizalom újabb visszacsatolásaként értelmezhető.²⁰⁴

²⁰¹ Lásd 31. cikk szabályát: „Ha egy személy az öröklésre alkalmazandó jog alapján őt megillető dologi jogra hivatkozik, azonban azon tagállam joga, ahol e jogra hivatkozik, nem ismeri a kérdéses dologi jogot, a szóban forgó jogot – szükség esetén és amennyire lehetséges – az említett állam jogában létező, hozzá legközelebb álló dologi joghoz kell hozzáigazítani, figyelembe véve az adott dologi jog által megvalósítani kívánt célokat és érdekeket, valamint a hozzá fűződő joghatást.”

²⁰² A határon átnyúló öröklési ügyek rendezése körében *Ausztria* által megkötött két-és többoldalú nemzetközi megállapodásokat lásd III. fejezet 3.6. pontjában! *Németország* az elismerés a végrehajtás tárgyában kétoldalú megállapodást kötött Svájjal 1929. november 2-án (RGeBl. 1930 II 1066), Olaszországgal 1936. március 9-én (RGeBl. 1937 II 145), Ausztriával 1959. június 6-án (BGeBl. 1960 II 1246), Belgiummal 1958. június 30-án (BGeBl. 1959 II 766), Nagy-Britanniával 1960. július 14-én (BGeBl. 1961 II 301), Görögországgal 1961. november 4-én (BGeBl. 1963 II 109), Hollandiával 1962. augusztus 30-án (BGeBl. 1965 II 27), 1977. július 17-én Norvégiával (BGeBl. 1981 II 342) és 1983. november 14-én Spanyolországgal (BGeBl. 1987 II 35). forrás: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/report_conflits_allemande.pdf 9-10. p. [letöltés ideje: 2015. június 10.]. *Hollandia* nemzetközi elemet tartalmazó öröklési jogviszonyai rendezése során szerződéses kötelezettséget vállalt Belgiummal (1925), Olaszországgal (1959), Ausztriával (1963) és Németországgal (1963). Lásd a hivatkozott megállapodásokat http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/report_conflits_paysbas.pdf 586. p. [letöltés ideje: 2015. június 10.]

²⁰³ Robert FUCIK: Anerkennung und Vollstreckung. In: Martin SCHAUER – Elisabeth SCHEUBA: *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012. 62. p. [Továbbiakban: „FUCIK (2012)”], *Kropholler ipso iure*, a *Jenard jelentés* automatikus elismerésként minősíti az elismerés e típusát. KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 615. p.

²⁰⁴ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 132. p., valamint LÜBCKE: i. m. 464. p., KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 555. p.

A Brüsszel-I. rendelet szabályozásával összhangban²⁰⁵ az öröklési rendelet ugyan önálló cikkben foglalkozik a részleges végrehajthatóság kérdésével,²⁰⁶ ugyanakkor a részleges elismerés lehetősége, esetleges kizárása a normaszövegben nem került rögzítésre. Az 55. cikk rendelkezéséből eredően úgy vélem, a rendelet a határozatok részleges elismerésének teret enged, amennyiben a külföldi határozat több kereseti igényre vonatkozik, mely kereseti követelések önállóak és elkülöníthetők, és a határozat (ill. a határozat adott része) a rendelet tárgyi hatálya alá sorolható.²⁰⁷

Az öröklési jogvitákból eredő peres eljárások (hagyatéki perek) sajátossága, hogy a hagyatéki perekben hozott ítéletek döntő többsége megállapító (ipso iure elven alapuló öröklési jogi rendszerek) vagy jogalakító (adicionális öröklési jogi rendszerek) ítélet. A szabályozott jogviszonyok e sajátosságára tekintettel az öröklési rendelet érdeként emelhető ki, hogy a 39. cikk (2) bekezdése lehetővé teszi az elismerés megállapítására szolgáló külön eljárás lefolytatását, amennyiben „az érdekelt fél [...] egy jogvita elsődleges tárgyává egy határozat elismerését teszi” [39. cikk (2) bekezdése]. További párhuzam vonható a már hatályon kívül helyezett Brüsszel-I. rendelet 33. cikk (2) bekezdése és az öröklési rendelet 39. cikk (2) bekezdése között. *Kengyel Miklósnak* az elismerés megállapítására szolgáló eljárás körében kifejtett elemzését véleményem szerint az öröklési rendeletre is irányadónak kell tekinteni: az egyszerűsített elismerési eljárás „[...] mindegyik tagállamban közvetlenül alkalmazható, és alkalmazási területe kizsorítja az autonóm jogot”.²⁰⁸

A Brüsszel-I. rendelet által megteremtett jogtechnikai megoldás visszásságai tekintetében az öröklési rendeletnek sem hozott előrelépést.²⁰⁹ Az elismerés megállapítására irányuló eljárást az öröklésben „érdekelt fél” kérelmezheti. A rendelet nem határozza meg az „érdekelt fél” fogalmát, így álláspontom szerint hasonlóan a Brüsszel-I. rendeletehez az érdekelt személy nem szükségszerű, hogy egybe essen a

²⁰⁵ Lásd erről GEIMER (2010c) i. m. 614-615. p., valamint *Kropholler* KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 552. p.

²⁰⁶ A rendelet 55. cikke lehetővé teszi, hogy részítéletek, valamint határozatok egyes részeire is kérelmezhető exequatur eljárás lefolytatása.

²⁰⁷ *Geimer* megközelítése szerint a részleges elismerés előfeltételezi a szétválaszthatóságot. Álláspontja szerint részleges elismerés további feltétele, hogy csak hivatalból kerülhet rá sor. Lásd GEIMER (2010c) i. m. 614. p. *Kropholler / von Hein* szerint részleges elismerés, csakúgy, mint részleges végrehajthatóság akkor lehetséges, ha a külföldi határozat több igényre vonatkozik. KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 552. p.

²⁰⁸ KENGYEL i. m. 117. p.

²⁰⁹ *Geimer* ugyan üdvöztendőnek tartja a Brüsszel-I. rendelet által megteremtett egységes elismerés megállapítására irányuló eljárás bevezetését, ugyanakkor aggályait fejezi ki a végrehajthatóvá nyilvánításra való utalás miatt. Véleménye szerint ezáltal elmosódik az elismerés és az exequatur közötti különbségtétel: az első eljárás megállapításra irányul, a második jogalakításra. Lásd részletesen GEIMER (2010c) i. m. 616. p.

származási állam szerinti (alap)eljárásban részt vett féllel (illetve jogutódjával),²¹⁰ harmadik személy is lehet, amennyiben az öröklési jogviszonyból jogok illetik, illetve kötelezettségek terhelik.

A 39. cikk (3) bekezdése alapján „Amennyiben egy tagállam bírósága előtt folyó eljárás kimenetele az elismeréssel kapcsolatos előzetes kérdés eldöntésétől függ” az elismerő állam bírósága jogosult az előkérdés elbírálására. *Berquist* megközelítése szerint az elismerő állam bírósága ezáltal a szabály által a jogvitához kapcsolódó olyan előkérdés tekintetében is jogosult dönteni, amelyre az elismerés hatálya nem terjedhetne ki (pl.: nem tartozik a rendelet tárgyi hatálya alá) vagy az előkérdés vonatkozásában a bíróságnak nincs joghatósága.²¹¹ Fontos azonban kiemelni, hogy ehhez a közbenső elismeréshez jogerőhatás itt sem fűződik.

Az öröklési rendelet a külföldi határozat belföldön történő elismerésének megtagadására négy esetben biztosít lehetőséget: a.) az ún. közrendi záradék [40. cikk a) pont], b.) a bírósági meghallgatáshoz fűződő jog megsértése esetén [40. cikk b) pont] és összeegyeztethetlenség okán {c.) összeegyeztethetlenség az elismerő államban hozott döntéssel, d.) összeegyeztethetlenség egy másik államból eredő döntéssel [40 cikk c)-d) pontok]} kerülhet sor. A 40. cikkben szabályozott elismerés megtagadási okok taxatív jellegűek, egyéb okra hivatkozással határozat elismerését nem lehet megtagadni.²¹²

Az elismerés megtagadási okok figyelembe vételéhez az (58) Preambulum bekezdésbe foglalt rendelkezés nyújt iránymutatást. Az öröklési rendelet előremutató érdekéért emelhető ki, hogy – túllépve mind a Brüsszel-I. rendelet, mind a Brüsszel-Ia. rendelet szabályozásán – az (58) Preambulum bekezdés a közrendi záradéokra történő hivatkozás lehetőségét korlátok közé szorítja: egyrészt rögzíti a szabály kivételes körülmények között történő alkalmazhatóságát, másrészt az Európai Unió Alapjogi Chartájának, különösen 21. cikke tiszteletben tartásának kötelezettségét. *Lübcke* a közrendi kontroll [40. cikk a) pont] rendeletbe való beillesztését nélkülözhetetlennek ítéli.²¹³ Ezt a nézetet támasztja alá az értekezés összehasonlító kutatásának eredménye is:

²¹⁰ Lásd GEIMER (2010c) i. m. 621. p., *Berquist* álláspontja szerint az érdejelt fél fogalma az eredeti eljárásban résztvevő fél jogutódjára is kiterjed. Ulf BERGQUIST: Recognition, Enforceability and Enforcement of Decision. In: Ulf BERGQUIST– Domenico DAMASCELLI – Richard FRIMSTON – Paul LAGARDE –Felix ODESKY – Barbara REINHARTZ: *EU Regulation on Succession and Wills*. Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2015. 187. p.

²¹¹ BERGQUIST i. m. 188. p.

²¹² *Hertel* álláspontja szerint az egyes elismerés megtagadási okok vonatkozásában az Európai Unió Bíróságának a Brüsszel-I. rendelet körében adott jogértelmezése az öröklési rendeletre nézve irányadónak tekinthető. *Hertel* a Solo Kleinmotoren / Boch (C-414/92); a Korombach / Bamberski (C-7/98); a Renault / Maxicar (C-38/98) valamint az Apostolides / Orams (C-420/07) ügyeket emeli ki. HERTEL i. m. 429. p.

²¹³ LÜBCKE i. m. 473. p.

Az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően valamennyi, az értekezés által vizsgálat alá vett állam határozatok elismerése és végrehajtására irányadó szabályozásában az elismerés megtagadási okok között megjelent a közrendi záradék intézménye. A tagállamok a határon átnyúló öröklési jogviszonyaik koordinálása tekintetében is kitartottak a közrendi kontroll rendeletbe történő emelésének szükségessége mellett, annak ellenére, hogy a közrend fogalmát és kérdését az államok általánosságban véve megszorítóan értelmezik. Véleményem szerint a közrend megítélése kapcsán az eljárásjogi értelemben és az anyagi jogi értelemben vett közrend megsértése tekintetben a Brüsszel-I. rendelet szabályait²¹⁴ irányadónak kell tekinteni.

A bírósági meghallgatáshoz fűződő jog megsértésére [40. cikk b) pont] és az összeegyeztethetatlenségre {i.) összeegyeztethetatlenség az elismerő államban hozott döntéssel, ii.) összeegyeztethetatlenség egy másik államból eredő döntéssel [40 cikk c)-d) pontok]} irányadó szabályok a Brüsszel-I. rendelet 34. cikkével és a Brüsszel-Ia. rendelet 45. cikkével állíthatók párhuzamba. A bírósági meghallgatáshoz fűződő jog megsértése mint elismerés megtagadási ok körében az eljárást megindító irat értelmezése során az öröklési rendelet is tekintettel van a germán jogcsalád, a romanista perjogok és az angolszász jogrendszer közötti különbségre, amikor „*eljárást megindító irat vagy az azzal egyenértékű irat*” kézbesítéséről rendelkezik. Ugyanígy párhuzam vonható az összeegyeztethetatlenségre irányadó rendelkezés és a Brüsszel-I. rendelet, valamint a Brüsszel-Ia. rendelet szabálya között: az egymásnak ellentmondó ítéletek megakadályozását hivatott biztosítani – a perfüggőségi szabályok mellett – az öröklési rendelet 40. cikkének c)-d) pontjai is.

Az elismerést illetően még ki kell emelni a „*révision au fond*” intézményének rendeletben történő megjelenését (41.cikk). *Fucik* az érdemi felülvizsgálat tilalmát az egységen alapuló európai igazságügyi térség és a sokat hangoztatott kölcsönös bizalom külső megnyilvánulási formája mintapéldányának minősíti, melynek határát a közrendi klauzula szabja.²¹⁵ A *Geimer* által a „nemzetközi határozat esszenciájaként” minősített intézmény²¹⁶ révén – mely a 2007. október 30-i Luganói Egyezményben,²¹⁷ a Brüsszel-I. rendeletben,²¹⁸ és a Brüsszel-Ia. rendeletben²¹⁹ is megjelenik – az európai jogalkotó az

²¹⁴ Lásd részletesen KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 566-574. p.

²¹⁵ FUCIK (2012) i. m. 64. p.

²¹⁶ Lásd GEIMER (2010c) i. m. 705. p.

²¹⁷ Egyezmény a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2007. 12. 21. L 339/3. 36. cikke szerint.

²¹⁸ A Brüsszel-I. rendelet 36. cikke.

²¹⁹ A Brüsszel-I. rendelet 52. cikke.

örökléssel összefüggő jogvitákban is a határozat érdemi felülvizsgálatának kizártságát írja elő mind az elismerés, mind a végrehajthatóság stádiumában. E szabály értelmében az elismerő (végrehajtó) állam bírósága sem elsőfokú, sem másodfokú eljárás során nem vizsgálhatja érdemben a külföldi határozatot: a származási állam eljárásában bekövetkezett eljárásjogi, anyagi jogi, vagy a tényállás helyességét illető jogsértés lehetséges fennállását.²²⁰ E körben egy-egy jogintézmény különböző jogrendszerek szerinti minősítésbeli különbsége anyagi jogi vagy eljárásjogi szempontból jelentéktelen.²²¹

²²⁰ KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 605-606. p.

²²¹ *Geimer* példaként az elévülés intézményét emeli ki. GEIMER (2010c) i. m. 705. p.

5.2. Végrehajthatóság

5.2.1. Az exequatur eljárás „megtartása”

A rendelet eltérően a Brüsszel-Ia. rendelet koncepciójától, a külföldi ítéletek belföldön történő végrehajtásának feltételeként *exequatur eljárás* lefolytatását írta elő kötelezettségként. A 43-58. cikkeken szabályozott eljárás a már hatályon kívül helyezett Brüsszel-I. rendeletben lefektetett alapokra támaszkodik, attól csak némely pont tekintetében mutat eltérést.²²²

A végrehajthatóvá nyilvánítás feltétele, hogy a határozat az eredeti tagállamban végrehajtható legyen, ugyanakkor nem szükségszerű feltétele a határozat megtámadhatatlansága. Ez azt jelenti, ha az eredeti tagállamban a határozat végrehajthatóságában változás következik be, ez a végrehajtás helye szerinti tagállamra is kihatással van.²²³

A végrehajthatóságra vonatkozó előírásokban egyértelműen nyomon követhető a rendelet azon szabályozási módszere, hogy a fórum a saját jogát alkalmazza. Az *exequatur eljárást* lefolytató bíróságok hatásköri és illetékességi szabályai, a jogorvoslat, az eljárás felfüggesztése, az ideiglenes intézkedések mellett az alkalmazandó jog (*lex fori*) meghatározására is sor került. A 45. cikk által felhívott bíróság (a végrehajtás helye szerinti tagállam bírósága) által lefolytatandó exequatur eljárásra a végrehajtás helye szerinti tagállam joga lesz irányadó, ezáltal megvalósítva azt az elvet, hogy a bíróság saját jogát alkalmazza.

A végrehajthatóságra vonatkozó rendelkezésekben a lakóhely fogalma jelenik meg (44-45. cikke). Az eljárásra a végrehajtás helye szerinti tagállam azon bírósága lesz illetékes, amelynek illetékességi területén a fél lakóhelye²²⁴ található. Az illetékességet az adós lakóhelye vagy pedig a végrehajtás helye határozza meg.²²⁵ A lakóhely

²²² A Brüsszel-I. rendelet és az öröklési rendelet végrehajthatóságra vonatkozó szabályozását összevetve, a határidők meghatározása vonatkozásában emelhető ki eltérés. Míg a Brüsszel-I. rendelet a végrehajthatóvá nyilvánítás elleni jogorvoslat benyújtására 1 hónapos határidőt szabott [43. cikk (5) bekezdése], az öröklési rendelet előremutató érdeként emelhető ki, hogy az 50. cikk (5) bekezdése napokban (30, illetve 60 nap) rögzíti a jogorvoslat előterjesztésére nyitva álló határidőt. További pozitívumként emelhető ki a végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem kötelező tartalmi elemeinek a kérelemre vonatkozó szabályok között történő elhelyezése [46. cikk (3) bekezdés]. Emellett különbség fedezhető fel az exequatur eljárás felfüggesztésének szabályozására nézve is.

²²³ BERGQUIST i. m. 208. p.

²²⁴ A lakóhely megítélése vonatkozásában az eljáró bíróság belső joga alkalmazandó (44. cikk). *Lübcke* álláspontra szerint a lakóhely egy kvázi normatív jogi fogalommal bír, emellett relatíve világos a megítélése. LÜBCKE i. m. 349. p.

²²⁵ A legtöbb tagállamban a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás lefolytatása az elsőfokú bíróságok hatáskörébe tartozik, ez alól kivételt képez Olaszország, ahol a fellebbviteli bíróság hatáskörébe tartozik. Ez azt jelenti, hogy Olaszországban ugyanaz a bíróság lényegében egyrészt elsőfokú bíróságként eljár a

meghatározása során a kérelem benyújtásának időpontja irányadó. A lakóhely későbbi megváltozásának a kérelem szempontjából nincs jelentősége.²²⁶ A Brüsszel-I. rendelet mintájára az öröklési rendelet 45. cikk (2) bekezdése az *actor sequitur forum rei*- elven felül az illetékesség megállapítására – a végrehajtás helyének mint illetékességi oknak előírásával – abban az esetben is lehetőséget biztosít, amikor az a személy, akivel szemben a végrehajtást kérték a végrehajtás helye szerinti tagállamban nem rendelkezik lakóhellyel.²²⁷

5.2.2. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás részletszabályai

A rendelet 43. cikke értelmében az eljárás feltétele a jogosult (az öröklésben érdekelt fél) kérelme. Amennyiben a kérelem a 46. cikkben meghatározott alaki követelményeknek megfelel, *ex parte-eljárás*²²⁸ keretében a határozatot – az elismerés megtagadása miatt fennálltának vizsgálata nélkül – végrehajthatónak kell nyilvánítani. A végrehajthatóvá nyilvánítás iránti kérelmet a végrehajtás helye szerinti tagállam azon bíróságához vagy illetékes hatóságához kell benyújtani, amelyről az adott tagállam a 78. cikk alapján a Bizottságot tájékoztatta [45. cikk (1) bekezdés]. Hasonlóan a Brüsszel-I. rendelet szabályozási módjához, az öröklési rendelet is a kérelmező (többnyire a végrehajtást kérő) számára választási jogot biztosít²²⁹ az illetékes bíróság kijelölésére, melyet egyaránt megalapozhat annak a félnek a lakóhelye, akivel szemben a végrehajtást kérték, vagy pedig a végrehajtás helye. A bíróság nem vizsgálhatja a választás célszerűségét.²³⁰ Ugyanígy a kérelmező döntésének függvénye, ha a határozat több személyt kötelez (adóstars) a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás egy, több vagy az összes adós ellen irányul.

A tulajdonképpeni eljárást szabályozó 46. cikkben maradéktalanul megvalósul a *joghatóság és az alkalmazandó jog* egymás mellé rendelése, a *lex fori* értelmében a kérelem nyomán indult eljárásra a végrehajtás helye szerinti tagállam joga lesz irányadó. Eltérően a Brüsszel-I. rendelethez a kérelmező nem köteles a végrehajtás helye szerinti tagállamban sem postacímmel, sem meghatalmazott képviselővel rendelkezni.²³¹ A

végrehajthatóvá nyilvánítás tárgyában, és ugyanezen bíróság jár el a végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslat kérdésében. BERGQUIST i. m. 211. p.

²²⁶ BERGQUIST i. m. 211. p.

²²⁷ Lásd részletesen GEIMER (2010c) i. m. 746. p.

²²⁸ GEIMER (2010c) i. m. 727. p.

²²⁹ KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 623. p.

²³⁰ GEIMER (2010c) i. m. 730. p.

²³¹ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 133. p., FUCIK (2012) i. m. 65. p.

kérelmező postacíme, illetve meghatalmazott képviselőjére vonatkozó szabályozást tekintve figyelemre méltó a Brüsszel-Ia. rendelet rendelkezése, mely külön kitér a kötelező jogi képviselet esetére [41. cikk (3) bekezdés]. Az öröklési rendelet esetleges módosítása során célszerű lenne a Brüsszel-Ia. rendelet szabályozásából meríteni. Véleményem szerint e rendelkezés öröklési rendeletben történő megjelenésével kiküszöbölhetővé válhatna több kontinentális jogrendszerben máig élő intézményének (elsősorban az alapítvány rendelkezése) különböző szabályozásából fakadó jogalkalmazói nehézségek.²³²

A kérelem tartalmi elemeit illetően az öröklési rendelet a Brüsszel-I. rendelettel megegyezően tételesen nem rögzíti a kérelem tartalmi elemeit,²³³ ugyanakkor előre lépésként értékelendő, hogy a kérelemhez kötelezően csatolandó okiratok meghatározását a kérelemre irányadó rendelkezések között helyezi el. A rendelet két fontos kitéletet rögzít: egyrészt mellékelni kell a hitelesség megállapításához a határozat másolatát, másodsorban az eredeti tagállam bírósága vagy illetékes hatósága által kiállított formanyomtatványt.²³⁴

Abban az esetben, ha a kérelem a formai feltételeknek megfelel, és a korábban ismertetett elismerés megtagadási okok sem állnak fenn, a határozatot végrehajthatóvá kell nyilvánítani.²³⁵ „Az a fél, aki ellen a végrehajtást kérték, az eljárásnak ebben a szakaszában a kérelemre észrevételt nem tehet.” (49. cikk).

²³² A 2013. évi V. törvény 3:388. § (2) bekezdése alapján amennyiben az alapítvány létesítése végintézkedés útján történt „[...] az alapítvány nyilvántartásba vétele iránt a kuratórium tagjának kijelölt személy köteles eljárni. Ha a nyilvántartásba vétel iránt egyik kuratóriumi tagnak kijelölt személy sem intézkedik, a nyilvántartó bíróság által kijelölt ügygondnok jár el. ... (4) Az alapítvány nyilvántartásba vétele ügyében eljáró személy jogosult a vagyon érdekében eljárni és köteles annak megóvása érdekében a szükséges intézkedéseket megtenni.” A magyarországi szabályozás oldalról vizsgálva, a Brüsszel-Ia. rendelet 41. cikk (3) bekezdésének öröklési rendeletben történő megjelenése lehetőséget biztosítana végintézkedés útján létesített alapítvány nyilvántartásba vételét követően Magyarországon sem postacímmel, sem meghatalmazott képviselővel nem rendelkező kuratóriumi tag számára, hogy a nyilvántartásba vételről hozott végzés alapján a végintézkedésben meghatározott tartós cél megvalósítása érdekében eljárhasson.

²³³ Geimer a Brüsszel-I. rendelet vonatkozásában rögzíti, hogy a normaszöveg nem tartalmaz előírásokat a kérelem tartalmi elemeire, ugyanakkor az ügy természetéből eredően a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás iránti kérelem szükségszerűen tartalmazza a kérelmező, illetve annak a személynek a megjelölését, akivel szemben a végrehajtást kérik, valamint a végrehajtás alapjául szolgáló külföldi határozat megjelölését. Lásd GEIMER (2010c) i. m. 750. p. E megállapítás az öröklési rendeletre nézve is helytálló.

²³⁴ A formanyomtatvány kiállítását illetően a 81. cikk (2) bekezdésében előírt tanácsadói bizottsági eljárás keretében meghatározott feltételek irányadók.

²³⁵ A bíróság formai szempontú vizsgálata a rendelet 43., 45. és 46. cikkeinek teljesítésére terjed ki. Az exequatur eljárásban a bíróság azt vizsgálja, hogy az öröklési rendelet alkalmazandó-e, a tagállami bíróság hatásköre és illetékessége fennáll-e, az a tagállami határozat amely alapján a végrehajtást kérik a származási államban végrehajtható-e, a végrehajthatóvá nyilvánítás iránti kérelmet megfelel-e a 43. és 46. cikkeknél, valamint a kérelemhez az előírt okiratokat csatolták-e. HERTEL i. m. 436. p.

A végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat ellen a rendelet valamennyi fél tekintetében teret engedett a jogorvoslat lehetőségének. Míg a végrehajthatóvá nyilvánítás esetén *ex-parte* eljárással szembesülünk, a jogorvoslati eljárás keretében egy kontradiktórius eljárás kereteit teremtette meg a rendelet.²³⁶

Az 50. cikk (1) bekezdése a jogorvoslat előterjesztésére „bármely felet” feljogosítja. Kérdésként merül fel bennem, hogy a „fél” fogalma alatt csak a végrehajthatóvá nyilvánítást kezdeményező fél és az a személy értendő, akivel szemben a végrehajtást kérik, vagy azon személyek is benne foglaltatnak, akikre nézve külföldi határozat rendelkezést tartalmaz?²³⁷ *Kropholler / von Hein* a Brüsszel-I. rendelet 43. cikk (1) bekezdése vonatkozásában – mely megegyezik az öröklési rendelet 50. cikk (1) bekezdésével – rögzíti, hogy harmadik személyt nem illeti meg a jogorvoslat kezdeményezése.²³⁸

A jogorvoslat előterjesztésére az 50. cikk (5) bekezdése az adós számára határidőt szab,²³⁹ ugyanakkor a végrehajthatóvá nyilvánítást kérelmező számára nem tartalmaz előírást.²⁴⁰ Míg a rendelet a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásra a végrehajtás helye szerinti tagállam jogát rendeli alkalmazni [46. cikk (1) bekezdése], addig a végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslati eljárásra nézve a normaszövegben nem található előírás, így vélelmezni lehet, hogy a kontradiktórius eljárásra is a végrehajtás helye szerinti jog lesz irányadó. Ennek megfelelően, a jogorvoslat tárgyában hozott határozat megtámadására nézve is a végrehajtás helyének joga lesz alkalmazandó.

²³⁶ BERGQUIST i. m. 220. p.

²³⁷ Adott esetben egy végintézkedés érvényességét megállapító külföldi ítélet – mely alapítványrendelet is tartalmaz – végrehajthatóvá nyilvánítását elutasító határozat ellen az alapítvány Kuratóriumának tagját megilleti-e a jogorvoslat, abban az esetben, ha a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárást nem ő kezdeményezte?

²³⁸ Lásd KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 636-637. p.

²³⁹ A jogorvoslatra nyitva álló határidő számítása attól függően alakul, hogy ki nyújtja be a jogorvoslatot, és az előterjesztő lakóhelye hol található. A végrehajtható nyilvánítási eljárást kérelmező fél esetében ez a határidő a végrehajthatóvá nyilvánításról szóló határozat kézbesítésétől számított 30 nap. Annak a félnek, akivel szemben a végrehajtást kérik a jogorvoslat előterjesztésére nyitva álló határidő 30 nap, ha a lakóhelye abban a tagállamban van, ahol a végrehajthatóságot megállapították, 60 nap, ha lakóhelye ettől eltérő tagállamban vagy harmadik államban található, 30 nap. Amennyiben az a fél terjeszti elő a jogorvoslatot, akivel szemben a végrehajtást kérik *Bergquist* a határidő számításának három szegmensét határolja el egymástól: a.) ha a fél lakóhelye a végrehajtás helye szerinti tagállamban található, b.) ha a fél lakóhelye egy másik tagállamban található, c.) ha a fél lakóhelye nem valamely tagállamban található. Az a.) pont esetében a határidő 30 nap, a b.) pont esetében 60 nap, c.) pont esetén 30 nap. A határidő számítás szempontjából nem elegendő a határozatról való tudomásszerzés, formálisan át kell adni a határozatot. BERGQUIST i. m. 208. p.

²⁴⁰ *Kropholler / von Hein* a Brüsszel-I. rendelet 43. cikkére nézve azonos megállapítást tesz. KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 634. p., 640. p.

A végrehajthatóvá nyilvánítás megtagadására vagy visszavonására abban az esetben kerülhet sor, ha a rendelet 40. cikkében meghatározott elismerés megtagadási okok állnak fenn. Mi történik abban az esetben, ha az a külföldi határozat, melynek elismerését kérelmezik még nem emelkedett jogerőre? Ez alapján megtagadható a végrehajthatóvá nyilvánítás? *Kropholler / von Hein* álláspontja szerint külföldi határozat jogerőre emelkedésének hiánya nem képez megtagadási okot.²⁴¹ Ugyanezt a nézetet támasztja alá *Kengyel Miklós is*: „a végrehajthatóság megállapításának nem feltétele az, hogy a határozat alaki jogerőre emelkedjen, mivel az előzetes végrehajthatóság is elegendő”.²⁴² Tekintettel arra, hogy az öröklési rendelet – hasonlóan a Brüsszel-I. rendelethez – lehetővé teszi az eljárás felfüggesztését, e szabályból levezethető, hogy sem az elismerésnek, sem a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás lefolytatásának nem feltétele a határozat jogerőre emelkedése.²⁴³

A jogorvoslati eljárás felfüggesztésére vonatkozó szabályozás (53. cikk) pozitívumaként emelhető ki, hogy míg a Brüsszel-I. rendelet a felfüggesztés feltételeként jogorvoslati kérelem benyújtását, illetve a jogorvoslat benyújtására nyitva álló határidőt le nem teltét szabja, addig az öröklési rendelet a felfüggesztés feltételeként a határozat eredeti tagállam szerinti végrehajthatóságának felfüggesztését írja elő.

A részleges végrehajthatóság két esetkörét szabályozza az 55. cikk: Az 55. cikk (1) bekezdése egy hivatalbóli eljárásról rendelkezik, melyben a bíróság vagy illetékes hatóság hivatalból állapítja meg egy vagy több tárgy tekintetében a végrehajthatóságot, illetve a hiányát, ha a határozat valamennyi rendelkezése (igény) vonatkozásában nem ismerhető el, illetve hajtható végre. Ennek példajaként mind *Kropholler / von Hein*, mind *Mankowski*, mind *Bergquist* a közrendbe ütközés esetét, valamint valamennyi kereseti kérelemre (határozat több tárgyára) nézve a rendelet alkalmazhatóságának hiányát említi (a határozat valmely része nem tartozik a rendelet tárgyi hatálya alá).²⁴⁴ Az 55. cikk (2) bekezdése kérelemre irányuló eljárás lehetőségét teremti meg, amelyben a kérelmező a határozat egyes részeire nézve kérelmezi a végrehajthatóvá nyilvánítást. E rendelkezésnek különösen akkor lehet jelentősége, ha a határozat egyes rendelkezéseit több tagállamban kell végrehajtani. A részletszabályok közül még kiemelésre érdemes a

²⁴¹ KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 634. p., 650. p.

²⁴² KENGYEL i. m. 128. p.

²⁴³ Lásd öröklési rendelet 53. cikkét.

²⁴⁴ KROPHOLLER – VON HEIN i. m. 665. p.; Peter MANKOWSKI: Vollstreckung. In: Thomas RAUSCHER: *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR Kommentar*. München, Sellier, 2011. 858. p.

jogi segítségnyújtás előírása. A kontinuitás elvének megfelelően,²⁴⁵ ha a kérelmező az eredeti tagállamban jogi segítségnyújtásban részesült (beleértve a teljes vagy részleges költségmentességet is), a végrehajthatóvá nyilvánítás bármely szakaszában a végrehajtás helye szerinti tagállamban is jogosult a legkedvezőbb elbírálásra a költségek és a kiadások tekintetében. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásban a végrehajtás helye szerinti tagállamban díj vagy illeték nem számítható fel (58. cikk). Fontos ugyanakkor rögzíteni, hogy az 56. cikk a jogi segítségnyújtás tárgyában csak a végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló eljárásra nézve biztosítja az egyes költségkedvezményeket, a végrehajtási eljárás költségeire nézve a rendelet nem tartalmaz előírást.²⁴⁶

5.3. Az elismerésre és a végrehajthatóságra vonatkozó szabályozás értékelése

Mérleget vonva a rendelet IV. fejezetének áttekintését követően, megállapítható, a jogalkalmazás oldaláról vizsgálva a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok elismerése és végrehajtása körében az öröklési rendelet mérföldkőnek tekinthető. Megszünteti a polgári (és kereskedelmi) ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó tagállami rendelkezések kiterjesztő értelmezését az öröklési ügyekre irányadó uniós szintű szabályozás megteremtése által.

A rendelet a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben hozott (bírósági) határozatok elismerésére és végrehajtására nézve egy olyan zárt rendszer megteremtését célozza, amelyben az elismerés és a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás szabályozását – felváltva a korábbi tagállami jogszabályokat – uniós szintre emeli, a végrehajtás foganatosítása továbbra is a tagállami jog alapján történik.²⁴⁷ A bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására irányadó rendeleti szabályozás jogtechnikai megoldásának középpontjában a koordináció áll: a rendeleti szintű jogforrásból eredő jogegységesítő szabályozás az elismerés formájára, az elismerés megtagadási okokra, és az *exequatur eljárás* feltételeinek meghatározására irányul, ezáltal biztosítva a külföldi határozatokhoz kapcsolódó joghatások belföldön történő (egységes szempontok szerinti) érvényesülését. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásban, valamint a jogorvoslati eljárásokban a rendelet az eljáró hatóságok kijelölése során a tagállami jognak enged teret.

²⁴⁵ FUCIK (2012) i. m. 68. p.

²⁴⁶ BERGQUIST i. m. 231. p.

²⁴⁷ Ez alól kivételt jelentenek a végrehajtás felfüggesztésére és a biztosítási intézkedésekre vonatkozó rendelkezések.

Annak ellenére, hogy az öröklési rendelet a bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására irányuló szabályozásában a már hatályon kívül helyezett Brüsszel-I. rendelet szabályrendszeréből merít, túllép nemcsak a Brüsszel-I. rendelet, hanem a Brüsszel-Ia. rendelet által a határozatok elismerése és végrehajtása terén megvalósított együttműködés keretein, s figyelembe veszi az öröklési ügyek hozott határozatok sajátosságait. Az öröklési rendelet előremutató érdeméért emelhető ki, hogy – túllépve mind a Brüsszel-I. rendelet, mind a Brüsszel-Ia. rendelet szabályozásán – az (58) Preambulum bekezdés a közrendi záradékra történő hivatkozás lehetőségét korlátok közé szorítja.

Az elismerés körében kiemelendő, hogy az európai jogalkotó az elismerés során figyelembe veendő joghatások között az anyagi jogerőhatás és a praeklúziós hatás mellett az alakító hatás figyelembe vételének szükségességét is a tagállamok kötelezettségévé tette. A rendelet a külföldi ítéletbe foglalt anyagi jog alkalmazhatóságát a dologi jogok egymáshoz igazításának kötelezettsége által teszi lehetővé.

A rendelet tág fogalom-meghatározásából eredően a IV. fejezet tárgyi hatálya alá sorolható határozatok egyaránt magukba foglalják az ipso iure öröklési elven alapuló jogrendszerek nemperes eljárásaiban hozott megállapító határozatokat, csakúgy, mint additionalis öröklési rendszerek nemperes eljárásaiban hozott jogalakító határozatokat.

Az öröklési rendelet további érdeméért emelhető ki, hogy figyelembe veszi azt, hogy a peres eljárásokban (hagyatéki perekben) született ítéletek döntő többségénél a végrehajthatóság kérdése fel sem merül (megállapító, jogalakító ítéletek), s a szabályozott jogviszonyok e sajátosságára tekintettel lehetővé teszi az elismerés megállapítására szolgáló külön eljárás lefolytatását.

Ugyanakkor az értekezés arra is rámutatott, hogy ellentmondás feszül a rendelet IV. fejezetének tárgyi hatálya és a fejezetben alkalmazott fogalom-használat között (40.cikk). Célszerűbb lenne az eljárásban egy tágabb alanyi kört meghatározni, esetlegesen a résztvevők fogalmát tovább differenciálni.

A szabályozás kritikájaként róható fel, hogy az öröklési rendelet ugyan önálló cikkben foglalkozik a részleges végrehajthatóság kérdésével,²⁴⁸ ugyanakkor a részleges elismerés lehetősége, esetleges kizárása a normaszövegben nem került rögzítésre.

A végrehajthatóságra vonatkozó előírásokban egyértelműen nyomon követhető a rendelet azon szabályozási módszere, hogy a fórum a saját jogát alkalmazza. Az

²⁴⁸ A rendelet 55. cikke lehetővé teszi, hogy részítéletek, valamint határozatok egyes részeire is kérelmezhető legyen az exequatur eljárás lefolytatása.

exequatur eljárást lefolytató bíróságok hatásköri és illetékességi szabályai, a jogorvoslat, az eljárás felfüggesztése, az ideiglenes intézkedések mellett az alkalmazandó jog (*lex fori*) meghatározására is sor került.

A kérelmező postacíme, illetve meghatalmazott képviselőjére vonatkozó szabályozást tekintve figyelemre méltó a Brüsszel-Ia. rendelet rendelkezése, mely külön kitér a kötelező jogi képviselő esetére [41. cikk (3) bekezdés]. Az öröklési rendelet esetleges módosítása során célszerű lenne a Brüsszel-Ia. rendelet szabályozásának esetleges átültetése. Véleményem szerint e rendelkezés öröklési rendeletbe ültetésével kiküszöbölhetővé válhatnának több kontinentális jogrendszerben máig élő *donatio mortis causa* intézményének (elsősorban az alapítvány rendelkezése) különböző szabályozásából fakadó jogalkalmazói nehézségek.²⁴⁹

A jogorvoslati eljárás felfüggesztésére vonatkozó szabályozás (53. cikk) pozitívumaként emelhető ki, hogy míg a Brüsszel-I. rendelet a felfüggesztés feltételeként jogorvoslati kérelem benyújtását, illetve a jogorvoslat benyújtására nyitva álló határidőt le nem teltét szabja, addig az öröklési rendelet a felfüggesztés feltételeként a határozat eredeti tagállam szerinti végrehajthatóságának felfüggesztését írja elő.

Az öröklési rendelet végső szövegváltozatának elfogadását követően éles bírálatok jelentek meg az *exequatur* eljárás európai öröklési eljárásba való (kötelező) beillesztése ellen: szükséges a kétszeres tagállami kontroll, az európai igazságügyi térségen belül nem elegendő a származási államok eljárásjogi minimálgaranciáinak előírása? Az egyes nemzeti öröklési eljárások nagymértékű különbözősége miatt van értelme egy ilyen eljárás lefolytatásának, ha a tulajdonképpeni végrehajtás autonóm szabályozása megmarad?²⁵⁰ Előre vetítve az összehasonlító kutatás eredményét: Végig tekintve az egyes tagállamok szabályain, a tagállamok többsége az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően külföldi határozat belföldön történő végrehajtásának feltételül előírta *exequatur* eljárás lefolytatását, így érthető, hogy a tagállamok az öröklési rendelet elfogadása során is az *exequatur* eljárás rendeletbe történő emelése mellett kötelezték el magukat.

²⁴⁹ A 2013. évi V. törvény 3:338. § (2) bekezdése alapján amennyiben az alapítvány létesítése végintézkedés útján történt „az alapítvány nyilvántartásba vétele iránt a kuratórium tagjának kijelölt személy köteles eljárni. Ha a nyilvántartásba vétel iránt egyik kuratóriumi tagnak kijelölt személy sem intézkedik, a nyilvántartó bíróság által kijelölt ügygondnok jár el.”

²⁵⁰ LÜBCKE i. m. 69. p.

6. Egyéb közokiratok és bírósági egyezségek

6.1. A határon átnyúló öröklési ügyekben kiállított egyéb közokiratok szabályozásának igénye

Az értekezés elemző megközelítése szerint az öröklési rendelet V. fejezetének tárgyi hatálya a hagyatéki vagyon jogi sorsa rendezésének eredményeként kiállított egyéb közokiratokra és bírósági egyezségekre terjed ki. Végigtekintve az öröklési ügyekben kiállított közokiratokat érintő jogegységesítési törekvéseken, a rendelet végső – közokiratokat érintő – szövegváltozatának elfogadásáig a jogalkotás ugyanazon kodifikációs kihívásokon, sok esetben „kodifikációs zsákutcákon” ment keresztül, mint a Brüsszeli Egyezményekben megjelenő közokiratokra vonatkozó szabályozás.

A Német Közjegyzői Intézet összehasonlító tanulmánya egy fejezetben taglalta a határon átnyúló öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok, perbeli egyezségek, valamint kiállított egyéb közokiratok elismerésének és végrehajtásának témakörét. Az összehasonlító munka ugyan nem foglalkozott a végrehajthatóság kérdésével, de két fontos kritériumot fogalmazott meg a jövőbeli egységesítési törekvésekkel illetően: az öröklési ügyekben hozott határozatokat – függetlenül az eljáró bíróságtól, hatóságtól, közjegyzőtől – a határon átnyúló öröklési ügyekben el kell ismerni, amennyiben megfelelnek a világosság követelményének, és elismerésre alkalmasak.²⁵¹

A 2009-es rendelet tervezet eltérően a jelenlegi 59. cikktől, a bírósági határozatok elismerésének koncepcióját irányozta elő a közokiratok elismerése tekintetében, a határozatoknak megfelelő tükörszabályozás megalkotásával. A javaslat nyilvánosságra kerülését követően számos kritika fogalmazódott meg a közokiratok lehetséges joghatásainak közösségi szinten történő elismerhetőségének, elfogadásának kérdéskörére vonatkozóan is.²⁵² *Buschbaum* és *Kohler* a rendelet tervezet előremutató érdemeként értékelte a közokiratok önálló fejezetben történő szabályozását, ugyanakkor alapvető hiányosságként emelték ki a határozatok és az egyéb közokiratok mint intézmények elhatárolásának a hiányát. Az elhatárolás hiányosságán felül a rendelet tervezet közokiratokra vonatkozó legnagyobb problémájaként a téves és következtlen terminológia-használatot jelölték meg. Míg a bírósági határozatok esetében beszélhetünk elismerésről, magának az intézménynek természetéből kifolyólag egyéb közokiratoknál erről nem lehet szó. Egy polgári perben hozott bírósági ítéletnek tartalmilag kötelező eleme a vitatott jogkérdésben való határozathozatal (mint pl.: egy végrendelet

²⁵¹ A Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 224. p.

²⁵² MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 135. p.

érvényessége vagy örökös minőség). Közokiratoknál a bizonyító erőnek van fokozott szerepe. A valódiság és a bizonyító erő kérdését szigorúan el kell határolni és megkülönböztetni valamely okiratba foglalt jogviszonytól vagy jogállástól. Míg a valódiság és a bizonyító erő döntően perjogi, addig a közokiratba foglalt jogviszony vagy jogállás elfogadása anyagi jogi kérdés, melyre az öröklésre alkalmazandó jog szabályai lehetnek irányadóak.²⁵³

Véleményem szerint a 2009-es tervezetben megjelenő szabályozással szemben a téves terminológia-használton felül egy jóval nagyobb horderejű hiányosság fogalmazható meg: a rendelet úgy kísérelte meg az öröklési ügyekben kiállított közokiratokra vonatkozó tagállami rendelkezések koordinálását, hogy figyelmen kívül hagyta – a közokiratok természetéből eredő – a határon átlépő közokiratokra vonatkozó szabályozás kodifikációs nehézségeit. A tervezet ignorálta a joghatás kiváltására való alkalmasság kérdését, nem fektetett hangsúlyt a bizonyító erő kérdésére. Átlépett a *valódiság* kérdésének problematikája felett, és a megtámadás körében a *valódiság vélelme* helyett az „*érvényesség vélelmére*” alapozta a szabályozást.²⁵⁴ Figyelemre méltó, hogy a 2009-es tervezet a Preambulum bekezdések között kiemelte, hogy a közokiratok elismerésük tekintetében nem hasonlíthatók a bírósági határozatokhoz. Bár a tervezet hangsúlyt fektetett az intézmény sajátos jellegzetességének, így a bírósági határozatoktól való eltérő jellemzőjének kiemelésére, ugyanakkor e jellegzetességnek megfelelő szabályozás kialakítására mégsem tett kísérletet.

Mind a hazai jogirodalomban *Harsági Viktória*,²⁵⁵ mind *Buschbaum és Kohler*²⁵⁶ a határon átnyúló közokiratok bizonyító erejének meghatározásában, lehetséges egységesítő szabályozásában lévő nehézségekre hívja fel a figyelmet. „[...] közokiratokhoz tipikusan egy *fokozott bizonyító erő* és jellemzően *közvetlen végrehajthatóság* kötődik”.²⁵⁷ E „fokozott bizonyító erő” más tagállam történő elfogadásához – amennyiben lehetséges – fokozott óvatossággal szabad csak nyúlni. Ugyanis a közokiratok sok esetben nem képesek egyazon bizonyító erő kiváltására a

²⁵³ Markus BUSCHBAUM – Marius KOHLER: Vereinheitlichung des Erbkollisionsrechts in Europa. Zweiter Teil. *GPR*, 4/2010. 164. p. [Továbbiak: „BUSCHBAUM – KOHLER (2010b)”]

²⁵⁴ A 2009-es rendelet tervezet (26) Preambulum bekezdése így fogalmazott: „A közokiratok elismerése azt jelenti, hogy az okirat tartalmát illetően ugyanolyan bizonyító erővel és ugyanolyan hatással bírnak, mint származási országukban, és vonatkozik rájuk az *érvényesség vélelme*, amely megtámadás esetén megszűnhet.”

²⁵⁵ HARSÁGI Viktória: *Okirati bizonyítás a modern polgári perben*. Budapest, HVG-Orac, 2005. 101. p. [TOVÁBBIKBAN: „HARSÁGI (2005)”].

²⁵⁶ BUSCHBAUM – KOHLER (2010b) i. m. 164-165. pp.

²⁵⁷ HARSÁGI (2005) i. m. 101. p.

származási államtól eltérő más államban. Elképzelhető az is, hogy a forum (*lex fori*) a külföldi bizonyító hatást nem ismeri, esetlegesen nem ismerheti el.²⁵⁸ Közokiratok (bizonyító erejének) hatáskiterjesztését tovább bonyolítja a közokiratok bizonyító erejének kodifikáltsága. *Harsági Viktória* rámutat: „A kontinentális jogtól eltérő módon, az angol és amerikai jogban nincs törvényileg előre rögzítve az okiratok bizonyító ereje. [...] A kontinentális országok szabályozása jellemzően törvényileg előre rögzíti az okiratok (alaki) bizonyító erejét [...]”²⁵⁹

A 2012 januárjában nyilvánosságra hozott, *Hess, Jayme és Pfeiffer* közreműködésének eredményeként született Heidelbergi jelentés széleskörű összehasonlító vizsgálat keretében mutatott rá a közokirati szabályozás fontosságára a határon átnyúló öröklési jogvitákban. A Heidelbergi Szakértői Bizottság tanulmányában világossá tette, az egyes hagyatéki ügyekben kiállított közokiratoknak államonként igen sokféle fajtája van, bizonyító erejüket tekintve igen különbözőek, és ezáltal különböző jogintézmények megvalósítását célozzák. A Heidelbergi jelentés a közokiratok bizonyító erejének három szintjét különböztette meg: 1.) azt a bizonyító erőt, mely az okirat valódiságából ered (valódiság vélelme), 2.) azt a bizonyító erőt, ami az okiratba foglalt tényállásból (a jogügyletre vonatkozó akaratnyilvánítás tényéből) eredeztethető, valamint 3.) az ún. esetleges bizonyító erőt, mely valamely közokiratba foglalt jogi jelentőségű tények közhitelű tanúsításából ered.²⁶⁰

²⁵⁸ BUSCHBAUM – KOHLER (2010b) i. m. 165. p.

²⁵⁹ HARSÁGI (2005) i. m. 268-269. p.

²⁶⁰ Burkhard HESS – Erik JAYME –Thomas PFEIFFER: Stellungnahme zum Vorschlag für eine Europäische Erbrechtsverordnung Version 2009/157 (COD) vom 16.1.2012. Brüssel, Europäisches Parlament, 2012. 44. p. forrás: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2012/462430/IPOL-JURI_NT%282012%29462430_DE.pdf [letöltés ideje: 2015. február 8.]

6.2. A közokiratok elfogadása

A 2009-es tervezetet ért kritikák eredményeként a rendelet végső szövegváltozata egy új koncepcióra épül a közokiratok és a perbeli egyezségek határon átnyúló elfogadása tekintetében. E koncepció kulcselemként deklarálásra került a közokirat autonóm fogalma: a rendelet 3. cikk (1) bekezdés i.) pontja értelmében: „valamely tagállamban az alaki követelményeknek megfelelően közokiratként kiállított vagy bejegyzett öröklési ügyben keletkezett okirat, amelynek hitelessége: i. a közokirat aláírására és tartalmára vonatkozik; és ii. valamely hatóság vagy az eredeti tagállam által erre feljogosított bármely más szerv által lett megállapítva.”

A rendeleti fogalom-meghatározás összhangban áll a *Jenard-Möller jelentés*,²⁶¹ az Apostille egyezmény,²⁶² valamint az Európai Bíróságnak az *Unibank kontra G. Christensen ügyben*²⁶³ lefektetett közokirat-definíciójával, valamint egyezően illeszkedik a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés keretében elfogadott azon rendeletek sorába, amelyek tételesen rögzítik a közokiratok fogalmi elemeit.²⁶⁴ Ugyanakkor a rendelet közokiratokra irányadó szabályozásának hatálya nem terjed ki az angolszász és az északi jogrendszerek tagállamaira (Finnország, Svédország és Ciprus),²⁶⁵ természetes személyek személyállapotával összefüggő okiratokra (anyakönyv, személyazonosító okmányok), valamint az egyes tagállami öröklési bizonyítványokra.²⁶⁶

²⁶¹ „[...] However, they did request that the report should specify the conditions which had to be fulfilled by an authentic instrument in order to be regarded as authentic within the meaning of Article 50 (see Schlosser report, paragraph 226). The conditions are as follows: the authenticity of the instrument should have been established by a public authority, this authenticity should relate to the content of the instrument and not only, for example, the signature the instrument has to be enforceable in itself in the State in which it originates.” *Jenard-Möller jelentés* i. m. 80. p.

²⁶² Magyarországon az 1973. évi 11. törvényerejű rendelettel kihirdetett a külföldön felhasználásra kerülő közokiratok diplomáciai vagy konzuli hitelesítésének (felülhitelesítésének) mellőzéséről Hágában, az 1961. október 5. napján kelt egyezmény szerint közokiratnak tekintendő: a.) igazságügyi hatóság vagy igazságügyi tisztviselő által kiállított okirat, ideértve azokat az okiratokat is, amelyeket az ügyészség, bírósági tisztviselő, vagy bírósági végrehajtó állított ki, b.) államigazgatási okiratok, c.) közjegyzői okiratok, d.) magánokiratokon levő igazolások, mint pl.: nyilvántartásba vétel igazolása, meghatározott időpont tanúsítása és aláírások hitelesítése.

²⁶³ Európai Bíróság 1999. június 17-i C-260/97. számú *Unibank A/S-Felmming G. Christensen ügyben* hozott ítélete. Lásd bővebben HARSÁGI (2005) i. m. 118-120. p., KAPA Mátyás – VERESS Emőd (szerk.): *Határozatok végrehajtása határokon átívelő polgári és kereskedelmi ügyekben az Európai Unióban*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2009. 147. p.

²⁶⁴ Lásd Brüsszel-Ia. rendelet 2. cikk c) pontját, Az Európai Parlament és a Tanács 655/2014/EU rendelete (2014. május 15.) polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelésbehajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2014.6.27. L 189/59. 4. cikk 10. pontját.

²⁶⁵ *Hertel* rámutat arra, hogy ezen jogrendszerek nem ismerik az (egyéb) közokirat fogalmát. Lásd HERTEL i. m. 448. p.

²⁶⁶ HERTEL i. m. 448-449. p.

A 2015 augusztusától alkalmazandó rendelet elvetette az „elismerés” terminológiáját, és a közokiratok tekintetében egy új fogalom, az elfogadás került bevezetésre.²⁶⁷ *Hertel* az igazságügyi együttműködés keretében elfogadott rendeletek közül az öröklési rendeletet (59. cikket) a közokiratokra vonatkozó különös szabályozás, különösen „elfogadás” intézményének bevezetése miatt nővumként értékeli.²⁶⁸ Az elfogadás révén az 59. cikk által az európai jogalkotó a közokiratok tagállamok közötti szabad felhasználásának biztosítását célozza meg, s a közokiratok lényegi sajátosságának megfelelően a határon átnyúló öröklési ügyekben a bizonyító hatás kiterjesztéséről rendelkezik. Az 59. cikk (1) bekezdése értelmében az egyik tagállamban kiállított közokirat ugyanolyan bizonyító erővel bír egy másik tagállamban, mint az eredeti tagállamban, vagy azzal a lehető legnagyobb mértékben hasonló bizonyító erővel. Az elfogadás egyetlen korlátját határozza meg a rendelet: ez nem lehet nyilvánvalóan ellentétes az érintett tagállam közrendjével (*orde public klauzula*).²⁶⁹

A közokiratok határon átnyúló elfogadása csak a közokirat alaki bizonyító erejére vonatkozik, ezáltal „exportálva”²⁷⁰ azt az eljárásjogi joghatást, amely egy tagállami közokiratról ered, ennek a joghatásnak (bizonyító erőnek) másik tagállamban történő elismerése érdekében.²⁷¹ Az öröklési rendelet a közokiratok elfogadása terén nem a közokiratok, mindössze az okiratba foglalt jogügyletre vonatkozó akaratnyilvánítás tényének, vagy jogi jelentőségű tények közhitelű tanúsításának elismeréséről rendelkezik, lehetővé téve ezáltal a közokiratok (alaki) bizonyító erejének kiterjesztését. Önmagában a külföldi közokiratok az elfogadó tagállamban bizonyító erő kiváltására nem alkalmasak. Az elfogadó államban a közokirat (alaki) bizonyító erejének terjedelmét a származási állam eljárásjoga határozza meg.²⁷²

²⁶⁷ *Geimer* tanulmányában az „elfogadás” („Annahme/ acceptance”) fogalmának közösségi szinten történő autonóm meghatározását hiányolja. GEIMER (2014) i. m. 146. p. Véleményem szerint az 59. cikk rendelkezéséből egyértelműen kiolvasható az elfogadás intézményének célja, így e téren szükségtelen lenne a 2. cikk terjedelmes fogalom-meghatározását további elemekkel bővíteni.

²⁶⁸ HERTEL i. m. 446. p.

²⁶⁹ *Hertel* arra mutat rá, hogy az EU tagállamiban az *orde public klauzula* alkalmazásának gyakorlatban való alkalmazásának csekély valószínűsége van, ugyanakkor Finnország, Svédország és Ciprus esetében jelentősége lehet az 59. cikk (1) bekezdésébe illesztett klauzúlának. HERTEL i. m. 454. p.

²⁷⁰ A közokiratok elfogadása tekintetében a joghatás „*exportja*” több szerzőnél is megjelenik, *Müller-Lukoschek* mellett *Geimer* is alkalmazza, felhívva az új fogalomban lévő veszélyekre a figyelmet. GEIMER (2014) i. m. 149. p.

²⁷¹ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 136. p.

²⁷² Markus BUSCHBAUM: Europäisches Nachlasszeugnis und Annahme öffentlicher Urkunden neue Mechanismen zur grenzüberschreitenden Nachlassabwicklung und ihr Verhältnis zum materiellen Sachenrech. In: Johannes HAGER (Hrsg.): *Die neue europäische Erbrechtsverordnung*. Baden-Baden, Nomos, 2013. 43-44. p.

Az öröklési rendelet az okiratok alakszerűségi követelményei teljesítésének megítélése vonatkozásában az okirat készítésének helye szerinti jogot rendeli alkalmazni („*locus regit actum*”). Ezáltal a közokiratok elfogadására vonatkozó rendelkezéseiben azt az uralkodó álláspontot emelte be a szabályozásba, mely a közokiratok (alaki) bizonyító ereje tekintetében a *lex fori* elvét alkalmazza. Az elfogadó államban a közokirat (alaki) bizonyító erejének terjedelmét a származási állam eljárásjoga határozza meg.

A közrendi klauzula beillesztésével az 59. cikk (1) bekezdése az alaki bizonyító erő tekintetében egy dupla korlátozást eredményez: *Buschbaum* a nemzetközi magánjogi és európai polgári eljárásjogi szabályoktól való éles elkülönüléseként, és abszolút kivételként értékeli a közrendi kikötés által eredményezett dupla korlátozást.²⁷³ Ugyanis az 59. cikk szabályában benne rejlik, hogy a közrendbe ütközés vizsgálata egyrésztől terheli a származási, másodsorban a címzett tagállamot is.

A rendelet 74. cikke értelmében valamely tagállamban kiállított okirat tekintetében hitelesítésre vagy más hasonló alaki követelményekre²⁷⁴ nincs szükség. De a bizonyító erő szempontjából egy lényeges korlátozást tartalmaz az 59. cikk (1) bekezdésének második mondata: a közokiratot egy másik tagállamban felhasználni szándékozó személy kérheti a származási tagállam hatóságaitól, hogy a 81. cikk (2) bekezdésében előírt formanyomtatványt töltsse ki, és ennek során részletezze, hogy milyen bizonyító erővel rendelkezik a közokirat az eredeti tagállamban. Mind a Német Közjegyzői Intézet tanulmánya, mind a Heidelbergi jelentés egyértelműen rámutatott, hogy az egyes tagállamok az öröklési ügyekben kiállított közokiratoknak eltérő bizonyító erőt tulajdonítanak. Kérdésként merül fel bennem, a Bizottság felhatalmazása alapján a rendelet által többszörösen felhívott és utalt formanyomtatvány-rendszer valóban segítséget nyújthat egy tagállam hatósága, vagy valamely igazságügyi jogosítványokkal felruházott személye vagy szervezete számára, hogy egy másik tagállam jogrendszerének átfogó ismerete nélkül a közokirat származási állama szerinti bizonyító erejét ténylegesen megismerhesse, és megfeleltethesse, hozzáilleszthesse saját jogrendszere szabályozásához? Véleményem szerint bár a rendeleti szabályozás megpróbált a közokiratok elfogadása terén egy biztos alapokon nyugvó zárt keretrendszert kialakítani, a tagállami jogrendszerek eltérő voltából, a bizonyító erő terjedelmének önálló tagállami

²⁷³ BUSCHBAUM i. m. 43-44. p.

²⁷⁴ A rendeleti szabályozás mögött Magyarországon az 1973. évi 11. törvényerejű rendelettel kihirdetett a külföldön felhasználásra kerülő közokiratok diplomáciai vagy konzuli hitelesítésének (felülhitelesítésének) mellőzéséről Hágában, az 1961. október 5. napján kelt egyezményben lefektetett ún. „*apostille*” öröklési ügyekben való alkalmazásának szükségtelensége áll.

szabályozásából eredendően ezt formanyomtatványok révén aligha lehet megvalósítani.²⁷⁵

6.3. A közokiratok valódiságának és tartalmának megtámadása

Az öröklési rendelet a közokiratok megtámadását két egymástól eltérő és elkülönülő szinten szabályozza. Egyrészt foglalkozik a közokiratok valódiságának kérdésével (így a közokiratok alakosságának, illetve a közokiratok kiállítására irányuló eljárás megtámadásával), valamint ettől elhatárolva a közokiratok tartalmi kérdéseivel (a közokiratba foglalt jogügyletek vagy jogviszonyok megtámadásával).

6.3.1. A közokiratok valódiságának megtámadása

Az okirat valódisága tekintetében²⁷⁶ a (62) Preambulum bekezdés ad iránymutatást. Határon átnyúló öröklési ügyekben az okirat valódisága a következő kérdéseket foglalja magába: az okirat alaki követelményeit, az okiratot kiállító hatóság jogosítványait, az okirat kiállítására vonatkozó eljárást, valamint a kiállítással összefüggő folyamatokat (pl.: felek hatóság előtti megjelenése és nyilatkozattétele).²⁷⁷

A rendelet 59. cikk (2) bekezdése szerint „A közokirat hitelessége – értsd *valódisága* (S.N.) – kizárólag a származási állam bíróságai előtti eljárás útján támadható meg”, a címzett, elfogadó államban nem. Nem véletlen, hogy a rendelet az okiratok valódiságának felülvizsgálatát a származási állam jogának szintjére utalta. A nemzeti jogrendszerekben a közokiratokra vonatkozó „valódiság vélelme”²⁷⁸ kizárólag belföldre terjed ki, külföldi államban nem érvényesülhet. Általánosságban leszögezhető, hogy külföldi okiratok esetében a valódiság vizsgálatára csak különleges esetekben kerül sor,

²⁷⁵ A kérdést még tovább bonyolítja az az esetkör, amikor a közokirat olyan bizonyító hatást, vélelmet eredményez a származási államában, amelyet a címzett tagállam jogrendszere nem ismer.

²⁷⁶ A közokirat valódisága tekintetében a rendelet autonóm fogalom-meghatározásra épít. HERTEL i. m. 457. p.

²⁷⁷ Fontos azonban kiemelni, hogy „A közokirat csak akkor bizonyítja a benne foglalt tények valódiságát, ha maga a hatóság tanúsít a tények fennállásáról vagy fenn nem állásáról, és ezt közhitelesen igazolja. Ugyanakkor egy hatósági intézkedésről kiállított közokirat csak az intézkedés tartalmát és megtörténtét bizonyítja, de a benne szereplő tények valódiságát nem.” FARKAS József – KENGYEL Miklós: *Bizonyítás a polgári perben*. Budapest, KJK Kerszöv, 2005. 174. p.

²⁷⁸ Magyarországon a Pp. 195. § (7) bekezdése értelmében, Németországban a ZPO. 437. § (1) – 438. §, Ausztriában a ZPO. 310. §-nak megfelelően a valódiság vélelméről beszélhetünk. HARSÁGI (2005) i. m. 245-246., 258. p. „Az angol jog [...] általánosságban nem rendel az okiratokhoz törvényileg előre meghatározott bizonyító erőt, így az okirat bizonyító erejének megállapítása szabad mérlegelés tárgya. [...] Kialakultak azonban olyan vélelmek, amelynek közvetett hatásaként egyes okiratok bizonyító ereje kiemelkedik a többi közül.” HARSÁGI (2005) i. m. 215. p.

amennyiben az adott nemzeti jogrendszerben a felülhitelesítés vagy apostille intézménye nem ismert vagy nem áll rendelkezésre.²⁷⁹

6.3.2. A közokiratok tartalmának megtámadása

Dogmatikai szempontból az okiratok kapcsán két fontos kérdést el kell határolni egymástól: az okirat valódiságának a vizsgálatát – amely egy másik államból származik – másodsorban azt az anyagi bizonyító erőt, amely ebből az okiratból eredeztethető.²⁸⁰ Míg a közokirat valódiságának a megtámadását a rendelet lényegében érintetlenül hagyja, és a származási állam(ra) (szintjére) utalja, addig az öröklési ügyekben kiállított okirat érdemi tartalmának megtámadását szabályozza a joghatóságra (a kifogás tárgyában eljáró bíróság) és az alkalmazandó jogra való utalás révén.²⁸¹ A közokiratok valódiságának megtámadására a *lex fori*, a közokiratokba foglalt jogügylet vagy jogviszony megtámadására a *lex causae* lesz irányadó.

Ugyan a rendelet a közokirat érdemi tartalmának megtámadására nézve is megfogalmaz kötelező előírásokat [(63) Preambulum bekezdés], mégis az e körbe értendő jogügyletek és jogviszonyok egzakt meghatározása hiányzik, mindössze a rendelet példálózó felsorolással kiemeli a felek megállapodását a hagyatéki osztályról, a végrendeletet és az öröklési szerződést. A jogviszonyok tekintetében az örökösök – kedvezményezettek meghatározása, részesedésük mértéke és a kötelesrész létezése került rögzítésre.

A közokiratba foglalt jogügyletek, jogviszonyok elleni kifogás tekintetében az eljáró hatóságot és az eljárásra alkalmazandó jogot a rendelet II. és III. fejezeteiben rögzített előírások határozzák meg. Vagyis míg az okirat valódiságának megtámadása kérdésében a fórum a közokiratot kiállító származási állam lesz, addig az okirat tartalmának megtámadása kérdésében a rendelet joghatóságai szabályai szerint felhívott fórum által, az alkalmazandó jogra vonatkozó előírások szerint az öröklésre irányadó jog alapján kerül elbírálásra a kifogás.

Függetlenül attól, hogy a megtámadás a valódiságra vagy az okirat érdemi tartalmára vonatkozik, a megtámadott okirat egy másik tagállamban mindaddig nem rendelkezik bizonyító erővel, ameddig a joghatósággal rendelkező állam bírósága a

²⁷⁹ GEIMER (2014) i. m. 153. p.

²⁸⁰ GEIMER (2014) i. m. 150. p.

²⁸¹ Lásd öröklési rendelet 59. cikk (3) bekezdését.

vitatott kérdésben nem dönt, amíg az ügy folyamatban van.²⁸² E körben kérdésként merül fel, hogy a jogalkalmazó az elfogadó („elismerő”) államban honnan fog tudomást szerezni egy ilyen eljárás folyamatban létéről, amikor azt a rendelet teljesen a származási állam joghatóságába utalta? A problémára megoldást jelenthetne az európai öröklési jegyzék²⁸³ bevezetése, mely a közokirattal összefüggő valamennyi jogorvoslati eljárás nyilvántartására is szolgálna.

6.4. Előzetes kérdés elbírálása

Az 59. cikk egy további joghatósági szabályt tartalmaz arra az esetre, amikor egy tagállam bírósága előtt zajló eljárás kimenetele az okirat érdemi tartalmának, az okiratba foglalt jogviszony létezésének tisztázása előzetes kérdés függvénye. Míg a rendelet szabálya szerint az előzetes kérdéssel szembesülő bíróság joghatósággal rendelkezik az előzetes kérdés eldöntésére, addig az alkalmazandó jog kérdésére nézve a normaszövegben nem található utalás.²⁸⁴ Az 59. cikk (3) bekezdéséből eredeztetve e körben a rendelet III. fejezetének előírásai vélhetően irányadók.

6.5. A lex fori és a lex causae párhuzamos érvényesülése

Az V. fejezet rendelkezései a bizonyítás és a bizonyító erő részletszabályai tekintetében nem fogalmazzak meg előírásokat, a tagállami jogalkotói és jogalkalmazói kompetenciákat érintetlenül hagyva a nemzeti jog szintjére utalják. Ugyanakkor az 59. cikk rendelkezései értelmében az elfogadó államban a közokirat ugyanolyan, vagy azzal a lehető legnagyobb mértékben hasonló bizonyító erővel bír, mint a származási államában.

Geimer kérdésként veti fel, hogy a rendelet – ahogyan azt a nemzetközi eljárásjogban szokás – a célzott tagállam szintjére „befagyasztja” a közokirat bizonyítóerejét, vagy az elfogadás révén azt a származási állam kompetenciájában hagyja, korlátként megjelölve a nyilvánvalóan közrendbe ütközést? E nyitott kérdés eredményeként az elfogadás révén elképzelhetővé válik, hogy ugyanazon tényállás

²⁸² MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 138. p.

²⁸³ A Német Közjegyzői Intézet tanulmánya felvetette a végintézkedések európai nyilvántartási rendszerének kialakítási lehetőségét. Német Közjegyzői Intézet Tanulmánya i. m. 185. p. Véleményem szerint az öröklési rendelet rendelkezéseinek hatékonyabb érvényesülését biztosítaná egy olyan európai öröklési jegyzék bevezetése, mely nemcsak a végintézkedésekre, hanem az öröklési eljárással összefüggő (az öröklési eljárás eredményeként kibocsátott) valamennyi határozatra és egyéb (köz)okiratra nézve tartalmazna információkat.

²⁸⁴ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 139. p.

tekintetében egy közokirat eltérő bizonyító erőt vált ki a célzott, és eltérő hatást a származási államában.²⁸⁵

Ugyan a rendelet nem rögzíti, hogy a bizonyító erő megítélése kapcsán a *lex fori* vagy a *lex causae* kapcsolódva az irányadó, azonban véleményem szerint a közokiratok megtámadására vonatkozó szabályozás révén mégis nyilvánvalóvá válik az európai jogalkotói szándék. A rendelet a közokiratok *alaki bizonyító ereje* tekintetében a *lex fori elvének*, az *anyagi bizonyító erő* tekintetében a *lex causae* elvének enged teret.

6.6. A közokiratok végrehajthatósága

A rendelet 60. cikke a közokiratok végrehajthatóságáról rendelkezik. A fentebb kifejtettek szerint közokiratok elismeréséről a határon átnyúló ügyekben nem beszélhetünk, azonban elfogadásuk révén szükségszerűen felvetik a végrehajthatóság kérdését. A rendelet szabályai értelmében egy tagállamban kiállított közokiratot másik tagállamban akkor lehet felhasználni, ha az okirat a származási államban végrehajtható (a végrehajtási jogcím megszerzéséhez nem kell egyéb eljárást lefolytatni) és a címzett tagállamban végrehajthatóvá nyilvánították.²⁸⁶

A közokiratok és perbeli egyezség fejezet a végrehajthatóság tekintetében a IV. fejezet rendelkezéseire utal vissza (45-58. cikkek), a kérelemre induló eljárás közokiratok esetében is kizárólag az alaki követelmények vizsgálatára korlátozódik. A végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat ellen bármely fél jogorvoslatot nyújthat be. Amennyiben valamely fél jogorvoslattal él, a végrehajthatóvá nyilvánítás csak akkor tagadható meg vagy vonható vissza, ha a közokirat végrehajtása nyilvánvalóan ellentétes a végrehajtás helye szerinti tagállam közrendjével (*orde public*).²⁸⁷

6.7. Bírósági egyezségek szabályozása

Míg a 3. cikk (1) bekezdése a fogalom-meghatározások között a perbeli egyezségről rendelkezik,²⁸⁸ addig a 61. cikk a bírósági egyezségek kérdéskörét rendezi. Nyilvánvaló, az eltérő terminológia használat ellenére azon határozatok értendők, melyek vagy bírósági eljárás folyamán vagy eredményeként jöttek létre, vagy bíróság által kerültek

²⁸⁵ GEIMER (2014) i. m. 152. p.

²⁸⁶ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 139. p.

²⁸⁷ A rendelet 60. cikk (3) bekezdése.

²⁸⁸ A rendelet 3. cikkének h) pontja szerint a perbeli egyezség: „a bíróság által jóváhagyott vagy az eljárás során a bíróság előtt kötött, öröklési ügyben létrejött egyezség.”

jóváhagyásra. Véleményem szerint e fogalom-meghatározás értelmében a rendelet tárgyi hatálya a mediációs (közvetítői) eljárás folyamán kötött egyezségekre abban az esetben terjed ki, ha az egyezséget a bíróság jóváhagyja. Bírósági jóváhagyás hiányában a közvetítői eljárásban keretében létrejött megállapodásra a rendelet 61. cikke nem alkalmazható.²⁸⁹A 61. cikk lényegében leképezi a 60. cikk szabályozását, mind a végrehajthatóvá nyilvánítás, mind az eljárás lefolytatásának megtagadása tekintetében.

6.8. A közokiratokra vonatkozó szabályozás értékelése

Az öröklési rendelet érdemének tekinthető, hogy szabályozásában elhatárolja a határon átnyúló öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok és kiállított egyéb közokiratok elismerésére (elfogadására) és végrehajtására irányadó rendelkezéseket. Az értekezés megközelítése szerint a rendelet V. fejezete elsődlegesen a hagyatéki vagyoni jogi sorsának rendezése eredményeként kiállított egyéb közokiratok határon átnyúló elfogadására nézve irányadó, ezt támasztja alá a bírósági egyezségekre vonatkozó 61. cikk fejeztben történő elhelyezése is. E koncepció kulcselemeként deklarálásra került a közokirat autonóm fogalma, mely a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés körében elfogadott rendeletek közokirat definíciójával összhangban áll.

A szabályozás figyelemre méltó pozitívumaként emelhető ki, hogy míg a 2009-es tervezet az „érvényesség vélelmének” koncepciójából indult ki, addig 2012-re sikerült elhatárolni az okirat valódiságának vizsgálatát attól az (anyagi) bizonyító erőtől, ami ebből a közokiratból eredeztethető. Ennek eredményeként az elfogadott normaszöveg már a valódiság vélelmének definíciójára épít a közokiratok megtámadása körében. Ugyan a rendelet tételesen nem rögzíti, hogy a bizonyító erő megítélése kapcsán a *lex fori* vagy a *lex causae* kapcsolódva az irányadó, azonban véleményem szerint a közokiratok megtámadására vonatkozó szabályozás révén mégis nyilvánvalóvá válik az európai jogalkotói szándék. A rendelet a közokiratok *alaki bizonyító ereje* tekintetében a *lex fori elvének*, az *anyagi bizonyító erő* tekintetében a *lex causae* elvének enged teret.

Míg a közokirat valódiságának a megtámadását a rendelet lényegében érintetlenül hagyja, és a származási állam(ra) (szintjére) utalja, addig az öröklési ügyekben kiállított okirat érdemi tartalmának megtámadását szabályozza a joghatóságra (a kifogás tárgyában

²⁸⁹ Ugyan a rendeleti szabályozásában nem kerül említésre az alternatív vitarendezés lehetősége, véleményem szerint a (29) és (43) Preambulum bekezdésekbe foglalt garanciák – „az öröklési ügyek békés úton, peren kívül történő rendezése” fordulat – értelmezése során a közvetítői eljárásokra is figyelemmel kell lenni. A bírósági egyezés intézményi fogalma tág értelmezésének a rendelet 3. cikkének h) pontjába foglalt szabály szab határt.

eljáró bíróság) és az alkalmazandó jogra való utalás révén.²⁹⁰ A közokiratok valódiságának megtámadására a *lex fori*, a közokiratokba foglalt jogügylet vagy jogviszony megtámadására a *lex causae* lesz irányadó.

A rendelet alkalmazását elősegítő formanyomtatvány-rendszerre való utalás a közokirati szabályozás között is megjelenik, ugyanakkor egy formanyomtatvány e körben érdemben vélhetően nem tudja majd előmozdítani a közokiratok bizonyító erejének megfelelő megítélését. Tekintettel arra, hogy az egyes tagállamok által öröklési ügyekben kiállított közokiratoknak eltérő bizonyító erőt tulajdonítanak, álláspontom szerint nem alakítható ki egy olyan akár elektronikus, akár papír alapú formanyomtatvány, amely valóban segítséget nyújthat egy tagállam hatósága, vagy valamely igazságügyi jogosítványokkal felruházott személye vagy szervezete számára, hogy egy másik tagállam jogrendszerének átfogó ismerete nélkül a közokirat származási állama szerinti bizonyító erejét ténylegesen megismerhesse, és saját (címezett) jogrendszere szerint megítélhesse.

Végigtekintve a közokirat és a bírósági egyezség szabályain mind a fejezet rendeletben történő elhelyezése (önálló fejezetben való szabályozása), mind az elfogadás megtagadásaként megjelölt *orde public klauzula*, csakúgy, mint az exequatur eljárás előírása a Brüsszel-I. rendelet szabályozási koncepciójával állítható párhuzamba. Bár a Brüsszel-Ia. rendelet megtartotta a közokiratok önálló fejezetben történő szabályozását, az exequatur intézményének eltörlése eredményeként, a Brüsszel-Ia. rendelet 58. cikk (1) bekezdése értelmében „Egy, az eredeti eljárás helye szerinti tagállam területén végrehajtható közokiratnak más tagállamok területén ugyanúgy végrehajthatónak kell lennie bármilyen végrehajthatóvá nyilvánítás nélkül.”. Az öröklési rendelet tárgyi hatálya nem terjed ki valamely természetes személy eltűnésével, távollétével vagy holtak nyilvánításával kapcsolatos kérdésekre.²⁹¹ Így az ezekkel kapcsolatos határon átnyúló kérdések tekintetében továbbra is a tagállami jog lesz az irányadó.

²⁹⁰ Lásd öröklési rendelet 59. cikk (3) bekezdését.

²⁹¹ Az öröklési rendelet 1. cikk (2) bekezdés c) pontja értelmében.

7. Az európai öröklési bizonyítvány

7.1. Egy közös (európai) okirat megteremtésének igénye a határon átnyúló öröklési ügyekben

Az egyes tagállamok öröklési rendszerének ellentétes vonásai az öröklési eljárás lezárásaként kibocsátott aktus különbözőségében is kifejezésre jutnak. „Némely tagállamokban az eljáró szerv formális határozattal „átadja a hagyatékot” az örökösök részére, míg másutt öröklési bizonyítvány kerül kiállításra, egyes tagállamokban pedig elegendő az örökösök okiratba foglalt egyezsége.”²⁹² Az aktusok fajtájának különbözősége ellenére kibocsátásuk indoka és célja közös, igazolni az örökösök minőséget, biztosítani a hagyaték tárgyának jogszerű átszállását és birtoklását.

A nemzetközi elemet tartalmazó öröklés során a jogalkalmazók számára a legnagyobb kihívást az öröklési ügyben hatáskörrel és illetékességgel bíró szerv oldaláról nézve az egyes államokban fellelhető hagyatéki vagyontárgyak és az öröklésben érdekelt személyek felderítése jelenti, az örökösök oldaláról vizsgálva valamennyi érintett állam egy újabb jogrendszer, egy újabb öröklési eljárásban való részvétel kötelezettségét hordozza magában.²⁹³

Az öröklési rendelet valódi nóvumaként az európai öröklési bizonyítvány megteremtését hangsúlyozzák az európai szerzők. Ugyanakkor egy, a határon átnyúló öröklési ügyekben öröklés tényét igazoló okirat létrehozásának igénye nem újkeltű jelenség. A nemzetközi hagyatékkezelésről szóló 1973. évi Hágai Egyezmény²⁹⁴ Portugália, a (korábbi Csehszlovákia, majd) Szlovákia és Csehország együttműködésével²⁹⁵ egy olyan „*international certificate*” létrehozását irányozta elő, mely meghatározott személyek, közöttük kiemelve a hagyatéki vagyongazdálkodók jogosítványainak igazolására szolgált.²⁹⁶ A Hágai Egyezmény olyan nemzetközi tanúsítvány bevezetésére tett kísérletet, melyet azon személyek számára állítanak ki, „akik ingó vagyontárgyakat kívánnak kezelni, velük rendelkezni, illetve jogosultságaikat igazolni”. Az Egyezmény nem tartalmazott eljárásjogi szabályokat, csak a hátrahagyott

²⁹² Horváth GYÖNGYI: Az európai öröklési rendelet tervezete. *Közjegyzők Közlönye*, 2011/1. sz. 8. p.

²⁹³ SÜB (2013) i. m. 727. p.

²⁹⁴ Az 1973. évi Hágai Egyezmény 1. cikke szerint: „The Contracting States shall establish an international certificate designating the person or persons entitled to administer the movable estate of a deceased person and indicating his or their powers.”

²⁹⁵ Az Egyezményt ratifikáló államok: Portugália (1976. április 22.), Csehország (1993. január 1.) és Szlovákia (1993. január 1.). forrás: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=83 [letöltés ideje: 2015. július 21.]

²⁹⁶ Martin SCHAUER: Europäisches Nachlasszeugnis. In: Martin SCHAUER – Elisabeth SCHEUBA: *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012. 74. p.

házasárs értesítésére, tájékoztatására, valamint a hagyatéki vagyon felkutatására nézve szabott előírásokat. A tanúsítvány elismerése a részes államokban alapvetően automatikusan következett be, de az intézmény valódi jelentőségét a jóhiszeműség vélelmének garanciája keletkeztette. A tanúsítványban megjelölt személy részére kifizetéseket lehetett teljesíteni, valamint jogosultságot teremtett a hagyatéki vagyontárgyak részére történő átadása, kiszolgáltatása terén.²⁹⁷

Egy egységes európai öröklési tanúsítvány megteremtésének gondolatát először a Német Közjegyzői Intézet tanulmánya vetette fel.²⁹⁸ Ezt követően a Zöld Könyv is górcső alá vette egy ilyen okirat létrehozására irányuló tagállami szándék valós felderítését. A Zöld Könyv egyértelműen rámutatott, hogy a különböző jogrendszerek eltérő módon szabályozzák az öröklés tényének igazolását, ugyanakkor az örökösök számára különösen fontos, hogy más államokban jogaik gyakorolhassák, örökségükhöz hozzájuthassanak. Az együttműködés középpontjába a jogrendszerek különbözőségéből eredő konfliktusok felszámolása kell, hogy álljon, s a létrehozandó dokumentum valamennyi EU-tagállamban azonos joghatások kiváltására alkalmas kell, hogy legyen. A Zöld Könyv három kérdést bocsátott vitára: 1. Milyen hatások kiváltására kell, hogy alkalmas legyen a létrehozandó dokumentum? 2. Mire irányuljon a tartalma? 3. Milyen funkciót tölthetnek be tagállami hatóságok a tanúsítvány kiállításakor: tartalmát és hatását illetően szerepe lehet a tagállami mérlegelési jogköröknek, vagy közösségi szinten előre rögzíteni kell kritériumokat a kibocsátás illetően? A Zöld Könyv eredményeként a Bizottság azon megállapításra jutott, hogy a tanúsítvány kétségtelenül nagy előnye az lenne, ha az örökösök a hagyatéki osztályon belül jogaikat anélkül is tudnák igazolni és érvényesíteni, örökségüket megszerezni, hogy további eljárásoknak kellene alávetniük magukat.²⁹⁹ Végül két konkrét cél elérését rögzítette: az örökösök minőség igazolásának megkönnyítését, valamint a hagyatékok átszállásának (hagyatékok átadásának) biztosítását.

Ilyen előzmények után nem meglepő, hogy az öröklési rendelet első, 2009-es szövegváltozata tartalmazta, és részletesen szabályozta az európai öröklési bizonyítvány intézményét. Az elfogadott rendelet VI. fejezetében a 62-73. cikkeken kerültek kidolgozásra az európai öröklési bizonyítvány bevezetésére, rendeltetésére, kiállítására

²⁹⁷ Fabio PADOVINI: Der Europäische Erbschein. In: Brigitta JUD – Walter H. RECHBERGER – Gerte REICHEL (Hrsg.): *Kollisionsrecht in der Europäischen Union. Neue Fragen des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechtes*. Wien, Jan Sramek Verlag, 2008. 152-153. p.

²⁹⁸ Az „*europäischer lettre de vérification*” létrehozásának szükségességéről, tartalmáról, joghatásairól, kiállításának feltételeiről a Német Közjegyzői Intézet Tanulmánya Negyedik rész II. cím IV. fejezete rendelkezett. Lásd Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 305-316.p.

²⁹⁹ SCHAUER (2012) i. m. 74. p.

vonatkozó részletszabályok, az eljárásjogi rendelkezések közül a bizonyítvány joghatásaira, a jogorvoslati eljárásra vonatkozó cikkek érdemelnek külön kiemelés. A fejezet értelmezéséhez nélkülözhetetlen a rendelet 81. cikke előírásainak szem előtt tartása.

Az európai öröklési bizonyítvány intézménye a szabályozás technikája miatt külön is kiemelendő az igazságügyi együttműködés keretében elfogadott rendeletek közül. A korábbi rendeletek vagy a tagállami jogcímek elismeréséről rendelkeztek vagy az egyes tagállami jogcímek meghatározott eljárás eredményeként egy európai jogcím megszerzéséhez vezettek, ezáltal megvalósítva a határozatok szabad áramlását.³⁰⁰ Ezzel szemben az öröklési rendelet ezzel egy önálló európai jogintézményt vezetett be.³⁰¹ Így az intézmény szabályozása nem a kollíziós jog és az európai polgári eljárásjog által, hanem az anyagi jog és az eljárásjog szintjén valósul meg.³⁰²

7.2. A bizonyítvány célja, lényegi sajátosságai

A rendelet nem adja meg az öröklési bizonyítvány definícióját, csupán a 63. cikk a bizonyítvány rendeltetése kapcsán ismerteti a *sui generis uniós jogintézmény*³⁰³ névelőjével jellemzőjét. A létrehozandó dokumentum egy tagállam meghatározott hatósága által kibocsátott olyan okirat, mely révén az öröklésben érdekelt személyek az öröklési eljárásban jogállásukat igazolni, jogaikat érvényesíteni tudják. Fontos hangsúlyozni, hogy az öröklési bizonyítvány kiállítására nemcsak az örökösök kérelmére kerülhet sor, a hagyományosok, hagyatéki gondnokok és végrendeleti végrehajtók jogállásának igazolására egyaránt szolgál.³⁰⁴ Attól függően, hogy kinek a részére kerül kiállításra és milyen jog igazolására szolgál, az európai öröklési bizonyítvány három típusát

³⁰⁰ E körben az európai végrehajtási jogcím (európai végrehajtható okirat) és az európai öröklési bizonyítvány összevetését lásd HERTEL i. m. 463. p.

³⁰¹ HERTEL i. m. 464. p.

³⁰² HERTEL i. m. 464. p.

³⁰³ SZŐCS Tibor: Másfél év az európai öröklési rendelet hatálybalépéséig. Feladatok a jogalkotásnak, kihívások a jogalkalmazásnak. In: HARSÁGI Viktória – RAFFAI Katalin – SURI Noémi (szerk.): Az Európai Unió új és megújuló jogforrásainak szerepe a magyar magánjog fejlesztésében. Budapest, Pázmány Press, 2014. 29. p., Knut Werner LANGE: Das Europäische Nachlasszeugnis. In: Anatol DUTTA – Sebastian HERRLER: *Die Europäische Erbrechtsverordnung*. München, C.H. Beck, 2014. 162. p.; SZŐCS Tibor: Európai Öröklési Bizonyítvány – új lehetőség a külföldi hagyatékkal kapcsolatos igények érvényesítésére. *Ügyvédtvilág*, 2015/4. 12. p. [Továbbiakban: SZŐCS (2015b)]

³⁰⁴ Christoph DORSEL – Christian SCHALL: Die Umsetzung der ErbVO durch die Europäische Kommission – Ein erster Überblick unter besonderer Berücksichtigung der Europäischen Nachlasszeugnisse. *GPR*, 1/2015. 40. p. *Heritel* a bizonyítvány kiállításának kérelmezésére jogosult személyek körét három csoportra osztja: i. örökösök, ii. hagyományosok és iii. a hagyatéki gondnokok és végrendeleti végrehajtók csoportjára. Mindegyik csoport esetében rámutat az egyes fogalmak rendelet általi autonóm értelmezésére, mely a tagállamok öröklési jogának figyelembe vételén alapul. Lásd HERTEL i. m. 472-473. p.

különböztethetjük meg: a.) valamennyi örökös részére örökrészük mértékét igazoló bizonyítvány (ugyanígy a hagyományos részére az őt megillető dologi jogok igazolása), b.) a hagyaték részét képező meghatározott vagyontárgy feletti jogot igazoló okirat, c.) a hagyatéki gondnok vagy a végrendeleti végrehajtó hagyaték kezelésére vonatkozó jogosítványainak igazolására kiállított bizonyítvány.³⁰⁵

A bizonyítvány valódi célja amellet, hogy a jogosult személyek hagyatéki vagyonból eredő jogainak más tagállamban való lehető legegyszerűbb módon történő igazolását biztosítja, a 69. cikk (1) bekezdése értelmében, általa az öröklésben érdekelt személyek anélkül tudják a bizonyítvány joghatásait a kibocsátó államon kívüli országokban is érvényesíteni, hogy külön eljárásnak kellene alávetniük magukat. Másodsorban a bizonyítvány az elismerésből származó problémákat is kiküszöböli.³⁰⁶

Az intézmény rendeltetését, valódi lényegét nagyban meghatározza a rendelet más jogintézményeivel való kapcsolata. A kérdés különösen fontos a joghatóság, a határozatok elismerése és végrehajtása, valamint a dologi jog viszonylatában. Bár a 64. cikk szabályozza, hogy mely tagállam rendelkezik joghatósággal a tanúsítvány kiállítására,³⁰⁷ ugyanakkor arra vonatkozó rendelkezést nem tartalmaz, hogy a tagállamokon belül, mely hatóságok (bíróóságok) rendelkeznek hatáskörrel a bizonyítvány kiállítására.

A bizonyítvány hozzávetőlegesen szorosabb kapcsolatot mutat az elismeréssel. A 69. cikk (1) bekezdése értelmében a bizonyítvány külön eljárás nélkül valamennyi tagállamban joghatással bír. Míg az elismerés egy külföldi határozat belföldön történő elfogadását, a határozat joghatásainak belföldre történő kiterjesztését, belföldi jogintézményekkel való azonos szintre emelését jelenti,³⁰⁸ addig az öröklési bizonyítvány esetében egy ellentétes mechanizmussal állunk szembe: a bizonyítványt elsősorban más tagállamban való felhasználás céljából állítják ki, ugyanakkor a 62. cikk (3) bekezdésének második mondata szerint azonos joghatással bír a kiállító államban is.³⁰⁹ Az intézménynek ez az egyik lényegi motívuma.

Fontosnak tartom megvizsgálni a bizonyítványnak a dologi joggal való kapcsolatát is. Az öröklési bizonyítványra vonatkozó rendelkezések elsősorban

³⁰⁵ HERTEL i. m. 473. p.

³⁰⁶ SCHAUER 2012 i. m. 75-76. p.

³⁰⁷ Fontosnak tartom annak kiemelését, hogy a 64. cikkben szabályozott „Hatáskör a bizonyítvány kiállítására” cím terminológiai zavart hordoz magában, az európai jogalkotó szándéka nyilvánvalóan a joghatóság rendezésére irányult.

³⁰⁸ LEHMANN i. m. 245. p.

³⁰⁹ SCHAUER i. m. 76. p.

eljárásjogi természetűek, zömében a kiállításra irányuló eljárást, valamint a hibás határozatokkal szemben igénybe vehető jogvédelmi mechanizmusokat, eszközöket szabályozzák. Ugyanakkor tartalmaznak olyan rendelkezéseket is,³¹⁰ melyek anyagi jogi jogegységesítő hatás kiváltására alkalmasak.³¹¹ De a rendelet megtartva azon szabályozási koncepcióját, melynek nem célja a tagállami dologi jogok egységes szabályozása, csak az örökléssel szükségszerűen felmerülő dologi jogi kapcsolódási pontok rendezése, az öröklési bizonyítványra vonatkozó részletszabályokra is rávetíthető.

Végül szólni kell még a bizonyítványnak a tagállamok belső jogi aktusaival való kapcsolatáról. Tekintettel az öröklési eljárásban kiállított tagállami okiratok különbözőségére, az intézmény megalkotása során nélkülözhetetlennek tűnt a határozatoknak, végzéseknak bizonyítvánnyal való kapcsolatát szabályozni. A 62. cikk (3) bekezdés első mondata egyértelműen fogalmaz: „A bizonyítvány nem lép a tagállamokban hasonló célokra használt belföldi okiratok helyébe”. Az öröklési tanúsítvány egy melléklehetőséget kínál a résztvevők számára, amelynek révén a hagyaték átadásának egyszerűbb módon történő megvalósítását remélhetik. A tagállami okiratokhoz képest szubszidiárius funkciót tölt be, melynek használata nem kötelező.³¹²

Továbbá a bizonyítvány még egy fontos tulajdonságát kell még kiemelni: a 69. cikk (5) bekezdése értelmében érvényes jogcímet keletkeztet valamely tagállam megfelelő nyilvántartásba vételhez.³¹³

7.3. Joghatóság a bizonyítvány kiállítása esetén

Az öröklési rendelet olyan módon határozza meg a bizonyítvány kiállítására joghatósággal rendelkező tagállamokat, hogy a 64. cikk révén a II. fejezet joghatósági szabályaira utal vissza. Az így felhívott tagállam szabadon határozhatja meg, hogy országán belül mely hatósága (bíróház, közjegyzőség) bír hatáskörrel és illetékességgel a bizonyítvány kibocsátására.³¹⁴ Akár hatásköri és illetékességi kikötéssel is élhetnek a részes tagállamok.³¹⁵

³¹⁰ Lásd 69. cikk (3) bekezdése harmadik személyek védelmére vonatkozóan.

³¹¹ SCHAUER 2012 i. m. 76. p.

³¹² SCHAUER i. m. 77. p., SÜB (2013) i. m. 737. p.

³¹³ SÜB (2013) i. m. 730. p.

³¹⁴ BUSCHBAUM – KOHLER (2010b) i. m. 167. p., SÜB (2013) i. m. 735. p., PADOVINI i. m. 159. p.

³¹⁵ Abban az esetben, ha a 64. cikk és a II. fejezet rendelkezései értelmében a felhívott állam *Ausztria*, és vagy a „*Verlassenschaftsverfahren*” lefolytatására vagy az „*Einantwortung*” megadására az osztrák bíróságok rendelkeznek hatáskörrel és illetékességgel, akkor ugyanezen bíróságok rendelkeznek majd joghatósággal a tanúsítvány kiállítására is. SCHAUER i. m. 86. p.

Németországban a hatáskörrel rendelkező hatóság a „*Nachlassgericht*”, az illetékesség a rendelet joghatósági szabályai mentén előirányozott: amennyiben az örökhagyó elhalálzásának időpontjában

7.4. A bizonyítvány kibocsátására irányuló eljárás

A bizonyítvány kiállítására nem hivatalból kerül sor, az eljárás a jogosult személy kérelmével indul. A 63. cikk³¹⁶ e jogosultsággal az örökösöket, hagyományosokat, végrendeleti végrehajtókat és hagyatéki gondnokokat ruházta fel.³¹⁷ Az érdekelt személy a kérelem benyújtásához igénybe veheti a 81. cikk (2) bekezdésében megjelölt formanyomtatványt, ugyanakkor ennek alkalmazása nem kötelező.³¹⁸ A 65. cikk (3) bekezdése tizenhárom pontban jelöli meg a kérelem kötelező tartalmi elemeit, mely feltüntetésének vagy mellékelésének elmulasztása a bizonyítvány kiállításának megtagadását vonja maga után.

A bizonyítvány sajátosságainak bemutatásához kapcsolódóan az egyes elemek közül három alpont kiemelését tartom indokoltnak. Elsőként az f)-ben megjelölt bizonyítvány célzott rendeltetését, mely a 63. cikk (2) bekezdésben megjelölt jogosultságok (örökösi/hagyományos minőség, vagyontárgyak átadásának lehetősége, végrendelet végrehajtása, hagyaték kezelése) igazolását biztosítja a kérelem megfelelése esetén.³¹⁹ A h) pontban kiemelt tények feltüntetése, melyre az érvényesíteni kívánt jog alapozható, valamint az l) pontban rögzített nyilatkozat, melyben a kérelmező kijelenti, hogy legjobb tudása szerint az igazolandó tényekkel kapcsolatosan

belföldön szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett, az eljárás lefolytatására az az „Amstgericht” rendelkezik illetékességgel, amelynek területén az elhunyt szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett. Amennyiben az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálozásának időpontjában nem belföldön volt, az a bíróság rendelkezik kizárólagos illetékességgel, amelynek területén utolsó szokásos tartózkodási helye volt az örökhagyónak. Amennyiben az örökhagyó belföldön nem rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel Berlinben „Amstgericht Schöneberg” kizárólagos illetékességű.

Hollandiában a hagyatéki jegyzékek nyilvántartása és vezetése bírósági hatáskörbe tartozik, ugyanakkor az öröklési bizonyítvány kiállítására a közjegyzőkről szóló törvény értelmében elsősorban az adott öröklési ügyben eljáró hagyatéki közjegyző kötelezettsége. Kérdésként merülhet fel, hogy a kialakításra váró újabb nyilvántartás vezetését is a „griffier” feladatkörébe utalják (tekintettel arra, hogy az örökhagyó által végintézkedésében előirányozott jogválasztás megfelelése tárgyában a „griffier” döntenek), vagy a „Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie” (Holland Országos Közjegyzői Kamara) lesz egy újabb hatáskörrel gyarapodva jogosult a „Centraal Testamenten Register”(Végintézkedéses Központi Nyilvántartási rendszerének) mintájára. Az „Uitvoeringswet Verordening erfrecht (Továbbiakban: „Öröklési rendelet végrehajtásáról szóló törvény”) 4. § 8. cikke alapján az európai öröklési bizonyítvány kiállítására Hollandiában a közjegyzőség vált jogosulttá.

³¹⁶ A rendelet 63. cikk (1) bekezdése értelmében

³¹⁷ Ellentétben a német öröklési joggal (§§ 792, 896 ZPO) a kérelmezési jogosultság a hagyatéki hitelezőkre nem terjed ki. Ettől függetlenül a 70. cikk (1) bekezdése lehetővé teszi, hogy a jogos érdekük bizonyítása esetén részükre a bizonyítványról egy vagy több hiteles másolat állítható ki. SÜB (2013) i. m. 737. p., LANGE (2014) i. m. 163. p., HERTEL i. m. 482. p.

³¹⁸ SCHAUER i. m. 87. p., DORSEL – SCHALL i. m. 40. p., HERTEL i. m. 483. p.

³¹⁹ Az egyeztető tárgyalások során felmerült egy ún. rész-öröklési tanúsítvány létrehozásának gondolata is. A 2009-es rendeletjavaslat 39. cikke kifejezetten rendelkezett egy olyan résztanúsítvány kiállításáról, mely a hagyatékhöz kapcsolódó egyes részjogok, részjogosítványok tanúsítására szolgált volna. A rendelet végső szövegváltozatába végül nem került be az intézmény, de a 63. cikk (2) bekezdése révén lehetővé vált az egyes örökösök, hagyományosok, végrendeleti végrehajtók és hagyatéki gondnokok jogainak külön-külön történő igazolása. In. Süß (2013) i. m. 740-741. p., DORSEL – SCHALL i. m. 42. p.

nincs jogvita folyamatban. A rendelet nem tartalmaz arra nézve előírást, hogy a kérelmet milyen nyelven kell előterjeszteni. Így e körben vélhetően a *lex fori* elve alkalmazandó.³²⁰

Az eljárás következő szakaszában a kiállító hatóság megvizsgálja a kérelmet. Magának az eljárásnak a lefolytatását nem szabályozza a rendelet, hanem teret enged a tagállami belső szabályok kialakításának.³²¹ A szabad bizonyítás elvének megfelelően folytatják le a hatóságok az eljárást, illetve további bizonyítékok előterjesztésére szólíthatják fel a kérelmezőt. Abban az esetben, ha a kiállító hatóság arra az eredményre jut, hogy a kérelem megfelel a fentebb ismertetett feltételeknek, haladéktalanul kiállítja a bizonyítványt.³²² Míg a kérelem esetén a 81. cikkben megjelölt formanyomtatvány használata lehetőség, a bizonyítvány kiállítására kötelezettséget keletkeztet. A kérelem tükröképeként a bizonyítvány tartalmi elemei is katalógusszerűen,³²³ tizenöt pontban kerültek deklarálásra.³²⁴ Jelentős eltérés azonban, míg kérelem esetén valamennyi tartalmi elem betartása kötelező, addig a bizonyítványnak nem kell valamennyi, a 68. cikkben rögzített elemet tartalmaznia, csak azokat, melyekből a kiállítás célja egyértelműen kitűnik.³²⁵

A kiállító hatóság arra az eredményre is juthat, hogy a kiállítás feltételei nem állnak fenn. A rendelet két esetkört szabályoz, mely több kritikai megjegyzésre készlet: a

³²⁰ HERTEL i. m. 484. p.

³²¹ SCHAUER i. m. 87-88. p. A rendelet 66. cikke az eljárás fő vonásait határozza meg, mely zsinórmértékül szolgálhat a tagállami hatóság számára. HERTEL i. m. 497. p.

³²² A hatóság a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárásban a kérelem teljességét és helyességét köteles vizsgálni. HERTEL i. m. 498. p.

³²³ Még a rendelet első, 2009-es szövegváltozatának megjelenése előtt a Német Közjegyzői Intézet tanulmányában felvetett öröklési tanúsítvány gondolatát folytatva, az egyes európai szereplők az intézmény hatékony megteremtésének garanciájaként az öröklési tanúsítvány tartalmának precíz meghatározása mellett emeltek szót. *Fabio Padovini* hét pontban rögzítette az európai öröklési tanúsítvány kötelező tartalmi elemeit: 1. a halálesetre alkalmazandó jog megjelölése, 2. örökösök, végrendeleti végrehajtók és a hagyatéki gondnokok megjelölése, 3. az öröklés jogcímének pontos megjelölése (törvényes öröklés vagy végintézkedésen alapuló, öröklési szerződés intézménye), 4. az örökrész mértékének rögzítése, 5. végintézkedés rendelkezése esetén az örökösöket terhelő kötelezettségek, vagyoni terhek, 6. a hagyatéki gondnok és a végrendeleti végrehajtó jogosultságainak megjelölése, 7. a hagyaték részét képező ingatlan vagyon. In: PADOVINI i. m. 158-159. p. *Brigitta Lurger* ezen elemeken felül a halál a halál esetére szóló végintézkedés (végrendelet, öröklési szerződés) hitelesített másolatát, mint szükségszerű tartalmi elem előírását vélte fontosnak. *Brigitta LURGER: Der Europäische Erbschein – ein neues Rechtsinstrument für Notare und Rechtspraktiker in Europa.* In: Walter H. RECHBERGER (Hrsg.): *Brücken im europäischen Rechtsraum. Europäische öffentliche Urkunde und Europäischer Erbschein.* Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2010. 55. p.

³²⁴ Az egyes tartalmi elemek három részre oszthatók: 1.) az első hét pontban rögzített elemként (a-g) között quasi „*rubrum*”-ként az örökhagyóra, a kérelmezőre és a bíróságra vonatkozó adatok, 2.) a második csoportba (h-k) pontok között) az igazolandó öröklési jogot alátámasztó jogi alapok, úgymint az öröklési szerződés, az öröklésre irányadó jog, halál esetére szóló rendelkezések, végül harmadikként, 3.) az igazolandó öröklési jog, nevezetesen az örökösöket megillető örökrész mértéke, végrendeleti végrehajtásra vagy hagyatéki vagyonkezelésre vonatkozó rendelkezések és korlátozások. In: Süß (2013) i. m. 739-740. p.

³²⁵ SCHAUER i. m. 88. p.

67. cikk a) és b) pontjában megjelölt tényállások mindegyike hiányos. Az a) pont esetén a jogorvoslati eljárás folyamatban léte vélhetően azon eseteket foglalja magában, amikor harmadik személy részéről akadály merül fel³²⁶ a bizonyítvány kibocsátása ellen, a b) pont esetén a hatóság által örökösnek „nevezett” vagy a nemzeti jog által igazolt személy annak ellenére kéri az öröklési bizonyítvány kiállítását, hogy a jogaira kihatással lévő eljárás (adott esetben jogorvoslati eljárás) számára eredménytelenül végződött.³²⁷ *Schauer* a kiállítás megtagadási okok listáját igen szűkként értékeli, főként, ha harmadik személyek jogorvoslati jogai tekintetében. Továbbá felveti azon kérdést, hogy mi történik, ha egy nyilvánvalóan alakilag érvénytelen végintézkedés tartalmaz örökösnevezést, vagy ha a kérelmező joghatósággal nem rendelkező állam hatóságához nyújtja be a bizonyítvány kiállítására irányuló kérelmét?³²⁸

Alappal vehető fel a kérdés: mi a jogkövetkezménye, ha a kiállító hatóság nem a formanyomtatvány alkalmazásával állítja ki a bizonyítványt? *Wilsch* álláspontja szerint figyelembe véve a rendelet előírását, az így kiállított bizonyítvány nem tekinthető közokiratnak.³²⁹

Néhány gondolat erejéig még szeretnék kitérni a bizonyítvány kiállításának időpontjára. A rendelet *expressis verbis* nem határozza meg, hogy milyen időpontban kerüljön sor a bizonyítvány kibocsátására, a 67. cikk mindössze annyit rögzít, hogy „haladéktalanul” a 65-66. cikkben előírt feltételek megfelelésége esetén. Egy konkrét időpont előírásának hiánya vélhetően a különböző tagállamok hagyaték átadására vonatkozó szisztémájának eltérő voltára vezethető vissza. A jogrendszerek jelentős differenciája miatt szinte lehetetlen volt fix határidő rögzítése, így tágra szabva, az érdekelt jog, jogviszony vagy jogkör igazolását követően kerülhet sor a bizonyítvány kiállítására.³³⁰

Az eredeti bizonyítvány a kiállító hatóságnál marad, a kérelmező és minden olyan személy számára akinek jogosultsága igazolásához érdeke fűződik,³³¹ részére

³²⁶ *Osztrák és magyar* perspektívából vizsgálva gyakorlat példán szemléltetve, erre akkor kerülhet sor, ha Ausztriában a bíróság által elismert, Magyarországon a közjegyző által kibocsátott teljes hatályú hagyatékátadó végzésben megjelölt örökös európai öröklési bizonyítvány kiállításáért folyamodik, miközben vele szemben hagyatéki pert indítottak. In: SCHAUER 2012 i. m. 88-89. p.

³²⁷ Hagyatéki per elvesztése esetén.

³²⁸ SCHAUER i. m. 88-89. p.

³²⁹ SÜB (2013) i. m. 738. p.

³³⁰ SCHAUER i. m. 89. p.

³³¹ *Hertel* a 70. cikk (1) bekezdésének pontatlan terminológiájában lévő visszasságokra mutat rá: „[...] a kérelmező, illetve bármely, jogos érdekét bizonyító személy [...]” fogalmában benne foglaltatik az örökösön felül a hagyományos, a hagyatéki gondnok, a végrendeleti végrehajtó is, ugyanígy a hagyatéki hitelező vagy akár a szerződéses örökös is. E rendelkezés alapján a gyakorlatban elképzelhetővé válik,

másolat kerül kiállításra.³³² Rendhagyó sajátossága az intézménynek, hogy a másolatok korlátozott ideig érvényesek, a kiállítástól számított hat hónap elteltéig.³³³

A 70. cikk (3) bekezdése lehetővé teszi a hiteles másolatok érvényességi idejének meghosszabbítását vagy újabb másolatok kiállításának lehetőségét. A rendelet e szabályai különösen kifogásolhatók kidolgozatlanáguk miatt: a rendelkezésekből nem olvasható ki, hogy ilyen esetben új eljárást kell-e lefolytatni, melyet kérelmezni kell vagy azt a hatóság hivatalból folytatja le. A bizonyítás oldalról vizsgálva a kiállító hatóságnak a kiállított bizonyítvány és a meghosszabbítás iránti kérelem köztes időtartama alatt időközben bekövetkezett körülményeket fel kell-e tárnia?³³⁴

7.5. Az öröklési bizonyítványhoz kapcsolódó jogvédelmi mechanizmusok

Az öröklési bizonyítványhoz kapcsolódó jogvédelmi mechanizmusok vizsgálata több részkérdést foglal magába. Az érintett mechanizmusokat csoportosíthatjuk az időtényező alapján (a.) jogvédelem a bizonyítvány kiállítása előtt, b.) a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás során, c.) a bizonyítvány kiállítását követően), a joghoz való hozzáférés szemszögéből (jogi segítségnyújtás, díj-és költségmentesség), valamint a jogorvoslati lehetőségek (kijavítás, módosítás, visszavonás) szerint.

Már a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás során felmerül a kérdés, kire terjed ki a „kedvezményezett”-i kör? A 66. cikk (4) bekezdésében többször megjelenik ez a fogalom, ugyanakkor sem az alkalmazandó jog felhívására, sem egy esetleges, akár a Preambulum bekezdések között elhelyezett fogalom-meghatározás rendeletbe történő elhelyezésére nem került sor. Álláspontom szerint a 63. cikkben megjelölt érdekelti kör felhívása³³⁵ sem biztosít kellő garanciát a rendelet célkitűzéseinek, az európai öröklési bizonyítvány rendeltetésének maximális érvényre juttatására.³³⁶

hogy míg a hagyatéki hitelező és a szerződéses örökös nem jogosult öröklési bizonyítvány kiállítását kérelmezni, addig hiteles másolatát kiállítását kérelmezheti. HERTEL i. m. 532. p.

³³² A rendelet e szabálya különösen meglepő az öröklési bizonyítványt vagy tanúsítványt alkalmazó nemzeti jogrendszerek fényében: A BGB előírása szerint a kiállított „*Erbschein*” eredeti példánya a kérelmezőt illeti. In. SÜB (2013) i. m. 739. p.

³³³ A Német Közjegyzői Intézet tanulmány egy három hónapos érvényességi időt javasolt.

³³⁴ SCHAUER i. m. 91. p.

³³⁵ A „kedvezményezett” terminológia rendeletben való alkalmazását helyesnek vélem, ugyanakkor meglátásom szerint szükséges lett volna az örökösökön, hagyományosokon, végrendeleti végrehajtókon, hagyatéki gondnokokon felül az öröklési eljárások lehetséges további érdekeltjeinek, köztük a hagyatéki hitelezők, öröklésben közreműködő hatóságok (pl.: kiskorú örökös és törvényes képviselője közötti érdekellentét esetén a gyámhivatal) megnevezés szerinti rögzítése.

³³⁶ Ugyanakkor figyelemre méltó a 63. cikk (5) bekezdésébe illesztett tagállami hatóságok közötti együttműködési kötelezettség előírása. Az öröklésre, illetve az örökösök házassággal vagy azzal egyenértékű jogviszonnyal kapcsolatos vagyoni jogi helyzetére vonatkozó okiratok megkeresés útján történő továbbítása az érintett tagállamnak akkor kötelezettsége, amennyiben a lex fori alapján ezen információk

Bár a 66. cikk (4) bekezdése eljárásjogi szempontból vizsgálva egy jogvédelmi eszközt kívánt a bizonyítványhoz kapcsolódó eljárásba beépíteni – mind a hirdetmény közzététele, mind a kedvezményezett kör tág fogalmának alkalmazásával – ugyanakkor a keretszintű szabályozással mégsem képes hatékony jogérvényesítési eszköz funkcióját betölteni. Véleményem szerint – figyelembe véve a rendeletnek az európai jogforrási rendszerben betöltött helyét és szerepét – a jelenlegi szabályozásnál több és mélyebb eljárásjogi minimál-garanciák beillesztésére lenne szükség, különösen a hirdetmény közzététele terén, többek között rögzíteni kellene a hirdetmény közzététele módját és időtartamát.

A jogorvoslati eljárások kereteit a 72. cikk teremti meg, a rendelet által biztosított három eljárás – köztük a kijavítás,³³⁷ a módosítás és a visszavonás³³⁸ – a 71. cikkben található. A kiállító hatóság határozata ellen bármely kérelmezésre jogosult személy jogorvoslati kérelemmel élhet. A jogorvoslati kérelem kétféle jogvédelemre irányulhat: a.) a bizonyítvány kiállítása ellen, b.) a bizonyítvány kiállításának megtagadása miatt. Sor kerülhet rájuk hivatalbóli észlelés vagy kérelem okán.³³⁹ Mindkét esetben a jogorvoslat tárgyában eljáró hatóság a bizonyítvány joghatásait felfüggeszti.³⁴⁰ A 72. cikk ugyan megteremti a jogorvoslati eljárás kereteit az eljárás részleteinek nemzeti jog hatálya alá rendelésével, ugyanakkor lényeges kérdéseket nyitva: milyen határidők állnak az érintett személyek rendelkezésére a jogorvoslat előterjesztésére, a hatóság részéről mennyi időn belül kerüljön sor a jogorvoslat elbírálására?³⁴¹

További lényegi jellemzője az intézménynek, hogy kérelem beérkezése esetén szükségszerűen két okirat kerül kiállításra: az eredeti okirat a kiállító hatóságnál marad, ezen felül az eredeti okiratról másolat készül a kérelmező és minden olyan személy számára, akinek jogosultsága igazolásához érdeke fűződik. A másolatok korlátozott ideig

átadhatók. A rendelet az érintett regisztrációs nyilvántartások példálózó felsorolását adja. HERTEL i. m. 500-501. p.

³³⁷ Az öröklési bizonyítvány kijavítását megalapozhatja név,- születési dátum,- vagy cím elírása. Sor kerülhet rá hivatalból vagy kérelemre is. HERTEL i. m. 537. p.

³³⁸ A bizonyítvány módosítása vagy visszavonása mindig tartalmi hibát feltételez, melyet megalapozhat pl: az örökrész mértéke, dologi hagyomány, vagy egyéb hagyatéki teher is. A bizonyítvány visszavonására akkor is sor kerülhet, ha új öröklési bizonyítvány nem kerül kiállításra. HERTEL i. m. 537. p.

³³⁹ Módosításra vagy visszavonásra kizárólag kérelemre kerülhet sor. SÜB (2013) i.m. 739.p., SCHAUER i. m. 91. p.

³⁴⁰ Öröklési rendelet 73. cikk (1) bekezdés b) pontja.

³⁴¹ SCHAUER i. m. 91. p. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a bizonyítvány joghatásainak felfüggesztésére minden esetben kérelemre történik. HERTEL i. m. 542. p.

érvényesek, a kiállítástól számított hat hónapig.³⁴² A 70. cikk (3) bekezdése lehetővé teszi a hiteles másolat érvényességi idejének meghosszabbítását, illetve újabb másolat kiállításának lehetőségét. *Schauer* a kritika hangján szól az okiratok érvényességi idejének meghosszabbítására előírányozott szabályok kidolgozatlansága miatt: vajon ebben az esetben ismételten le kell folytatni a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárást? Amennyiben igen, az érdekelt személy(ek)nek ezt kérelmezniük kell vagy a hatóság hivatalból folytatja le az eljárást? Az eredeti okirat és az arról készített másolat kiállítása és az új másolat kiállítása közötti időtartam alatt bekövetkezett körülményeket fel kell-e tárnia az érintett hatóságnak?³⁴³ Véleményem szerint, amennyiben a kiállító hatóság az okiratok érvényességi idejének meghosszabbítása tárgyában jár el, a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás szabályait kell irányadónak tekinteni, így a hatóságnak hivatalból a kérelem vizsgálata körében előírt szabályok alkalmazásával a korábban készített másolat kiállítása és az új másolat kiállítása közötti időtartam alatt bekövetkezett körülményeket fel kell tárnia.

³⁴² A Német Közjegyzői Intézet tanulmányában egy három hónapos érvényességi idő szerepelt javaslatként, melynek eredményeként a 2009-es tervezetben is ez a három hónap került megfogalmazásra. In. BUSCHBAUM – KOHLER (2010b) i. m. 168. p.

³⁴³ SCHAUER i. m. 91-92. p.

7.6. Az európai öröklési bizonyítvány joghatásai

Az intézmény kapcsán a legélesebb kritikák a 69. cikkben előirányzott joghatások tekintetében fogalmazódtak meg. *Rauscher* szerint az európai jogalkotó – a hatáskör-átruházás elvén való túlterjeszkedésével (S.N.) – úgy határozta meg a bizonyítványból eredő egyes joghatásokat, hogy mögötته a tagállamok által az unióra ruházott hatáskör hiányzott.³⁴⁴ Hasonló álláspontra helyezkedik *Hertel* is, aki szerint a rendelet 69. cikke az anyagi jogot szabályozza.³⁴⁵

A bizonyítvány első, és legfontosabb joghatása – a 69. cikk (1) bekezdése értelmében – az intézmény céljával összhangban: a bizonyítvány minden tagállamban joghatással bír, anélkül, hogy külön eljárást kellene lefolytatni. Vagyis a bizonyítvány joghatásainak kiváltásához nem szükségeltetik egy másik állam valamely hatósága vagy bírósága részéről formális elismerés vagy exequatur eljárás lefolytatása.³⁴⁶ Az európai öröklési bizonyítvány abban az esetben bír a hivatkozott joghatásokkal, ha a rendelet 70. cikk (1) bekezdésének megfelelően a jogosult (kérelmező) részére hiteles másolat került kiállításra, és a 70. cikk (3) bekezdésében szabályozott érvényességi idő lejártáig.³⁴⁷

Lurger álláspontja szerint a bizonyítvány hármas joghatás kiváltására alkalmas: legitimációs joghatás mind az állami, mind a magánszférával szemben, jóhiszeműség elve³⁴⁸ és a kimentés lehetősége a hagyatéki vagyontárgyat megszerzővel (vevővel) szemben, és harmadsorban bizonyító erő az öröklési bizonyítvány helyességét és eredetiségét illetően.³⁴⁹

A bizonyítvány legitimációs joghatása egy vélelem útján valóján meg: vélelmezni kell, hogy a bizonyítványban örökösként, hagyományosként, végrendeleti végrehajtóként, hagyatéki gondnokként megjelölt személy(ek) rendelkeznek a bizonyítványban megjelölt jogállással, és a feltüntetett jogok valóban megilletik őket.³⁵⁰

³⁴⁴ Meglátása szerint a joghatások egyrészt öröklési anyagi jogi, másodsorban dologi jogi kérdések, mely tekintetben az uniós kompetencia hiányzik. RAUSCHER (2010) i.m. 844. p. *Rauscherhez* hasonlóan *Hertel* is az Uniós jogalkotási kompetencia hiányára mutat rá a rendelet 62. cikk (3) bekezdéséhez kapcsolódóan. [A 62. cikk (3) bekezdése értelmében az európai öröklési bizonyítvány a kiállító államban is azonos joghatásokkal bír.] HERTEL i. m. 468. p.

³⁴⁵ HERTEL i. m. 520. p.

³⁴⁶ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 152. p.

³⁴⁷ HERTEL i. m. 521. p.

³⁴⁸ A jóhiszeműség elvével kapcsolatos aggályokról német perspektívából lásd LANGE i. m. 169. p.

³⁴⁹ LURGER i. m. 55. p. *Brigitta Lurger* álláspontjával megegyező véleményre helyezkedik *Franz Haunschmidt* is, aki a legitimációs funkcióhoz kapcsolódóan kiemeli: az öröklési bizonyítvány kellő jogalapot teremt az örökléssel összefüggő jogok és kötelezettségek közhitelű nyilvántartásokba történő bejegyzéséhez. In. Franz HAUNSCHMIDT: *Erbschaft und Testament*. Wien, LexisNexis, 2013. 120. p.

³⁵⁰ MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 152. p., SCHAUER i. m. 92. p., SÜß (2013) i. m. 745. p.

Az öröklési bizonyítvány a kötelmi jogviszonyokban is alkalmazható, a hagyatéki vagyontárgyakra irányuló jogügyletek megkötésének és teljesítésének eszköze lehet. Ugyanakkor egyetlen szerződő fél sem kötelezhető az öröklési bizonyítvány elismerésére, s az öröklésben érdekelt személlyel szerződő fél a „kedvezményezett” jogállás igazolására további dokumentumok felmutatását igényelheti.³⁵¹ A 69. cikk (3) és (4) bekezdésében előírt jogügyletek vonatkozásában a jóhiszeműség elve jelenik meg, a „bizonyítványban kifizetések vagy vagyontárgyak elfogadására jogosultként említett személyek” javára.³⁵² Az öröklési bizonyítvány helyességét és eredetiségét illető bizonyító hatás eredményeként, a bizonyítvány érvényes jogcímet képez a hagyatéki vagyontárgyak nyilvántarásba vételéhez.³⁵³

7.7. A szabályozás értékelése

Az öröklési rendelet témájában született több monográfiában, illetve folyóiratcikkekben³⁵⁴ megjelent a *nemzetközi (európai) öröklési eljárás* fogalma. A fogalomhasználat félreértésekre adhat okot.³⁵⁵ Ugyanis a rendeleti szabályozásnak nem célja egy egységes nemzetközi (európai) öröklési eljárás megteremtése, hanem a szabályozott eljárásjogi intézmények révén (joghatóság, bírósági határozatok elismerése, végrehajthatósága, egyéb közokiratok) illeszkedve az európai polgári eljárásjog jogegységesítési irányához „alacsony harmonizációs szint”³⁵⁶ mentén a tagállami öröklési eljárások koordinációját célozza azonos kapcsolóelvek, valamint következetes és átlátható fórum-rendszer kialakítása révén. Meglátásom szerint, a tagállamok az európai öröklési bizonyítvány intézményének bevezetése révén egy európai öröklési eljárás megteremtésének, kialakításának szükségességét oldották fel. Az egyes öröklési eljárások lefolytatására (az eljárás menetére, hatáskör és az illetékesség szabályozására, határidőkre nézve, az eljárás

³⁵¹ SCHAUER i. m. 93. p.

³⁵² MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 152.p., SCHAUER i. m. 92. p.

³⁵³ Ugyan a rendelet előírja, hogy az egyes tagállami közhitelű nyilvántartókba történő bejegyzéshez a hatóságoknak el kell fogadnia a szabályszerűen kiállított európai öröklési bizonyítványt, de ezen bejegyzésre a vagyontárgy fekvési helye szerinti tagállam, a nyilvántartást vezető tagállam nyilvántartási rendszerével összhangban (a nyilvántartást vezető szerv által előírt egyéb formai előírások megtartásával) kerülhet rá sor. SZÓCS (2015b) i. m. 13. p.

³⁵⁴ Dietmar CZERNICH: Internationales Erbverfahrensrecht. In. Michael GRUBER – Susanne KALSS – Katharina MÜLLER – Martin SCHAUER: *Erbrecht und Vermögensnachfolge*. Wien, Springer, 2010., Anatol DUTTA – Sebastian HERRLER: Die Europäische Erbrechtsverordnung. C.H Beck, München, 2014., Lena KUNZ: Der Referentenentwurf für ein Internationales Erbverfahrensgesetz. *GPR*, 5/2014. 285. p. [Továbbiakban: „KUNZ (2014)”]

³⁵⁵ Véleményem szerint az „*internationale Erbverfahren*” fogalmat az európai öröklési rendelet eljárásjogi intézményeinek, rendelkezéseinek összefoglaló elnevezéseként kell értelmezni.

³⁵⁶ HARSÁGI (2005) i. m. 98. p.

eredményeként hozott bírósági határozatokra és kiállított egyéb közokiratokra) továbbra is a tagállami jog az irányadó, ugyanakkor a rendelet alkalmazását követően, a bizonyítvány kiállítása révén, szükségtelenné válhat azonos hagyatéki részét képező, különböző (tag)államokban fellelhető ingó és ingatlan vagyontárgyakra nézve az öröklésben érdekelt személyek jogállásának tisztázására irányuló öröklési eljárások (külön-külön) lefolytatása valamennyi érintett államban. Ezt a tézist támasztja alá a rendelet azon szabálya is, mely az európai öröklési bizonyítványhoz valamennyi tagállamban azonos joghatásokat kapcsol az alkalmazandó jogtól függetlenül.

A rendelet nem adja meg az európai öröklési bizonyítvány definícióját, azonban a bizonyítvány céljának meghatározása révén mégis kirajzolódik fogalom-meghatározása: A létrehozandó dokumentum egy tagállam meghatározott hatósága (vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott szerve) által kibocsátott olyan okirat, mely révén az öröklésben érdekelt személyek a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére irányuló, vagy ahhoz kapcsolódó más tagállamban lefolytatandó eljárásokban jogállásukat igazolni, jogaikat érvényesíteni tudják a bizonyítványból eredő azonos joghatások révén.

A rendeletnek nem célja a tagállami öröklési bizonyítványok intézményének felváltása, azonban – előre vetítve az összehasonlító vizsgálat eredményét – az értekezésben vizsgált országok *okiratainak azonos funkcióján, rendeltetésén és joghatásain végigtekintve*, az európaizálódás további várható tendenciájaként az európai öröklési bizonyítvány álláspontom szerint háttérbe fogja szorítani azon tagállami öröklési bizonyítványokat, melyeket korábban az Európai Unión belüli más tagállamban való felhasználás céljából állítottak ki.³⁵⁷

Az európai öröklési bizonyítványra irányadó VI. fejezet értékelése körében a kritika hangján kell szólni a rendelet 64. cikkének magyar fordítását illetően. „Hatáskör a bizonyítvány kiállítására” cím terminológiai zavart hordoz magában. Az európai jogalkotó szándéka nyilvánvalóan a joghatóság, és nem a hatáskör rendezésére irányult. További kérdéseket vet fel az okiratok érvényességi idejének meghosszabbítására előirányozott szabályok kidolgozatlansága. Ezekben az esetekben ismételen le kell folytatni a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárást? Amennyiben igen, az érdekelt személy(ek)nek ezt kérelmezniük kell vagy a hatóság hivatalból folytatja le az eljárást?

³⁵⁷ A következtetés részletes kifejtését lásd III. 7.3. alfejezet Határozatok és egyéb okiratok jelentősége a tagállami öröklési eljárásokban.

Az eredeti okirat és az arról készített másolat kiállítása és az új másolat kiállítása közötti időtartam alatt bekövetkezett körülményeket fel kell-e tárnia az érintett hatóságnak?³⁵⁸

Az intézmény szabályozásának értékelése során még fontosnak tartom rámutatni az európai öröklési bizonyítvány, valamint a bizonyítvány hiteles másolataira irányadó rendelkezések közötti következetlen előírásokra. Míg az európai öröklési bizonyítvány kiállítását az örökösök, hagyományosok, hagyatéki gondnokok és végrendeleti végrehajtók kérelmezhetik, addig a bizonyítvány hiteles másolatainak kiadását „[...] a kérelmező, illetve bármely, jogos érdekét bizonyító személy [...]”, vagyis akár a hagyatéki hitelezők, vagy szerződéses örökösök is.³⁵⁹

Ugyanígy disszonancia feszül az öröklési bizonyítványhoz kapcsolódó jogorvoslatok között is. Míg a bizonyítvány kiállítását és visszavonását a 63. cikk (1) bekezdésében megjelölt személyi kör – nevezetesen a bizonyítvány kiállításának kérelmezésére jogosult személyek – kérelmezhetik, addig a bizonyítvány kijavítását, módosítását vagy visszavonását a 72. cikk (1) bekezdése szerint „[...] a jogos érdekét bizonyító bármely személy [...]” kérelmezheti.³⁶⁰

A bizonyítványhoz kapcsolódó jogvédelmi mechanizmusok között 72. cikk ugyan megteremti a jogorvoslati eljárás kereteit az eljárás részleteinek nemzeti jog hatálya alá rendelésével, ugyanakkor lényeges kérdéseket nyitva: milyen határidők állnak az érintett személyek rendelkezésére a jogorvoslat előterjesztésére, valamint a hatóság részéről mennyi időn belül kerüljön sor a jogorvoslat elbírálására?³⁶¹ Ugyanígy nem található a rendeletben arra nézve sem rendelkezés, hogy mi történik a bizonyítványok hiteles másolataival, ha a kiállító hatóság visszavonja a kiállított európai öröklési bizonyítványt.³⁶²

³⁵⁸ SCHAUER i. m. 91-92. p.

³⁵⁹ HERTEL i. m. 532-533. p.

³⁶⁰ HERTEL i. m. 540. p.

³⁶¹ SCHAUER i. m. 91. p.

³⁶² *Hertel* álláspontja szerint ilyen esetben a kiállító hatóság csak kérelmezheti az öröklésben érdekelt személyektől a hiteles másolatok visszaadását, ugyanakkor a visszaadásra való kötelezésre nincs hatásköre. HERTEL i. m. 538. p.

III. AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁSOK JELENTŐSÉGE ÉS SZABÁLYOZÁSA AZ EGYES ÁLLAMOK POLGÁRI ELJÁRÁSJOGÁBAN

1. Az összehasonlítás célkitűzése

A határon átnyúló öröklési ügyek koordinációját célzó, a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési jogviszonyok azonos elvek szerinti elismerését biztosító jogegységesítési törekvések bemutatásának és értékelésének feltárását célzó dolgozat ismertetése és elemzése – mely vizsgálatának középpontjában a 2015 augusztusától alkalmazandó öröklési rendelet áll – az egyes tagállamok öröklési eljárásának összehasonlító vizsgálat hiányában cél nélküli, gyakorlati eredményt nem hordozó, önmagában álló leírás volna.

A jogösszehasonlítás által feltárt eredmények jelentősége, mind a jogtudományban, mind a joggyakorlatban betöltött formáló szerepe megkérdőjelezhetetlen. Ugyanakkor az országhatárokon túlterjedő mind emberi, mind gazdasági kapcsolatok számának emelkedése, a jogviszonyok összetettsége a jogösszehasonlítás Zweigert – Kötz-i tételét³⁶³ felülírni kényszerül. Péteri Zoltán a XX. század végén megjelenő, és vélhetően XXI. században kiteljesedő, a jogösszehasonlítás alapkövét jelentő tételeinek felülírását paradigmaváltásként értékeli. Új paradigmaként megjelent „[...] a jog által preferált és a jog eszközeivel megvalósítandó értékekre és általában a jog világnézeti összefüggéseire is kiterjedő kutatás igénye. [...]”³⁶⁴

Értekezésem összehasonlító fejezetében *kettős cél* megvalósítására törekszem. Egyrésztől azoknak a tagállami eljárásjogi szabályozás(ok)nak a bemutatására, amelyek az egyes államokban biztosítják a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezését. Másodsorban az öröklési rendelet alkalmazhatóságát lehetővé tévő tagállami kollíziós jogi és eljárásjogi jogszabályváltozások feltárására.

Az értekezésben az öröklési rendelet területi hatályára tekintettel a *kontinentális jogrendszer* országai kerülnek elemzés alá, melyben a *latin* és a *germán jogcsalád* államai egyaránt képviselőhöz jutnak. Németország, Ausztria, Olaszország és Hollandia öröklési eljárása bemutatásának választását a *hagyaték átszállásának módja* vezérelte. A hagyaték átszállásának eltérő módjai, a tulajdonszerzés különböző feltételeinek bemutatása révén

³⁶³ A jogösszehasonlítás módszeréről lásd KONRAD Zweigert – HEIN Kötz: *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts*. Tübingen, J. C. M. Moh (Paul Siebeck), 1996. 33-41. p.

³⁶⁴ PÉTERI Zoltán: Paradigmaváltás a jogösszehasonlításban? In. FEKETE Balázs – KOLTAY András (szerk.): *Péteri Zoltán: Jogösszehasonlítás. Történeti, rendszertani és módszertani problémák*. Budapest, PPKE JÁK, 2010. 100. p.

megállapíthatóvá válhat az egyes tagállamokban a polgári eljárásjogi szabályozás öröklésben betöltött szerepe és terjedelme. Az egyes jogrendszerekben az *öröklési eljárás létét*, szerepét, jelentőségét és súlyát a hagyaték átszállásának módját meghatározó öröklési anyagi jog alakítja. Az értekezés döntően az örökléssel összefüggő eljárásjogi kérdések feltárását végzi, emellett azonban *kiegészítő és értelmező jelleggel* az eljárásjogi intézmények által szükségszerűen felölelő – az eljárásjogi intézmények alapját képező – anyagi jogi rendelkezéseket is bemutat.

- a.) Az örökléssel összefüggő eljárásjogi intézmények közül az egyes nemzeti öröklési eljárásokban (amennyiben a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére egy formalizált öröklési eljárás keretében kerül sor) az *összehasonlítás alapját azonos szempontrendszer mentén* az alábbi szempontok képezik: az öröklési eljárásnak az öröklésben (öröklési jogban) betöltött jelentősége, a hagyaték átadásában és megszerzésében, tulajdonátszállásban – tulajdonátruházásban betöltött funkciója,
- b.) az öröklési eljárásban közreműködő hatóságok és közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyek szerepe,
- c.) az öröklési eljárás eredményeként kiállított határozatok és egyéb közokiratok.

A tagállami öröklési eljárások jellegzetességeinek bemutatását a tisztán belföldi tényálláson alapuló öröklési ügyekben irányadó szabályozáson felül a nemzetközi vonatkozású öröklési jogi rendelkezések viszonylatában tágítom ki. Ezzel célokom, hogy a vizsgált államok vonatkozásában a *lex successionis*-t meghatározó, különböző kapcsolóelvekre épülő jogrendszerek (a hagyaték egységének elvét alkalmazó, illetve a hagyaték feldarabolásának elvén alapuló országok) az értekezésben egyaránt képviselthez jussanak. Az összehasonlító elemzés a tagállami öröklési eljárások bemutatása során feladataként tűzi a *határon átnyúló öröklési eljárásjogi kérdéseket* rendező joganyag feltárását is a *kollíziós jogi és az eljárásjogi kapcsolódási pontok felvázolása* mentén.

Az összehasonlító vizsgálat másodlagos célkitűzése az öröklési rendelet vizsgált eljárásjogi tartalmú intézményeinek (joghatóság, határozatok elismerése és végrehajthatósága, a közokiratok, európai öröklési bizonyítvány, hagyatéki gondnok, végrendeleti végrehajtó) bemutatása, és a tagállami eljárásjogi intézmények közötti esetleges disszonanciára való rámutatás.

Az összehasonlító fejezet támasztja alá az értekezés kiinduló tézisét: a párhuzamos öröklési eljárások létének okai kettős gyökerűek, egyrészt az öröklés intézményének

természetéből, jellegzetességeiből az öröklést szükségszerűen meghatározó tényezőkből (nevezetesen a hagyatéki vagyomból, örökös(ök) vagy az örökhagyó személyéből) eredeztethetők, másodsorban a nemzetközi öröklési ügyekre irányadó tagállami kollíziós jogi és eljárásjogi szabályozásból származnak. A kiválasztott szempontrendszer mentén célozom azokra az öröklést meghatározó egyes tárgyi és személyi tényezőkre, valamint tagállami kollíziós jogi és eljárásjogi szabályokra a feltárása, melyek a párhuzamos öröklési eljárások valódi megágyazói.

2. Öröklési eljárások Németországban

Németországban az öröklési jog alapkövét jelentő Bürgerliches Gesetzbuch-ban (Továbbiakban: „BGB”)³⁶⁵ mind az ókori római jog, mind a középkori német jog gyökerei egyaránt felfedezhetők. A kánonjog, csakúgy, mint a porosz szövetségi hatása megkérdőjelezhetetlen. A germán öröklési jog először a családi jog részét képezte, így az öröklés kizárólag – törvényes öröklés jogcímén – a vérrokonságra korlátozódott. A végintézkedés szabadságának elve és a végintézkedés végrehajtása a kánonjog eredményeként került bevezetésre. A német öröklési rendszert meghatározó elv, az egyetemleges jogutódlás („*Universalsukzession*”) mai napig érvényben lévő elve³⁶⁶ az ókori római jog hatására vezethető vissza.³⁶⁷

A német öröklési jog rendszere az egyetemleges jogutódlás elve mellett az *ipso iure* öröklés elvén nyugszik.³⁶⁸ A BGB 1922. § (1) bekezdése értelmében az örökösök a hagyatékot az örökhagyó halálának pillanatában szerzik meg.³⁶⁹ Felelősségük a hagyatéki terhekért korlátlan, különvagyonuk erejéig terjed.³⁷⁰ Tekintettel az *ipso iure* öröklés elvére, Németországban a bírósági („*Nachlassgericht*”) hatáskörbe utalt öröklési eljárás egész rendszere, az öröklési eljárások részét képező egyes nemperes eljárások célja elsősorban az örökös minőség, valamint e jogállást korlátozó, a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezését biztosító intézmények (hagyatéki gondnok, végrendeleti végrehajtó) deklarációja. E jogállások szabályozásának módját a német öröklési eljárás összetett rendszerében vizsgálom. Az értekezésben az öröklési (hagyatéki) eljárás fogalmát a jogszabályok által a „*Nachlassgericht*” hatáskörébe utalt, s a hagyatéki bírósághoz kötődő valamennyi nemperes eljárás összefoglaló elnevezéseként alkalmazom.

A fejezet célja a német öröklési eljárás komplex rendszerének, a „*Nachlassgericht*” hatáskörébe tartozó eljárások feltárása. Az öröklési eljárás összetettségére tekintettel fontosnak tartom a tág értelemben vett öröklési jog részét képező „*Erbrecht*” – „*Nachlassrecht*” – „*Erbscheinsrecht*” fogalmi hármának

³⁶⁵ Bürgerliches Gesetzbuch v 18. 8. 1896, RGB1 195, BGB1 III 4 Nr 400-2 Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738)

³⁶⁶ BERTHER i. m. 12. p.

³⁶⁷ Wilfried SCHLÜTER: *Erbrecht*. München, C. H. Beck, 1996. 7-9. p.

³⁶⁸ BERTHER i.m. 12. p., Mathias SCHMOECKEL: *Erbrecht*. 3. Auflage. Bonn, Nomos, 2014. 29. p.

³⁶⁹ BGB 1922. § (1) „Mit dem Tod einer Person (Erbfall) geht deren Vermögen (Erbschaft) als Ganzes auf einen oder mehrere andere Personen (Erben) über.” [letöltés ideje: 2015. január 22.].

³⁷⁰ Ugyanakkor a BGB megteremti a lehetőségét az örökösök felelősségének korlátozására, ill. az örökség visszautasítására.

tisztázását. Ehhez nélkülözhetetlennek vélem az öröklési jog és a hagyaték jogának elhatárolását. A „*Nachlassrecht*” rendszerének részletes bemutatását követően az értekezés a „*Nachlassgericht*” hatáskörébe utalt öröklési eljárások közül az „*Erbscheinsverfahren*” – mind tisztán belföldi, mind nemzetközi elemet tartalmazó öröklés során – ismertetését és elemzését kísérli meg elvégezni. Az „*Erbscheinsverfahren*” részletes bemutatása választásának okát az eljárás öröklési jogban betöltött központi szerepe (az örökös minőség deklarációja), valamint az öröklés tanúsítványok jelentőségének európai szintű felértékelődése képezte.

Az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően Németországban a *lex successio* elve két rendszerének – a hagyaték egységének, és hagyaték feldarabolásának elve – sajátos együttese érvényesült. Ugyanígy rendkívüli és részletes feltárás tárgyát képezi a határon átnyúló öröklési ügyek szabályozásában megjelenő kollíziós jogi és a polgári eljárásjogi normák sajátos összekapcsolódása. A német jogalkotó a rendelet alkalmazhatóságához szükséges jogalkotási kötelezettségének Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29.06.2015 (BGBl I S. 1042) megalkotásával tett eleget. Az értekezés a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési jogviszonyok eljárásjogi szabályozásának bemutatását a rendelet alkalmazását megelőző szabályozási elvek, és a 2015 augusztusához kötődő módosítások összehasonlító viszonylatában végzi el.

2.1. Az öröklési jog és a hagyaték jogának elhatárolása

Az öröklési jog („*Erbrecht*”) és a hagyaték jogának („*Nachlassrecht*”) elhatárolása során az értekezés *Hans Lothar Graf* elméletére alapozva az örökség és a hagyaték fogalmából indul ki. *Graf* álláspontja szerint az „*Erbschaft*”, valamint a „*Nachlass*” fogalom szempontjából nem különül el egymástól, mind az örökség, mind a hagyaték egy természetes személy (örökhagyó) vagyona, amely halálestet bekövetkezése folytán száll át természetes személyekre (örökösökre).³⁷¹ A különbség mindössze annyi, hogy az örökség fogalma szoros kapcsolatban áll az örökösök jogállásával, a hagyaték fogalma alatt pedig olyan vagyontömeg értendő, amelyet ezzel a jogállással (örökös minőség) kezelnek, illetve használnak. Az öröklési jog néhány kivételtől eltekintve magában

³⁷¹ *Hans Lothar Graf* ezen elméletét a BGB 1922 § (1) bekezdésére alapozza. Hans Lothar GRAF: *Erb- und Nachlassrecht*. Köln, Luchterhand, 2008. 3-4. p. [Továbbiakban: „H. L. GRAF (2008a)”].

foglalja a hagyaték jogát is.³⁷² Az öröklési jog objektív oldala azoknak a polgári jogi normáknak az összessége, amely egy embernek halálesete folyamán keletkező vagyoni jogviszonyaira vonatkoznak. Szubjektív oldalként az öröklés folytán keletkező valamennyi jogviszony összessége értendő.³⁷³

A hagyaték jogának tartalma alatt azon öröklési jogi anyagi és eljárásjogi jogszabályok összefoglalását értjük, amelyek hagyatéki ügyek formájában jelennek meg, így valamennyi jogvita – peres ügy – amely haláleset folyamán keletkezik, és amelyet a jogszabály a *Nachlassgericht* (Továbbiakban: „hagyatéki bíróság”) hatáskörébe utal.³⁷⁴ A FamFG 342. §-a szerint a hagyatéki ügyek olyan eljárások, amelyek a) különösen végrendeletek hivatalos őrzésére, b) hagyaték biztosítására, c) végrendeletek, öröklési szerződések nyilvánossá tételére, d) örökösök felkutatására, e) követelések elfogadására (BGB 1945, 1955, 1956. §-ok), f) öröklési tanúsítványra, g) végrendeleti végrehajtásra, h) hagyatéki gondnokságra vonatkoznak csakúgy, mint i) egyéb olyan feladatok, amelyet a szövetségi törvény a hagyatéki bíróságok feladataként jelöl meg.

Németországban az öröklés jogcímei szerint a törvényes és a végintézkedés útján történő öröklés különböztethető meg. A német jog a végrendeletek három típusát különbözteti meg: „*letztwillige Verfügung*”, a végrendeletkezés, a tulajdonképpeni végrendelet, emellett a közös végrendelet („*gemeinschaftliches Testament*”), valamint az öröklési szerződés („*Erbvertrag*”).³⁷⁵ Amennyiben az örökhagyó után érvényes végintézkedés maradt, az öröklés rendjét ez határozza meg.³⁷⁶ Ugyanakkor a törvényes öröklés szabályainak szubszidiaritása érvényesül³⁷⁷ a végintézkedésen alapuló örökléssel szemben, ha 1. nem maradt hátra halál esetére szóló rendelkezés, 2. ugyan maradt hátra végintézkedés, de az örökös nevezést, vagy kijelölést nem tartalmaz, 3. törvényes örökösök is „kiesnek” az öröklésből (haláleset folyamán az örökhagyó előtt hunynak el, lemondás révén helyettes örökös nevezés nélkül), anélkül hogy egy másik végintézkedés tételére került volna sor, 4. tartományi jog jóváhagyásának hiánya miatt, 5. a

³⁷² Wilfried Schlüter megközelítése szerint az örökség fogalma az örökösök, az öröklésben érdekelt személyek és a hátrahagyott vagyon közötti kapcsolatra mutat rá, a hagyaték fogalmában a hagyatéki hitelezők és a hagyatéki bíróság kapcsolata is megjelenik. SCHLÜTER i. m. 11. p.

³⁷³ H. L. GRAF (2008a) i. m. 6-8. p.

³⁷⁴ H. L. GRAF (2008a) i. m. 8. p., valamint Hans Lothar GRAF: *Nachlassrecht*. Verlag C. H. Beck, München 2008. 251.p. [Továbbiakban: „H. L. Graf (2008b)”), SCHLÜTER i. m. 9. p.

³⁷⁵ Walter ZIMMERMANN: *Erbrecht. Lehrbuch mit Fällen*. Berlin, Erich Schmidt Verlag, 2006. 345. p. [Továbbiakban: „ZIMMERMANN (2006)”]; H. L. GRAF (2008b) i.m. 5. p.

³⁷⁶ David HAYTON: *European Succession Law*. London, Jordans, 2002. 244. p.

³⁷⁷ Fontos azonban kiemelni, hogy a törvényes öröklés szabályai a végintézkedésen alapuló öröklés esetében is kiemelt szerepet töltenek be. In. H. L. GRAF (2008b) i. m. 4-5. p.

végintézkedés az örökség egy részére vonatkozik, s a hátramaradt vagyontömegre a törvényes öröklés szabályai lesznek irányadóak.³⁷⁸

2.2. A Nachlassrecht rendszeréről általánosságban – A hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozó eljárások

Az öröklési jog egészére vonatkozóan általános előírásként deklarálendő, hogy részben szövetségi, részben tartományi szabályozás érvényesül. A hagyatéki eljárást szabályozó legfontosabb intézmények elsősorban a BGB³⁷⁹ ötödik könyvében kerültek szabályozásra: az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás (BGB 2353-2370. §), a végintézkedés végrehajtása [BGB 2200. § (2) bek., 2202. § (3) bek., 2227. § (1) bek.]. A ZPO³⁸⁰ rendelkezései irányadóak a félfogalom, a felek részére nyújtott perköltség kedvezmények, valamint a felek meghallgatására irányadó szabályai tekintetében. A FamFG³⁸¹ negyedik könyve tartalmazza a hagyatéki ügyekben előirányozott nemperes eljárások szabályait (hatáskör, végintézkedés nyilvánosságra hozatala, öröklési tanúsítványra irányadó eljárás, végrendelet végrehajtása).

A német jogirodalom erős hangsúlyt fektet a „*Nachlassgericht*” hatáskörébe tartozó eljárások alanyainak széleskörű szabályozására. A nemperes eljárásban az érintett fogalma alatt a polgári eljárásjogi félfogalmat kell érteni. Anyagi jogi értelemben érintettnek tekintendő minden olyan személy, akinek jogára vagy kötelezettségére a bírósági határozat kihatással van, tekintet nélkül arra, hogy az eljárásban érvényesíti-e jogát vagy sem. Ebből a szempontból a nemperes eljárásokban általában véve a bíróság is alapvetően az eljárás alányának tekintendő. Eljárásjogi szempontból vizsgálva, aki indítványozási ill. jogorvoslati jogával él, és mindenki, aki az eljárásban jogát érvényesíti.³⁸²

Az FamFG hagyatéki eljárásokban hozott határozatok kapcsán a „*Verrichtung*” kifejezést alkalmazza. Ez a fogalom egyfajta gyűjtőfogalomként, vagy fölérendelt fogalomként értendő, melyben benne foglaltatik a „*Handlungen/cselekmény*”,

³⁷⁸ H. L. GRAF (2008b) i. m. 5. p.

³⁷⁹ Bürgerliches Gesetzbuch v 18. 8. 1896, RGBI 195, BGBI III 4 Nr 400-2
Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738)

³⁸⁰ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781)

Zivilprozessordnung vom 30.1.1877, RGBI. S. 83

³⁸¹ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I. S. 2586, 2587)

³⁸² H. L. GRAF (2008b) i. m. 339-340. p.

„*Verfügung/intézkedés*”, „*Anordnungen/elrendelés*” és az „*Entscheidung/határozat*” fogalma. E szóhasználat oka, hogy a nemperes eljárásban a bírósági határozatok nem ítéletek, hanem vagy intézkedések vagy határozatok.³⁸³ Sem a határozatok elnevezését, sem a formáját illetően nincs egy generális törvényi rendelkezés.³⁸⁴

Szövetségi szintű előírás, hogy a hagyatéki eljárásokban az „*Amstgericht*” rendelkezik hatáskörrel,³⁸⁵ a tartományi törvények csupán azt szabályozhatják, hogy az „*Amstgericht*” apparátusán belül mely tisztviselő(k) járhatnak el az egyes eljárásokban. A hagyatéki ügyek kizárólagos bírósági hatásköri előírása alól egyetlen kivétel van, Baden-Württemberg tartomány, ahol az egyes hagyatéki ügyekben (beleértve a végintézkedések őrzését is) az állami közjegyzőség jár el.³⁸⁶

Az „*Amstgericht*” szervezetén belül a hagyatéki bíróságok („*Nachlassgericht*”) az öröklési ügyekben kijelölt bíróságok, valamennyi olyan bekövetkezett halálesethez kapcsolódóan, amit a szövetségi jog nemperes eljárásként bírósági hatáskörbe utal. A hagyatéki bíróságok az öröklési ügyek tekintetében négyféle módon járhatnak el: 1.) „*Amstverfahren*” (hivatalból való eljárás), 2. „*Nur auf Antrag*” (kizárólag kérelemre induló eljárás), 3.) „*Entgegennahme von Erklärungen der Beteiligten*” (az örököslésben érdekelt személyek között létrejött egyezség bíróság általi jóváhagyásának tárgyában), valamint 4.) „*Sonstige Verrichtungen*” (egyéb módon).³⁸⁷

Alapvetően a BGB nem ír elő hagyatéki ügyekben hivatalból való eljárást. Azonban a hagyatéki bíróság hivatalból jár el az öröklés biztonsága érdekében az öröklés megállapítása tárgyában Bayernben és Baden-Württembergben; az örökléssel kapcsolatos költségek megállapítása tárgyában, haláleset esetén a legközelebbi örökös értesítése és hagyatéki eljárásba vonásának kérdésében; végrendeleti végrehajtó nevezés esetén, végrendelet/öröklési szerződéski hirdetésében, örökléssel kapcsolatos okiratok (öröklési tanúsítvány, végrendeleti végrehajtó által kiállított tanúsítvány) érvénytelenítésében, végintézkedéssel létesített alapítvány jóváhagyása tárgyában, valamint a haláleset bejelentésénél a „*Grundbuchamt*” (telekkönyvi hivatal) előtt, amennyiben a hagyatékbán ingatlan vagyontalálható.

³⁸³ H. L. GRAF (2008b) i. m. 347. p.

³⁸⁴ Ez alól kivételt jelent a „*Beschwerdegericht*” előtti eljárás, melyben a jogszabály az írásbeliség követelményét támassza a döntésre vonatkozóan.

³⁸⁵ SCHLÜTER i. m. 9. p.

³⁸⁶ Minden „*Amstgericht*”-i kerületben legalább egy közjegyzőség működik. Murad FERID – Karl FIRSCHING – Heinrich DÖRNER – Rainer HAUSMANN: Internationales Erbrecht. München, Verlag C. H. Beck, 2008. 145. p. [Továbbiakban: „FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008a)”]; MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 132. p.

³⁸⁷ H. L. GRAF (2008b) i. m. 251-252. p.

A hagyatéki bíróságok kérelemre járnak el: a hagyatéki hitelező kérelmére hagyatéki gondnok kirendelésében, öröklési igazgatási eljárás és leltározás elrendelésében, hagyatéki leltár felvételében, kötelesrészi igények pénzben történő kiadásában, öröklési bizonyítvány kiállításában, végrendeleti végrehajtó eljárásból való elbocsátásának kérdésében.

A kérelemre induló eljárásokban a rendelkezési elv érvényesül, ugyanakkor a kérelemhez meghatározott okiratokat kell csatolni. A kérelmek a hagyatéki ügyekben alapvetően határidők- és formai kényszer alól mentesek, a kérelmek előterjeszthetők szóban, írásban, telefonon, távirat, fax és e-mail útján egyaránt. Elektronikus előterjesztés esetén annyi megkötés érvényesül, hogy minősített elektronikus aláírással kell ellátni a kérelmet. A rendelkezési elvnek megfelelően a kérelem az eljárás bármely szakaszában visszavonható.

Az örökléshez kapcsolódóan a harmadik igényérvényesítési mód a hagyatéki bíróságok előtt a követelés elfogadása révén történő igényérvényesítés. Ide sorolható az igények és követelések visszautasítása, örökség visszautasítása, hagyatéki leltár elfogadása vagy hivatkozás a már meglévő leltárra, utóöröklés beálltanak bejelentése, örökrész megváltásának bejelentése. Az előzőeken túlmenően a BGB még két esetkört sorol a hagyatéki bíróságok hatáskörébe: egyrészt a közös tulajdon megszüntetését, másodrészt jogutódlást bizonyító okirat kiállítását.

A hagyatéki ügyekhez kapcsolódóan még említést kell tenni a hagyatéki jogviták egyeztetés révén ún. „*Vermittlungsverfahren*” keretében történő rendezéséről. Amennyiben az örökösök kérelmére történő eljárásban egyezség jön létre, az egyezség érvényességének feltétele bírósági hitelesítés a hagyatéki bíróság részéről.³⁸⁸

A nemperes eljárásokban az egyes hagyatéki ügyekben való eljárási kötelezettség megoszlik a bíró és a „*Rechtspfleger*” között, és a jogszabályok a korlátozott hatáskör-átruházás eredményeként a „*Rechtspfleger*” hatáskörét igen szélesen szabták meg.³⁸⁹

³⁸⁸ További korlátozás, hogy az öröklési szerződés örökhagyó általi megtámadása [BGB 2282.§ (3) bekezdés], az öröklési szerződéstől való elállás (BGB 2296. §), örökségről lemondásáról szóló megállapodás (BGB 2348. §) közjegyzői hitelesítést igényel.

³⁸⁹ A „*Rechtspfleger*” hatásköre az alábbi eljárásokra terjed ki: végintézkedés és öröklési szerződés hivatalos őrzése, hagyaték biztosítása keretében: letétbe helyezett pénz, értékek, hagyatéki jegyzék őrzése, hagyaték gondozásának keretében: gondozás elrendelése, hagyatéki gondnok választása, gondnok kötelezése, irányítása és ellenőrzése, a hagyatéki gondnoktól nyilvántartás kérése – nyilvántartás ellenőrzése, hagyatéki gondnok tiszteletdíjának engedélyezése, hagyatéki gondnok kérelemre történő elbocsátása, végintézkedés nyilvánosságra hozatala, amennyiben a végintézkedés – akár hallgatólagosan – is végrendeleti végrehajtó nevezést tartalmaz, bíró elé tárása, végintézkedés, több, mint harminc éve várt rendelkezésének a teljesítésének felderítése, végintézkedésbe való betekintés, hagyaték átadásáról készített másolatkészítés engedélyezése, hagyatéki követelések fogadása, fellebbezési igények fogadása, törvényes

Kizárólag bíró járhat el a hagyatéki gondság elrendelése tárgyában – mind a „*Nachlasspflegschaft*”, mind „*Nachlassverwaltung*” esetén – ha külföldi hagyaték kérdése merül fel, végrendeleti végrehajtó nevezés esetén, az örökhagyó hagyatéki bíróságnál történő kérelmezése esetén, végrendeleti végrehajtók véleménykülönbségéről való döntés, végrendeleti végrehajtó tanúsítvány kiállítása és visszavonása tárgyában, valamint valamely jogosult kérelmére végrendeleti végrehajtó elbocsátása tárgyában. Szintén bírói hatáskörben van az öröklési tanúsítvány kiállítása (amennyiben ezt a végintézkedés előírja), végrendeleti végrehajtó tanúsítványa, és az ún. „*Überweisungszeugnis*” kiállítása tárgyában. Illetve a bírósági apparátuson belül meg kell még említeni az „*Urkundsbeamte*” tevékenységét, akik általánosságban véve az igények és követelések felvételében, a jogerős okiratok átadásában, a bírósági rendelkezések közlésében, a résztvevők értesítésében, másolatok készítésében, akták és nyilvánatrtások vezetésében működnek közre.

2.3. Öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás („*Erbscheinsverfahren*” és az „*Erbschein*”)

Az európai öröklési rendelet alkalmazásával egyre inkább felértékelődik az egyes tagállamok által öröklési (hagyatéki) ügyekben kiállított okiratainak – különösen az öröklési tanúsítványnak – a jelentősége. Egy, a német öröklési eljárást feltérképezni kívánó vizsgálat sem kerülheti el az öröklési tanúsítvány rendeltetésének bemutatását. Az írás középpontjában a hagyatéki bíróság előtt zajló eljárások közül az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás áll (az intézmény fogalma, az eljárás célja és rendeltetése, az eljárás menete, közreműködő személyek és szervek, joghatások).

A BGB 2353. §-aából levezethetően az öröklési tanúsítvány olyan hagyatéki bíróság által kiállított okirat, melyben a bíróság kinyilvánítja, hogy ki(k) az örökös(ök), és milyen rendelkezési korlátoknak van(nak) alávetve.³⁹⁰ Emellett öröklési tanúsítvány szükséges az öröklési jog bizonyításához, ha a kereskedelmi forgalomban nem tisztázott, hogy végintézkedés miatt a közeli rokonok sorrendje kizárható-e.³⁹¹

öröklés esetén öröklési tanúsítvány szerinti átadása a hagyatéknak. Az örökség, a kiadások, a végrendeleti végrehajtó nevezéshez kapcsoló határidőkről való döntés, emellett hagyatéki vita esetén az érdekeltek közötti közvetítés, jogi tanácsadás, kötelesrészi igények fizetése halasztásának engedélyezése, jogi segítségnyújtás engedélyezése.

³⁹⁰ ZIMMERMANN (2006) i.m. 345.p., Hans BROX: *Erbrecht*. Köln – Berlin – Bonn – München, Carl Heymanns Verlag, 2001. 351. p., LEHMANN i.m. 254. p.

³⁹¹ Michael BONEFELD – Ludwig KROISS – Manuel TANCK: *Der Erbprozess mit Erbscheinsverfahren und Teilungsversteigerung*. Bonn, Zerb Verlag, 2012. 938 p.

Az öröklési bizonyítvány célja kettős, a jogi forgalom és a közhiteles nyilvántartások részére egy megbízható támaszt jelent az örökös személyére vonatkozóan, az örökösök szempontjából pedig egy olyan tanúsítvány, amivel igazolni tudják a hagyatéki eljárás során jogállásukat.³⁹² A tanúsítvány jogi természetét vizsgálva három jellemzőjét fontos kiemelni, elsőként rögzítve, hogy a tanúsítvány bizonyító erővel rendelkező okirat (BGB 2366. §-a szerint), másodsorban közokiratnak minősül (ZPO 415. §), harmadsorban nem tekintendő ítélet hatályúnak [ZPO 580. § (7b) értelmében].³⁹³ Deklaratív természetű okirat.³⁹⁴ Az öröklési tanúsítvány hitelesen tanúsítja az örökhagyó személyét (név, halál napja, az utolsó lakóhely), az örökösök személyét, az öröklési jog terjedelmét a haláleset bekövetkeztekor (az ún. örökös kvóta), az utóöröklést és a végrendeleti végrehajtás elrendelését. *Muscheler* a tanúsítvány funkcióját tekintve még tovább megy, és három célt rögzít: 1. legitimációs funkció, 2. bizonyítási funkció, 3. jóhiszeműség vélelmének a funkciója, melyben benne foglaltatik a legitimáció és a nyilvánosság.³⁹⁵ A tanúsítvány joghatásai révén vélelmezni kell, egyrészt, hogy a tanúsítványban jogosultként megjelölt személy ténylegesen rendelkezik e jogállásával, másodsorban, hogy a jogosult tanúsítványban feltüntetett (öröklési) jogát egyéb jog nem korlátozza (teljességi vélelem), emellett egy további vélelem biztosítja azon harmadik személyek jogszerzését, akik a tanúsítványban jogosultként megjelölt személytől a hagyatéki vagyontárgyra nézve egyéb jogcímen jogot szereznek. ³⁹⁶ Öröklési tanúsítvány kiállítására nemperekes eljárás keretében kérelemre³⁹⁷ kerül sor.³⁹⁸ Kérelemre irányadó formai megkötés nem érvényesül, ugyanakkor a kérelem tartalmát illetően kógens a szabályozás. A tanúsítvány kiállítására irányuló kérelemnek tartalmaznia kell: a.) az örökhagyó halálának időpontját, b.) az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helyét és állampolgárságát, c.) az öröklés jogcímét, d.) öröklésből kizárt személyek megjelölését, e.) az örökhagyó halál esetére vonatkozó rendelkezéseit (amennyiben van), f.) hagyatékkal összefüggő folyamatban lévő jogviták megjelölését, g.) örökség elfogadását,

³⁹² BROX i. m. 351. p.

³⁹³ BONEFELD – KROISS – TANCK I.m. 938-939. p.

³⁹⁴ Kurt SIEHR: Ausländischer Erbschein für Nachlass in Deutschland? *IPRax*, 2013/3. 242. p. [Továbbiakban: „SIEHR (2013)].

³⁹⁵ Karlheinz MUSCHELER: Der Erbschein (Teil 1). In. *JURA*, Heft 5/2009. 330. p. [Továbbiakban: MUSCHELER (2009a)] A tanúsítvány e hármas funkcióját *Daniel Lehmann* is kiemeli. LEHMANN i. m. 255. p.

³⁹⁶ MUSCHELER (2009a) i. m. 330. p., valamint BONEFELD – KROISS – TANCK i. m. 939-941. p., LEHMANN i. m. 254. p.

³⁹⁷ Kérelmezési jogosultsága van az örökösöknek, a végrendeleti végrehajtónak, hagyatéki gondnoknak. SIEHR (2013) i. m. 242. p., LEHMANN i. m. 255. p.

³⁹⁸ BROX i. m. 359. p.

h.) örökrész mértékét.³⁹⁹ Hatáskör szempontjából vizsgálva az eljárás lefolytatására az „*Amtsgericht*”, mint hagyatéki bíróság rendelkezik hatáskörrel.⁴⁰⁰ 2015. június 29-t megelőzően az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárásban az illetékességi rendszer négy szintű volt, elsősorban az a hagyatéki bíróság volt illetékes, amelynek területén az örökhagyó utolsó lakóhelye található.⁴⁰¹ Abban az esetben, ha az örökhagyónak több lakóhelye volt az azonos időben, az a bíróság, ahol az eljárás előbb megindult. Belföldi lakóhely hiányában az illetékességet a tartózkodási hely alapozta meg. Ha sem lakóhely, sem tartózkodási hely nem volt ismeretes, de az örökhagyó német állampolgárságú volt, Berlinben az *Amstgericht Schöneberg* rendelkezett kizárólagos illetékességgel. Nem német állampolgár esetén, amennyiben a halál időpontjában sem lakóhellyel, sem tartózkodási hellyel nem rendelkezett Németországban, az eljárásra minden olyan bíróság illetékesé vált, amelynek területén hagyatéki vagyontárgy volt található az (összes vagyontárgyra) a hagyaték egészére nézve.⁴⁰² Az európai öröklési rendelet alkalmazásával összefüggő jogszabálymódosítások nemcsak a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekre irányadó eljárásjogi szabályokban hoztak jelentős változásokat, hanem a tisztán belföldi (német) öröklési ügyekben is. A „*Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29.06.2015 (BGBl I S. 1042)*” eredményeként az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás illetékességi szabályai jelentős mértékben módosultak. Az örökhagyó utolsó lakóhelye az elhalálozás időpontjában mint általános illetékességi okot az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye váltotta fel.⁴⁰³ A hatályos szabályozás szerint a FamFG 343. §-a alapján az illetékesség rendszere három pilléren nyugszik: a.) elsődlegesen az a bíróság rendelkezik illetékességgel, amelynek területén az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye volt az elhalálozás

³⁹⁹ A kérelem tartalmára irányadó jogi szabályozás a FamFG 352.§-ban található. 2015. június 29-t megelőzően az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló kérelem tartalmi elemeire vonatkozó jogszabályi előírás a BGB 2354. §-ban volt előírva. A korábbi szabályozás alapján a kérelem a.) az örökhagyó pontos megnevezését (név, a halál időpontja, az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helyét és állampolgárságát), b.) öröklési sorrendet (örökösök személyét és az örökrész mértéke), c.) az ún. korlátozásokat (elő/utóöröklés, végrendeleti végrehajtás), d.) a hagyatékkal összefüggő folyamatban lévő jogvitákat tartalmazta. A „*Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29.06.2015 (BGBl I S. 1042)*” eredményeként az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás több szabálya – köztük öröklési tanúsítvány kiállítása iránti kérelem – a FamFG-be került átültetésre és kibővítésre.

⁴⁰⁰ E szabály alól két kivétel van, egyrésztől Württemberg tartomány, ahol a „*Bezirksnotar*” és Baden tartomány, ahol a közjegyző látja el a hagyatéki bíróság feladatait.

⁴⁰¹ BROX i. m. 359. p.

⁴⁰² FamFG 343. §

⁴⁰³ Herbert GRZIWOTZ: Erbscheinsverfahren neu geregelt. *FamRZ*, 2016/6. 418. p.

időpontjában, b.) abban az esetben, ha az elhalálozás időpontjában az örökgyó utolsó szokásos tartózkodási helye nem belföldön volt, az a belföldi bíróság illetékes, amelynek területén az örökgyó utolsó szokásos tartózkodási helye volt, c.) ha az előbbi két szabály alapján nem állapítható meg az illetékesség, de az örökgyó német állampolgár volt vagy a hagyaték belföldön található Berlinben az Amtsgericht Schöneberg⁴⁰⁴ lesz az illetékes bíróság. A bírósági apparátuson belül általános szabályként rögzíthető, hogy törvényes öröklés esetén „*Rechtspfleger*”, végintézkedés felülvizsgálata, valamint külföldi jog alkalmazása esetén bíró jár el.⁴⁰⁵

A tanúsítvány kiállítására nemperes eljárásban ugyan kérelemre kerül sor, de a nyomozati elvnek megfelelően a hivatalbóliság elve érvényesül a tényállás tisztázása, valamint a bizonyítékok és a bizonyítási eszközök beszerzése során. A bizonyítási eszközök korlátozottsága miatt a bíróság nem vizsgálja felül az öröklésben érdekelt személyek indítványait,⁴⁰⁶ a szabad bizonyítás elve érvényesül a tényállás tisztázása során, de kötött bizonyítás jellemzi a bizonyítás eredményeinek a mérlegelését. Az eljárás nem nyilvános, ugyanakkor a felek, meghatalmazottaik és az eljárás egyéb résztvevői részére biztosított a részvétel lehetősége. Ahogyan a nemperes eljárások egész területére, úgy az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárásban sem jellemző a bizonyítási teherre vonatkozóan formalizált szabályozás.⁴⁰⁷

Az eljárás nem zárja ki, hogy az örökösök a „*Prozessgericht*” előtt peres eljárást indítsanak, ugyanakkor a két eljárás egymástól teljesen elkülönül. A hagyatéki bíróság vitatott tény-vagy jogkérdés miatt nem utalhatja az ügyet peres útra („*Prozessgericht*” elé), határoznia kell a jogvita kérdésében is. A gyakorlat azt mutatja, hogy öröklési jogvita esetén az öröklésben érdekelt személyek többsége aláveti magát a hagyatéki bíróság döntésének.⁴⁰⁸

Ha az eljárás eredményeként a hagyatéki bíróság a kérelem megalapozottságát állapítja meg, kiállítja az öröklési tanúsítványt.⁴⁰⁹ A tanúsítványok formáját tekintve tartományi szintű szabályozás érvényesül.⁴¹⁰ Attól függően, hogy az örökösök közül kinek a részére történik a tanúsítvány kiállítása, az öröklési tanúsítványok hat típusát

⁴⁰⁴ A FamFG 343. § (3) bek. alapján kivételes okból az Amtsgericht Schöneberg átheti az ügyet más bírósághoz.

⁴⁰⁵ BONEFELD – KROISS – TANCK (2008a) i. m. 942-943. p.

⁴⁰⁶ BROX i. m. 360. p.

⁴⁰⁷ Karlheinz MUSCHELER: Der Erbschein (Teil 2). *JURA*, Heft 8/2009. 568-569. p. [Továbbiakban: MUSCHELER (2009b)].

⁴⁰⁸ MUSCHELER (2009b) i. m. 570. p.

⁴⁰⁹ SIEHR (2013) i. m. 242. p.

⁴¹⁰ BROX i. m. 361. p.

különböztetjük meg.⁴¹¹ Egyetlen állagörökös esetén „*Allainerbschein*” kerül kiállításra, több örökös esetén az egyes örökösök részére „*Teilerbschein*”, valamennyi örökös részére „*Gemeinschaftliche Erbschein*” a megfelelő okirat. „*Gruppenerbschein*” alatt olyan csoportos öröklési tanúsítvány értendő, amelyet az örökösök egy csoportjának állítanak ki, fontos azonban, hogy nem az összes örökös javára. Meg kell még említeni a „*Vereignete Erbschein*” (*Sammelerbschein*)-t, mely olyan egyesített öröklési tanúsítvány, amelyet két egymással összefüggő és egymást követő haláleset esetén lényegében két tanúsítvány fog össze.⁴¹²

2.4. A hagyatéki gondnok intézménye

Abban az esetben, ha a haláleset bekövetkeztek az örökösök személye ismeretlen, vagy még nem bizonyos, hogy az örökség elfogadásával örökössé válnak, a hagyatéki bírósági kezelésére, gondozására van szükség, s a BGB 1960. §-a szerint hagyatéki gondnok kijelölésére kerül sor. Egyfelől a hagyatéki gondnok az örökösök törvényes képviselőjének tekintendő,⁴¹³ másodsorban a potenciális örökösökkel szemben jár el.⁴¹⁴

A hagyatéki gondnokság hivatalból a hagyatéki bíróság elrendelésével indul, a gondnokot a „*Rechtspfleger*” nevezi ki.⁴¹⁵ Az elrendelésre három esetben kerülhet sor: 1. ugyan ismert az örökösök személye, de az örökség még nem került elfogadásra, 2. ismeretlen örökösök esetén, 3. bizonytalan, hogy az örökösök – függetlenül attól, hogy ismertek-e vagy sem – elfogadják-e a hagyatékot. A gondnok kijelölése 1952. október 15. napját megelőzően az állami közjegyzőség feladata volt, Baden-Württemberg tartományban ma is a közjegyzői hatáskör, Badenben a közjegyző, Württembergben a kerületi közjegyző jár el.

A kijelölés tárgyában mind belföldön, mind külföldön elhalálozott örökhagyó esetén az elhunyt utolsó lakóhelye szerinti hagyatéki bíróság illetékes, belföldi lakóhely hiányában az utolsó tartózkodási hely szerinti bíróság. Amennyiben a német állampolgár sem belföldi lakóhellyel, sem tartózkodási hellyel nem rendelkezett a Berlin-Schöneberg

⁴¹¹ BONEFELD – KROISS – TANCK i. m. 967-970.p.

⁴¹² A német jog részletesen szabályozza az öröklési tanúsítványok különböző típusait, amennyiben a haláleset külföldön történik. Így megkülönböztetjük: az umfassender Eigenrechtserbschein, umfassender Fremdrechtserbschein, gegenständlich beschränkter Eigenrechtserbschein és gegenständlich beschränkter Fremdrechtserbschein –t. H. L. GRAF (2008b) i. m. 436-438. p., BROX i. m. 352-354. p.

⁴¹³ Fontos kiemelni, hogy a hagyatéki gondnok nem a hagyatéki, mint vagyontörvényes képviselőjének tekintendő, lényegében ez a fő különbség a hagyatéki gondnok és a végrendeleti végrehajtó között.

⁴¹⁴ ZIMMERMANN (2009) i. m. 1-2. p.

⁴¹⁵ BGB 1960, 1961. §-ok, valamint bővebben Manuel TANCK – Elmar URICHER (Hrsg): *Erbrecht. Testamentsgestaltung – Vertragsgestaltung – Prozessführung*. Nomos, Baden-Baden, 2011. 596-597. p.

Amstgericht rendelkezik kizárólagos illetékességgel. Külföldi állampolgár esetében németországi lakóhely vagy tartózkodási hely hiányában, a vagyon fekvési helye szerinti hagyatéki bíróság jár el.⁴¹⁶

A hagyatéki gondnoki eljárás (kijelölés, feladatainak meghatározása, felügyelete, elszámoltatása, ellenőrzése, díjának megállapítása, elbocsátása, az eljárás megszüntetése) a „*Rechtspfleger*” hatáskörébe tartozik. A törvény két esetben utalta az eljárást bíró elé: nem német állampolgár Németország területén hátrahagyott vagyona tárgyában, valamint hagyatéki gondnokok közötti véleménykülönbségről való döntése esetén.

A gondnok tevékenységét a bíróság felügyelete mellett végzi, emellett eljárása során bírósági engedélyhez, jóváhagyáshoz kötött.⁴¹⁷ Az intézmény kapcsán fontos rögzíteni, a hagyatéki gondnok tevékenysége nem szorítja ki az örökösök kezelési jogát. A BGB a hagyatéki gondnokság három típusát különbözteti meg: 1. „*Sicherungspflegschaft*” (hagyatéki gondnokság a hagyaték biztosítása érdekében), 2. „*Prozesspflegschaft*” (eljárásai hagyatéki gondnokság), valamint a 3. „*Nachlassverwaltung*” (hagyatéki vagyonkezelés).⁴¹⁸ A hagyatéki gondnokság első típusa egy hivatalból való eljárást foglal magába, bírósági döntésre, melyben a gondnok feladata a hagyaték biztosítása, védelme és ismeretlen örökösök felkutatása.⁴¹⁹ Az eljárásai gondnok feladata ezzel megegyező, ugyanakkor kijelölésére a hagyatéki hitelezők indítványozására kerülhet sor. E típusú gondnokság fő célja a hagyatéki eljárás során sokkal inkább a hitelezővédelem, mintsem a hagyaték biztosítása. Hagyatéki hitelező az örökösökkel szemben peres úton fordulhat gondnok kinevezéséért abban az esetben is, ha az örökség még nem került elfogadásra, és a haláleset bekövetkezte óta hosszabb idő telt el.⁴²⁰ Hagyatéki vagyonkezelésre az örökösök, a hagyatéki hitelezők, ill. a végrendeleti végrehajtó kérelmére kerülhet sor. A hagyatéki gondnokság másik két típusához képest, a vagyonkezelő rendelkezik a legszéleskörűbb jogosítványokkal. Eljárása során az örökösök elveszítik a hagyaték feletti kezelési- és rendelkezési jogosultságukat, így felelősségük is korlátozódik. A hagyatéki vagyonkezelő nemcsak kezeli a hagyatékot, hanem hatásköre a hitelezők kielégítésére is kiterjed.⁴²¹

⁴¹⁶ ZIMMERMANN (2009) i. m. 55-60. p.

⁴¹⁷ BGB 1837. §

⁴¹⁸ ZIMMERMANN (2009) i. m. 18. p.

⁴¹⁹ BGB 1960. §

⁴²⁰ BGB 1961. §

⁴²¹ BGB 1975. §

Alapvetően egy vagy több személy is nevezhető hagyatéki gondnoknak, a személyt illetően a hagyatéki bíróság szabad mérlegelési jogköre érvényesül. Abban az esetben, ha egy személy kerül kijelölésre, kizárólag természetes személy nevezhető.⁴²² Több hagyatéki gondnok esetén a BGB a gondnokság három típusát különbözteti meg: a.) „*Mit-Plegschaft*” (társ-hagyatéki gondnokság), b.) „*Gegen-Nachlasspfleger*” (egymással szemben álló gondnokok), c.) „*Teil-Nachlasspfleger*” (rész-hagyatéki gondnok). Társ-hagyatéki gondnokságra az örökhagyó rendelkezése alapján, vagy abban az esetben kerülhet sor, ha a hagyatéki gondnok és az ismeretlen örökösök között érdekellentét áll fenn. Az egymással szemben álló gondnoki eljárás fő jellemvonása, hogy gyámság esetén kerül rá sor, egyrészt a gyám javára, másfelől az ismeretlen kiskorú örökös érdekében. A harmadik típusú gondnokság korlátozott, egy örökös társ meghatározott öröklési kvótájára vonatkozóan.⁴²³

A hagyatéki gondnok felelőssége háromszintű: felel az örökösökkel szemben, a hagyatéki hitelezőkkel szemben, valamint harmadik személyek irányában. Mivel az örökösök és a gondnok között nincs szerződéses kapcsolat, a gondnok felelőssége törvényi előírás alapján. Felel mulasztásával okozott károkért, a hagyatéki hitelezőkkel szemben a tájékoztatás, értesítés elmulasztásáért. Tekintettel arra, hogy az ismeretlen örökösök törvényes képviselőjének tekintendő, így felelősséggel tartozik a hagyatéki vagyontárgyak állagának megóvásáért, ill. a szükséges felújítási munkálatok elvégzéséért.⁴²⁴

⁴²² Jogszabály nem írja elő sem a német állampolgárság meglétét, sem kvalifikációs követelményeket, a megkötés mindössze annyi, hogy alkalmasnak kell lennie a feladat ellátására.

⁴²³ ZIMMERMANN (2009) i. m. 73-83. p.

⁴²⁴ ZIMMERMANN (2009) i. m. 347. p.

2.5. Végintézkedés végrehajtása és a végrendeleti végrehajtó részére kiállított tanúsítvány („Testamentvollstreckerzeugnis”)

Végrendeleti végrehajtót az örökgyó halál esetére nevezhet, meghatározva feladatit a hagyatéki eljárás során.⁴²⁵ Az örökgyó a végrendeleti végrehajtó személyének kijelölését maga is véghezvheti, vagy evégett hagyatéki bírósághoz fordulhat.⁴²⁶ Bár a végrendeleti végrehajtó jogköre tekintetében a jogszabályok nem korlátozzák az örökgyó rendelkezési jogát, amennyiben az örökgyó végintézkedésében nem határozza meg a végrendeleti végrehajtó feladatait, a végrendeleti végrehajtót a BGB-ben rögzített jogok és kötelezettségek terhelik (örökgyó utolsó rendelkezéseinek teljesítése, hagyaték kezelése, hagyatéki vita rendezése). Eljárása a megbízás elfogadásával veszi kezdetét,⁴²⁷ s nem zárja ki a hagyatéki gondnok eljárását. A végrendeleti végrehajtó tevékenységét a bíróságtól és az örökösöktől függetlenül végzi, sem felügyeleti jog, sem rendelkezési jog nem korlátozza. A hagyaték tekintetében kizárólag vagyoni jogai vannak (sem az örökgyó, sem az örökösök képviselőjének nem tekintendő).⁴²⁸ Legfontosabb feladati közé a hagyatéki leltár készítése, a hagyaték kezelésének joga, valamint a hagyatéki vagyon (és az örökösöket megillető örökreszek) felosztása emelhető ki. A hagyatéki gondnok intézményéhez hasonlóan a végrendeleti végrehajtónak is több típusa különböztethető meg: 1. „*Verfügungsvollstreckung*” (rendelkezésre irányuló), 2. „*Abwicklungsvollstreckung*” (eljárás lefolytatására irányuló), 3. az ún. tartós tevékenységre irányuló „*Dauervollstreckung*” és végül negyedikként az igazgatási tevékenységre irányuló „*Verwaltungsvollstreckung*”.⁴²⁹ Az örökgyó akár több személyt is hasonló jogosítványokkal ruházhat fel végrendeleti végrehajtóként, ebben az esetben felelősségük az örökösökkel és harmadik személyekkel szemben egyetemleges.

⁴²⁵ Fontos rögzíteni, hogy magának az intézménynek a hagyatéki eljárásban történő igénybevételéről kizárólag az örökgyó rendelkezhet, ugyanakkor a végrendeleti végrehajtó személyének kijelölése az örökgyótól, a hagyatéki bíróságtól, sőt, külső harmadik személytől is eredhet. A német jog lehetővé teszi a végrendeleti végrehajtó nevezés öröklési szerződésbe történő foglalását, azonban fontos korlátozás, hogy az örökgyó ezt egyoldalúan teheti meg. ZIMMERMANN (2006) i. m. 407. p.

⁴²⁶ A hagyatéki gondnok intézményétől eltérően a végrendeleti végrehajtóval szemben szigorú kvalifikációs követelmények kerültek előírásra: ügyvéd, adótanácsadó, nyilvántartásba vett végrendeleti végrehajtó, szaktanácsadó jelölhető ki.

⁴²⁷ Anélkül, hogy akár végrendeleti végrehajtó tanúsítvány vagy öröklési tanúsítvány került volna kiállításra.

⁴²⁸ H. L. GRAF (2008b) i. m. 517. p.

⁴²⁹ Eberhard ROTT – Michael Stephan KORNAU – Rainer ZIMMERMANN: *Testamentvollstreckung*. Wiesbaden, Springer Gabler Verlag, 2012. 115. p.

A végrendeleti végrehajtó intézménye kapcsán szót kell még ejteni a végrendeleti végrehajtó tanúsítványról. A tanúsítvány fő célja a „kereskedelmi forgalomban” a végrendeleti végrehajtó nevezés érvényességének bizonyítása, valamint eljárási jogosultságának igazolása. A tanúsítvány kiállítására kizárólag a végrendeleti végrehajtó kérelmére kerülhet sor.⁴³⁰ A kiállítás során a hagyatéki bíróság megvizsgálja, hogy a kiállítás feltételei fennállnak-e: a végintézkedés érvényességét, a végrendeleti végrehajtó nevezés alapját és érvényességét, a bíróság illetékességét az eljárás lefolytatására. Egy kiállított öröklési tanúsítvány nem helyettesítheti, s nem is fűződnek hozzá azonos joghatások, mint a végrendeleti végrehajtó tanúsítványához.⁴³¹ Attól függően, hogy az örökhagyó hány végrendeleti végrehajtót nevezett, a tanúsítványok több típusa különböztethető meg: 1. résztanúsítvány az egyik végrehajtó részére, 2. közös tanúsítvány, 3. több végrehajtó részére kiállított közös résztanúsítvány.⁴³²

2.6. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása Németországban

2.6.1. A kollíziós jog és a polgári eljárásjog kölcsönhatása („Gleichlaufprinzip”)

Németországban – eltérően az európai tagállamok többségétől – a *lex successionis* elvének tisztán egyik rendszere sem valósult meg a kollíziós szabályozásban, a hagyaték egységének elve és a hagyaték feldarabolásának elve sajátos koherenciában működött egymás mellett. Az öröklésre irányadó jog alapvetően a hagyaték egységének elvén alapult, mind ingó, mind ingatlan vagyon esetén egységesen az örökhagyó állampolgársága határozta meg az alkalmazandó jogot.⁴³³ Ugyanakkor a német kollíziós szabályok három ponton áttörték a hagyaték egységének elvét, és bár korlátozottan, de teret engedtek a hagyaték feldarabolása elvének.⁴³⁴

E sajátos rendszerben a nemzetközi elemet tartalmazó öröklés során a polgári eljárásjog és a kollíziós jog szoros összekapcsolódása és kölcsönhatása volt jellemző: a joghatóságra irányuló kezdeti szabályokban maradéktalanul érvényesült az az elv, hogy a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben a nemperes eljárásokban a német

⁴³⁰ LEHMANN i. m. 254. p.

⁴³¹ Az öröklési tanúsítvány név szerint csak az örökös(ök) személyét jelöli meg, pusztán feljegyzést tartalmaz a végrendeleti végrehajtóról egyfajta hagyatéki korlátként megjelölve. Ezzel szemben a végrendeleti végrehajtó tanúsítványa megnevezi a végrehajtó személyét, és az őt terhelő korlátozásokat, de az örökösök személyét nem.

⁴³² 1. „ein Teilzeugnis über das Recht eines einzelnen”, 2. „ein gemeinschaftliches Zeugnis über das Recht aller”, 3. „ein ein gemeinschaftliches Teilzeugnis über die Rechte mehrerer Testamentsvollstrecker”. H. L. GRAF (2008b) i. m. 527. p.

⁴³³ MAULBETSCH i. m. 33. p., Christian von BAR: *Internationales Privatrecht*. Zweiter Band. Besonderer Teil. München, C. H. Beck, 1991. 254-255. p.

⁴³⁴ Lásd bővebben II. 1.1.3. fejezet.

bíróságok akkor rendelkeztek joghatósággal, ha az alkalmazandó jogra német jog volt irányadó.⁴³⁵ Ez az elv a rendelet alkalmazását megelőzően már korlátozottan volt jelen a német jogszabályokban: a „*Notzuständigkeit*” (*forum necessitatis*) joghatóság szabálya révén, ha külföldi jog alkalmazása merült fel a német bíróságok joghatósággal rendelkeztek olyan öröklési ügyekben is, amikor az eljárás lefolytatása más államban ésszerűtlen vagy lehetetlen lett volna. ⁴³⁶ A német jogirodalomban mai napig élő elv „*Gleichlaufprinzip*” vagy „*Gleichlaufgrundsatz*” nevet viseli.⁴³⁷

2015 augusztusát megelőzően a határon átnyúló öröklési ügyek eljárásjogi szabályozása részben a ZPO-ban, részben az FamFG-ben valósult meg, ugyanakkor az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás során a BGB (2369. §) is irányadó forrás volt. Az öröklésre irányadó kollíziós jogi szabályozás fő jogforrásának az EGBGB⁴³⁸ volt tekinthető.

Az európai öröklési rendelet 2015. augusztus 17-i alkalmazásával a határon átnyúló öröklési ügyek kollíziós jogi kérdéseinek elsődleges jogforrásává a rendelet lépett. A német jogalkotó a rendelet alkalmazhatóságához szükséges jogalkotási kötelezettségének a „Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29.06.2015 (BGBl I S. 1042)” megalkotásával tett eleget. A jogszabály hatályon kívül helyezte az EGBGB 4. fejezetének korábbi 25. cikkét,⁴³⁹ valamint a 26. cikkének (2) bekezdését. A hatályos kollíziós jogi szabály a végintézkedések alakiságára nézve tartalmaz már csak rendeleteket.⁴⁴⁰

A „Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29.06.2015 (BGBl I S. 1042)” jelentősége abban ragadható meg, hogy egyrészt elvégezte a rendelettel összefüggő

⁴³⁵ E szabály azon esetekre is irányadó, amikor visszautalás vagy a hagyaték feldarabolásának elve német jog alkalmazásához vezet. Thomas WACHTER: Internationales Erbrecht – Deutschland (Deutsches Internationales Privatrecht.) In: Hans FLICK – Detlev J. PILTZ (Hrsg.): *Der Internationale Erbfall*. München, Velgag C.H. Beck, 2008. 112. p., GRZIWOTZ i. m. 425. p.

⁴³⁶ További kivételek a „*Gleichlauftheorie*” alól: „*Nachlasspflegschaft*” (hagyatéki gondnokság) elrendelése, végintézkedés nyilvánosságra hozatala egy külföldi érdekekben, örökségről való lemondás, végintézkedés megtámadása. WACHTER i.m. 112-113. p. Ehhez kapcsolódóan a „*Gleichlauftheorie*” megkérdőjelezése olvasható Kurt SIEHR-től is. Kurt SIEHR: Internationales Privatrecht. Deutsches und europäisches Kollisionsrecht für Studium und Praxis. Heidelberg, C. F. Müller Verlag, 2001. 113. p. [Továbbiakban: „SIEHR (2001)”].

⁴³⁷ KOCH – MAGNUS – MOHRENFELS i. m. 97-98. p., LEHMANN i. m. 190. p.

⁴³⁸ Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche, RGBl. S. 604; Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche in der Fassung der Bekanntmachung vom 21. September 1994 (BGBl. I S. 2494; 1997 I S. 1061), das durch Artikel 17 des Gesetzes vom 20. November 2015 (BGBl. I S. 2010) geändert worden ist

⁴³⁹ Melyet a rendelet III. fejezete váltott fel.

⁴⁴⁰ Lásd EGBGB 26. cikk (1) bekezdése

szükséges jogszabálmódosításokat, másodsorban a „jogszabály-csomag” részeként megalkotásra kerülhetett az európai öröklési rendelet alkalmazását elsődlegesen elősegítő „*Internationales Erbrechtsverfahrensgesetz*”⁴⁴¹ Az „IntErbRVG.” szabályozásának középpontjában a külföldi határozatok elismerése (elismerés megállapítására irányuló eljárás), különösen végrehajthatóvá nyilvánítása, az európai öröklési bizonyítvány kiállításával összefüggő technikai jellegű szabályok, valamint a közokiratok elfogadásával és végrehajtásával összefüggő rendelkezések állnak. Az „IntErbRVG.” által szabályozott intézmények górcső alá vételét megelőzően fontosnak tartom a törvény szabályozásának természetét megvizsgálni. A szabályozás célzott természetéből eredően – öröklési rendelet alkalmazhatóságával összefüggő tagállami jogszabályok megalkotása, a meglévő törvények összehangolása – az „IntErbRVG.” az öröklési rendelet szabályaira épít, a szabályozott tárgykörök az öröklési rendelet intézményeire alapítottak. Ugyanakkor az öröklési eljárás német sajátosságaiból eredően a jogforrás alkalmazhatósága több esetben a ZPO,⁴⁴² valamint a FamFG⁴⁴³ együttes olvasatát feltételezi. 2015. augusztus 17-t követően Németországban a határon átnyúló öröklési ügyek vonatkozásában a jogalkalmazóknak az európai öröklési rendelet, az „IntErbRVG.”, az EGBGB, a ZPO és a FamFG szabályainak együttesen kell eleget tenniük.

Az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően német bíróságok három esetkörben rendelkeztek joghatósággal a határon átnyúló öröklési ügyekben: a.) német állampolgárságú örökhagyó esetén, valamint külföldi örökhagyó tekintetében, ha lakóhelye, illetve tartózkodási helye Németországban volt található, b.) német állampolgársággal rendelkező külföldön elhunyt örökhagyó esetében, c.) külföldi örökhagyó (külföldön történő elhalálozása esetében), ha Németország területén hagyaték tárgyát képező vagyona volt.⁴⁴⁴ Német állampolgár esetén az eljáró fórum az örökhagyó lakóhelye szerinti, ennek hiányában tartózkodási helye szerinti bíróság volt. Ha a német örökhagyó sem belföldi lakóhellyel, sem tartózkodási hellyel nem rendelkezett, az Amstgericht Berlin-Schöneberg volt az illetékes. Külföldi örökhagyó esetében elsősorban

⁴⁴¹ Internationales Erbrechtsverfahrensgesetz vom 29. Juni 2015 (BGBl. I S. 1042). Továbbiakban: „IntErbRVG.”

⁴⁴² IntErbRVG 7. §, 11. §, 12. §, 13. §, 14. §, 15. §, 18. §, 23. §, 24. §, 27. §, 28. §, 29. §, 30. §.

⁴⁴³ IntErbRVG 43. §, 47. §.

⁴⁴⁴ StEHR (2001) i. m. 112-113. p.

az örökhagyó lakóhelye, illetve tartózkodási helye szerinti, ennek hiányában a hagyatéki vagyon fekvése szerinti „*Nachlassgericht*” volt illetékes.⁴⁴⁵

„Nachlassgericht” joghatósága határon átnyúló öröklés esetén az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően:

ÁLLAMPOLGÁRSÁG	LAKÓHELY / TARTÓZKODÁSI HELY HALÁLESET BEKÖVETKEZTEKO R	VAGYON FEKVÉSE	JOGHATÓSÁG
német	Németország	közömbös	X
külföldi	Németország	közömbös	X
német	külföld	közömbös	X
külföldi	külföld	Németorszá g területén!	X

⁴⁴⁵ WACHTER i. m. 114. p.

2.6.2. Külföldi határozatok elismerése és végrehajthatósága Németországban

Az öröklési ügyekben hozott határozatok tekintetében egy sajátos megosztottság érvényesült Németországban. Külföldi határozat joghatásainak belföldön való elismerését két tényező befolyásolta: egyrészt az, hogy Németország és az adott állam között létrejött-e együttműködési megállapodás a határozatok elismerésére és végrehajtására nézve, másodsorban az a tényező, hogy peres vagy nemperes eljárás keretében hozott határozat elismerésének (végrehajthatóságának) szükségessége merült fel. Nemperes eljárás keretében hozott határozatok a FamFG 108. §-a alapján, peres eljárás keretében hozott határozatok a ZPO 328. §-a alapján voltak elismerhetők.⁴⁴⁶

Nemperes eljárás keretében hozott határozatok elismerésének nem volt feltétele külön eljárás lefolytatása. Peres eljárás során hozott külföldi határozatok belföldön joghatás kiváltására akkor váltak alkalmassá, ha az ún. „*Inzident-Überprüfung*” lefolytatásra került. „*Inzident-Überprüfung*” lefolytatására azon államok vonatkozásában nem volt szükség, amelyekkel Németország bilaterális megállapodást kötött a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan.⁴⁴⁷ Ezekben az esetekben ún. „*Inzident-Anerkennung*”-ről beszélhettünk, mely az öröklési ügyekben hozott külföldi határozatok *automatikus* elismerését jelentette.⁴⁴⁸ A többi állam vonatkozásában „*Inzident-Überprüfung*” lefolytatására a ZPO 328. §-a alapján kerül sor, melynek középpontjában az elismerés megtagadási okok vizsgálata áll.⁴⁴⁹

A FamFG. 109. §-a elismerés-megtagadási okként négy követelményt ír elő: a.) a német jog szerint másik állam bírósága nem rendelkezett joghatósággal, b.) ha a fél (résztevő) részére az eljárást megindító iratot nem olyan megfelelő módon vagy nem határidőben továbbították, hogy jogait gyakorolni tudta volna, c.) összeegyeztethetlenség okán (korábban hozott vagy elismert külföldi határozattal), d.) összeegyeztethetlenség a német joggal [különösen valamely alapjoggal (orde public klauzula)].⁴⁵⁰ Kurt Siehr álláspontja szerint az FFamG. 109. §-a a külföldi (bírósági

⁴⁴⁶ SIEHR (2001) i. m. 215. p., LEHMANN i. m. 239. p.

⁴⁴⁷ Németország Svájjal (1929), Olaszországgal (1936), Ausztriával (1959), Belgiummal (1958), Egyesült Királysággal (1960), Görögországgal (1961), Hollandiával (1962), Norvégiával (1977) és Spanyolországgal (1987) kötött kétoldalú szerződéseket határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan.

⁴⁴⁸ Heinrich DÖRNER – Manfred BENGEL: *Allemagne*. 10 p. forrás: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/report_conflits_allemande.pdf [letöltés ideje: 2015. január 24.], Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i.m. 210. p.

⁴⁴⁹ DÖRNER – BENGEL i.m. 9-10. p.

⁴⁵⁰ FamFG. 109. §: „Die Anerkennung einer ausländischen Entscheidung ist ausgeschlossen: 1. wenn die Gerichte des anderen Staates nach deutschem Recht nicht zuständig sind, 2. wenn einem Beteiligten, der sich zur Hauptsache nicht geäußert hat und sich hierauf beruft, das verfahrenseinleitende Schriftstück nicht

határozatokon kívüli) okiratokra analóg módon alkalmazható.⁴⁵¹ A peres eljárás keretében hozott bírósági határozatok elismerésére vonatkozóan a ZPO 328. §-a az FamFG. 109. §-ban megjelölt elismerés-megtagadási okokon felül még egy indokot rögzített: a határozat nem volt elismerhető, ha „a viszonyosság nem garantált”.⁴⁵² A külföldi határozat végrehajtásának feltételeként további követelmény az ún. „*Vollstreckungsurteils*”⁴⁵³ volt. A ZPO 722. § (1) bekezdése alapján külföldi határozat alapján akkor lehet a végrehajtást lefolytatni, amennyiben annak megengedhetőségét ítéletben („*Vollstreckungsurteil*”) mondták ki. Az „*IntErbRVG*.” hatályba lépésével az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére, végrehajthatóvá nyilvánítására és végrehajtására nézve megszűnt a polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó peres és nemperes eljárásban hozott határozatok elismerésére és végrehajtására előirányozott megosztott szabályozás. Öröklési ügyben hozott külföldi határozat végrehajtásának feltétele a külföldi határozat német bírói döntés általi végrehajthatóságának megállapítása [„*Vollstreckbarerklärungsentscheidung*” (külföldi határozat végrehajthatóságát kimondó német bírói döntés)], valamint ezt követően kérelemre végrehajtási záradék kiállítása („*Vollstreckungsklausel*”).

Külföldi határozat végrehajthatóvá nyilvánítása (végrehajthatóságának megállapítása) a „*Landgericht*” hatáskörébe tartozik. Az eljárás lefolytatására az adós lakóhelye szerinti bíróság vagy a végrehajtás helye szerinti bíróság rendelkezik kizárólagos illetékességgel.⁴⁵⁴ A végrehajtási záradék kiállítását kérelemre a

ordnungsmäßig oder nicht so rechtzeitig mitgeteilt worden ist, daß er seine Rechte wahrnehmen konnte, 3. wenn die Entscheidung mit einer hier erlassenen oder anzuerkennenden früheren ausländischen Entscheidung oder wenn das ihr zugrunde liegende Verfahren mit einem früher hier rechtshängig gewordenen Verfahren unvereinbar ist, 4. wenn die Anerkennung der Entscheidung zu einem Ergebnis führt, das mit wesentlichen Grundsätzen des deutschen Rechts offensichtlich unvereinbar ist, insbesondere wenn die Anerkennung mit den Grundrechten unvereinbar ist.”

⁴⁵¹ SIEHR (2001) i. m. 116. p. Hasonló álláspontra helyezkedik *Daniel Lehmann* is. LEHMANN i. m. 239. p.

⁴⁵² ZPO 328. §: „Die Anerkennung des Urteils eines ausländischen Gerichts ist ausgeschlossen: 1. wenn die Gerichte des Staates, dem das ausländische Gericht angehört, nach den deutschen Gesetzen nicht zuständig sind; 2. wenn dem Beklagten, der sich auf das Verfahren nicht eingelassen hat und sich hierauf beruft, das verfahrenseinleitende Dokument nicht ordnungsmässig oder nicht so rechtzeitig zugestellt worden ist, dass er sich verteidigen konnte; 3. wenn das Urteil mit einem hier erlassenen oder einem anzuerkennenden früheren ausländischen Urteil oder wenn das ihm zugrunde liegende Verfahren mit einem früher hier rechtshängig gewordenen Verfahren unvereinbar ist; 4. wenn die Anerkennung des Urteils zu einem Ergebnis führt, das mit wesentlichen Grundsätzen des deutschen Rechts offensichtlich unvereinbar ist, insbesondere wenn die Anerkennung mit den Grundrechten unvereinbar ist; 5. wenn die Gegenseitigkeit nicht verbürgt ist.”

⁴⁵³ DÖRNER – BENDEL i. m. 10. p., Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 210. p.

⁴⁵⁴ Walter GIERL felhívja rá a figyelmet: annak megállapítása iránt, hogy az adós a végrehajtás helye szerinti tagállamban rendelkezik e lakóhellyel, az öröklési rendelet 44. cikke alapján a végrehajtás helye szerinti tagállam törvényes előírásai alkalmazandók. Walter GIERL: Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Titel. In: Walter GIERL – Andreas KÖHLER – Ludwig KROIB – Harald WILSCH: *Internationales Erbrecht*. Baden-Baden, Nomos, 2015. 211. p.

„Zivilkammer” elnöke végzi, kivéve, ha az eljárás alapja egy közjegyzői okirat. Közjegyzői okiratot közjegyző nyilváníthat végrehajthatóvá.⁴⁵⁵ Külföldi határozat általa válhat Németországban végrehajtás alapjává, ha kérelemre végrehajtási záradékkal látják el. A kérelmet írásban lehet előterjeszteni vagy szóban jegyzőkönyvbe mondani [IntErbRVG 4. § (2)]. Főszabály szerint a kérelem tárgyában a bíróság szóbeli tárgyalás tartása nélkül határoz.

Az AVAG 8. § (1) bekezdés rendelkezésének az IntErbRVG 7. § (1) bekezdésbe történő átemelésének eredményeképpen, amennyiben a végrehajtás alapjául szolgáló okirat alapján megengedhető a végrehajtás, úgy a bíróság határozatot hoz arról, hogy a végrehajtás alapjául szolgáló okiratot el kell látni a végrehajtási záradékkal.⁴⁵⁶ A külföldi határozat végrehajthatóságát kimondó német bírói döntést („Vollstreckbarerklärungsentscheidung”) követően a bírósági hivatalnok („Urkundbeamte der Geschäftsstelle”) az IntErbRVG 8. § (1) bekezdésében meghatározott módon és formában⁴⁵⁷ kiállítja a végrehajtási záradékot.⁴⁵⁸

IntErbRVG a végrehajthatóság tárgyában hozott határozat ellen két jogorvoslatot biztosít. A végrehajtási záradék kiállítása ellen a fél „die Beschwerde” (felfolyamodás) formájában jogorvoslattal élhet az „Oberlandesgericht”-hez. A jogorvoslat tárgyában eljáró bíróság a rendelkezésre álló tények alapján, szóbeli tárgyalás tartása nélkül „Beschluss”-szal (végzéssel) határoz. A másodfokú bíróság döntése ellen a „Bundesgerichtshof”-hoz „Rechtsbeschwerde” (felülvizsgálat jellegű felfolyamodás) formájában második jogorvoslatnak is teret engedett a német jogalkotó. A „Rechtsbeschwerde” tárgyában a „Bundesgerichtshof” végzéssel határoz.

2.6.3. Az európai öröklési bizonyítvány

Az „IntErbRVG.” az európai öröklési bizonyítvány kiállításával, javításával, módosításával, visszavonásával, a bizonyítványról készített másolatok kiállításával, a másolatok érvényességi idejének meghosszabbításával, valamint az európai öröklési bizonyítvány hatályon kívül helyezésével összefüggő szabályokat tartalmaz.

⁴⁵⁵ GIERL i. m. 211. p.

⁴⁵⁶ „Ist die Zwangsvollstreckung aus dem Titel zuzulassen, so beschließt das Gericht, dass der Titel mit der Vollstreckungsklausel zu versehen ist. In dem Beschluss ist die zu vollstreckende Verpflichtung in deutscher Sprache wiederzugeben. Zur Begründung des Beschlusses genügt in der Regel die Bezugnahme auf die Verordnung (EU) Nr. 650/2012 sowie auf die von dem Antragsteller vorgelegten Urkunden.” IntErbRVG 7. § (1) bekezdése

⁴⁵⁷ IntErbRVG 8. § (3) bekezdése alapján a végrehajtási záradékot a bírósági hivatalnok aláírásával és pecséttel látja el.

⁴⁵⁸ GIERL i. m. 215. p.

A bizonyítvány kiállítására irányadó hatásköri és illetékességi rendelkezések az öröklési rendelet 6. fejezetén alapulnak, a rendelet alapján joghatósággal rendelkező állam bírósága (az öröklési rendelet 4., 7., 10. vagy 11. cikk alapján) jogosult az európai öröklési bizonyítvány kiállítására. Az „IntErbRVG.” 34. § (1) bekezdése alapján amennyiben az öröklésben érdekelt személyek egy meghatározott német bíróság joghatóságáról állapodtak meg, ez a bíróság az öröklési bizonyítvány kiállítására kizárólagos illetékességgel rendelkezik.

Az európai öröklési bizonyítvány kiállítása az „*Amstgericht*” hatáskörébe tartozik, az „*Amstgericht*” „*Nachlassgericht*”-ként jár el az egyes eljárásokban. Amennyiben tartományi jogszabályok az örökléssel összefüggő eljárások lefolytatását más bíróságok hatáskörébe utalják, az európai öröklési bizonyítvánnyal összefüggő feladatok ellátására ez a bíróság rendelkezik hatáskörrel.⁴⁵⁹ Az illetékesség a rendelet joghatósági szabályai mentén előirányozott: amennyiben az örökhagyó elhalálzásának időpontjában belföldön szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett, az eljárás lefolytatására az az „*Amstgericht*” rendelkezik illetékességgel, amelynek területén az elhunyt szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett. Amennyiben az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálzásának időpontjában nem belföldön volt, az a bíróság rendelkezik kizárólagos illetékességgel, amelynek területén utolsó szokásos tartózkodási helye volt az örökhagyónak. Amennyiben az örökhagyó belföldön nem rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel Berlinben „*Amstgericht Schöneberg*” kizárólagos illetékességű. Az „IntErbRVG” 34. cikk (3) bekezdése felhatalmazza az „*Amstgericht Schöneberg*”-et, hogy az ügyet „lényeges okból” más *Nachlassgericht*-hez áttegye. *Gierl* ilyen lényeges okként a hagyatéki vagyontárgy helyét vagy az eljárásban meghallgatandó személy tartózkodási helyét említi példaként.⁴⁶⁰

Az európai öröklési bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás német szabályai között figyelemre méltó a „fél” fogalmának meghatározása. Az „IntErbRVG” 37. cikke a fél fogalma alatt elsősorban a kérelmezőt nevesíti, de a jogszabály az eljárásban a fél-fogalmát további hat ponttal kitágítja: a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárásban félnek tekinthető: 1. törvényes örökös(ök), 2. az a személy, aki végintézkedés

⁴⁵⁹ Véleményem szerint az „IntErbRVG” 34. cikk (4) bekezdése nemcsak azon tartományokra akceptálható, ahol a hagyatéki ügyek más bíróságok hatáskörébe tartoznak, hanem azon tartományokra is irányadónak tekinthető, ahol az egyes öröklési eljárások lefolytatása más hatóságok, illetőleg közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyek, szervek hatáskörébe tartozik. Pl.: Württembergben „*Bezirksnotar*”, Badenben „*Notar*” látja el az örökléssel összefüggő nemperes eljárások lefolytatását.

⁴⁶⁰ Lásd *GIERL* i. m. 243. p.

rendelkezése folytán örökösnek tekinthető, 3. az a személy, aki végintézkedés érvénytelensége miatt örökössé válna, 4. hagyományos, 5. végrendeleti végrehajtó és a hagyatéki gondnok, 6. egyéb öröklésben érdekelt személy. Az „IntErbRVG” 37. cikke alapján az öröklésben érdekelt személyek a kérelem alapján tekinthetők félnek.⁴⁶¹

Amennyiben az európai öröklési bizonyítvány kiállításának feltételei fennállnak, a bíróság határozatot hoz a bizonyítvány kiállításáról. A határozat formája „*Beschluss*” (végzés). Az „IntErbRVG” 39. cikk (1) bekezdése alapján a bíróság végzéssel dönt a hitelesített másolat kiállításáról, illetőleg a hitelesített másolat érvényességi idejének meghosszabbításáról. A kérelmező számára hitelesített másolat, az eljárás egyéb alanyai részére ún. „egyszerű” másolat kerül kiállításra.⁴⁶²

Az európai öröklési bizonyítvány kiállítása tárgyában hozott végzés ellen az örökös, a hagyományos, a végrendeleti végrehajtó, a hagyatéki gondnok, valamint az egyéb öröklésben érdekelt személy „*Beschwerde*” (felfolyamodás) formájában jogorvoslattal élhet. Az elsőfokon eljáró bíróság döntése ellen benyújtott jogorvoslat tárgyában az „*Oberlandesgericht*” jár el. Az „IntErbRVG” a másodfokú bíróság végzése ellen is megnyitotta jogorvoslat lehetőségét: a „*Rechtsbeschwerde*”- t (felülvizsgálat jellegű felfolyamodást) a „*Bundesgerichtshof*” bírálja el.

2.6.4. Közokiratok valódiságának megtámadása

Abban az esetben, ha egy másik tagállamban a közokirat valódiságának megtámadása iránt eljárást indítottak, az „IntErbRVG” megnyitotta annak lehetőségét, hogy amíg a közokirat valódisága tárgyában a másik (származási) tagállamban nem születik határozat, a német bíróság az előtte folyó eljárását felfüggesztheti.

Amennyiben az öröklési rendelet 59. cikkének (2) bekezdése alapján német közokirat valódiságát támadják meg, az eljárásra bíróság által kiállított közokirat esetében az a bíróság illetékes, amely a közokiratot kiállította, közjegyző által kiállított okirat esetében a közjegyző székhelye szerint illetékes bíróság. Egyéb esetekben az az Amstgericht, melynek területén az okiratot kiállították.

⁴⁶¹ GIERL a „IntErbRVG” 37. cikk (1) bekezdésében előírányozott fél fogalmat két csoportja osztja. Az eljárásnak szükségszerű alanya, fél („*Muss-Beteiligten*”) a kérelmező, a másik csoport, az eljárásnak lehetséges alanya, fél lehet („*Kann-Beteiligten*”) a fentebb hat pontban rögzített személyi kör valamely tagja. Lásd GIERL i. m. 249-250. p.

⁴⁶² Az öröklési rendelet 70. cikk (1) bekezdése alapján a bizonyítvány eredeti példánya a kiállító hatóságnál marad.

3. A hagyaték átadására irányuló eljárás Ausztriában

3.1. Az öröklési jog és a hagyaték kapcsolata az Osztrák Köztársaságban, az öröklési eljárás jelentősége

Ausztriában az öröklési (anyagi) jog legfontosabb jogforrásaként az ABGB⁴⁶³ tekintendő, melyben szabályozott örökléssel összefüggő jogviszonyok részben objektív, részben szubjektív természetűek. Objektív értelemben öröklés alatt az elhunyt hagyatékában bekövetkező jogutódlás értendő, szubjektív értelemben jog, a hagyaték részben vagy egészben való megszerzésére. Az örökhagyó halálának időpontjától a szubjektív öröklési jog örökölhető és elidegeníthető, ugyanakkor soha el nem évülő igényt keletkeztet.⁴⁶⁴

A hagyaték⁴⁶⁵ azoknak az öröklési jogi jogviszonyoknak az összessége, amelyeknek középpontjában az örökhagyó más személyekhez való viszonya, kapcsolata áll, mely jogokat részben aktívaként, a kötelezettségeket passzívaként tartjuk számon.⁴⁶⁶ Más szempontból ezen jogok részben átörökíthetők (pl.: elővásárlási jog), részben nem, köztük a hagyatékra vonatkozó személyhez tapadó vállalt kötelezettségek (az ún. „legszemélyesebb jogok”: névviseelés, cím viselése). Általánosságként leszögezhető, hogy átörökíthetők a vagyoni jogok és kötelezettségek, melyek a szubjektív értelemben öröklési jog részét képezik, benne foglalva a kötelesrészi igényeket is.⁴⁶⁷

Ausztriában az öröklés jogcímei között (1.) az öröklési szerződést, (2.) a végrendeletet és (3.) a törvényes öröklést tartjuk számon.⁴⁶⁸ AZ ABGB szabálya szerint ezen jogcímek sorrendiséget keletkeztetnek, de a gyakorlatban a hagyaték átadására többségében törvényes öröklés, részben végintézkedésen alapuló öröklés folytán kerül sor, öröklési szerződés ritkán válik az örökléssel kapcsolatos jogviszonyok fő rendezőelvévé. Az osztrák öröklési jog lehetővé teszi az egyes jogcímek egymás melletti alkalmazását valamennyi *öröklési jogcím* esetén.⁴⁶⁹

A tág értelemben vett öröklési eljárás – melynek középpontjában a hagyaték átadására irányuló eljárás áll – osztrák összefoglaló elnevezése

⁴⁶³ Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch, JGS Nr. 946/1811.

⁴⁶⁴ WINKLER i. m. 13-14. p.

⁴⁶⁵ Az osztrák öröklési jog eltérően a német jogrendszertől sajátos terminológiát alkalmaz az örökléssel összefüggő jogviszonyok rendezésére: a hagyaték sajátos elnevezése „*Verlassenschaft*”, az örökösökre átszálló jogok és kötelezettségek összefoglaló elnevezése „*Erbschaft*”.

⁴⁶⁶ Winkler megközelítése szerint az öröklési eljárással kapcsolatos jogok és kötelezettségek részben közjogi, részben magánjogi természetűek.

⁴⁶⁷ WINKLER i. m. 14-16. p.

⁴⁶⁸ HAUNSCHMIDT i. m. 3. p.

⁴⁶⁹ E szabály alapján elképzelhető, hogy az özvegy öröklési szerződés címén a hagyaték $\frac{3}{4}$ részét szerzi meg, a hátra maradt $\frac{1}{4}$ -t végintézkedés útján a leszármazó örökli. Ugyanígy lehetséges a végintézkedésen alapuló és a törvényes öröklés szabályainak együttes alkalmazása is. In. WINKLER i. m. 18. p.

„*Verlassenschaftsverfahren*”. Már az eljárás elnevezéséből is kitűnik az osztrák rendszer lényegi eleme, a hagyaték átadására – átszármaztatására irányuló eljárás. Eltérően a német és a holland öröklési eljárástól, Ausztriában az öröklési eljárásban központi szerepe van a jogutódlás kérdésének, a részletes eljárásjogi szabályozás mellett dologi jogi megközelítésű szemlélet uralkodik. Az ABGB 536. §-a szerint az öröklés ipso iure az örökhagyó halálával (vagy a haláleset tényét megállapító határozat jogerőre emelkedésével) nyílik meg. Ugyanakkor az örökösök az örökséget az örökhagyó halálával nem szerzik meg, a tulajdonszerzés feltétele a „*Verlassenschaftsverfahren*” (Továbbiakban: „hagyaték átadására irányuló eljárás”) lefolytatása.⁴⁷⁰ Az osztrák öröklési jogban, a hagyaték átadásában és megszerzésében betöltött szerepére tekintettel az értekezés a hagyaték átadására irányuló eljárás egyes szakaszainak részletes feltárását tűzi célként.

2015 nyarán az Osztrák Parlament egy nagyívű, mind az öröklési anyagi jogot, mind eljárásjogot, mind kollíziós jogot egyaránt érintő novelláris módosítást⁴⁷¹ fogadott el, mely egyrésztől magában foglalta az európai öröklési rendelet alkalmazhatóságát elősegítő tagállami rendelkezések megalkotását, másodsorban az öröklési jogban eredményezett jelentős változásokat. Az öröklési jogi reform célja az 1811-ben gyökerezett osztrák öröklési jog jellegének megtartása mellett a modern kor által szükségszerűen megkövetelt (elsődlegesen) anyagi jogi jogszabálmódosítások elvégzése volt. A novelláris módosítás legfontosabb eredményei között a következőket emelném ki: a jogszabály a végintézkedések terén a felek önrendelkezési jogát lényegesen erősítette, modernizálta a végrendelekre irányadó szabályokat, átdolgozta az öröklési képességet érintő rendelkezéseket a kitagadási okok módosításával, a túlélő házatárs és a bejegyzett élettárs jogállását megerősítette, valamint megújította a kötelelési szabályokat.⁴⁷² Az értekezésnek nem célja az osztrák öröklési jogi reform teljeskörű feltárása, a hangsúlyt az európai öröklési rendelet alkalmazásával a tagállami jogban bekövetkezett változások vizsgálatára helyezi. Az „ErbRÄG” európai öröklési

⁴⁷⁰ BERTHER i. m. 15. p.

⁴⁷¹ Erbrecht-Änderungsgesetz 2015 – ErbRÄG 2015 („87. Bundesgesetz, mit dem das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch, das Anerbengesetz, das Außerstreitgesetz, das Gerichtsgebührengesetz, das Gerichtskommissärsgesetz, das Gerichtskommissionstarifgesetz, das allgemeine Grundbuchsgesetz 1955, das IPR-Gesetz, die Jurisdiktionsnorm, das Kärntner Erbhöfengesetz 1990, die Notariatsordnung, das Rechtspflegergesetz, das Tiroler Höfengesetz, das Wohnungseigentumsgesetz 2002 und die Kaiserliche Verordnung über die dritte Teilnovelle zum allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch geändert werden”) (Továbbiakban: „ErbRÄG”).

⁴⁷² Georg KATHERIN: Das neue Erbrecht. Einige Ziele und Schwerpunkte der Reform, *EF-Z*, 2016/2. 4-14. p.

rendelettel összefüggő szabályai két lépcsőben léptek hatályba (részben 2015. augusztus 17-én, majd a módosítás egészében 2017. január 1-jén), és alkalmazandók 2017. január 1-jén vagy ezt követően elhunyt személyek utáni öröklésre.

3.2. A hagyaték átadására irányuló eljárásban közreműködő szervek és személyek

Az osztrák öröklési eljárás fő jogforrásának tekinthető *AußStrG.*⁴⁷³ 20. §-a szerint a „hagyatéki bíróságnak”⁴⁷⁴ valamennyi haláleset esetén hivatalból el kell járnia, melynek bekövetkeztéről a bíróságot az anyakönyvi hivatal értesíti. Az öröklési eljárás hivatalból indul, ha a haláleset ténye közokirat révén vagy más, kétséget kizáró módon igazolható.

A polgári eljárásjog rendszerében a jogterület által szabályozott valamennyi eljárást – függetlenül attól, hogy lefolytatására peres vagy nemperes eljárás keretében, illetve alternatív vitarendezés útján kerül sor – a felek alakítják. Az osztrák öröklési eljárás sajátosságainak bemutatása során elsőként arra vállalkozom, hogy a hagyaték átadására irányuló eljárásban közreműködő hatóság(ok), személyek és szervek eljárásban betöltött szerepét, eljárási jogosultságukat tárjam fel a tagállami hatásköri és illetékességi szabályok ismertetése mentén. A részletszabályok előtt kiindulópontként fontosnak tartom annak rögzítését, hogy az eljárás lefolytatása alapvetően bírósági hatáskörbe tartozik, és a hatáskörrel és illetékkel rendelkező fórum az ABGB, az *AußStrG.*, valamint a „Bundesgesetz über die Tätigkeiten von Notaren als Beauftragte des Gericht”⁴⁷⁵ szabályainak megtartásával nemperes eljárás keretében jár el.

Az öröklési eljárás lefolytatása nemperes eljárás keretében értékhatárra tekintet nélkül a „*Bezirksgericht*”⁴⁷⁶ hatáskörébe tartozik. Az illetékességet az örökhagyó utolsó lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye, ha ez nem állapítható meg egyértelműen a

⁴⁷³ Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz – *AußStrG.*) BGBl Nr. 111/2003. (Továbbiakban: „*AußStrG.*”)

⁴⁷⁴ Az osztrák jogirodalomban bár ismert az öröklési eljárásban eljáró bíróságnak a német jogrendszer bevett „*Nachlassgericht*” terminológiája, ugyanakkor tekintettel arra, hogy Németországtól eltérően Ausztriában a polgári igazságszolgáltatás részeként nem került felállításra különbíróságként a hagyatéki bíróságok szervezetrendszer, így a „*Nachlassgericht*” kifejezés alkalmazását az osztrák öröklési eljárás bemutatása során nem tartom célszerűnek.

⁴⁷⁵ Bundesgesetz vom 11. November 1970 über die Tätigkeit der Notare als Beauftragte des Gerichtes im Verfahren außer Streitsachen (Gerichtskommissärgesetz – GKG) BGBl. Nr. 343/1970. Továbbiakban: „GKG”.

⁴⁷⁶ A „*Bezirksgericht*” általános hatáskörű elsőfokú városi bíróság.

belföldön található vagyonának nagyobb része szerinti illetékességi ok határozza meg, ennek hiányában a Bezriksgericht Innere Stadt Wien az illetékes bíróság⁴⁷⁷

Bár az öröklési eljárás lefolytatása bírósági hatáskörbe tartozik, a tág értelemben vett öröklési eljárás, és az eljárással összefüggő egyes feladatok megoszlanak a bíró,⁴⁷⁸ a „*Rechtspfleger*” és a „*Gerichtskommissär*” között. Az örökléssel összefüggő határozatok tekintetében az egyesbíró hatáskörébe tartozik valamennyi örökléssel kapcsolatos intézkedés, beleértve a hagyaték felosztását is. A „*Rechtspfleger*” főszabály szerint azon ügyekben járhat el, amelyeket az egyesbíró hatáskörébe utal. Az öröklési eljárással kapcsolatos elsősorban előkészítő jellegű intézkedések és az előkészítéshez kapcsolatos okiratok elkészítésében „*Gerichtskommissär*” működik közre.⁴⁷⁹ A „Bundesgesetz über die Tätigkeiten von Notaren als Beauftragte des Gericht” értelmében „*Gerichtskommissär*”-ként a bíróság felhatalmazása alapján közjegyző jár el.⁴⁸⁰ A „*Gerichtskommissär*” jogkörét, kizárólagos hatáskörüket⁴⁸¹ és illetékességüket a „*Landgericht*” elnökének ügyelosztási rendje határozza meg.⁴⁸² A „*Gerichtskommissär*” nem járhat el: a hagyaték bírói úton történő átadásában, az öröklésben érdekelt személyek szóbeli meghallgatásában, valamint a megkeresések tárgyában. Az egész szövetségi köztársaság területén eljárási cselekményeket foganatosíthat, felvehet bizonyítást, hirdetményt tehet közzé. A bíróságok és egyéb hatóságok kötelesek munkáját hivatalból segíteni, és részére a szükséges tájékoztatást megadni.⁴⁸³

⁴⁷⁷ Hans-Peter SCHÖMMER – Heidemarie FABOLD – Klaus BAUER: *Internationales Erbrecht*. Österreich. München, Verlag C.H. Beck, 2003. 130. p.; WINKLER i. m. 124. p.

⁴⁷⁸ A bíró és a „*Rechtspfleger*” közötti ügyelosztás alapvetően a hagyatéki vagyon értékének függvénye: bíró jár el az 150.000 euró meghaladó hagyatéki vagyon tárgyában, a hagyatéki vagyon megosztása kérdésében, valamint azokban az esetekben, amikor az örökség részét valamely „gazdasági jog” vagy kötelezettség képezi. In. HAUNSCHMIDT i. m. 85. p.

⁴⁷⁹ A „*Gerichtskommissär*” feladatát részben a „Notariatsordnung” (Notariatsordnung, RGBI Nr. 1871/75), részben a „GKG” szabályai szerint látja el.

⁴⁸⁰ SCHÖMMER – FABOLD – BAUER i. m. 131. p., Robert FUCIK: *Das neue Verlassenschaftsverfahren*. Die Rechtslage nach der Außerstreitreform. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 2005. 12. p.

⁴⁸¹ MÁTÉ Viktor – SAJBEN Tamás: *Külföldi közokiratok a magyar közjegyzői eljárásban és a világ közjegyzőinek tevékenysége ennek tükrében*. Budapest, MOKK, 2013. 128. p.

⁴⁸² Werner KILIAN – Marcel GALL – Andreas TSCHUGGUEL: *Vorsorge für den Todesfall. Testament – Schenkung – Bestattung – Verlassenschaftsverfahren*. Nürnberg, Verlag Linde populär, 2013. 92. p.

⁴⁸³ WINKLER i. m. 126. p.

3.3. Az öröklési eljárás szakaszai

Az értekezés összehasonlító részében a választott országok nemzeti öröklési eljárásjogának bemutatása során, azon államokban, ahol az örökség megszerzésében központi szerepe van az öröklési eljárás lefolytatásának – így Ausztriában – nélkülözhetetlennek tartom az öröklési eljárás szakaszainak részletes feltárását. Hasonlóan a magyar hagyatéki eljáráshoz az osztrák öröklési eljárás is két szakaszra osztható, melynek első részében a szűk értelemben vett öröklési eljárás előkészítésére, második szakaszában hagyatéki tárgyalás és a hagyaték bírói úton történő átadása kerül sor. Az osztrák terminológia alapján a „*Verlassenschaftsverfahren*” két szakasza: a „*Vorverfahren*” és a „*Regelverfahren*”. Az AußStrG. a „*Vorverfahren*” elnevezés alatt szabályozott eljárást minimálszabályok megalkotásával teremtette meg, mely eljárás a haláleset nyilvántartásba vételét („*Todesfallaufnahme*”), a végintézkedéssel összefüggő nyilatkozatok átvételét, a hagyaték hagyatéki tárgyalás nélküli átadását, és fizetés helyett átadásra irányuló eljárást foglalja magába.

Minden öröklési eljárás függetlenül annak később lefolyásától a haláleset nyilvántartásba vételével kezdődik, az ún. („*Todesfallaufnahme*”), mely a „*Gerichtskommissär*” formájában eljáró közjegyző számára kötelezettséget keletkeztet a szükséges biztosítási intézkedések elvégzésére.⁴⁸⁴ A közjegyző feladata valamennyi olyan körülmény feltárása és megállapítása,⁴⁸⁵ amely a későbbi hagyatéki tárgyalás szempontjából lényeges lehet, így különösen: a.) az elhunyt személyes adatai, utolsó lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye, családi állapota, b.) törvény vagy végintézkedés alapján öröklésben érdekelt személyek (örökösök, hagyományosok) megjelölése, c.) hagyatéki vagyontárgyak és a hagyatékot terhelő kötelezettségek megjelölése, d.) arra vonatkozó megállapítás, hogy végintézkedés (végrendelet, Kodizill) vagy egyéb az öröklés szempontjából releváns okirat részét képezi-e az öröklésnek, e.) temetés költségének illetve fizetésének kérdése.⁴⁸⁶ A közjegyző bizonyítást vehet fel, és minden olyan bizonyítékot a bíróság elé bocsáthat, amelyet az eljárás lefolytatása szempontjából lényegesnek ítél meg: az elhunyt lakását, üzlethelyiségeit,

⁴⁸⁴ KILIAN – GALL – TSCHUGGUEL i. m. 94. p.

⁴⁸⁵ A „*Gerichtskommissär*” a nyilvántartásba vételt a lehetséges örökösök és a közelebbi rokonok közreműködésével végzi el. A „*Todesfallaufnahme*”-re a közjegyző irodájában kerül sor, melyre az öröklésben érdekelt személyeket írásban meghívja (fontosnak tartom annak kiemelését, hogy a közjegyzőnek nincs jogköre az örökösök idézésére).

⁴⁸⁶ KILIAN – GALL – TSCHUGGUEL i. m. 94. p., valamint HAUNSCHMIDT i. m. 85. p.

csomagmegőrző szekrényeit és postafiókját is megtekintheti két nagykorú bizalmi személy bevonásával.⁴⁸⁷

Abban az esetben, ha az örökhagyó után vagy végintézkedés, vagy öröklési szerződés maradt hátra, ennek kihirdetése közjegyző vagy a bíróság feladata. Az osztrák jog előírása szerint, amennyiben a végintézkedés közzétételére hirdetmény útján kerül sor, a hirdetmény idézést nem tartalmazhat. A végintézkedések és öröklési szerződések (eredeti példányát) a bíróság őrzi, melyekről kérelemre hiteles másolatok állíthatók ki.⁴⁸⁸

A haláleset nyilvántartásba vételét akkor is el kell végezni, ha az örökhagyó nem hagyott hátra vagyont, kivéve akkor, ha az elhunyt kiskorú és vagyontalan volt halálának bekövetkezésekor.⁴⁸⁹ Ha a haláleset anyakönyvezésének eredményeként megállapításra kerül, hogy az örökhagyó után nem maradt hátra vagyon, akkor az öröklési eljárás nem folytatódik tovább. Abban az esetben, ha a hagyaték nem tartalmaz ingatlan vagyont, öröklési eljárás lefolytatására csak akkor kerül sor, ha az öröklésben érdekelt személyek ezt kifejezetten kérik. A „*Bezirksgericht*” az érdekelteket ennek megfelelően értesíti és tákékoztatja a hagyatékkal kapcsolatos jogaik gyakorlásának módjáról. Abban az esetben, ha a hagyaték jelentéktelen értékű⁴⁹⁰ vagy a hagyatéki terhek meghaladják a hagyaték értékét⁴⁹¹ a „*Bezirksgericht*” teret enged hagyatéki hitelezők aktívákból való kielégítésének.⁴⁹²

E három esetkörben sem elfogadó-nyilatkozatok megtételére, sem a hagyaték bírói úton történő átadására („*Einantwortung*”) nem kerül sor, és a haláleset nyilvántartásba vételével lezárul az öröklési eljárás. Minden egyéb esetben ezt követően a „*Regelverfahren*” szakaszával folytatódik az eljárás.⁴⁹³

Az öröklési eljárás első szakaszában („*Vorverfahren*”) az AußStrG. még egy fontos előírást tartalmaz: az öröklési eljárásnak ebben a részében minden okiratot, amely

⁴⁸⁷ WINKLER i. m. 126. p.

⁴⁸⁸ XXIV. Internationaler Kongress des Lateinischen Notariats: *Mehrwert durch notarielle Tätigkeit*. Wien, Manzsche Verlags-und Universitätsbuchhandlung, 2004. 22. p., valamint SCHÖMMER – FABOLD – BAUER i. m. 131. p.

⁴⁸⁹ AußStrG. 51. §

⁴⁹⁰ Jogszabály 4000 euroban határozta meg ennek felső értékhatárát. In. WINKLER i. m. 126. p.

⁴⁹¹ Túladósodott hagyaték esetén az AußStrG. fizetés helyett átadást ír elő: a „*Bezirksgericht*” a hitelezők kérelmére az aktív vagyont átadja mindenféle értékhatárra vagy más korlátozásra való tekintet nélkül. Ha az aktívák értéke a 4000 eurót meghaladja, az átadás előtt a „*Gerichtskommissär*” minden ismert hitelezőt, az örökségre valamilyen jogcímen igény tartót és a kötelelésre jogosultakat értesíti és felhívja nyilatkozataik megtételére. Ha az aktívák értéke a 20 000 eurót meghaladja, további hagyatéki hitelezők bevonása kötelező. WINKLER i. m. 134. p. Abban az esetben, ha a túladósodott hagyaték átadására nincs lehetőség, szükségszerűen megnyílik a hagyatéki csőd-és fizetésektelenségi eljárás („*Verlassenschaftskonkursverfahren*”), melyet a „*Konkursordnung*” szabályoz. WINKLER i. m. 135. p.

⁴⁹² WINKLER i. m. 133. p.

⁴⁹³ SCHÖMMER – FABOLD – BAUER i. m. 132. p.

akár végintézkedés, vagy annak visszavonására irányuló nyilatkozat, örökségre vonatkozó szerződések – örökrész vagy kötelesrész, vagy erről való lemondás –, csakúgy mint a szóbeli végintézkedés utólagos feljegyzése vagy a halálessel kapcsolatosan tág értelemben vett egyéb nyilatkozatok, a mindenkori letéteményesétől az örökhagyó haláláról való tudomásszerzést követően a *közjegyző* részére át kell adni.⁴⁹⁴ A közjegyző az öröklési eljárásban résztvevők és minden törvényes örökös részére a végintézkedésről kérelemre másolatot állít ki.

Ezt követően a bíróság megvizsgálja, hogy gondnok rendelése vagy leltár feltétele következik-e,⁴⁹⁵ ezzel kezdetét véve a hagyaték átadására irányuló eljárás második, ún. „*Regelverfahren*” szakaszának. E szakasz keretében történik az örökös igények bejelentése, ehhez kapcsolódóan az elfogadó nyilatkozatok megtétele, leltár felvétele, a követelések kielégítése, valamint kötelező törvényi előírásként a hagyaték bírói úton történő átadása az „*Abhandlungsgericht*” által.

A feltételezett örökösök meghatározott határidő tűzésével felszólításra kerülnek az örökös igények bejelentésére, elfogadó-nyilatkozatok és az öröklési jogukat igazoló megfelelő okiratok bemutatására.⁴⁹⁶ Az örökös igények bejelentése magában foglalja az örökség visszautasítását, amely a bíróság vagy „*Gerichtskommissär*” felé történő közléssel visszavonhatatlanná válik.

Leltárfelvétel akkor kérhető, ha legalább egy örökös vagy kötelesrészi igény bejelentésre került, vagy ha a hagyaték felosztásáról megállapodás jött létre a törvényes öröklés szabályainak figyelembevételével, vagy nyugvó hagyaték esetén egy jogosult személy kérelmet terjeszt elő leltár felvétele iránt.⁴⁹⁷ A leltár célja: az (aktív) hagyatéki vagyon lehetőség szerinti pontos feljegyzése, az elfogadó nyilatkozattal tett örökös(ök) felelősségének korlátozása, az öröklési eljárásban kötelesrészre jogosult személyek jogérvényesítésének előmozdítása, valamint az örökséggel, a hagyaték felosztásával vagy a kötelesrészrel összefüggő megállapodások vagy okiratok („*Erbteilungsnachweis*”, „*Erbteilungsübereinkommen*”, „*Pflichtteilsnachweis*”, „*Pflichtteilsübereinkommen*”) megkötése vagy kiállításának megteremtése.⁴⁹⁸ Alapvetően a hagyatéki leltár a

⁴⁹⁴ WINKLER i. m. 133. p., valamint KILIAN – GALL – TSCHUGGUEL i. m. 98. p.

⁴⁹⁵ Ez az öröklésben érdekelt személyek megegyezésének és a végintézkedés rendelkezésének függvénye.

⁴⁹⁶ SCHÖMMER – FABOLD – BAUER i. m. 132. p.

⁴⁹⁷ Hasonlóan a magyar hagyatéki eljáráshoz Ausztriában is lehetőség van a hagyatéki tárgyalás során az öröklésben érdekelt személyek részére leltárfelvételt kezdeményezni. A leltárt a „*Gerichtskommissär*” készíti el az öröklésben érdekelt személyek javára. A bíróság részére nem történik átadásra. In. WINKLER i. m. 144-145. p.

⁴⁹⁸ HAUNSCHMIDT i. m. 107. p.

hagyatéki vagyon egészét magában foglalja, kivéve, ha a végintézkedés a hagyaték egy részére vonatkozik. A leltár közokiratnak minősül, ugyanakkor joghatás kiváltására kizárólag az öröklési eljárás folyamán alkalmas (pl.: kötelesrész értékének meghatározása során).⁴⁹⁹

3.4. A hagyaték bírói úton történő átadása („Einantwortung” és az „Einantwortungsurkunde” jelentősége)

Az elfogadó-nyilatkozatok megtételét követően az örökösök jogosulttá válnak a hagyaték kezelésére.⁵⁰⁰ Az „*Abhandlungsgericht*” azon feltételezett örökösök részére, akik elfogadó-nyilatkozatot tettek⁵⁰¹ törvény vagy az örökhagyó által vállalt kötelezettség alapján a hagyatékot „bírói úton” („*Einantwortung*”) átadja.⁵⁰² A közjegyző az esetek többségében teljes egészében (tartalmában is) előkészíti a hagyatékátadó végzést, azonban annak meghozatala bírósági hatáskörébe tartozik.⁵⁰³ A bíróság abban az esetben adhatja át a hagyatékot, ha az örökösök és az örökrészek mértéke megállapításra került, és a feltételek teljesítése megtörtént.⁵⁰⁴ Az örökhagyó vagyona a halál bekövetkeztétől az öröklési eljárás befejezéséig (a hagyaték bírói úton történő átadásáig) az osztrák jog megítélése szerint nyugvó hagyatékká válik, az örökhagyótól és az öröklési eljárásban érdekelt személyektől elkülönül.⁵⁰⁵ A hagyaték bírói úton történő átadásának eredményeként az öröklési eljárás lezárásaként megtörténik a felhívott és elfogadó-nyilatkozatot tett örökösök részére a hagyaték birtokba adása, a tulajdonjog átszáll (és nyugvó hagyaték fennállása megszűnik). Az átadás a bíróság végzésével („*Beschluss*”) az egész hagyatékra nézve következik be (arra a vagyontárgyra nézve is, amelyet nem vezettek fel a hagyatéki leltárba).⁵⁰⁶ Az átadást követően, ennek tényéről

⁴⁹⁹ WINKLER i. m. 144-145. p.

⁵⁰⁰ Az AußStrG. 120. §-a szerint, ha az örökösök a törvényes határidőn belül a bíróság felfelhívásának nem tesznek eleget, nem élnek nyilatkozattételi jogukkal, a hagyaték bírói úton történő átadásából kiesnek. Az öröklésben érdekelt személyeket erről előzetesen tájékoztatni kell.

⁵⁰¹ Abban az esetben, ha az örökösök az öröklési eljárásban ellentmondó elfogadó nyilatkozatokat tesznek, az erről való döntés a „*Prozessgericht*” hatáskörébe tartozik.

⁵⁰² SCHÖMMER – FABOLD – BAUER i. m. 132. p.

⁵⁰³ MÁTÉ – SAJBEN i. m. 129. p.

⁵⁰⁴ FUCIK (2005) i. m. 68. p.

⁵⁰⁵ HAUNSCHMIDT i. m. 5. p.

⁵⁰⁶ WINKLER i. m. 145. p.

„*Einantwortungsurkunde*” kerül kiállításra,⁵⁰⁷ mely az örökös minőség igazolására szolgál, valamint jogalapot teremt a közhitelű nyilvántartásokba való bejegyzésre.⁵⁰⁸

A jogerő viszonylatában vizsgálva a *hagyaték bírói úton történő átadásának* intézményét: az átadást követően az örökléssel összefüggő igények módosítására, változtatására nincs lehetőség, ettől kezdődően az örökléssel összefüggő igények érvényesítésére hagyatéki per formájában a „*Prozessgericht*” előtt történhet. Abban az esetben, ha az átadást követően utóbb kerül elő egy végintézkedés, új öröklési eljárás lefolytatásának nincs helye, a várt örökös(ök) az *öröklési eljárás* eredményeként átadott örökség birtokosával szemben örökös i igényvel léphetnek fel.

3.5. A hagyatéki gondnok és a végrendeleti végrehajtó intézményének szabályozása

Az osztrák jog részletesen és széleskörűen szabályozza a hagyaték átadásában, az örökhagyó végakaratainak érvényre juttatásában közreműködő intézmények, személyek jogállását és feladatkörét. Elsőként fontosnak tartom annak kiemelését, hogy Ausztriában a hagyatéki gondnok és a végrendeleti végrehajtó személye és feladatköre egymástól teljesen elkülönül: végrendeleti végrehajtó nevezésre kizárólag végintézkedés formájában kerülhet sor az örökhagyó részéről,⁵⁰⁹ hagyatéki gondnok kirendelésére minden esetben a bíróság által hivatalból a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén.

Az örökléssel összefüggő ügyekben a gondnokság egy speciális fajtája működik Ausztriában, az ún. „*Kuratel*”, a hagyatéki tárgyalás során kötelezően kirendelt és eljáró gondnok. Gondnok kirendelése minden esetben bíróság által történik az „*Abhandlungsgericht*” vagy a „*Pflegschaftsgericht*” által. Az „*Abhandlungsgericht*” gondnokot jelöl ki, ha a.) az ismert örökösök vagy kötelesrészre jogosultak tartózkodási helye ismeretlen („*Erbenkurator*”), b.) a törvényes képviselő és gyámság alatt álló személy közötti érdekellentét esetén („*Kollisionskurator*”), c.) az öröklésben érdekelt személy még nem született meg („*Posteritätkurator*”) valamint d.) abban az esetben, ha az érdekelt személy csak hirdetmény útján értesíthető, és az eljárási cselekmények

⁵⁰⁷ A hagyatékátadó végzés kötelező tartalmi elemei: az elhunyt neve, születésének és halálának ideje és helye, az utolsó lakóhelye, valamint az örökösök neve, születési helye, címe, az öröklés jogcíme, az örökrész mértéke, és a mindenkori örökség felosztásáról való megállapodás.

⁵⁰⁸ SCHÖMMER – FABOLD – BAUER i.m. 132.p., valamint XXIV. Internationaler Kongress des Lateinischen Notariats i. m. 22. p.

⁵⁰⁹ A végrendeleti végrehajtó nevezés sem harmadik személytől, sem a „*Verlassenschaftsgericht*”-től nem származhat.

végrehajtásához jogai biztosítása érdekében „*Zustellkurator*”-t kell kijelölni.⁵¹⁰ Kiskorú örökös részére történő törvényes képviselő vagy más eseti gondnok feladatait minden esetben a „*Pflegschaftsgericht*” határozza meg. A gondnokság e típusa esetén az örökség felosztásával és értékesítésével kapcsolatos intézkedések a „*Pflegschaftsgericht*” engedélyéhez kötöttek.⁵¹¹

A végrendeleti végrehajtó intézményének alapvető szabályai az ABGB-ben találhatóak. Az ABGB 816. §-a szerint az örökgyó végintézkedésében végrendeleti végrehajtót nevezhet⁵¹² („*Vollzieher*”/ „*Exekutor*”), azzal a feltétellel, hogy a végrendeleti végrehajtó szabad elhatározásának függvénye, hogy ezt megbízást elfogadja, avagy sem. Abban az esetben, ha ezt a megbízást elfogadja, vagy az örökgyó meghatalmazottjaként felelősséggel tartozik az örökgyó rendelkezéseinek végrehajtásáért, vagy feladata a anyag örökösök végintézkedések teljesítésének ösztönzésére korlátozódik. E kontextusból kitűnik, hogy Ausztriában a végrendeleti végrehajtás két funkciója különböztethető meg: az ellenőrző, felügyelő szerep és a kezelő, intéző szerepkör.⁵¹³ A végrendeleti végrehajtás aprólékosan kidolgozott német rendszerétől az osztrák intézmény egy központi, lényegi sajátosságában messzemenően eltér, az osztrák jog a végrendeleti végrehajtót nem jogosította fel a hagyatéki vagyon felszámolására.⁵¹⁴

Az országban évente lefolytatott kb. 80 000 öröklési eljárás⁵¹⁵ döntő többségében a végrendeleti végrehajtók feladata az örökgyók végintézkedésének ellenőrzésére és az örökösök ösztönzésére irányul, mely minden esetben az öröklésben illetékességgel rendelkező bíróságok támogatásán kell, hogy alapuljon.⁵¹⁶ A két funkció közötti leglényegesebb különbség, hogy míg az örökgyó a végrendeleti végrehajtót kezelési és a kezeléssel összefüggő döntési jogosítványokkal ruházza fel,⁵¹⁷ addig az ellenőrző szerepet betöltő végrendeleti végrehajtó szerepköre csak arra korlátozódik, hogy „figyelemmel kísérje, hogy az örökösök mennyiben tesznek eleget az örökgyó rendelkezéseinek”.⁵¹⁸ A jogszabály a kezelő funkció időtartamára nézve is tartalmaz

⁵¹⁰ WINKLER i. m. 128-129. p.

⁵¹¹ WINKLER i. m. 129. p.

⁵¹² Végrendeleti végrehajtót végrendeletben, kodizillben vagy öröklési szerződésben lehet nevezni. Az örökgyó halála esetére egy vagy több végrehajtót is nevezhet, ebben az esetben a végrendeleti végrehajtók közösen járnak el.

⁵¹³ G. GRAF (2013) i. m. 13. p.

⁵¹⁴ SCHÖMMER – FABOLD – BAUER i. m. 104. p.

⁵¹⁵ HAUNSCHMIDT i. m. 85. p.

⁵¹⁶ Az AußStrG. 80. §-a a bíróságok „tudomásulvételéről” rendelkezik.

⁵¹⁷ Eltérően a német szabályozástól, az osztrák végrendeleti végrehajtók törvény erejénél fogva nem válnak jogosulttá a hagyatékok kezelésére, csak ha az örökgyó végintézkedésben kifejezetten erről rendelkezik.

⁵¹⁸ G. GRAF (2013) i. m. 14. p.

rendelkezéseket: főszabály szerint a hagyaték bírói úton történő átadásáig, kivételesen ezt követő időszakra is vonatkozhat.

A végrendeleti végrehajtó speciális, megbízáson alapuló eljárási jogosultsága⁵¹⁹ a magyar jogrendszerhez hasonlóan az osztrák jogban is kérdéseket vet fel a végrendeleti végrehajtó jogállásának megítélése vonatkozásában. Kiinduló pontként elsőként rögzíthető, hogy a végrendeleti végrehajtó az öröklési eljárásban az öröklésben érdekelt fél, személy jogállását tölti be, akit hasonló jogosítványok illetnek meg, mint az örökösöket, hagyományosokat.⁵²⁰ A jogszabályi környezetet vizsgálva elméletileg a végrendeleti végrehajtó független az örökösöktől, ugyanakkor az örökösök megakadályozhatják a hagyaték kezelésének végrendeleti végrehajtó részére történő átadását, sőt jogukban áll a végrendeleti végrehajtó nevezés visszavonását kezdeményezni, s e körben a végrehajtót csak tiltakozási jog illeti meg. A gyakorlat által felvetett problémára *Bydlinski* 1981-ben egy precíz dogmatikai elemzést adott. Álláspontja szerint a jogviszony megítélése kapcsán az örökhagyót törvény szerint megillető jogosultságból, a végintézkedés tételéből kell kiindulni, mely alapján a végrendeleti végrehajtó „*Machthaber*”-ként, saját nevében jár a végintézkedés foganatosítása érdekében, és ezért a törvényből eredő elrendelés mellett a jogállás megítélése kapcsán a megbízásra vonatkozó rendelkezéseket is megfelelően alkalmazni kell.⁵²¹

Ez a megközelítés az ABGB 1020. §-hoz vezet, mely szerint a megbízás (és a meghatalmazás) az alapelveknek megfelelően szabadon visszavonható. Így a *Bydlinski*-féle megoldásnak megfelelően az örökösöknek jogukban áll e jogviszony megszüntetése, de míg a hagyaték bírói úton történő átadását megelőzően erre valamennyi örökös közös eljárásának eredményeként kerülhet sor, a hagyaték bírói úton történő átadását követően a megszüntetés joga minden örökös saját örökrésze erejéig illeti meg.⁵²² Ezen felül a végrendeleti végrehajtó megbízása megszűnik: a.) a végintézkedésben előírányzott

⁵¹⁹ Az ABGB fentebb hivatkozott szabályának megfelelően a végrendeleti végrehajtó eljárási jogosultsága egy, az örökhagyótól eredő megbízásból fakad. Ugyanakkor e megbízási jogviszony alapvetően élő személyek között jöhet létre, és a jogintézmény természetéből fakadóan az egyik fél halálával automatikusan megszűnik. Bővebben erről *SURI Noémi: Hagyatéki gondnok avagy végrendeleti végrehajtó. Az öröklési rendelet fogalomrendszerének új aspektusai.* In *HARSÁGI Viktória – RAFFAI Katalin – SURI Noémi: Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban.* Budapest, Pázmány Press, 2014. 270-273. p.

⁵²⁰ Például az AußStrG. 95. §-nak megfelelően a végrendeleti végrehajtót is megilleti hagyatéki leltár felvételének kezdeményezése. *SCHÖMMER – FABOLD – BAUER i. m. 104. p.*

⁵²¹ *G. GRAF (2013) i. m. 18. p.*

⁵²² *G. GRAF (2013) i. m. 18. p.*

feladat teljesítésével, b.) a végrendeleti végrehajtó halálával, c.) az örökgyó által meghatározott időtartam leteltével.⁵²³

3.6. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása

Ausztria a monista elvet való országok sorában helyezkedik el, mind az ingó, mind az ingatlan vagyron átadását egyetlen jog hatálya alá rendeli.⁵²⁴ A határon átnyúló öröklési ügyek szabályozása 2015. augusztus 17-t megelőzően egymástól elkülönülve két jogforrásban koncentráldott, a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyek kollíziós jogi rendelkezései az IPR-Gesetz (IPRG)⁵²⁵ -ben, az eljárásjogi intézmények szabályozására a Jurisdiktionsnorm (JS)⁵²⁶ –ban kerültek szabályozásra. Az öröklési rendelet alkalmazásával Ausztriában is a határon átnyúló öröklési ügyek elsődleges jogforrásává az európai öröklési rendelet lépett. Az osztrák jogalkotó az öröklési rendelet Osztrák Köztársaságban való alkalmazhatóságának az ErbRÄG megalkotásával tett eleget. A jogszabály egyrésztől átfogó jelleggel módosította mind az öröklési anyagi jogi, mind eljárásjogi szabályokat, másodsorban a rendelet által megteremtett új uniós szintű jogintézmények (európai öröklési bizonyítvány, tagállami dologi jogok egymáshoz igazítása) osztrák jogrendszerbe illesztésének alapjait is lehetővé tette.

Az értekezés alapvető célkitűzésének teljesítése – az európai öröklési rendelet tagállami eljárásjogokra gyakorolt hatásainak feltárása – elsősorban a határon átnyúló öröklési eljárásjogi intézményekben bekövetkezett változások bemutatásán keresztül mérhető le. Ennek megfelelően a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben irányadó tagállami intézményeket (joghatóság, határozatok elismerés és végrehajtása) az osztrák jogrendszer vonatkozásában is sajátos összehasonlító megközelítésben veszem górcső alá, a 2015 augusztusát megelőző szabályozás irányelveinek és a rendelet alkalmazhatóságához szükséges jogszabályváltozások, valamint a hatályos joganyag összevetésével.

Az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben az osztrák bíróságok joghatósága a belföldön fekvő ingatlan vagyronra terjedt ki⁵²⁷ Ingó hagyatéki vagyontárgy jogi sorsának rendezésére Ausztriában csak

⁵²³ Eltérően a német jogtól, nem illeti meg a felmondási jog a hagyatéki gondnokot, csak kérelmére a hagyatéki bíróság nyomós okból elbocsájthatja. In. SCHÖMMER – FABOLD – BAUER i. m. 105. p.

⁵²⁴ Helmut HEISS: Internationales Erbrecht. In. Michael GRUBER – Susanne KALSS – Katharina MÜLLER – Martin SCHAUER: *Erbrecht und Vermögensnachfolge*. Wien, Springer, 2010. 1238. p.

⁵²⁵ Bundesgesetz vom 15. Juni 1978 über das Internationale Privatrecht (IPR-Gesetz), BGBl. Nr. 304/1978

⁵²⁶ Die Jurisdiktionsnorm, RGBI. Nr. 111/1895

⁵²⁷ JS 106. § (1) bekezdése szerint [letöltés ideje: 2015. 01. 15.]

akkor kerülhetett sor, ha az elhunyt osztrák állampolgár volt, vagy utolsó szokásos tartózkodási helye Ausztriában volt, vagy adott öröklési jogi, kötelesrészi vagy végintézkedésből származó jog gyakorlásának biztosítása csak Ausztriában volt lehetséges.⁵²⁸ Külföldön található ingó vagyona tekintetében abban az esetben, ha az elhunyt osztrák állampolgár volt, és utolsó szokásos tartózkodási helye belföldön volt, vagy adott öröklési jogi, kötelesrészi vagy végintézkedésből származó jog gyakorlásának biztosítása csak Németországban volt lehetséges.⁵²⁹ Ezen szabályokat tekintették irányadóak a haláleset nyilvántartásba vételére, a kézbesítésre, valamint a biztosítási intézkedésekre is.⁵³⁰ A feltételek fennállása esetén az osztrák bíróságoknak kizárólagos joghatósága állt fenn.⁵³¹ Az osztrák joghatósági szabályokat 2015. augusztus 17-t követően az európai öröklési rendelet joghatósági rendszere váltotta fel, az öröklési eljárás lefolytatására az örökhagyó tartózkodási helye szerinti bíróság vált illetékesé.⁵³²

Azokban az esetekben, amikor az elhunyt ingó vagyontárgya Ausztria területén található, és a hagyatéki tárgyalás lefolytatására osztrák bíróság nem rendelkezik joghatósággal,⁵³³ az ingó vagyon átadására vonatkozóan „*Ausfolgungsverfahren*”-t kell lefolytatni.⁵³⁴ Az AußStrG-ben szabályozott különös eljárás („*Sonderverfahren*”) célja a (belföldi) hagyatéki hitelezők, öröklésben érdekelt személyek jogainak biztosítása a határon átnyúló öröklési ügyekben. Az „*Ausfolgungsverfahren*” csak kérelemre indulhat, az illetékes bíróság a vagyon fekvési helye szerinti „*Bezirksgericht*”, az eljárásban „*Rechtspfleger*” jár el.⁵³⁵ Az eljárás eredményeként tanúsítvány, 2015. augusztus 17-t követően európai öröklési bizonyítvány is kiállítható.⁵³⁶

Az osztrák nemzetközi magánjog Európában általánosan elismert kollíziós kapcsolóelvnek megfelelően az alkalmazandó jogot az örökhagyó személyes jogában határozta meg,⁵³⁷ amely az osztrák bíróságok számára nem ritkán külföldi jog

⁵²⁸ WINKLER i. m. 122-123.p.

⁵²⁹ JS 106. § (1) bekezdése szerint [letöltés ideje: 2015. 01. 15.]

⁵³⁰ WINKLER i. m. 123.p.

⁵³¹ Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 212. p.

⁵³² Franz HAUNSCHMIDT: Österreich. In. Rembert SÜB: *Erbrecht in Europa*. Bonn, Zerb Verlag, 2015. 977. p. [Továbbiakban: HAUNSCHMIDT (2015)]

⁵³³ Ide sorolhatók azon tényállások, amikor az elhunyt külföldi és szokásos tartózkodási helye nem Ausztriában található, ugyanakkor osztrák pénzügyi intézménynél kezelt bankszámlával rendelkezik.

⁵³⁴ Az ErbRÄG az „*Ausfolgungsverfahren*” osztrák jogrendszerben betöltött szerepét illetően nem eredményezett lényeges változást.

⁵³⁵ CZERNICH i. m. 1262-1262. p.

⁵³⁶ HAUNSCHMIDT (2015) i. m. 977. p., Peter BART – Ulrich PESENDORFER: *Erbrechtsreform 2015*. Wien, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015. 175. p.

⁵³⁷ Az 1979. január 1-jén hatályba lépett osztrák nemzetközi magánjogról szóló törvény [Das österreichische Bundesgesetz vom 15.6.1978 über das Internationale Privatrecht (BGBI 1978/304, IPR-Gesetz)] önálló fejezetben (negyedik fejezet) foglalkozik az öröklésre alkalmazandó jog kérdésével. Abban

alkalmazásához vezetett.⁵³⁸ Abban az esetben, ha a hagyatéki tárgyalás lefolytatására Ausztriában került sor, az örökléssel összefüggő vagyoni jogi kérdésekre és a hagyatéki tartozásokért való felelősség szabályaira az osztrák jog volt az irányadó.⁵³⁹ Az osztrák kollíziós jog öröklési ügyekben – eltérően a házassági vagyoni jogtól – korábban nem engedett teret a jogválasztás intézményének.⁵⁴⁰ A határon átnyúló öröklési ügyekben az alkalmazandó jogra irányadó osztrák rendelkezéseket – az állampolgárság elvének mint az alkalmazandó jog általános kapcsolóelvé – az öröklési rendelet III. fejezete váltotta fel. Emellett az osztrák kollíziós szabályozban *novumot* eredményez a rendelet által biztosított jogválasztás lehetősége.⁵⁴¹ Az öröklési rendelet 2015. augusztus 17-től történő teljes körű alkalmazása elsősorban az osztrák kollíziós jogban eredményezett mérföldkőnek tekinthető fordulópontot.⁵⁴² A rendelet alkalmazása előtt az IPR-Gesetz 28. §-a az alkalmazandó jogot az örökhagyó személyes jogában (állampolgárság kapcsolóelvé) határozta meg. Az „ErbRÄG” 8. cikke az IPR-Gesetz 28-30. §-t hatályon kívül helyezte, a korábbi öröklésre irányadó osztrák kollíziós szabályozást az öröklési rendelet III. fejezete váltotta fel. Az alkalmazandó jogot meghatározó kapcsolóelv megváltozása az AußStrG. módosítását is szükségszerűen magával vonta. Ennek eredményeként került AußStrG. 181a. §-ként a külföldi öröklési jog alkalmazása esetén irányadó eljárás szabálya az AußStrG-ba: „amennyiben a hagyaték megszerzésére vagy a hagyatéki terhekért való felelősségre nézve külföldi jog az irányadó, az elfogadó nyilatkozatra és a hagyaték (bírói úton történő) átadására irányadó rendelkezések akkor

az esetben, ha a hagyatéki tárgyalás lefolytatására Ausztriában kerül sor, a hagyaték megszerzésére és a hagyatékkal kapcsolatos követelésekre az osztrák jog lesz irányadó (IPR-Gesetz 28. § (2) bek.).

⁵³⁸ Ausztria mind az 1961-es, mind az 1989-es Hágai Egyezményt aláíró államok sorában helyezkedik el. A határon átnyúló öröklési ügyek rendezése érdekében jogsegélyszerződést kötött Iránnal, az egykori Jugoszláviával (ma ez még hatályban van Bosznia-Hercegovinával, Szerbiával, Montenegróval, Horvátországgal, Macedóniával és Szlovéniával), ezen kívül Lengyelországgal és Magyarországgal is. HEISS i. m. 1216. p., FUCIK (2005) i. m. 7. p.

⁵³⁹ IPR-Gesetz 28. §-a szerint. [letöltés ideje: 2015. január 17.]

⁵⁴⁰ HEISS i. m. 1219. p., Ulrike Christine WALTER: Kommentar zu § 28 IPRG. forrás: http://www.jusline.at/28_IPRG.html [letöltés ideje: 2015. január 17.]

⁵⁴¹ Elisabeth Scheuba az alkalmazandó jog körében az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének osztrák jogrendszerbe történő beillesztését az osztrák öröklési eljárásjogi szabályok körében egy mélyreható újításként értékeli. SCHEUBA (2012) i. m. 32-33. p.

⁵⁴² Az öröklési rendelet tagállami jogrendszerekre gyakorolt hatása témájában a 50. Tagung der DACH Dublinban 2014. május 29-31-én tartott ülésén Lothar Giesinger, Ausztriát képviselő referátorként a kollíziós szabályozásban az állampolgárság elvének, a dologi jogban az örökhagyó állampolgárságának, valamint a *lex rei sitae* elvének osztrák jogrendszerben betöltött központi szerepére, valamint a rendelet és a tagállami szabályozás közötti ütközőpontokra hívta fel a figyelmet. Lothar GIESINGER: Auswirkungen und Anpassungserfordernisse der EU-Erbrechtsverordnung auf das österreichische Recht. In DACH Europäische Anwaltsvereinigung e.V. [Hrsg.]: *Die EU-Erbrechtsverordnung Nr. 650/2012 und deren Auswirkungen auf diverse Länder*. Zürich, Schultess, 2014. 27-28. p.

alkalmazandók, ha a felek jogai és a tulajdonszerzés védelme az irányadó – külföldi jog – szerint biztosított.”

Az AußStrG. öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan korábban nem tartalmazott előírásokat,⁵⁴³ így a határon átnyúló öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan egyrésről az „*Anerkennungsgesetz*” (AnerkG), másodsorban az „*Exekutionsordnung*” (EO)⁵⁴⁴ volt irányadó.⁵⁴⁵ Ausztriában – Németországhoz hasonlóan – öröklési ügyekben a rendelet alkalmazását megelőzően is a külföldön hozott határozatok automatikusan elismerhetők voltak, amennyiben a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására nézve az érintett állammal együttműködési megállapodás állt fenn.⁵⁴⁶ Az *Anerkennungsgesetz* (AnerkG) 1. §-a szerint az elismerés feltételeként nem kellett további eljárást lefolytatni.⁵⁴⁷ Az automatikus elismerés főszabálya alól egyetlen kivétel létezett. Az „*EO-Novella*” [(1995), BGBI 1995/519] eredményeként az osztrák jogba bevezetésre került a „*Feststellungsverfahren*” (az elismerés megállapítására irányuló eljárás), melynek eredményeként lehetővé vált külföldi határozatok elismerhetőségének vizsgálata. Amennyiben valamely külföldi határozat elismerése (elismerhetősége) vitás volt, a felek ún. „*Zwischenantrag auf Feststellung*” formájában eljárást indíthatnak, melynek eredményeként a bíróság „*Zwischenurteil*”-t vagy „*Endurteilt*” hozott. Az érdekelt felek kérelmére indult (önálló) eljárás lefolytatására a „*Verfahren zur Vollstreckbarerklärung*”

⁵⁴³ CZERNICH i. m. 1260. p.

⁵⁴⁴ Gesetz vom 27. Mai 1896, über das Exekutions- und Sicherungsverfahren (Exekutionsordnung – EO) RGBI Nr. 79/1896.

⁵⁴⁵ Az „*Anerkennungsgesetz*” (AnerkG) és az „*Exekutionsordnung*” (EO) kimondottan a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan határozza meg az elismerés, a végrehajthatóvá nyilvánítás és a végrehajtás szabályait, melyeket az „ErbRÄG” elfogadása előtt öröklési ügyekben is irányadónak tekintték.

⁵⁴⁶ Ausztria számos kétoldalú elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szerződést kötött, ezek közül ma még hatályban van Belgiummal, Bosznia-Hercegovinával, Németországgal, Franciaországgal, Nagy-Britanniával, Olaszországgal, Horvátországgal, Luxemburggal, Macedóniával, Hollandiával, Lengyelországgal, Svájjal, Szerbiával, Montenegróval, Szlovéniával, Spanyolországgal, Tunéziával, Törökországgal és Magyarországgal. HEISS i. m. 1262. p.

⁵⁴⁷ *Anerkennungsgesetz* (AnerkG) 1. §: „Es wird festgestellt, dass mit dem Aufhebungs- und Einstellungsgesetz, StGBI. Nr. 48/1945, in Verbindung mit der ergangenen Verordnung StGBI. Nr. 155/1945, und mit der Befreiungsmnestie, BGBI. Nr. 79/1946, in der Fassung des Bundesgesetzes BGBI. Nr. 192/1947, alle Verurteilungen, die Gerichte, insbesondere Militär-, SS-, Sonder- oder Standgerichte, unter der nationalsozialistischen Herrschaft gegen Österreicher ausgesprochen haben und als Ausdruck typisch nationalsozialistischen Unrechts zu betrachten sind, rückwirkend aufgehoben wurden. *Einer gesonderten, amtswegigen Prüfung und Feststellung bedarf es nicht.*” [letöltés ideje: 2015. január 17.]

[végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás (*exequatur* eljárás)]⁵⁴⁸ szabályait kellett alkalmazni (EO 85.§).⁵⁴⁹

Az osztrák joghatósági szabályok értelmében osztrák örökgyó Ausztria területén található ingatlan és ingó vagyonának bírói úton történő átadására – melynek feltétele a „*Verlassenschaftsabhandlung*” lefolytatása – az osztrák bíróságok kizárólagos joghatósággal rendelkeztek. E vagyon átadására vonatkozó külföldi határozatok nem voltak elismerhetőek, és végrehajtás alapját sem képezhették.⁵⁵⁰ A végrehajtás feltétele belföldön ún. „*Vollstreckungsurteil*” elnyerése volt.⁵⁵¹

Az öröklési rendelet határozatok és közokiratok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályai az osztrák jogban nem eredményeztek koncepcionális változást, az „*Anerkennungsgesetz*” és az „*Exekutionsordnung*” szabályait a rendelet IV. fejezete váltotta fel. A rendelet 45-58. cikkei alkalmazását az osztrák jogalkotó az AußStrG-be illesztett szabály révén segítette elő: Amennyiben valamely személy az öröklési rendelet 39. cikk (2) bekezdése alapján egy jogvita elsődleges tárgyává egy határozat elismerését teszi, a rendelet által a 45-58. cikkek által nem szabályozott kérdésekre – nevezetesen az elismerés megállapítására irányuló eljárásra – az AußStrG. rendelkezései irányadók (AußStrG. 184a. §). Az értekezés által vizsgálat alá vett öröklési rendelet tagállami jogrendszerekre gyakorolt hatásai között az elismerés és a végrehajtás körében a közokiratok valódiságának megtámadására irányadó jogszabály-módosításokat emelném még ki: a „Jurisdiktionsnorm” 107. §-a alapján közokirat valódiságának megtámadása iránti eljárásban [európai öröklési rendelet 59. cikk (2) bekezdése] az a bíróság illetékes, amelynek illetékességi területén a közokirat kiállításra került. Közokirat valódiságának megtámadása iránti eljárásra az AußStrG. rendelkezései irányadók (AußStrG. 191. §).

Az „ErbRÄG” az európai öröklési bizonyítvány osztrák jogrendszerbe történő integrálásával a „*Gerichtskommissärsengesetz*” és „AußStrG.” módosításának igényét vetette fel. A „*Gerichtskommissär*”-ként eljáró közjegyző öröklési eljárással összefüggő jogkörei további két feladattal egészültek ki. Egyrészt a közjegyző feladatává vált az Ausztriában fekvő hagyaték biztosítása, abban az esetben is, ha az öröklési rendelet 3. cikk (2) bekezdése alapján külföldi bíróság joghatósága áll fenn,⁵⁵² valamint a

⁵⁴⁸ „*Verfahren zur Vollstreckbarerklärung*” az EO 79-84c §-ban szabályozott eljárás.

⁵⁴⁹ Ena-Marlis BAJONS– Rudolf WELSER: Autriche. forrás: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/report_conflicts_autriche.pdf [letöltés ideje: 2015. január 24.]

⁵⁵⁰ Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 212. p.

⁵⁵¹ Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 210. p.

⁵⁵² *Gerichtskommissärsengesetz*-GKG 1. § (1) d)

„Gerichtskommissärsgesetz” 1. cikk (1) bek. d) pontja alapján az európai öröklési bizonyítvány öröklési rendelet 62. cikke szerinti kiállítása a közjegyző hatáskörét képezi. Az „AußStrG.” 181. §-a a 181b. § -val további két európai öröklési bizonyítvánnyal összefüggő szabállyal egészült ki. Az európai öröklési bizonyítvány kiállítására az öröklési rendelet által nem szabályozott kérdésekre, az AußStrG. rendelkezései irányadóak. A közjegyző a bíróság számára előterjeszti az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelmet, ha meggyőződött róla, hogy az a jogállás, amelynek tanúsítását kérelmezik, nem áll fenn. *Haunschmidt* kérdésként veti fel, hogy ingatlan hagyatéki vagyon esetén vajon egy európai öröklési bizonyítvány helyettesítheti-e a bíróság által kiállított hagyatékátadó végzést („*Einantwortungsbeschluss*”) az osztrák telekkönyvbe való bejegyzés során? Álláspontja szerint míg az osztrák határozat konstitutív hatályú, az európai öröklési bizonyítvány esetén nincsen végrehajtási jogcím, csak az alkalmazandó jog szerinti jogállást tanúsítja a rendelet 69. cikk (5) bekezdéséből eredően, az európai öröklési bizonyítvány által⁵⁵³ Véleményem szerint *Haunschmidt* megközelítése nem feltétlen helytálló. A rendelet 68. cikk n) pontja alapján a kiállított európai öröklési bizonyítvány az örökösök, hagyományos jogainak törvényen vagy végintézkedésen alapuló korlátozásait, a 68. cikk o) pontja szerint a végrendeleti végrehajtót, hagyatéki gondnokot megillető jogokat is tartalmazza. Az értekezés által vizsgálat alá vett valamennyi ország tekintetében megállapíthatóvá vált, hogy a végrendeleti végrehajtó és/vagy a hagyatéki gondnok tevékenységét díjazás ellenében végzi, mely az örökösök, hagyományosok oldaláról hagyatékot terhelő kötelezettségként jelenik meg. Meglátásom szerint az örökség elfogadása, a hagyaték bírói vagy közjegyzői úton történő átadása a hagyatékot terhelő kötelezettségek elismerését is magában hordozza, ezáltal végrehajtási jogcímet keletkeztet.

Az öröklési rendelet 31. cikkébe foglalt (külföldi) dologi jogok egymáshoz igazítása terén az osztrák jogalkotást terhelő kodifikációs kötelezettségnek az „ErbRÄG” az „AußStrG”-ba és a „Jurisdiktionsnorm”-ba illesztett rendelkezésekkel tett eleget. Olyan személy kérelme tárgyában, melyben Ausztriában az osztrák jog szerint ismeretlen olyan dologi jogra hivatkoznak, amely a kérelmezőre haláleset folytán történő jogutódlásra alkalmazandó, az öröklési rendelet 31. cikk szerint „Beschluss”-val (végzéssel) kell határozni (AußStrG. 182a. §). A „Jurisdiktionsnorm” 105 § (2) bekezdése alapján az öröklési rendelet 31. cikke szerinti külföldi dologi jog osztrák jogba illesztése

⁵⁵³ HAUNSCHMIDT (2015) i. m. 978. p.

vonatkozásában valamennyi olyan bíróság illetékes, amelynek illetékességi területén az alkalmazandó dologi jog felmerül (az alkalmazandó dologi jogra hivatkoznak). Eltérően a magyar jogtechnikai megoldástól, az osztrák jogalkotó nem jelölt ki a „megfeleltetés” tárgyában eljáró egyetlen hatóságot, hanem valamennyi olyan hatóság feladatává tette a külföldi dologi jog osztrák jogrendszerbe illesztését, illetve megfeleltetését, amely előtt a hivatkozott dologi jog felmerül.⁵⁵⁴

⁵⁵⁴ Mag. Andreas TSCHUGGUEL 2015. november 7-én Siófokon megrendezésre került 27. Közép-Európai Közjegyzői Kollokviumon „Az Európai Öröklési Bizonyítvány jogintézménye az osztrák jogrendszerben” címmel tartott előadásán elhangzottak alapján, valamint BARTH – PESENDORFER i. m. 192. p.

4. Öröklési eljárás Magyarországon

4.1. Az öröklési jog rendezőelvei és az öröklési eljárás kapcsolata

A magyar öröklési eljárásnak az öröklés intézményében betöltött szerepe egészen a XIX. században rögzített elvekben gyökerezik. Az 1870-es évektől kezdődően dogmatikai kihívásként jelentkezett az *ipso iure öröklés elvének* és az *örökség – osztrák hagyományokban gyökerező – bírói úton történő átadásának (legalitas)* jogszabályok általi párhuzamos előírásának felszámolása. A jogirodalomban a magyar öröklési jog *ipso iure elvének* fenntartása, és a „beszavatolás” (a hagyaték bírói úton történő átadása) intézményének magyar jogrendszerrel való idegen kezűsége mellett emelt szót *Zlinszky Imre*⁵⁵⁵, *Galamb István*⁵⁵⁶ és *Blum Béla*⁵⁵⁷ is. E szemlélettel ellentétes nézetek olvashatók *Bölöni Lászlótól*, aki „A magyar örökösödési eljárás és a hagyatéki hatóságok szervezése” c. munkájában a jogfejlődés legnagyobb akadályát a hagyományok fenntartásában látta, s a *legalitas elvének* teljes körű kizárólagos bevezetése mellett foglalt állást.⁵⁵⁸ *Bölöni* megközelítése szerint az *ipso iure öröklés* elve és a *legalitas elve* nem egymással szemben álló fogalmak, hanem egymás kiegészítői. „Az *ipso iure* elvben rejlő szabályok tárgya az örökösödési törvény anyagi részét, a *legalitas* elvben rejlő szabályok tárgya az örökösödési törvény alaki részét képezi.”⁵⁵⁹ Álláspontja szerint a gyakorlatban önmagában az *ipso iure* elv keresztülvihetetlen, és a *legalitas* elvének bevezetése⁵⁶⁰ elodázhatatlanul szükséges.⁵⁶¹ 1894. évi XVI. törvénycikk az örökösödési eljárásról sajátosan rendezte az *ipso iure* öröklés és a *legalitas elvének* kapcsolatát. Az egyetemes jogutódlás (*universal successionis*) és az *ipso iure* öröklés elveinek, mint a magyar

⁵⁵⁵ „[...] az állam hivatalos beavatkozása a magyar jog szerint csakis a felek kérelmére történhet [...]. Az úgynevezett hivatalbóli beavatkozás nem hagyaték átadása vagy magúnak az örökösök közötti viszony anyagi szabályozásának céljából, hanem az oly örökösök érdekében történik, kik jogaik védelmét a cselekvési képesség hiánya vagy távollét folytán nem teljesíthetik.” ZLINSZKY Imre: Az örökösödési eljárás reformja I. *Jogtudományi Közlöny*, 1874/2. sz. 11. p. [Továbbiakban: „ZLINSZKY (1874)”].

⁵⁵⁶ *Galamb István* az *ipso iure* öröklés elvének érvényesülését a Hármaskönyv öröklési jogi rendelkezéseire vezette vissza. „[...] a magyar törvények szerinti örökösödési eljárásban az örökség bírói átadásának, a beszavatolás jogcselekményének sem helye, sem értelme nincsen.” GALAMB István: A magyar törvények szerinti örökösödési eljárásban az örökség bírói átadásának nincs helye. *Magyar igazságügy*, 1879. 12. évf. 4. sz. 296. p.

⁵⁵⁷ BLUM Béla: *Az új hagyatéki eljárás*. Budapest, Pesti Könyvnyomda Rt. 1890. 20-21. p.

⁵⁵⁸ BÖLÖNI i. m. 9-16. p.

⁵⁵⁹ BÖLÖNI i. m. 10. p.

⁵⁶⁰ *Bölöni* kilenc pontban érvel a *legalitas elvének*, így a hivatalos beavatkozásnak szükségessége mellett. Ezek közül kiemelésre érdemes a „*beati possidentis*” elve, valamint az az érv, hogy az örökösöknek *ab origine* nincs örököségi joga, csak hatósági intézkedés folytán nyerte el a társadalmi rend szabályozása. Lásd részletesen BÖLÖNI i. m. 14-15. p.

⁵⁶¹ BÖLÖNI i. m. 12. p.

öröklési jog alapvető rendezőelveinek megtartása mellett⁵⁶² az örökösödési eljárásról szóló törvénycikk VI. fejezete a hagyaték átadásáról rendelkezett. Ugyanakkor ez az „átadás” az osztrák jog hagyatéki vagyontárgyak bírói úton történő átadásának intézményétől elkülönült, és immár új jelentésréteget hordozott: „[...] az «átadás» szót egyedül technikai értelemben használja, azonban az átadás cselekményét sem szótani, sem szoros jogi értelemben felfogni nem szabad, miután a bíróság sem a tulajdonképi traditiót nem végzi, sem az örökség megszerzéséhez az *additio*, bírói átadás nem szükséges.”⁵⁶³ Az 1890-es évektől kezdődően az átadás intézménye azt a célt szolgálta, hogy az öröklés folytán keletkező „[...] szerzett jogokat «hatóságilag» is igazolja, a megállapodásokat sanctionálja, s az örökhagyó halálának beálltával átalakult jogviszonyokat rendezze s a jogszerzést nyilvántartsa”⁵⁶⁴.

Tekintettel arra, hogy a hagyatéki eljárás „az állampolgárok alapvető jogait – tulajdonhoz való jogot, személyhez fűződő jogokat, személyes adatok védelméhez való jogot – és kötelességeit érinti”⁵⁶⁵ az Alkotmánybíróság 13/2008. (II. 21.) AB határozatában az eljárás korábbi törvényi szintű kodifikáltságának hiánya miatt – 1958. szeptember 1. és 2011. január 1. között a magyar öröklési eljárást a 6/1958. (VII. 4.) IM. rendelet a hagyatéki eljárásról (Továbbiakban: „He.”) szabályozta – mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapított meg, és felhívta az Országgyűlést 2008. december 31-i határidő tűzésével a hagyatéki eljárás rendjének törvényi szintű szabályozására.⁵⁶⁶ A hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény (Továbbiakban: „Hetv.”) 2011. január 1-jén lépett hatályba, egyrészt a szabályozott tárgykörre tekintettel – alapvető jogok és kötelezettségek érintettsége folytán – eleget téve a jogalkotásról szóló törvény jogforrási szintjére vonatkozó előírásoknak, másodsorban *expressis verbis* törvényileg deklarálva a hagyaték átadásának magyar jogrendszerben betöltött szerepét.

Az öröklési eljárás magyar jogrendszerben betöltött szerepe, a magyar öröklési anyagi jogot és eljárásjogot XIX. századtól meghatározó alapelvek – *ipso iure öröklés és az egyetemes jogutódlás elvei* – a hagyatéki eljárás hatályos szabályozás rendezőelveit

⁵⁶² KELEMEN Ernő: Az örökösödési eljárás reformálása. *A jog*, 1900/26. sz. 204. p. [Továbbiakban: „KELEMEN (1900)”]; ALMÁSI Antal: Örökösödési bizonyítvány. *Ügyvédek Lapja*, 1900/45. sz. 6. p., MAJTÁN Arnold: Az örökösödési eljárás köréből. *A jog*, 1907/9. sz. 67. p.

⁵⁶³ KELEMEN (1900) i. m. 204. p.

⁵⁶⁴ KELEMEN (1900) i. m. 204. p.

⁵⁶⁵ OSZTOVITS András: A hagyatéki eljárás új szabályairól. *Ügyvédek Lapja*, 2010/5. sz. 24. p.

⁵⁶⁶ RÁDONYI Dénes: A hagyatéki eljárás újraszabályozása. *Notarius Hungaricus*, 2011. január-február 14. p., FÁBIÁN Ferenc: *Előadássorozatok az öröklési jog köréből*. Budapest, Patrocinium, 2012. 95-96. p.

képezik. A Hetv. 6.§ a.) pontjából⁵⁶⁷ levezethető a hagyaték átadásának öröklési eljárásban betöltött funkciója, mely a közjegyző által lefolytatott hagyatéki eljárás eredményének végzés formájában történő deklarálása. A magyar öröklési jogot meghatározó, az öröklési eljárás kereteit kijelölő „kútfők” a polgári anyagi jogban 2013-ban bekövetkezett kodifikációs változások ellenére továbbra is szilárd bázisát képezik a hatályos szabályozásnak.

A 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Továbbiakban: „Ptk”) Általános indokolása szerint a Polgári Törvénykönyv (újra)kodifikálásának társadalmi háttereként a jogalkotó „[...] Abból indult ki, hogy az új Polgári Törvénykönyvben egy szociális elemekkel átszőtt, alkotmányosan védett piacgazdaság magánjogi feltételeit kell megteremteni. E törvény elsősorban a vagyon forgalom viszonyainak jogi kereteit fekteti le. [...] a létező, az élő jogból indul ki, és mértéktartóan csak ott és annyiban kíván változtatni, ahol és amennyiben az a gazdasági és a társadalmi viszonyok mai követelményei szerint szükségesnek mutatkozik.” Ezen elveknek megfelelően 2014. március 15-e után bekövetkezett öröklési jogi jogviszonyok rendezése – továbbra is (S.N.) – az *ipso iure* és az egyetemleges jogutódlás (*universalis successio*) elvén nyugszik, s szemben az osztrák additionalis öröklési rendszerrel, „[...] a magyar jogban nincs uratlan, de még nyugvó hagyaték sem”⁵⁶⁸

Ugyanakkor míg hatályos öröklési jogunkat meghatározó öröklési jogi rendezőelvekben az új Polgári Törvénykönyv XIX. században meggyökerezett kútfőkre épít, az öröklést meghatározó jogcímek sorrendiségében változás következett be.⁵⁶⁹ E változás a társadalmi és gazdasági viszonyok átalakulására, a demográfiai viszonyok megváltozására, a magántulajdon felértékelődött szerepére, a családi kapcsolatok

⁵⁶⁷ Hetv. 6. § a.): „a hagyaték átadása: annak a – közjegyző végzésével történő – megállapítása, hogy a hagyatékba tartozó vagyonra, vagyonrészre vagy vagyontárgyra a hagyatéki eljárás eredményére tekintettel kit, milyen jogcímen, milyen jog illet meg, illetve milyen kötelezettség terhel”.

⁵⁶⁸ OROSZ Árpád: Öröklési jog. In. KECSKÉS László – KÖRÖS András – MAKAI Katalin – OROSZ Árpád – OSZTOVITS András – PETRIK Ferenc: *Polgári jog*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 215. p. [Továbbiakban: OROSZ (2014a)].

⁵⁶⁹ Az értekezésnek nem célja az új Polgári Törvénykönyv nyomán az öröklési jogban bekövetkezett változásoknak – a végintézkedés körében, a törvényes öröklés szabályaiban, a haszonélvezeti (özvegyi) jogra irányadó, valamint a kötelesrész mértékére vonatkozó – , a hatályos öröklési (anyagi) szabályozásnak feltárása, ugyanakkor a magyar hagyatéki eljárás részletes elemzése feltételezi az öröklési jogot meghatározó rendezőelvek számbavételét.

átalakulására⁵⁷⁰ egyaránt visszavezethető.⁵⁷¹ Orosz Árpád a Ptk. öröklési jogot érintő szabályaiban a törvényen és a végintézkedésen alapuló öröklés sorrendiségében bekövetkezett koncepcionális változásra mutat rá: a Ptk. 7:3. § (1) bekezdése a jogcímek közül első helyen jelöli meg a végintézkedést, a törvényes öröklést megelőzően szabályozza a végrendeleten alapuló öröklést, és emellett a Ptk. 7:3. § (2) bekezdése kimondja, hogy törvényes öröklésre végintézkedés hiányában, vagy végintézkedés hézagaiban kerülhet sor.⁵⁷² A hatályos szabályozásban felértékelődik a végintézkedés szabadságának az elve, és a törvényes öröklés szabályainak másodlagos, kiegészítő jellege, arra sarkall, hogy „[...] az emberek végintézkedés útján maguk rendezzék haláluk esetére vagyoni viszonyaikat”.⁵⁷³ A bekövetkezett társadalmi változások ellenére a haláleset folytán történő tulajdonátszállásban, a tulajdonszerzés tényének megállapításában és deklarálásában, a hagyaték tárgyát képező ingatlan és ingó vagyontárgyak bekövetkezett tulajdonváltás közhitelű nyilvántartásokba történő bejegyzésében (átvezetésében) továbbra is nélkülözhetetlen szerepet tölt be az öröklés időpontjának, tényének, módjának, az öröklés arányának megállapítására, közhiteles tanúsítására, és formális átadására irányuló hagyatéki (öröklési) eljárás. Az új Polgári Törvénykönyv és a Hetv. közötti, az anyagi jog és az eljárásjog közötti összhangot a 2013. évi CCII. törvény 122. §-a teremtette meg.⁵⁷⁴

A Hetv. az Alapvető rendelkezések között (1. §), a törvény céljaként határozza meg a hagyatéki eljárás öröklésben betöltött szerepét, „ [...] az ember halálával bekövetkező hagyatékátszállást – az örökösöként érdekelt személyeknek és a hagyaték egyes vagyontárgyaira, vagyoni részhányadára való öröklési jogcímüknek a megállapításával – biztosítja.” Sóth Lászlóné arra mutat rá, hogy a hagyatéki eljárás valójában „az öröklésre vonatkozó anyagi jogi szabályok hatályosulásáról gondoskodik”.⁵⁷⁵

⁵⁷⁰ Vékás Lajos az öröklési jogi szabályok felülvizsgálatának szükségességét a családi viszonyokban bekövetkezett változások közül az élettársi kapcsolatok magas számával, a gyakori válásokkal, valamint a többszöri házasságkötésekkel indokolja. VÉKÁS Lajos: Weiss Emília és a megújult öröklési jogunk. *Közjegyzők Közlönye*, 2015/2. 8. p.

⁵⁷¹ OROSZ Árpád: Öröklési jogunk a Ptk-ban. In. VÉKÁS Lajos – VÖRÖS Imre: *Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Complex Kiadó, 2014. 292. p. [Továbbiakban: „OROSZ (2014b)”].

⁵⁷² OROSZ (2014a) i. m. 217. p.

⁵⁷³ OROSZ (2014b) i. m. 293. p.

⁵⁷⁴ SÓTH LÁSZLÓNÉ: A hagyatéki eljárás. In. PETRIK Ferenc: *Polgári eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára. III.* Budapest. HVG-Orac, 2011. 31. p.

⁵⁷⁵ SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 32. p.

Az értekezésnek nem célkitűzése a magyar hagyatéki eljárás területe alá sorolható valamennyi eljárás részletes bemutatása, hanem az összehasonlító kutatás részeként annak feltárása, hogy a tagállami jogban milyen szerepet tölt be az örökléssel összefüggő jogok érvényesítésében.

4.2. Az öröklési eljárásban közreműködő személyek és szervek

A Hetv. fenntartotta⁵⁷⁶ a tág értelemben vett öröklési eljárás lefolytatásának jegyző előtt zajló közigazgatási és közjegyző előtt lefolytatott polgári nemperes eljárási jellegét, mint az eljárás egymástól hatáskörben elkülönülő, de egymással összefüggő szakaszait. A közjegyző mint a hagyatéki eljárást lefolytató közhatóság, igazságszolgáltatási hatóságként,⁵⁷⁷ a jegyző közigazgatási hatóságként tekintendő a hagyatéki eljárás alanyának.⁵⁷⁸

A közjegyzőkről szóló 1991. évi XVI. törvény 1. § (4) bekezdése szerint „A közjegyző a jogszabály által meghatározott hatáskörében az állam igazságszolgáltató tevékenysége részeként jogszolgáltató hatósági tevékenységet végez.” E meghatározásból eredeztetve *Imregh Géza* a közjegyző állami igazságszolgáltatás részeként végzett feladati körében kiemeli, „hogy kötelessége a jogszerűség és közhitelesség biztosítása, mégis a felekhez fűződő magánjogi kapcsolata révén minden más jogi munkakörben eljáró személytől, de kivált az állam igazságszolgáltató hatalmát gyakorló bírótól alapjaiban elválasztó, elkülönítő és egyéniesítő stigmákkal rendelkezik”.⁵⁷⁹ „A közjegyzői kar 1991-ben megvalósított reprivatizációjának” eredményeként sor kerülhetett a szabadfoglalkozású közjegyzőség visszaállítására.⁵⁸⁰ A közjegyző öröklési eljárásban betöltött szerepe a '90-es évektől kezdődően fokozatosan formálódott, közhatalommal felruházott jogosítványai révén továbbra is az öröklés

⁵⁷⁶ A magyar öröklési eljárás 1896-tól fejlődő gyökereitől kezdődően – 1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában volt az első olyan jogforrás, amely valamennyi az örökléssel összefüggő eljárásjogi kérdést egyetlen önálló és összegző fejezetben kísérelte meg rendezni. In. BÖLÖNI i. m. 1891. 93. p. – a He. volt az első olyan jogforrás, amely az öröklési eljárásban az örökléssel összefüggő eljárásjogi rendelkezéseket két, egymástól jól elkülöníthető eljárási szakasz köré összpontosította: a hagyatéki leltározására és a közjegyző előtti eljárásra.

⁵⁷⁷ „A közjegyzői tevékenység az igazságszolgáltatás része. „[...] A közjegyző az eljárása során tehát közhatalmi tevékenységet fejt ki. Annak megítélésénél, hogy a tevékenység közhatalmi tevékenység-e, a tevékenység jellege a döntő és nem az, hogy a tevékenységet kifejtő személy a feladatait milyen szervezeti keretek között látja el [...]”. BH 2000. 453.

⁵⁷⁸ ANKA Tibor: *Öröklési jog – Hagyatéki eljárás*. Budapest, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. 2014. 27. p. [Továbbiakban: „ANKA (2014)”].

⁵⁷⁹ IMREGH Géza: *A közjegyzői eljárás*. Miskolc, Novotni Kiadó, 2003. 24. p.

⁵⁸⁰ GÁSPÁRDY László: A hagyatéki eljárás kapcsolata a polgári perjoggal. *Közjegyzők Közlönye*, 2001/7-8. sz. 3. p.

jogkövetkezményének, a haláleset folytán bekövetkező tulajdonváltásnak közhitelű igazolására irányuló eljárás lefolytatásának letéteményese maradt, de ezen felül feladatává vált az örökösök részére nyújtott tájékoztatás, az örökös igények érvényesítésében való aktív közreműködés.⁵⁸¹ Tekintettel arra, hogy a közjegyző közhatalmi tevékenységet gyakorol, az e tevékenységgel okozott károk megtérítése iránt indított perek a Pp. 23. § (1) b) pontja alapján a törvényszék hatáskörébe tartoznak, függetlenül attól, hogy a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 10. § (1) bekezdése alapján közvetlen kárfelelősséggel tartozik.⁵⁸²

A hagyatéki eljárás első szakaszában közigazgatási jogkörben eljáró jegyzőnél kell a haláleset tényét bejelenteni, aki a Hetv. felhatalmazása szerint ez alapján jogosult a leltározás, illetőleg a biztosítási intézkedések megtételére. A hagyatéki eljárásra vonatkozó illetékességi szabályok összefoglaló jogforrása a Hetv., a törvény 4. § -nak rendelkezései mind a jegyzőre, mind a közjegyző nézve irányadók. A törvény illetékességi rendszere négy illetékességi okon nyugszik, az általános illetékességen felül a Hetv. 4. § (5) bekezdése kizárólagos illetékességet is megállapít. Az eljárás lefolytatására elsősorban a.) az örökhagyó utolsó belföldi lakóhelye, ennek hiányában b.) az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye, amennyiben ezen okok egyike sem alkalmazható c.) az örökhagyó belföldi elhalálozásának helye szerinti közjegyző illetékes. Valamennyi előzőekben rögzített illetékességi ok hiányában a hagyatéki vagyon fekvési helye, amennyiben erre sem alapozható az illetékesség a hagyatéki eljárásban az öröklésben érdekelt személy kérelmére a Magyar Országos Közjegyzői Kamara által kijelölt közjegyző jár el.⁵⁸³ Az általános szabályon felül további előírásként él, hogy a hagyatéki eljárás lefolytatására illetékes közjegyző kizárólagos illetékességgel rendelkezik a póthagyatéki, illetve a megismételt eljárásra. Párhuzamos közjegyzői illetékesség esetében a jegyző választhat az egyaránt illetékes közjegyzők között, s a leltár megküldésével azt a közjegyzőt jogosítja fel a hagyatéki eljárás lefolytatására, akitől az eljárás leghatékonyabb lefolytatása – az öröklésben érdekelt személyek lakóhelyére és a

⁵⁸¹ *Bókai Judit* a közjegyző feladatait illetően kiemeli: „Nem elhanyagolható szempont, hogy a közjegyző az eljárás során segíti az örökös igényei érvényesítésében, az örökösöket megállapodások létrehozásában, továbbá megteszi mindazokat az intézkedéseket, melyeket az örökléssel kapcsolatban az ingatlan-nyilvántartás időszerűsége, más nyilvántartások, hatóságok munkája, illetve az állami pénzügyekhez fűződő érdekek – öröklési illeték megkövetelnek.” *BÓKAI* i. m. 513. p., *PETRASKÓ István*: *Hagyatéki eljárás / de lege ferenda kérdések. Közjegyzők Közlönye*, 2003/11. sz. 4. p.

⁵⁸² BH2000. 453.

⁵⁸³ *Anka Tibor* a MOKK általi kijelölést kiegészítő szabályként értékeli olyan magyar örökhagyó esetében, aki Magyarországon sem lakóhellyel, sem tartózkodási hellyel nem rendelkezett, külföldön halálozott el, s külföldön fekvő vagyonára nézve hagyatéki eljárás lefolytatásának vagy öröklési bizonyítvány kiállításának van helye. *ANKA* (2014) i. m. 29. p.

hagyatéki vagyon fekvési helyére tekintettel – várható.⁵⁸⁴ Az 1894. évi XVI. törvénycikkben lefektetett megelőzés szabálya továbbra is az illetékességi rendszer alapvető elve maradt, azonban a hatályos szabályozás szerint csak a jegyzőre nézve irányadó. „A jegyző illetékessége a települési önkormányzatra terjed ki.”⁵⁸⁵

4.3. A hagyatéki eljárás természete

A magyar öröklési (hagyatéki eljárás) hatáskörben elkülönülő két szakaszra osztható, melynek első szakaszában jegyzői hatáskörben a hagyaték átadásának lehetővé tételét biztosító előkészületi jellegű intézkedések megtételére (a haláleset nyilvántartásba vétele, a hagyaték leltározása, biztosítási intézkedések elrendelése és foganatosítása) kerülhet sor, második szakasza az öröklésben érdekelt személyek halálesettel összefüggő öröklési jogai és az öröklésből eredő dologi jogai deklarálására irányuló közjegyző előtti eljárásokat (hagyatéki tárgyalás, hagyaték átadása, egyes különleges hagyatéki eljárások – hagyatéki eljárásban kötött egyezség, hagyaték átadása tárgyalás nélkül, özvegyi jog megváltása, végrendeleti végrehajtó megnevezése esetén lefolytatott eljárás, öröklési bizonyítvány, európai öröklési bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás, póthagyatéki eljárás –) foglalja magába.

Az értekezésnek nem célkitűzése a magyar hagyatéki eljárás tereuma alá sorolható valamennyi eljárás részletes feltárása, hanem az összehasonlító kutatás részeként az öröklési eljárás azon magyar jellegzetességeinek számbavétele, amelyből a polgári eljárásjog öröklésben betöltött szerepe kirajzolódik.

Első sajátosságként fontosnak tartom annak kiemelését, hogy a magyar öröklési eljárásban szükségszerűen nem minden hagyatéki ügyben kerül sor hagyatéki leltár felvételére. A Hetv. taxatívén meghatározza azon eseteket, amikor a jegyző hivatalból leltározza az örökhagyó után hátramaradt vagyont,⁵⁸⁶ valamint lehetőséget biztosít az öröklésben érdekelt, illetve a hagyatéki eljárásban érdekelt személy kérelmére a hagyaték

⁵⁸⁴ ANKA (2014) i. m. 29. p.

⁵⁸⁵ SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 36. p.

⁵⁸⁶ Hivatalból való leltározás során az egyes leltározási okok véleményem szerint három kategóriába oszthatók, sor kerül rájuk: 1.) a hagyaték tárgyára tekintettel [belföldön fekvő ingatlan van; belföldi cégjegyzékbe bejegyzett gazdasági társaságban; szervezetetben fennálló tagi (részvényesi) részesedés van; lajstromozott vagyontárgy van; a törvényben megállapított öröklési illetékmentes értéket meghaladó értékű ingó vagyon van, a jegyző vagy a közjegyző rendelkezésére álló adatok alapján valószínű, hogy a bejelentett hagyatéki tartozások meghaladják a hagyaték értékét], 2.) az örökös(ök) személyében lévő okra tekintettel (méhmagzat, kiskorú, cselekvőképességet érintő gondnokság alatt álló nagykorú, ismeretlen helyen lévő személy, ügyeinek vitelében akadályozott természetes személy, vagy csak a Magyar Állam), valamint az örökhagyó végintézkedésében rejlő ok miatt (az örökhagyó végintézkedésével alapítvány létesítését rendelte).

egyres tárgyainak számbavételére. Fontos azonban kiemelni, hogy a közigazgatási hatósági eljárás szabályai mentén lefolytatott eljárás eredményeként elkészített leltár közokirat, ugyanakkor a hagyatéki eljárás e szakaszában nem bizonyítja a számba vett vagyron hagyatékhöz való tényleges tartozását, a leltárban feltüntetett örökösök tényleges örökösi minőségét.⁵⁸⁷ Véleményem szerint a leltár mint közokirat az öröklési eljárás e szakaszában az eljárás közjegyző előtt zajló szakaszának, lényegében a hagyaték átadásának előkészítésére irányul, ugyanakkor nem jogosít az öröklésből eredő jogosítványok gyakorlására. Leltár felvételére nem csak a hagyatéki eljárás jegyző előtti, hanem a közjegyző előtt zajló, hagyatéki tárgyalás során is sor kerülhet. Míg a jegyző előtti szakaszban a 29/2010 (XII.31) KIM rendeletben előírt nyomtatvány alkalmazása kötelező, addig a közjegyző e nyomtatványtól eltérve jegyzőkönyvbe is foglalhatja az egyes hagyatéki vagyontárgyakat. Kérdésként merül fel bennem, hogy az okirat bizonyító erejének terjedelme szempontjából a jegyző (leltárelőadó) által készített nyomtatvány és a közjegyző által jegyzőkönyvbe vett leltár között van-e különbség?

Míg a jegyző által készített leltár bizonyító ereje korlátozott,⁵⁸⁸ addig véleményem szerint a közjegyző által készített leltár teljes bizonyító erővel bír. *Anka Tibor* megközelítése szerint a jegyző által készített leltár „*nem prejudikál*”, nem igazolja egyes vagyontárgyak hagyatékhöz való tartozását, a benne foglalt öröklésben érdekelti minőséget, valamint a „bejelentett igények alaposságát”, funkciója lényegében adatszolgáltatás a hagyaték közjegyző útján történő átadásához.⁵⁸⁹ Ugyanakkor véleményem szerint az öröklési eljárás során más szerepet tölt be a jegyző által, valamint a közjegyző által készített leltár.⁵⁹⁰ Meglátásom szerint a hagyatéki tárgyalás során akár a nyomtatvány formájában, akár jegyzőkönyvbe vett leltár már ténylegesen tanúsítja az örökösi minőséget, valamint a hagyaték tárgyát képező vagyron, hagyatékából eredő jogok és kötelezettségek fennállását és terjedelmét.

A hagyatéki eljárás közjegyző hatáskörébe tartozó második szakasza a jegyző által készített leltár 15 napon belüli megvizsgálásával veszi kezdetét. Amennyiben a leltár kiegészítésének szükségessége, a közjegyzővel szembeni kizáró ok, illetékesség hiánya,

⁵⁸⁷ SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf: A közjegyzői nemperes eljárások. A hagyatéki eljárás. In. VARGA István (szerk.): *A polgári nemperes eljárások joga*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 740. p.

⁵⁸⁸ *Szécsényi-Nagy Kristóf* a leltár jelentőségét minősíti korlátozottnak, és arra mutat rá, hogy mit nem bizonyít a leltár. Lásd részletesen SZÉCSÉNYI-NAGY i. m. 740. p.

⁵⁸⁹ ANKA (2014) i. m. 66. p.

⁵⁹⁰ A Hetv. 21. § (2)-(3) bekezdése alapján a leltározást a közjegyző végzi, ha a leltár felvételének vagy kiegészítésének szükségessége a jegyző vagy a jegyző által megbízott ügyintéző eljárása után merült fel, valamint ha a jegyző a leltárt a kötelező leltározás alá eső vagyontárgyról vagy a leltár felvételét kötelezővé tevő tényről, körülményről okiratból való tudomásszerzést követő 30 napon belül nem készíti el.

valamint a hagyatéki eljárás megszüntetésének esete nem áll fenn, a közjegyző megteszi a szükséges intézkedéseket a hagyatéki tárgyalás előkészítésére. Meglátásom szerint a közjegyző előkészületi jellegű cselekményei céljuk szerint elhatárolhatók: a.) hatóságok megkeresése (gyámhatóság megkeresése – eseti gondnok kirendelése érdekében –, ügyész értesítése – a gondnokság alá helyezés iránti per megindításának lehetőségér –, bíróság értesítése – végintézkedésbe foglalt alapítványrendelet esetén –), b.) végintézkedés beszerzése (megkeresi a Végintézkedések Országos Nyilvántartását), c.) védelmi intézkedések megtétele (ügygondnokot rendel ki, biztosítási intézkedések elrendelése és foganatosítása).

A tárgyalás előkészítésének szakaszában a közjegyző meggyőződik arról, hogy az ügy alkalmas a tárgyalásra, és ezt követően kitűzi a hagyatéki tárgyalást.⁵⁹¹ A hagyatéki tárgyalás időpontja kitűzésére nézve a Hetv. nem határoz meg konkrét határnapot, a szabályok lehetőség szerinti megtartása mellett a tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy a.) a hagyatéki tárgyalásra szóló idézés kézbesítése a tárgyalás napját legalább 8 nappal megelőzze, és b.) a hagyatéki leltárnak közjegyzőhöz történő érkezését (kiegészítését) követő 2 hónapon belül megtartható legyen. Ugyanakkor a törvényben előírányozott 2 hónapos határidőt a közjegyző meghosszabbíthatja. A közjegyző számára a hagyatéki tárgyalás kitűzésére nyitva álló 2 hónapos határidő meghosszabbítása lehetőségének okait a jogszabály meghatározza,⁵⁹² ugyanakkor véleményem szerint az öröklésben érdekelt személyek öröklésből fakadó jogainak gyakorlása fényében e jogszabályi rendelkezés túl tág teret biztosít a közjegyző számára a tárgyalás kitűzésére.⁵⁹³ Megfontolásra érdemesnek tartanám a hatályos szabályozás megtartása mellett a közjegyző számára egy legvégső határnap meghatározását, melynek előírását az öröklésben érdekelt személyek érdekvédelme szempontjából tartom szükségszerűnek.

A hagyatéki tárgyalásra idézendő személyek körét a végintézkedés léte, valamint a végintézkedés érvényessége/érvénytelensége határozza meg.⁵⁹⁴ A Hetv. átemelte a

⁵⁹¹ SZÉCSÉNYI-NAGY i. m. 752. p.

⁵⁹² A Hetv. 44. § (3) bek. „A közjegyző a [...] a határidőt meghosszabbíthatja a) a kézbesítés idejének figyelembevételével, ha a tárgyalás előkészítése érdekében a megkeresést vagy az idézést külföldre kézbesíti, b) az intézkedés teljesítéséhez szükséges időre figyelemmel, ha a tárgyalás előkészítése során tudomására jutott adatok alapján a tárgyalás megtartásához további előkészítő intézkedés szükséges.

⁵⁹³ A törvényben nevesített mindkét esetkőr a tárgyalás megfelelő előkészítését szolgálja.

⁵⁹⁴ *Törvényes öröklés esetén* a hagyatéki tárgyalásra meg kell idézni: a törvényes örökösöket, a hagyatéki hitelezőt, a hagyatéki eljárásban fellépett igénylőt és azt, aki mint az örökhagyó hagyatékához tartozó dolog birtokosa, vagy az örökhagyó hagyatékához tartozó, és a halállal az örökösre (hagyományosra) átszálló jog vagy követelés kötelezettje az idézést kérte. *Végintézkedés esetén*: a végintézkedésben megjelölt, örökösként érdekeltet, a kötelesrészt jogosult törvényes örökös, a végrendeleti végrehajtót, a hagyatéki hitelezőt, a hagyatéki eljárásban fellépett igénylőt, valamint azt, aki mint az örökhagyó hagyatékához

polgári perrendtartás hirdetményi kézbesítésre irányadó szabályait ismeretlen helyen tartózkodó, illetőleg olyan öröklésben érdekelt személyek számára, akiknek tartózkodási helyük olyan államban van, amely a kézbesítéshez nem nyújt jogsegélyt, vagy a kézbesítés egyéb álháríthatatlan akadályba ütközik, vagy előre eredménytelennek mutatkozik.⁵⁹⁵ Azonban a Pp. szabályain túlmenően a Hetv. még a hirdetményi kézbesítés esetkörét kitágította azon esetekre is, amikor i. ismeretlen örökös, ii. Magyar Állam öröklésének lehetősége, iii. ismeretlen hagyatéki hitelező felhívásának szükségessége merül fel. *Sóth Lászlóné* kiemeli, a hirdetményi kézbesítés szabályainak valódi jelentősége abban áll, hogy „[...] a kézbesítést „vélelmezve” biztosítja a hagyatéki eljárás lefolytatásának jogi feltételeit”.⁵⁹⁶

A hagyatéki tárgyalás célja a hagyaték közjegyző által történő átadását lehetővé tételét biztosító intézkedések megtételére irányul, e körben sor kerül a.) az öröklésből eredő tényállás felvételére,⁵⁹⁷ b.) az öröklés jogcímének (jogcímeinek) tisztázására, c.) hagyatéki terhek (igények) bejelentésére és kielégítésére. Ugyanakkor e tárgyalás nem azonos a „hagyományos bírósági tárgyalás” intézményével, mégis „[...] az eljárásban érintett felek tárgyalása a tisztességes eljárás részeként biztosítva van”.⁵⁹⁸ Ezt támasztja alá a bizonyítás korlátozott lehetősége. A magyar öröklési eljárásban bizonyításnak csak szűk körben van helye: a Hetv. 70. § (1) bekezdése általánosan meghatározza, hogy a közjegyző mely bizonyítási eszközöket veheti igénybe – a hagyatéki tárgyaláson elhangzott nyilatkozatok és rendelkezésre álló iratok – a hagyatéki tárgyalás során, ezeken felül egyéb bizonyítási eszközöket csak akkor vehet figyelembe, ha a törvény ezt kifejezetten megengedi [pl.: özvegyi jog megváltása esetén tanúk meghallgatása, szakértői vélemény beszerzése].⁵⁹⁹ A magyar hagyatéki eljárás jellemzőinek számbavétele során fontosnak tartom annak kiemelését, hogy a magyar hagyatéki eljárásban nemcsak öröklési jogi igények, hanem dologi jogi – hagyatéki leltárba felvett

tartozó dolog birtokosa, vagy az örökgyógy hagyatékához tartozó, és a halállal az örökösre (hagyományosra) átszálló jog vagy követelés kötelezettje az idézést kérte, tulajdonostársak közös öröklési szerződése esetén az örökgyóty túlélő tulajdonostársat. *Végintézkedés lehetséges érvénytelensége vagy bejelentett örökös igény esetén: a végintézkedés esetén megidézendő Hetv. által meghatározott személyeken kívül valamennyi törvényes örököst.*

⁵⁹⁵ Vö. Hetv. 58. § (1) bek. és Pp. 101. § (1) bek.

⁵⁹⁶ SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 90/1.

⁵⁹⁷ Míg a hagyatéki eljárás során tett anyagi jogi nyilatkozat visszavonható a másik fél tudomásszerzéséig, addig az eljárásjogi nyilatkozatok csak kivételesen. „[...] Akkor nem vonhatók vissza, ha a visszavonást a jogszabály kifejezetten kizárja.” PK 261. szám

⁵⁹⁸ UDVARY Sándor: A közjegyzői eljárások néhány vonatkozása és eljárási garanciái az alkotmányjog tükrében. *Közjegyzők Közlönye*, 2013. január–február, 35. p.

⁵⁹⁹ SÓTH Lászlóné i. m. 90/9. p.

olyan ingóság vagy ingatlan iránti igény, mely nem képezte az örökhagyó tulajdonát – és kötelemi jogi igények – pl.: örökhagyó kölcsönszerződése alapján támasztott igény – érvényesítésére is lehetőség van.

4.4. Hagyatéki eljárás során hozott egyéb határozatok

A hagyatéki eljárás érdemében, illetőleg a hagyatéki eljárásban felmerülő minden további más kérdésben a közjegyző végzéssel határoz. *Szécsényi-Nagy Kristóf* a Hetv. 105. § (1) bekezdésére hivatkozva a hagyatéki eljárást érdemben befejező végzések négy kategóriáját különbözteti meg: a.) ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzést, b.) teljes hatályú hagyatékátadó végzést, c.) teljes hatályúvá vált ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzést, d.) az öröklési bizonyítvány tárgyában hozott végzést.⁶⁰⁰ *Imregh Géza* az eljáró hatóság oldaláról – a közjegyzőt a hagyatéki eljárás középpontjába állításával – közelíti meg az öröklési eljárásban a határozatok egyes típusait: a.) a hagyatéknek az örökösök részére való átadása tárgyában hozott végzést, b.) a hagyatéki eljárás során előterjesztett kérdések, indítványok elbírálása során hozott végzést, valamint c.) a közjegyző eljárása során szükséges döntéseivel összhangban meghozott végzést.⁶⁰¹

Elhatárolástól függetlenül e végzések közös jellemzője, „[...] hogy anyagi jogerő nem, csak alaki jogerő főződik”⁶⁰² hozzájuk. Értekezésemben célként tűzöm a hagyatéki eljárás során hozható valamennyi végzés számbavételét, és ennek megfelelően részben *Imregh* elhatárolására alapítottan véleményem szerint a hatályos szabályozás alapján a közjegyző a hagyatéki eljárás során az alábbi határozatokat bocsáthatja ki:

- 1.) a hagyatéknek az örökösök részére való átadása tárgyában hozott végzés:
 - teljes hatályú hagyatékátadó végzés,
 - ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés,
 - rész-hagyatékátadó végzés (mely lehet teljes vagy ideiglenes hatályú),
 - tárgyalás nélkül hozott hagyatékátadó végzés,
- 2.) a hagyatéki eljárás során előterjesztett kérdések, indítványok elbírálása során hozott végzés körében:
 - (magyar) öröklési bizonyítvány,
 - európai öröklési bizonyítvány,
 - hagyatéki eljárási igazolás,

⁶⁰⁰ SZÉCSÉNYI-NAGY i. m. 760. p.

⁶⁰¹ IMREGH (2003) i. m. 218. p.

⁶⁰² IMREGH (2003) i. m. 220. p., valamint BH1992. 464.; BH2004. 466.; PK 262. szám.

- az özvegyi jog megváltása tárgyában hozott végzés (egyezség hiányában),
 3.) a közjegyző eljárása során szükséges döntéseivel összhangban meghozott végzést:

- az özvegyi jog megváltása tárgyában hozott végzés (egyezség esetén),
- hagyatéki eljárást megszüntető végzés,
- hagyatéki eljárást felfüggesztő végzés,
- közjegyzői határozat kijavítása és kiegészítése tárgyában hozott végzés,
- végrendeleti végrehajtó megbízása tárgyában hozott végzés,
- pénzbírságot kiszabó végzés.

A hagyatéki eljárásról szóló törvény megtartotta a hagyaték átadásának 1894. évi XVI. tc. hatályba lépésétől a magyar öröklési eljárás sajátosságát képező két módját: a végleges és ideiglenes hatályú átadást. A Hetv. 83-84. §-ra alapítottan a közjegyző a hagyatékot teljes hatállyal adja át, ha a hagyaték átadásának nincs törvényes akadálya, és

a) a hagyatékra csak egy örökösként érdekelt jelentett be igényt és a rendelkezésre álló adatok szerint másnak a hagyatékra öröklés, halál esetére szóló ajándékozás, dologi hagyomány vagy közérdekű meghagyás jogcímén igénye nincs, vagy

b) a hagyatéki eljárásban a hagyatéki vagyon átadása tekintetében nincs öröklési jogi vita vagy másodlagos öröklési vita.

c) ha csak másodlagos öröklési vita merült fel és e vitában az igény előterjesztője a teljes hatályú hagyatékátadáshoz hozzájárult, vagy az igénye összegének megfelelő pénzüsszeget a többi örökösként érdekelt biztosítékként közjegyzői letétbe helyezte,

d) vitás özvegyi jog esetén.⁶⁰³

A hagyaték teljes hatályú átadásának feltételei kettős természetűek. Elsődleges feltételként minden esetben előírányozott, hogy az átadás törvény által előírt feltételei megvalósuljanak. Másodsorban az öröklésben érdekelt személy, személyek közötti jogviszonyok természetére alapítottak. A hagyaték kizárólag az örökös részére törvény vagy végintézkedés alapján adható át.⁶⁰⁴ A „[...] teljes hatályú hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedése után a hagyatéki eljárás keretében jogorvoslati úton megtámadhatatlanná válik.”⁶⁰⁵

⁶⁰³ A vitás özvegyi jog esetén a hagyaték tárgyának megállapítása során a bírói gyakorlat által kialakított elvek mentén a közjegyző „[...] csak a hagyaték tárgyául szolgáló vagyontárgyakat adhatja át az örökösöknek, a túlélő házastársnak a házatársi vagyontörségére vonatkozó igényével kapcsolatban pedig csupán megállapításra szorítkozhat, ebben a vonatkozásban átadásnak nincs helye.” BH1977. 115.

⁶⁰⁴ Az örökhagyó nevelt gyermekének mint törvényes örökösnek törvényes öröklési jogi kapcsolat hiányában a hagyaték nem adható át. ANKA (2014) i. m. 209. p.

⁶⁰⁵ BH2004. 466.

A hagyaték teljes hatályú átadása körében a Hetv. egy új fogalomra épít, az ún. *másodlagos öröklési jogi vitára*, „a figyelembe nem vett, kötelesrész iránti igény, a hagyatéki hitelezői igény és kötelmi hagyomány iránti igény”⁶⁰⁶ összefoglaló elnevezésére, mely már nem képezi akadályát a hagyaték teljes hatályú átadásának. Érdemben a teljes hatályú hagyatékátadó végzés két részből tevődik össze: a.) az örökhagyó megnevezéséből (beleértve az elhalálozás időpontjának megjelölését) és b.) az örökösök megnevezését az öröklés jogcímére és örökrészük mértékére hivatkozással. Tekintettel arra, hogy a hagyatéki eljárás során hozott valamennyi közjegyzői végzéshez csak alaki jogerő tapad, „[...] bármely érdekelt esetleges öröklési igényét perben utóbb is érvényesítheti”.⁶⁰⁷

A Hetv. 85. § (1) bekezdése szerint „Ha a hagyatékot teljes hatállyal átadni nem lehet, azt ideiglenes hatállyal kell átadni.” A hagyaték ideiglenes hatályú átadása feltételezi egy öröklési vita, vagy egy másodlagos öröklési vita létét. Az ideiglenes átadás időben korlátozott, a jogalkotó a hagyaték teljes hatályú átadásához, vagy az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válásának megállapításához kötötte. Figyelemre méltó, hogy míg a Hetv. taxatívén meghatározza, hogy ideiglenes hatállyal kinek a részére adható át a hagyaték,⁶⁰⁸ a teljes hatályú átadás esetén nem található ilyen előírás. A hagyaték ideiglenes hatályú átadása elidegenítési és terhelési tilalmat keletkeztet.⁶⁰⁹ *Szécsényi-Nagy Kristóf*e szabály alóli kivételként értékeli, hogy az örökös hagyaték átadásával összefüggő terheket és az öröklési illetéket a hagyatékból is teljesítheti.⁶¹⁰

A közjegyző az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válását *állapítja meg*, ha *a)* a hagyatéki per megindítását a jogosult nem igazolja, *b)* a hagyatéki pert megindító keresetlevelet a bíróság a jogerősen elutasította, *c)* a bíróság a keresetet jogerősen elutasította, *d)* a hagyatéki pert a bíróság jogerősen megszüntette, vagy *e)* a hagyatéki pert a bíróság érdemi döntés nélkül fejezte be.⁶¹¹ *Szécsényi-Nagy Kristóf* megközelítése szerint a Hetv. szövegezésével ellentétben az ideiglenes hatályú

⁶⁰⁶ RÁDONYI i. m. 18. p.

⁶⁰⁷ SZÉCSÉNYI-NAGY i. m. 763. p.

⁶⁰⁸ A hagyatékot „[...] ideiglenes hatállyal a szerződéses örökösnek, ha ilyen nincs, a végrendeleti örökösnek, írásbeli és szóbeli végrendelet esetén az írásbeli végrendeletben megnevezett örökösnek, végintézkedés hiányában pedig a törvényes örökösnek kell átadni.” [Hetv. 86. § (1) bekezdés]

⁶⁰⁹ ANKA (2014) i. m. 216. p.

⁶¹⁰ SZÉCSÉNYI-NAGY i. m. 763. p.

⁶¹¹ Tekintettel arra, hogy a hagyatékátadó végzésnek nincs anyagi jogereje, az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzésben megszabott határidő elmulasztása és a hagyatékátadás teljes hatályúvá válása jogvesztéssel nem jár, az öröklésben érdekelt esetleges öröklési igényét perben utóbb is érvényesítheti. BH2004. 466.

hagyatékátadó végzés nem a törvény erejénél fogva, hanem a közjegyző határozata által nyeri el teljes hatályát.⁶¹² Ezzel ellentétes nézőpontra helyezkedik *Sóth Lászlóné*, akinek megközelítése szerint „[...] az ideiglenes hatályú átadás teljes hatályúvá válása a jogszabály erejénél fogva áll be, azt a közjegyző végzéssel megállapítja; a joghatást tehát nem a közjegyző végzése eredményezi”.⁶¹³ Álláspontom szerint az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válása során a törvény (Hetv.) nyelvtani értelmezéséből és célkitűzéséből kell kiindulni. A Hetv. 1. §-ból eredeztetve a hagyatéki eljárás funkciója az örökhatályú halálával bekövetkező tulajdonátszállás örökösök javára történő biztosítása. Ennek megfelelően a Hetv. 88. §-ban előírt feltételek bekövetkezése esetén véleményem szerint a törvény nyelvtani értelmezéséből kiindulva az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés *ipso iure*, a törvény erejénél fogva válik teljes hatályúvá, és a teleologikus értelmezésnek megfelelően az öröklésben érdekelt személyek javára – jogaik gyakorlásának biztosítása érdekében – e joghatás bekövetkezését a közjegyző végzéssel állapítja meg.⁶¹⁴ Ezt az érvelést támasztja alá a bírói gyakorlat is: az ideiglenes hagyatékátadás teljes hatályúvá válását a közjegyző hivatalból végzéssel állapítja meg, „[...] mely végzés a megállapításon kívül más rendelkezést nem tartalmaz”.⁶¹⁵ „A közjegyző az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzéséhez kötve van, attól eltérő tartalommal a hagyatékátadás teljes hatályúvá válását sem állapíthatja meg [...]”.⁶¹⁶ E szabály alól azonban kivételt képeznek azon esetek, amikor a hagyaték ideiglenes hatályú átadását hagyatéki per követi, és a perben hozott jogerős ítélet tartalma eltér az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés tartalmától. A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) által kialakított értelmezés szerint ilyen esetekben a hagyatéki per eredménye kihat az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzésre, melynek következtében a közjegyzőnek olyan teljes hatályú hagyatékátadó végzést kell hoznia, mely a jogerős ítélet tartalmával megegyezik.⁶¹⁷

A Hetv. által új intézményként bevezetésre került a *rész-hagyatékátadó végzés*, mely révén a hagyaték egy része is átadhatóvá vált ideiglenesen, vagy teljes hatállyal, ha az átadás feltételei fennállnak.⁶¹⁸ A közjegyző két esetben jogosult a hagyaték

⁶¹² SZÉCSÉNYI-NAGY i. m. 765. p.

⁶¹³ SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 90/33. p.

⁶¹⁴ A közjegyző az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válását minden esetben végzéssel állapítja meg.

⁶¹⁵ BH1996. 482.

⁶¹⁶ Még abban az esetben sem, ha polgári perben a felek egyezően úgy nyilatkoztak, hogy attól eltérően kívánnak a hagyaték sorsáról rendelkezni. BH1985. 27.

⁶¹⁷ BH1977. 447.

⁶¹⁸ Anka Tibor felhívja rá a figyelmet, hogy ellentétben a Pp. 213. § (2) bekezdésével a közjegyző a rész-hagyatékátadó végzéshez kötve van. ANKA (2014) i. m. 190. p.

meghatározott részének átadására: Hetv. 79. §-a alapján ha az öröklési jogi vita csak a hagyaték egy részére vonatkozik, illetőleg a Hetv. 71. § (5) bekezdése szerint a hagyatéki eljárás felfüggesztése esetén a felfüggesztéssel nem érintett hagyatéki vagyontárgyak körére nézve. Véleményem szerint a rész-hagyatékátadó végzés az intézmény természetét tekintve lényegében nem minősül *novumnak*. Az 1894. évi XVI. tc. az örökösödési eljárásról⁶¹⁹ a hagyaték átadását a járásbíróóságok feladatává tette, melynek eredményeként "hagyaték átadását tartalmazó végzést" vagy „részleges hagyaték-átadó végzést” bocsátottak ki.⁶²⁰

A Hetv. lényeges módosításokat eszközölt az öröklési bizonyítvány öröklési (eljárás) jogban betöltött korábbi szerepét illetően. Véleményem szerint a *felhasználás célját és módját* tekintve a bizonyítvány kétféle típusa különböztethető meg: a.) kizárólagos belföldi használatra kiállított okirat, illetve b.) külföldön öröklésben érdekelti jogállás igazolása szolgáló öröklési bizonyítvány. A magyarországi használatra kiállított öröklési bizonyítvány kibocsátásának két feltételét szabta a jogalkotó: sor kerülhet rá, amennyiben az örökhagyó után hagyatéki vagyon nem maradt hátra, vagy „kérelmező⁶²¹ igazolja, hogy az öröklési rend tekintetében több, örökösként érdekelt között öröklési jogi vita nincs és hagyatékátadó végzés meghozatalára még nem került sor”.⁶²² Utóbbi esetben a kibocsátás feltétele, hogy a hagyaték átadására még nem kerülhet sor, de az eljárás megindulása nem kizáró feltétel. *Anka Tibor* meglátása szerint a bizonyítvány e (második) típusa lényegében egy közbenső hagyatékátadó végzés, mely által előzetesen eldöntésre kerül a hagyaték öröklés jogcímén való átadása, mely a közjegyző számára – a közbenső ítélettel párhuzamba állítva – kötöttséget eredményez.⁶²³ Az öröklési bizonyítvány mint intézmény természetének vizsgálata során fontos rögzíteni, hogy az öröklési bizonyítvány nem zárja ki hagyatéki eljárás lefolytatását, és hagyatékátadó végzés hozatalát.⁶²⁴ A 2013. évi CCII. törvény 122. §-a (21) bekezdésével beiktatott

⁶¹⁹ A tc. 76.§- a szerint „Részleges hagyaték-átadó végzés hozandó: a) ha a hagyaték teljes átadását a 67., 68. vagy 69. § eseteiben a hagyatékhoz tartozó, de az örökhagyó tulajdonául be nem jegyzett ingatlanokra vonatkozó külön eljárás akadályozza; b) ha az örökhagyó tulajdonául bejegyzett, de másnak tényleges birtokában levő ingatlanra nézve a bíróság a tényleges birtokost igényének a 70. § értelmében való érvényesítésére utasította; c) ha csupán az ingatlanra vonatkozó hagyomány iránti jog vitás és e részben a 82. § értelmében perre utasításnak van helye; d) ha egy vagy több örökösnek sem örökösödési joga, sem az egész hagyatékból, vagy annak nem vitás részéből őket illető örökösödési hányad nem vitás.”

⁶²⁰ Lásd részletesen RAGÁLYI Lajos: *Az örökösödési eljárás magyarázata*. Budapest, Athenaeum R. Társulat, 1896. 415. p.

⁶²¹ A kérelmezési jogosultsága van valamennyi öröklésben érdekelt személynek, aki valószínűsíti, hogy jogainak érvényesítéséhez vagy megóvásához az örökhagyó utáni öröklési rend igazolása szükséges.

⁶²² Hetv. 102. § (2) bekezdés

⁶²³ ANKA (2014) i. m. 331-332. p.

⁶²⁴ SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 90/56. p.

102/A. § rendezte az öröklési bizonyítvány és a hagyatékátadó végzés egymáshoz való viszonyát. Ha az öröklési bizonyítvány kiállítása után hagyaték átadására kerül sor, a hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedése után az öröklési bizonyítvány külön jogcselekmény nélkül hatályát veszti.

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy az öröklési bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás nem a hagyatéki eljárás része, és nem is pótolja azt. Véleményem szerint lényegében a hagyatéki eljárásról szóló törvényben szabályozott olyan közjegyző hatáskörbe utalt egyéb nemperes eljárás, mely az öröklésben érdekelti minőség és az öröklési rend igazolására irányul,⁶²⁵ és a fentebb kifejtettek szerint – a kötöttségi elemekre tekintettel – a hagyatéki eljárás eredményére befolyásoló hatással lehet. A bizonyítvány sem a hagyaték állagát, sem annak értékét nem tanúsítja, a bizonyítványban örökösként megjelölt személyt a hagyaték kezelésére nem jogosítja.⁶²⁶

A megfeleltetési eljárás mellett a 2015. évi LXXI. törvény további jogintézmény teremtő hozadéka a hagyatéki eljárási igazolás megalkotása. A Hetv. 101/B. § alapján azon öröklésben érdekelt kérelmére, „aki külföldi hagyatéki vagyon meglétét valószínűsíti, vagy külföldi hagyatéki vagyon igazolását követően valószínűsíti, hogy az veszélyben van, a közjegyző külföldi felhasználás céljából külön végzésbe foglalt hagyatéki eljárási igazolást állít ki.” Az igazolás nem konstitutív hatályú okirat, nem jogosítja fel az öröklésben érdekelt személyt a hagyaték birtokba vételére,⁶²⁷ valamint nem érvényes képez jogcímet a nyilvántartásba való bejegyzéshez. Az intézmény lényege annak igazolása, hogy magyar közjegyző előtt hagyatéki eljárás van folyamatban, és az eljárásban kik tekinthetők öröklésben érdekelt személyeknek.

Az öröklési rendelet európai öröklési bizonyítványról rendelkező VI. fejezetéhez a magyar jogalkotó a Hetv. 102/B. § foglalt az európai öröklési bizonyítvány kiállítását előmozdító technikai jellegű szabályokat illesztett. Az európai öröklési bizonyítvány kiállítására a hagyatéki eljárást lefolytató közjegyző illetékes. A magyar szabályozás szerint az európai öröklési bizonyítvány kiállítása a teljes hatályú hagyatékátadó végzés, a teljes hatályúvá vált ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés, valamint az ideiglenes hagyatékátadó végzéssel érintett valamennyi igény bírósági elbírálása esetén hozott

⁶²⁵ Ezt a nézetet támasztja alá *Sóth Lászlóné* azon megállapítása, mely szerint az öröklési bizonyítvány „[...] a hagyatékban vagy annak egy részében érvényesülő öröklési rendet, az örökös személyét, a hagyatékban való részesülése jogcímét és arányát állapítja meg”. Lásd SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 90/56. p.

⁶²⁶ BH1977. 553.

⁶²⁷ Úgyszintén nem jogosítja fel az öröklésben érdekelt személyeket a hagyatéki vagyon használatára, hasznosítására, haszonélvezetére és az azzal való rendelkezésre. SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 90/55. p.

hagyatéki eljárást befejező végzés jogerőre emelkedését követően kérhető.⁶²⁸ Ez alól az általános szabály alól a jogszabály tesz egy kivételt: a végrendeleti végrehajtó és a hagyatéki gondnok egy másik tagállamban jogosultsága bizonyítására a hagyatéki eljárás jogerős befejezése előtt is kérheti az európai öröklési bizonyítvány kiadását.⁶²⁹ Véleményem szerint e rendelkezés alapján egyértelműen megállapítható, hogy (magyar) öröklési bizonyítvány nem szolgálhat az európai öröklési bizonyítvány kiállításának alapjául.

A közjegyző az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelemről külön végzéssel határoz, melynek jogerőre emelkedését követően haladéktalanul kiállítja az európai öröklési bizonyítványt. A jogos érdeket bizonyító bármely személy kérelmére az illetékes közjegyző az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelemnek helyt adó végzését kérelemre vagy hivatalból megváltoztatja, vagy hatályon kívül helyezi, ezzel egyidejűleg a kiállított bizonyítvány hatályát kérelemre felfüggesztheti a megváltoztató vagy hatályon kívül helyező végzés meghozataláig. A magyar jogalkotó az öröklésben érdekelt személyek fellebbezési jogát a.) az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelem tárgyában hozott, b) az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelemnek helyt adó végzés megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése tárgyában hozott, valamint a c) az európai öröklési bizonyítvány hatályának felfüggesztése tárgyában hozott végzés ellen is megnyitotta [Hetv. 110. § (2a)]. Az európai öröklési bizonyítvány hatályának felfüggesztése tárgyában hozott végzés elleni fellebbezésnek a végzés végrehajtására halasztó hatálya nincs.⁶³⁰

Ugyanakkor a hatályos magyar szabályozásban nem található rendelkezés az európai öröklési bizonyítványt módosító vagy visszavonó végzés elleni jogorvoslati lehetőségekről. Az európai öröklési rendelet 71. cikk (2) bekezdése és Hetv. 109. § (3) bekezdés együttes olvasatának eredményeként, amennyiben a kiállító hatóság – közjegyző – megállapítja, hogy a kiállított európai öröklési bizonyítvány vagy annak egy része nem felel meg a valóságnak az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelemnek helyt adó végzését kérelemre vagy hivatalból megváltoztatja, vagy hatályon kívül helyezi. A Hetv. 109. § (3) bekezdése ezen esetben lehetőséget biztosít a közjegyző számára erre irányuló kérelem esetén az európai öröklési bizonyítvány hatályának

⁶²⁸ A hagyatéki gondnok és a végrendeleti végrehajtó a teljes vagy ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedését megelőzően is kérheti az európai öröklési bizonyítvány kiállítását.

⁶²⁹ SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 90/58. p.

⁶³⁰ Lásd Hetv. 110. § (3) bekezdés

felfüggesztésére az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelemnek helyt adó végzést megváltoztató vagy hatályon kívül helyező végzés meghozataláig. Míg az európai öröklési bizonyítvány hatályának felfüggesztése tárgyában hozott végzés ellen a Hetv. 110. § (2a) bekezdés alapján fellebbezésnek van helye, addig az európai öröklési bizonyítványt módosító vagy visszavonó végzés elleni jogorvoslat lehetőségéről a Hetv. hallgat. Véleményem szerint az európai öröklési rendelet 72. cikkében biztosított széleskörű jogorvoslatihoz való jogra tekintettel, a Hetv. kiegészítésére lenne szükség az európai öröklési bizonyítványt módosító vagy visszavonó végzés elleni jogorvoslatok tekintetében.

Az európai öröklési bizonyítvány elsődleges célkitűzése a határon átnyúló öröklési ügyekben az örökös, hagyományos, végrendeleti végrehajtói, valamint hagyatéki gondnoki jogállás igazolása,⁶³¹ ugyanakkor a rendelet nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a tagállamok a tisztán belföldi öröklési ügyekben is lehetővé tegyék alkalmazhatóságát.

Álláspontom szerint a magyar öröklési bizonyítvány és az európai öröklési bizonyítvány Hetv-ben megjelenő párhuzamos „együtt élése” során a jogalkalmazásnak a következő visszasságokkal kell szembe néznie: Magyar állampolgárok tisztán belföldi öröklési ügyekben is igényelhetik európai öröklési bizonyítvány kiállítását belföldi felhasználás céljából, ezzel kiaknázva a magyar öröklési bizonyítvány kibocsátásának 3.6. fejezetben kifejtett feltételeit, érvényes jogcímet szerezve a közhitelű nyilvántartásokba való bejegyzéshez. Ezen felül a külföldi felhasználás céljából kiállított öröklési bizonyítvány jelentősége vélhetően korlátozódni fog, a rendelet alkalmazását követően csak harmadik országokban található hagyatéki vagyon tekintetében fog az örökghagyó utáni öröklési rend igazolására szolgálni.⁶³²

Amennyiben az európai öröklési bizonyítvány új alapokra helyezi a magyar öröklési bizonyítvány magyarországi rendeltetését, a jogalkalmazóknak figyelembe kell vennie, hogy az (európai) öröklési bizonyítvány kiállítására vonatkozó kérelmezési

⁶³¹ Szócs Tibor az európai öröklési bizonyítvány funkciójának vizsgálata során a kibocsátás célját tekintve a kiállítható bizonyítványokat három kategóriára osztja: 1.) a hagyatékból tartozó konkrét vagyontárgyakra a bizonyítványban megjelölt örökösök vagy adott esetben hagyományosok általi megszerzésének tanúsítására, 2.) a hagyatéki vagyontól való részesedés eszmei hányadának igazolására, 3.) a hagyatéki vagyonkezelők jogosítványainak más tagállamban történő igazolása céljából kiállított bizonyítványokra. Lásd részletesen SZÖCS (2015b) i. m. 13. p.

⁶³² A Hetv. 102. § (2) bekezdése szerint öröklési bizonyítvány állítható ki, amennyiben „a hagyatéki tárgya kizárólag külföldi ingatlan vagy olyan külföldön lévő ingóság, mely átadására vonatkozóan a magyar közjegyzőnek nincs joghatósága.

jogosultsággal rendelkező személyek körén – a hatályos magyar szabályozással összehasonlítva – lényeges korlátozást eszközöl.⁶³³

4.5. Hagyatéki gondnokság és a végintézkedés végrehajtása

Jogállását tekintve az új szabályok megőrizték a He. korábbi koncepcióját: „A végrendeleti végrehajtóra a törvényben foglalt eltérésekkel a megbízottra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.”⁶³⁴ A jogtudományban elfogadott álláspont szerint, tekintettel arra, hogy az örökösök a hagyatékot *ipso iure* szerzik meg, és a rendelkezési jog is őket illeti meg, így a végrendeleti végrehajtót az örökösök megbízottjának kell tekinteni.⁶³⁵ A végrendeleti végrehajtó a megbízást még az örökagyótól kapta, mely megbízás az örökagyó halálával lényegileg megszűnt. „Az örökösök azzal a nemleges magatartásukkal, hogy nem szüntették meg a végrendeleti végrehajtó vagyonkezelését, azt a maguk részéről is megerősítették, illetve hallgatólagosan maguk is megbízást adtak neki.”⁶³⁶ Bár ez a megbízotti minőség csak a hagyatéki vagyon kezelése erejéig áll fenn, úgy vélem igen erős ellentét feszül az intézmény célja⁶³⁷ és jogállása között. A 2015. évi LXXI. törvény a 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 31. cikke szerinti megfeleltetési nemperes eljárásról, valamint egyes igazságügyi tárgyú törvénymódosításokról előrelépést hozott a végrendeleti végrehajtó hagyatéki eljárásban betöltött jogállásának tisztázása tekintetében. A jogszabálymódosítás eredményeként a Hetv. értelmező rendelkezései között elhelyezett 6. §-ba beillesztésre került, hogy a végrendeleti végrehajtó öröklésben érdekelt személynek tekintendő.

A végrendeleti végrehajtó intézménye mindenekelőtt feltételez egy érvényes⁶³⁸ és hatályos végintézkedést, „hiszen egyrészt végrendeleti végrehajtót a végintézkedésben lehet nevezni, másrészt a végrendeleti végrehajtó feladata fogalmilag az örökagyó végintézkedésének érvényre juttatása.”⁶³⁹ Amint a közjegyző vagy a jegyző tudomást szerez végrendeleti végrehajtó nevezéséről, jogairól és kötelezettségeiről szóló

⁶³³ Míg a rendelet értelmében az európai öröklési bizonyítvány kiállítását az örökös, hagyományos, végrendeleti végrehajtó és a hagyatéki gondnok kérheti, addig a Magyarországon hatályos szabályozás szerint öröklési bizonyítvány kibocsátására vonatkozó jogosultság a hagyatéki hitelezőket is megilleti.

⁶³⁴ A hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény 100. § (1)

⁶³⁵ TIKÁSZ Attila: Néhány gondolat a végrendeleti végrehajtóról. *Közjegyzők Közlönye*, 1998/7-8. sz. 33. p.

⁶³⁶ TIKÁSZ i.m. 35.

⁶³⁷ Az örökagyó rendelkezései teljesítésének ellenőrzése.

⁶³⁸ SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 90/47. p.

⁶³⁹ ANKA Tibor: *A megújult hagyatéki eljárás*. Budapest, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., 2011. 271. p., ANKA (2014) i.m. 315. p.

tájékoztatás mellett felhívja, hogy harminc napon belül nyilatkozzon megbízatása elfogadásáról. A megbízatás elfogadását vagy elutasítását a közjegyző (vagy jegyző) végzéssel⁶⁴⁰ állapítja meg.⁶⁴¹

A Hetv. nem tartalmaz konkrét előírást a végrendeleti végrehajtóvá nevezhetőség személyi feltételeit illetően, ennek megfelelően *Sóth Lászlóné* álláspontja szerint az öröknyagyó végrendeletében bármely teljes cselekvőképességgel rendelkező személyt végrendeleti végrehajtónak nevezhet, beleértve e személyi körbe akár örökösét, illetőleg hagyományosát.⁶⁴²

Főszabály szerint a végrendeleti végrehajtó feladatait a végintézkedés határozza meg, ennek hiányában a Hetv. 99. §-ban rögzített jogosítványokkal rendelkezik. A hagyatéki eljárásról szóló törvény négy pontban rögzíti a végrendeleti végrehajtó jogosítványait és kötelezettségeit: elsőként „az eljáró hatóságokat a hagyatéki leltározásában segítse, és az örökösök javára szükség esetén biztosítási intézkedés elrendelését indítványozza”. Véleményem szerint a jogszabály e rendelkezése hiányos, ugyanis a tv. 29. §-a értelmében a végrendeleti végrehajtó kérelmezheti leltár felvételét, valamint maga is biztosítási intézkedéseket foganatosíthat, melyről a közjegyző felé beszámolási kötelezettséggel tartozik. Az átláthatóság jegyében a leltározással, valamint a biztosítási intézkedéssel összefüggő feladatairól célszerű lenne egyazon jogszabályhelyben rendelkezni. Másodikként „követelje a végintézkedés rendelkezéseinek foganatosítását az örököstől, a hagyományostól, és ennek érdekében, amíg az öröknyagyó végintézkedésében részesített személy maga fel nem lép, annak javára, de a saját nevében a bíróság előtt is eljárjon.” A 99. § (2) bekezdésének b.) pontja lényeges változást hozott a végrendeleti végrehajtó jogosultságai terjedelmét illetően: egyrésztől ettől kezdődően a végrendeleti végrehajtó nemcsak felügyelheti és ellenőrizheti az öröknyagyó rendelkezéseinek örökösök általi foganatosítását, hanem jogosulttá vált annak követelésére is,⁶⁴³ ezen felül *Anka Tibor* álláspontja szerint a b.) pontban biztosított „bíróság előtti eljárás” által a magyar jogba bevezetésre került a perbizomány intézménye.⁶⁴⁴ Harmadikként a hagyatékkal összefüggő kezelési

⁶⁴⁰ A Hetv. 98. (4) bekezdése szerint a végzést az öröklésben érdekelt személyekkel – ha a végzést a jegyző hozta meg, azt a közjegyzővel is – közölni kell.

⁶⁴¹ FÁBIÁN i.m. 101.

⁶⁴² SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 90/47. p.

⁶⁴³ A meghagyások teljesítésének követhetőségéről lásd részletesen CSEHI Zoltán: *A magánjogi alapítvány – történeti és dogmatikai alapok*. Budapest, Gondolat Kiadó 2006. 326. p.

⁶⁴⁴ „Lehetővé teszi, hogy a végrendeleti végrehajtó a saját felperessége mellett, de más jogát érvényesítve járjon el.” ANKA (2014) i. m. 318. p.

jogosultság részletesen deklarálásra került, mely kezelési jogosultság magában foglalja a hagyaték birtokba vételét, a hagyatéki hitelezők kielégítését, hagyatéki követelések érvényesítését, valamint az örökhagyó tagsági jogainak gyakorlását. E kezelési jogosultság szabályának megfelelően a végrendeleti végrehajtó az igényeket saját nevében eljárva a hagyaték javára érvényesítheti. Végül negyedikként a jogerős hagyatékátadó végzés rendelkezéseit foganatosítja.

A hagyatéki eljárásról szóló törvény lényeges átformálta a He. hagyatéki gondnokságra vonatkozó szabályait. A magyar hagyatéki eljárásban az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően a hagyatéki gondnokság két típusa jelent meg: a He. szabályozási koncepcióját továbbörökítve a szabályozás része maradt az eseti gondnok és az ügygondnok intézménye, ugyanakkor e két intézmény kirendelésének esetei nem voltak elhatárolhatók a kirendelő hatóság vagy személye szerint (gyámhatóság vagy közjegyző), hanem az intézmények igénybevételét egyrészt az öröklésben érdekelt személy személyében rejlő ok, másodsorban az igénybevétel felmerülésének időpontja határozta meg. Meglátásom szerint a 2015. évi LXXI. törvény a 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 31. cikke szerinti megfeleltetési nemperes eljárásról, valamint egyes igazságügyi tárgyú törvénymódosításokról változást hozott a hagyatéki gondnokság egész rendszerében. Egyrészt a Hetv-ben már nevesítetten is megjelenik a hagyatéki gondnokság intézménye, valamint a tág értelemben vett – összehasonlító kontextusba helyezett hagyatéki gondnokság intézményének vizsgálata viszonylatában – véleményem szerint a hatályos szabályozásban a hagyatéki gondnokság három típusát különböztetjük meg: a.) a Hetv-ben ténylegesen hagyatéki gondnokként nevesített intézményt, b.) eseti gondnok intézményét, valamint c.) ügygondnok intézményét.

A 2015. évi LXXI. törvény eredményeként az öröklésben érdekelt személyek fogalma a hagyatéki gondnok intézményével egészült ki. A Hetv. 6. §-ba nevesített intézmény hagyatéki eljárásban érvényesíthető jogaira és kötelezettségére nézve csak annyi került megállapításra, hogy jogosult európai öröklési bizonyítvány kiállítását kérelmezni.⁶⁴⁵ Tekintettel arra, hogy a Hetv. megőrizte az eseti gondnok és az ügygondnok már a He-ben is megjelenő intézményét, véleményem szerint a magyar jogalkotó vélhetően nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben számol az európai öröklési rendelet eredményeként magyar öröklési eljárásba ültetett intézménnyel. Annak ellenére, hogy a hatályos szabályozásban a hagyatéki gondnok jogai közül nevesítetten

⁶⁴⁵ Lásd Hetv. 102/B. § (2) bek.

csak az európai öröklési bizonyítvány kiállításának kérelmezése szerepel, öröklésben érdekelti jogállásának deklarálására tekintettel meglátásom szerint e jogosultságon felül hagyatéki leltározást kezdeményezhet (helyszíni leltár felvételének időpontjáról értesíteni kell), biztosítási intézkedések foganatosítását kérelmezheti, hagyatéki eljárás megisméltése iránt kérelmet terjeszthet elő, nemcsak európai öröklési bizonyítvány hanem hagyatéki eljárási igazolás és (magyar) öröklési bizonyítvány kiállítását is kérelmezheti, valamint a Hetv. 109-111. §-ba foglalt fellebbezési jog is megilleti.

A Hetv. nem határozza meg az eseti gondnok kirendelésének eseteit, illetve feltételeit, mindössze utal rá, hogy amennyiben az öröklésben érdekelt személyek között a.) méhmagzat, b.) kiskorú, c.) cselekvőképességet érintő gondnokság alatt álló nagykorú, vagy d.) törvényes képviselővel vagy meghatalmazottal nem rendelkező, ismeretlen helyen tartózkodó vagy az ügyeinek vitelében más okból akadályozott természetes személy van, és az öröklésben érdekelt személynek nincs törvényes képviselője, vagy törvényes képviselője akár a törvény kizáró rendelkezése folytán, akár tényleges akadály miatt az ügyben nem járhat el a gyámhatóság döntése alapján gyám, gondnok, illetve eseti gyám vagy eseti gondnok rendelhető ki. Vagyis az eseti gondnok kirendelése eseteinek meghatározása kizárólagos gyámhatósági hatáskört képez, a hagyatéki eljárásról szóló jogforrás mindössze a kirendelés lehetséges esetire utal, illetőleg az eseti gondnok hagyatéki eljárásban való jogosultságaira nézve tartalmaz igen kevés rendelkezést (részvétel a leltározáson, illetve a hagyatéki tárgyaláson).

Az ügygondnok intézményére vonatkozó szabályozás a He. szabályozásának viszonylatában lényeges módosításokon ment keresztül. A Hetv. szerint ügygondnok kirendelésére nemcsak a hagyatéki tárgyaláson kerülhet sor, hanem a leltár felvétele során is. Az ügygondnok kirendelése korábbi kizárólagos közjegyzői hatáskörből megosztott jegyzői⁶⁴⁶ és a közjegyzői hatáskörébe került. A jegyző kérelemre a leltározás során biztosítási intézkedésként ügygondnokot rendelhet ki, amennyiben a hagyatékban gazdasági társasághoz kötődő társasági, illetve szövetkezeti részesedés van, és a társasági (szövetkezeti) vagyon megóvása vagy a társaság (szövetkezet) működésének biztosítása

⁶⁴⁶ Hetv. 32. § (2) bekezdése szerint „Ha a leltár szerint a hagyatékban a Ptk. gazdasági társaságokra és szövetkezetekre vonatkozó rendelkezéseiben meghatározott társasági, illetve szövetkezeti részesedés van, – amíg a leltárt meg nem küldték a közjegyzőnek, a jegyző, azt követően – a közjegyző biztosítási intézkedésként a tagsági (szövetkezeti) jogok gyakorlására a társaság (szövetkezet) vagy a működésében érintett más személy, szervezet indokolt kérelmére ügygondnokot rendelhet ki, ha az intézkedés nyilvánvalóan a társasági (szövetkezeti) vagyon megóvása vagy a társaság (szövetkezet) működésének biztosítása érdekében szükséges. Az ügygondnok vagyoncsökkenést eredményező határozat hozatalát a szavazatával nem támogathatja és a hagyaték terhére vagyoni kötelezettségeket nem vállalhat, kivéve, ha ezzel az érintett társaságot (szövetkezetet) és az örökösöként érdekeltet nyilvánvaló károsodástól óvja meg.”

érdekében szükséges. Ebben az esetben ügygondnok a hagyaték terhére vagyoni kötelezettséget nem vállalhat, kivéve ha ezzel az érintetteket károsodástól óvja meg. Ha a közjegyző előtti eljárásban fény derül arra, hogy a.) az öröklésben érdekeltnek nincs törvényes képviselője és méhmagzat, kiskorú vagy cselekvőképességet érintő gondnokság alatt álló személy, vagy b.) nincs meghatalmazottja vagy törvényes képviselője az ismeretlen helyen tartózkodó, vagy ismert helyen tartózkodó, de visszatérésében gátolt öröklésben érdekeltnek, vagy c.) az öröklésben érdekelt törvényes képviselője jogszabály vagy a gyámhatóság rendelkezése folytán, érdekellentét vagy más tényleges akadály miatt nem járhat el a Hetv. 49. §-a a közjegyző mérlegelésére bízva, hogy ezekben az esetekben a közjegyző ügygondnokot rendel ki, vagy a gyámhatóságot keresi meg eseti gyám vagy eseti gondnok kirendelése végett.⁶⁴⁷ Az ügygondnok kirendelésének további esetének tekinthető a biztosítási intézkedések között elhelyezett szabály: „Ha a leltár szerint a hagyatékban követelés van, annak behajtására az öröklésben érdekelt kérelmére a közjegyző ügygondnokot rendelhet ki.”⁶⁴⁸ Az ügygondnok kirendelésének feltétele, – függetlenül attól, hogy a jegyző vagy a közjegyző rendeli ki – hogy az ügygondnok előreláthatólag felmerülő készkiadásának és várható díjának megelőlegezése megtörtént. Pozitívumként emelhető ki az ügygondnok személyének konkrét meghatározása: biztosítva az öröklésben érdekelt személy részére a megfelelő – szakmai és pártatlan képviseletet – ügygondnokként elsősorban ügyvéd vagy ügyvédi iroda jelölhető ki.⁶⁴⁹ Átemelve a He. korábbi megoldását, amennyiben az ügygondnok kirendelésének sürgős esete forog fenn, kivételesen valamely öröklésben érdekelt más személy is kijelölhető, amennyiben nem áll fenn érdekellentét az általa képviselt személy vonatkozásában. Az ügygondnok meghatalmazotti jogállása a hagyatéki eljárás időtartamára terjed ki, mely során nyilatkozattételi jogosultsága teljes körű,⁶⁵⁰ a hagyatéki vagyon átvételére is kiterjedő hatállyal, azonban készpénzt, értékpapírt és értéktárgyat azonban csak a gyámhatóság engedélyével vehet át. A Hetv. 52. §-ának második fordulata

⁶⁴⁷ Bár a hatályos jogszabályi rendelkezés a közjegyző mérlegelésére bízva annak eldöntését, – ha a hagyatéki eljárás során érdekellentét áll fenn az örökhagyó kiskorú gyermeke és túlélő házastársa között – hogy önmaga gondoskodjon ügygondnok kirendeléséről vagy a gyámhatóságot keresse meg eseti gondnok kirendelése érdekében, azonban a bírói gyakorlat figyelembevételével véleményem szerint a közjegyzőnek elsődlegesen a gyámhatóságot kell eseti gondnok kirendelése végett megkeresnie, és amennyiben a gyámhatóság erről nem intézkedett, akkor ügygondnok kirendelésével maga gondoskodhat a kiskorú örökös megfelelő képviseletéről. Lásd BH1977. 115. és BH 1992. 703.

⁶⁴⁸ Hetv. 32. § (3) bekezdése

⁶⁴⁹ RÁDONYI i. m. 14. p.

⁶⁵⁰ „[...] érvényesül azonban az a szabály, hogy az ügygondnok által képviselt félnek nincs beleszólása abba, hogy ki legyen az ügygondnoka és eljárási cselekményei nem szorulnak a képviselt fél utólagos jóváhagyására sem.” SÓTH LÁSZLÓNÉ i. m. 85. p.

szerint „Az ügygondnok egyezséget nem köthet, jogokról nem mondhat le, jogokat (követeléseket) nem ismerhet el és kötelezettséget nem vállalhat, kivéve, ha ezáltal az általa képviselt felet nyilvánvaló károsodástól óvja meg.”⁶⁵¹ Bár a törvény 49-52. §-a taxatívén az ügygondokra vonatkozó szabályokat foglalja keretbe, ugyanakkor az összefoglaló címre tekintettel („Eseti gyám, eseti és ügygondnok”) e rendelkezések vélhetően az eseti gondnokra is kiterjednek.

Mind az eseti gondnok, mind az ügygondnok szükség esetén biztosítási intézkedéseket foganatosíthat, amelyről beszámolási kötelezettséggel tartozik a közjegyző felé. Fellebbezési jogokról nem mondhatnak le sem előzetesen, sem a végzés közlése után.

4.6. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása

Magyarország egyetlen Hágai Szerződésnek sem aláíró állama.⁶⁵² A határon átnyúló öröklési (eljárás)jogi intézmények szabályozása az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően a *szabályozás módját* tekintve sajátos képet mutatott, mely az öröklési eljárás kialakulásának és fejlődéstörténetének, az ország alkotmányos berendezkedése változásainak – különösen az elmúlt ötven évnek – kihatásait mind magában hordozta. E jellemvonásra vezethető vissza az intézmények különböző szintű jogforrások általi meghatározottsága: 2015. augusztus 17. megelőzően a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyek elsődleges jogforrása a hagyatéki eljárásról szóló törvény volt, mely a joghatóságra és az alkalmazandó jogra nézve a szabályozás irányát és kereteit jelölte ki, azonban mind a joghatóságnak, mind az alkalmazandó jognak, csakúgy mint az öröklési ügyekben hozott külföldi határozatok elismerésének és végrehajthatóságának részletes kifejtése a nemzetközi magánjogról szóló tvr-ben volt található. A Hetv. 104. § (1) bekezdése értelmében a magyar közjegyző joghatósága nemzetközi szerződések rendelkezésein alapult,⁶⁵³ ennek hiányában a Kódex fentebb ismertetett szabályai voltak irányadók. Az alkalmazandó jogra nézve ugyanezen szabály volt irányadó. *Anka Tibor* felhívta rá a figyelmet, hogy az eljárásra az öröklési eljárás „természeténél fogva mindig annak az államnak az eljárási joga vonatkozik, amelyiknek a hatósága az eljárást lefolytatja, így a magyar közjegyző semmilyen körülmények között nem folytathatja le a

⁶⁵¹ De mindaddig, amíg adott ügyben a tényállás feltárása nem történik meg, nem lehet állást foglalnia abban a kérdésben, hogy mi áll a kiskorú érdekében, és ennek megfelelően az ügygondnok milyen nyilatkozatot tehet. BH1992. 703.

⁶⁵² TÓTH Ádám: Ungarn. In. Rembert SÜB: *Erbrecht in Europa*. Bonn, Zerb Verlag, 2015. 1428. p.

⁶⁵³ Öröklési jogi tárgyú Magyarország által kötött nemzetközi egyezményekről lásd részletesen KECSKÉS László: *Öröklési és családjogi kérdések a magyar nemzetközi magánjogban*. Budapest, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 2002. 29-35. p.

hagyatéki eljárást más állam hagyatéki eljárási jogszabálya alapján.”⁶⁵⁴ A Hetv. a hagyatéki eljárás lefolytatására nézve – eltérően a korábbi szabályozástól – nem írt elő differenciált eljárást a magyar, illetve (külön) külföldi örökhagyó esetében. Mindössze annyi megkötés érvényesült, hogy kettős állampolgársággal (részben magyar állampolgársággal) rendelkező, valamint külföldi állampolgár esetén a hagyatéki eljárás lefolytatásának tényéről tájékoztatási kötelezettség terheli a jegyzőt vagy a közjegyzőt.

A határon átnyúló öröklés fő és egyetemes kapcsolóelvének a hagyaték jogának (*lex successiois*) rendszerében a magyar öröklési jog a *hagyaték egységének* koncepciójára épített,⁶⁵⁵ egyetlen jog hatálya alá rendelve a hagyatéki vagyon részét képező ingó és ingatlan vagyon átadását. Mind a joghatóságnak, mind az alkalmazandó jognak egyetemes és általános kapcsolóelve – a Kódexbe ágyazva – korábban az állampolgárság elve volt,⁶⁵⁶ így az európai öröklési rendelet – mely az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének (elhalálozás időpontjában) elvét jelölte ki általános kapcsolóelvként – alkalmazása jelentős változásokat eszközölt a Kódex kapcsolóelvekre irányadó szabályozási koncepcióját illetően. A magyar kollíziós szabályozástól nem idegen a szokásos tartózkodási hely elve. A Kódex kiegészítő jelleggel alkalmazta olyan természetes személy esetében, akinek személyes jogát állampolgárságára tekintettel nem lehetett megállapítani.⁶⁵⁷

2015. augusztus 17-t követően öröklési ügyekben irányadó mind a Hetv-ben, mind a Kódexben előirányozott mind joghatósági, mind alkalmazandó jogra irányadó szabályokat az európai öröklési rendelet II. és III. fejezete váltotta fel. Az öröklési rendeletből eredő tagállami jogalkotói kötelezettségnek (dologi jogok egymáshoz igazítása), valamint a rendelettel összefüggő egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításának Magyarország az Országgyűlés által 2015. június 9-i ülésén elfogadott 2015. évi LXXI. törvény a 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 31. cikke szerinti megfeleltetési nemperes eljárásról, valamint egyes igazságügyi tárgyú törvénymódosításokról tett eleget. A 2015. évi LXXI. törvény 13. § (3) bekezdése hatályon kívül helyezte a Kódex 58. §-át, 62/A. § b) pontját és 62/C. § b) pontját, ugyanezen törvény 17. § (12) bekezdése hatályon kívül helyezte a Hetv. nemzetközi vonatkozású rendelkezésekről szóló 104. §-át. *Gothárdi Enikő* az európai öröklési

⁶⁵⁴ ANKA (2014) i. m. 336-337. p.

⁶⁵⁵ MÁDL Ferenc: A nemzetközi öröklési jog néhány kérdése. In. *Liber amicorum. Studia E. Weiss dedicata. Ünnepi dolgozatok Weiss Emilia tiszteletére.* Budapest, ELTE ÁJK, Polgári Jogi Tanszék, 2002. 107. p.

⁶⁵⁶ SZŐCS (2015a) i. m. 46. p.

⁶⁵⁷ Kódex 11. § (4) bekezdése

rendelet 15. cikkéből levezetve rámutat, hogy a közjegyzőnek (jegyzőnek) joghatósága fennálltát hivatalból vizsgálnia kell.⁶⁵⁸ A módosított szabályozás értelmében az öröklésben érdekelt személynek „[...] elő kell adni azokat az adatokat, amelyek a bejelentőnek a hagyatéki eljárás megindításához fűződő jogi érdekét valószínűsítik, valamint azokat, amelyek a hagyatéki eljárás lefolytatására való joghatóság (különösen az örökhagyó szokásos tartózkodási helye) és illetékesség megállapításához szükségesek.” [Hetv. 19. § (2) bekezdése]. Ha a bejelentő a joghatóság megállapításához nem szolgáltat elegendő adatot, nem csatolja az alátámasztó okiratokat, az eljárás megszüntetésének nincs helye, az eljáráshoz szükséges adatok beszerzéséről a jegyzőnek hivatalból kell gondoskodnia. *Gothárdi Enikő* a Hetv. 43. § (2) bekezdés d) pontja és 78. § a) pontja együttes olvasatának következtetéseként megállapítja, hogy a joghatóság vizsgálata és a joghatóság hiánya esetén az eljárás megszüntetése a közjegyző hatáskörébe tartozik.⁶⁵⁹ E megállapítással részben tudok egyet érteni, véleményem szerint az öröklési rendelet 15. cikke alapján az öröklési eljárás során valamennyi hatóságnak és közhatalmi jogosítványokkal felruházott személynek, szervnek – mind a jegyzőnek, mind a közjegyzőnek – joghatóságának fennálltát vagy hiányát hivatalból kell vizsgálnia, így a tág értelemben vett magyar öröklési eljárás megszüntetése joghatóság hiányában mind a jegyzőt, mind a közjegyzőt egyaránt terheli.

Szócs Tibor a joghatóságra vonatkozó korábbi magyar szabályozás és a rendelet joghatósági rendszere közötti legmarkánsabb változásként az ingatlan hagyatéki vagyona vonatkozó kizárólagos joghatóság a fekvés államában mint joghatósági szabály megszűnését értékeli.⁶⁶⁰

Tekintettel arra, hogy a Hetv. nem tartalmazott rendelkezéseket az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan, így a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására nézve a Kódex rendelkezései voltak irányadók. A nemzetközi magánról szóló tvr. az *automatikus elismerés (ipso iure)* elvén nyugszik, külföldi határozat elismerésének nem feltétele külön (elismerés megállapítására irányuló eljárás lefolytatása) eljárás lefolytatása. A tvr. 74. § (1) bekezdése értelmében „az elismerhetőség kérdését jogszabály eltérő rendelkezése hiányában az a bíróság vagy hatóság vizsgálja, amelynek eljárásában ez felmerül”.

⁶⁵⁸ GOTHÁRDI Enikő: Az általános joghatóság szabályozása az Európai Unió öröklési rendeletében. *Magyar Jog*, 2015/9. 530. p.

⁶⁵⁹ GOTHÁRDI i. m. 530. p.

⁶⁶⁰ SZÓCS (2015a) i. m. 12. p.

Az elismerés megtagadási okok véleményem szerint két csoportra oszthatók: a.) abszolút kizáró okot képez, ha a határozat meghozatalára magyar hatóságnak kizárólagos joghatósága állt fenn, b.) relatív kizáró okok az elismerés általános korlátaiként jelennek meg. Utóbbi esetében olyan eljárási jellegű akadályokról van szó, melyek konkrét esetekben az elismerés gátjaként jelennek meg⁶⁶¹: a) annak elismerése a magyar közrendbe ütköznék,⁶⁶² b) az, akinek terhére a határozatot hozták, az eljárásban sem személyesen, sem meghatalmazott képviselője útján nem vett részt, azért mert az idézést és a keresetlevelet vagy az eljárás megindításának alapjául szolgáló egyéb iratot részére lakóhelyén vagy szokásos tartózkodási helyén nem kézbesítették szabályszerűen és olyan időben, hogy a védekezésre módjában állt felkészülni; c) a határozat olyan eljárás eredményeként került meghozatalra, amely a magyar eljárási jog alapvető elveit súlyosan sértette;⁶⁶³ d) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt azonos felek között magyar bíróság vagy más hatóság előtt a perindítás hatályai a külföldi eljárás megindítását megelőzően beállottak (perfüggőség); e) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog tárgyában magyar bíróság vagy más hatóság azonos felek között korábban jogerős érdemi határozatot hozott.

Az automatikus elismerés elve mellett a magyar jogszabályok lehetővé teszik *elismerés megállapítására irányuló eljárás* lefolytatását, amennyiben az érdekelt ezt külön kérelmezi. Az eljárás lefolytatása nemperes eljárás keretében bírósági hatáskörbe tartozik. A bíróság illetékességét az ellenérdekű fél belföldi lakóhelye (vagy szokásos tartózkodási helye), ennek hiányában a kérelmező belföldi lakóhelye (vagy szokásos tartózkodási helye) alapozza meg, amennyiben az illetékesség ezen illetékességi okok alapján sem állapítható meg a Budai Központi Kerületi Bíróság rendelkezik kizárólagos illetékességgel az eljárás lefolytatására. Választottbírói eljárás során hozott határozatra nézve a Kódex a Fővárosi Törvényszék kizárólagos illetékességét határozta meg. Az *elismerés megállapítására irányuló eljárás* során a határozat érdemi felülvizsgálatának nincs helye, az eljárás csak az elismerés feltételei teljesülésének – a megfelelő képviselet az eljárásban, illetve a magyar eljárási jogi alapelvek

⁶⁶¹ BURIÁN László: Eljárási jogi kérdések. In. BURIÁN László – KECSKÉS László – VÖRÖS Imre: *Magyar nemzetközi kollíziós magánjog*. Budapest, Logod Bt., 1997. 254. p.

⁶⁶² A közrend fogalmának megítélése kapcsán *Burián László* leszögezi: „a megítélés nem szükségképpen egyezik meg a közrend kollíziós jogi fogalmával. Azt kell mérlegelni, hogy a határozat elismerésének és végrehajtásának magyarországi hatásai sértenék-e a jogrend alapvető, így pl. alkotmányos elveit.” BURIÁN (1997) i. m. 299. p.

⁶⁶³ *Osztheimer Katalin* a Kódex 72. § (2) bek. c.) pontját eljárási közrendi záradéknak minősíti. In. KAPA Máttyás – VERESS Emőd (szerk.): *Határozatok végrehajtása határokon átívelő polgári és kereskedelmi ügyekben az Európai Unióban*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2009. 59 p.

betartottságának⁶⁶⁴ – vizsgálatára korlátozódhat. Az érdemi felülvizsgálat hiányára, valamint a tvr.-ben meghatározott okok jellegére tekintettel *Burián László* álláspontja szerint az eljárás a fentebb említett okok az ellenérdekű fél kifogására vehetők figyelembe.⁶⁶⁵

Öröklési ügyben hozott határozatok elismerése és végrehajtása irányuló magyar szabályozás viszonylatában a rendelet IV. fejezete egy lényeges változást eszközölt: míg 2015. augusztus 17-t megelőzően egy külföldi határozat elismerését és végrehajtását meg lehetett tagadni, amennyiben adott eljárásban magyar hatóság (bíróság, közjegyző) kizárólagos joghatósága állt fenn, addig az öröklési rendelet alkalmazását követően a – kizárólagos tagállami joghatósági szabályok eltörlésével – az elismerés megtagadási okok a rendeletben meghatározott okokra szűkültek.

A rendelet alkalmazását követően előfordulhat az öröklésből eredő jogosítványok magyar hatóságok előtti gyakorlása során – akár az öröklési eljárás folyamán vagy az öröklési eljárás lezárását követően meghatározott jog nyilvántartásba vételét illetően – olyan jogosítványra történő hivatkozás, mely intézmény a magyar jogrendszer szerint nem ismert (elismert). Vélhetően e jogi helyzetek felmerülésének egyik eszközévé a jövőben az európai öröklési bizonyítvány alapján történő joggyakorlás válhat.⁶⁶⁶ A magyar jogalkotó az egyes tagállami jogrendszerek különböző dologi jogi intézményeiből, szabályozásából fakadó disszonanciák, adott esetben joghézagok kiküszöbölésére irányuló kötelezettségének az ún. megfeleltetési eljárás megalkotásával tett eleget.

Az európai öröklési rendelet 31. cikk alapján *„Ha egy személy az öröklésre alkalmazandó jog alapján őt megillető dologi jogra hivatkozik, azonban azon tagállam joga, ahol e jogra hivatkozik, nem ismeri a kérdéses dologi jogot, a szóban forgó jogot – szükség esetén és amennyire lehetséges – az említett állam jogában létező, hozzá legközelebb álló dologi joghoz kell hozzáigazítani, figyelembe véve az adott dologi jog által megvalósítani kívánt célokat és érdekeket, valamint a hozzá fűződő joghatást.”* A bírósági hatáskörbe helyezett nemperes eljárás célja azon kérdéses, esetlegesen vitás joghelyzetek feloldása, amikor magyar hatóság (magyarországi nyilvántartást vezető szerv) előtt olyan dologi jogra hivatkoznak, mely a hazai jog szerint ismeretlen. A

⁶⁶⁴ BURIÁN László: Eljárás jogi kérdések. In. BURIÁN László – KECSKÉS László – VÖRÖS Imre: *Magyar nemzetközi kollíziós magánjog*. Budapest, Logod Bt., 2001. 313. p. [Továbbiakban: „BURIÁN (2001)”].

⁶⁶⁵ BURIÁN (2001) i. m. 313. p.

⁶⁶⁶ Egy külföldön kiállított európai öröklési bizonyítvány Magyarországon történő elismeréséről lásd TÓTH i. m. 1429-1430. p.

megfeleltetési eljárás lefolytatása iránti kérelmet csak az a hatóság terjesztheti elő, amely előtt a kérdéses dologi jogi intézményre hivatkoznak. A kérelem benyújtásával egyidejűleg a kérelmező kötelezettsége az öröklésben érdekelt személy eljárás kezdeményezéséről való értesítése. Az eljárás lefolytatására kizárólagos illetékességgel rendelkező Budai Központi Kerületi Bíróság nem állapít meg tényállást, a kérelem tárgyában okiratok alapján dönt. A 2015. évi LXXI. törvény 6. § (2) bekezdése alapján a bíróság jogosult az öröklésben érdekelt személyt felhívni, hogy a külföldi jog tartalmáról rendelkezésére álló adatokat, okiratokat csatolja be. A felhívás eredménytelensége esetén a bíróság hivatalból intézkedik a megfelelő adatok beszerzéséről. A bíróság a kérelem beérkezésétől számított 60 napon belül – mely időtartamba a külföldi joganyag beszerzésére fordított idő nem számít be – végzéssel határoz.

A jogszabály a megfeleltetés tárgyában hozott végzéssel szemben mind a kérelmezőnek, mind az öröklésben érdekelt személynek megnyitja a fellebbezés jogát. A megfeleltetési eljárás költségét az öröklésben érdekelt személy viseli. A költségek fedezésére előreláthatóan szükséges összeget a kérelmezőnél előzetesen letétbe helyezéssel köteles megelőlegezni.

Az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Inytv.) kiegészítése eredményeként a megfeleltetési eljárás során hozott jogerős döntéséig a kérelmező (az ingatlan nyilvántartási hatóság) alapeljárást (ingatlan nyilvántartási eljárás) felfüggeszti [Inytv. 40/B. § (5)]. A megfeleltetési eljárás lefolytatását követően „a megfeleltetési eljárás során hozott érdemi döntésben feltüntetett jogot kell az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezni” [Inytv. 40/B. § (7)].

Az Országgyűlés 2017. április 4-én fogadta el a 2017. évi XXVIII. törvényt a nemzetközi magánjogról (Továbbiakban: Nmjt.) „amelyek nem tartoznak az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó Az új jogszabály – a Kódex helyébe lépve –2018. január 1-től válik elsődleges jogforrásává azon külföldi elemet tartalmazó magánjogi jogviszonyok rendezésének, jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés hatálya alá”⁶⁶⁷

A Nmjt. öröklési jogi fejezete (VIII. fejezet) a szóbeli végrendeltre, valamint az állam öröklésére irányadó szabályokat rögzíti, mely egyezik a Kódex jelenleg hatályos szabályozásával. Az új jogszabály a 2015. augusztus 17-e előtt megnyílt hagyaték jogi sorsának rendezése érdekében is biztosítja magyar közjegyző joghatóságát: „Hagyatéki

⁶⁶⁷ 2017. évi XXVIII. törvényt a nemzetközi magánjogról 2. §.

eljárásban eljárhat magyar közjegyző, ha az örökhagyó a halálakor magyar állampolgár volt, vagy ha a hagyaték belföldön található.” [Nmjtv. 98. § (2) bek.].

A joghatósági szabályok között figyelemre méltó a Családjogi és személyállapotí ügyek között elhelyezett azon rendelkezés, mely előírja, hogy „Ha magyar bíróság joghatósággal rendelkezik az öröklési jogviszonyt érintő eljárásra, joghatósága kiterjed az örökléssel összefüggő házassági vagyoni jogi jogkérdés elbírálására is” [Nmjtv. 102. § (4)].

A bírósági határozatok elismerése és végrehajtása körében változásként emelendő ki a vagyoni ügyekben hozott külföldi bírósági határozatok közé illesztett szabály, mely az „örökléssel kapcsolatos eljárásokban” hozott bírósági határozatokra vonatkozó különös rendelkezéseket állapít meg külföldi bíróság joghatósága megalapozottnak tekinthetőségét illetően.⁶⁶⁸

4.7. Az európai öröklési rendelet hatása a magyar öröklési eljárásra

A magyar hagyatéki eljárás jellegzetességeinek számbavétele és az öröklési eljárás magyarországi szabályozását meghatározó kútfők kiemelése körében az alábbiakban foglalhatók össze az öröklési rendelet közel egy éves alkalmazására tekintettel a hazai jogrendszerben bekövetkezett változások:

Mind a joghatóságnak, mind az alkalmazandó jognak egyetemes és általános kapcsolóelve – a Kódexbe ágyazva – korábban az állampolgárság elve volt,⁶⁶⁹ így az európai öröklési rendelet – mely az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének (elhalálozás időpontjában) elvét jelölte ki általános kapcsolóelvként – alkalmazása jelentős változásokat eszközölt a Kódex kapcsolóelvekre irányadó szabályozási koncepcióját illetően.

A joghatósági szabályozás vizsgálata tükrében megállapítható, hogy az ingatlan hagyatéki vagyoni tárgyra vonatkozó kizárólagos joghatóság a fekvés államában mint joghatósági szabály 2015. augusztus 17 után elhunyt örökhagyó esetében megszűnt.⁶⁷⁰ A hatályos szabályozás értelmében, a Kódexben öröklési ügyekben irányadó egyetlen joghatósági szabály található: külföldi állam vagy külföldi állami szerv elleni eljárásra magyar bíróság vagy más hatóság joghatósággal rendelkezik, amennyiben az eljárás

⁶⁶⁸ Lásd Nmjtv. 115. §

⁶⁶⁹ SZÖCS (2015a) i. m. 46. p.

⁶⁷⁰ SZÖCS (2015b) i. m. 12. p.

tárgya a külföldi állam (külföldi állami szerv) belföldön megnyílt hagyatékkal kapcsolatos öröklési jogviszony (Kódex 62/E. §)

Öröklési ügyben hozott határozatok elismerése és végrehajtása irányuló magyar szabályozás viszonylatában a rendelet IV. fejezete egy lényeges változást eszközölt: míg 2015. augusztus 17-t megelőzően egy külföldi határozat elismerését és végrehajtását meg lehetett tagadni, amennyiben adott eljárásban magyar hatóság (bírótság, közjegyző) kizárólagos joghatósága állt fenn, addig az öröklési rendelet alkalmazását követően a – kizárólagos tagállami joghatósági szabályok eltörlésével – az elismerés megtagadási okok a rendeletben meghatározott okokra szűkültek.

A 2015. évi LXXI. törvény eredményeként a Kódex Öröklési jogi fejezete lényegében már csak a végintézkedések alakiságára nézve tartalmaz rendelkezéseket.⁶⁷¹ Az alkalmazandó jog körében novumként emelhető ki öröklési ügyekben a jogválasztás intézményének öröklési rendelet általi magyar jogrendszerbe illesztése.

Az egyes tagállami jogrendszerek különböző dologi jogi intézményeiből, szabályozásából fakadó disszonanciák, adott esetben joghézagok kiküszöbölésének eredményeként egy új BKKB kizárólagos illetékességébe helyezett nemperes eljárás, az ún. megfeleltetési eljárás megteremtése.

A hagyatéki eljárás során előterjesztett kérdések, indítványok elbírálása során hozott végzés körében két új jogintézmény, az európai öröklési bizonyítvány és a hagyatéki eljárási igazolás jelent meg. Az európai öröklési bizonyítvány elsődleges célkitűzése a határon átnyúló öröklési ügyekben az örökös, hagyományosi, végrendeleti végrehajtói, valamint hagyatéki gondnoki jogállás igazolása, ugyanakkor a rendelet nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a tagállamok a tisztán belföldi öröklési ügyekben is lehetővé tegyék alkalmazhatóságát. Álláspontom szerint a magyar öröklési bizonyítvány és az európai öröklési bizonyítvány Hetv-ben megjelenő párhuzamos „együtt élése” során a jogalkalmazásnak a következő visszasságokkal kell szembe néznie: Magyar állampolgárok tisztán belföldi öröklési ügyekben is igényelhetik európai öröklési bizonyítvány kiállítását belföldi felhasználás céljából, ezzel kiaknázva a magyar öröklési bizonyítvány kibocsátásának 3.6. fejezetben kifejtett feltételeit, érvényes jogcímet szerezve a közhitelű nyilvántartásokba való bejegyzéshez. Ezen felül a külföldi felhasználás céljából kiállított öröklési bizonyítvány jelentősége vélhetően korlátozódni fog, a rendelet alkalmazását követően csak harmadik országokban található hagyatéki

⁶⁷¹ Ez alól kivétel képez a Kódex 36/A. §-ba illesztett szabály, mely belföldi hagyatékra nézve tartalmaz rendelkezést az alkalmazandó jog körében.

vagyon tekintetében fog az örökhagyó utáni öröklési rend igazolására szolgálni.⁶⁷² Amennyiben az európai öröklési bizonyítvány új alapokra helyezi a magyar öröklési bizonyítvány magyarországi rendeltetését, a jogalkalmazóknak figyelembe kell vennie, hogy az (európai) öröklési bizonyítvány kiállítására vonatkozó kérelmezési jogosultsággal rendelkező személyek körén – a hatályos magyar szabályozással összehasonlítva – lényeges korlátozást eszközöl.⁶⁷³

A végrendeleti végrehajtó jogállásának tisztázása körében előre mozdulásként értékelhető a végrendeleti végrehajtó öröklésben érdekelt személyként történő deklarációja.

A Hetv-be új intézményként bevezetésre került a tételesen nevesített hagyatéki gondnok intézménye. Véleményem szerint ezzel az intézménnyel a hagyatékhöz kapcsolódó (korábbi) gondnoki intézmények differenciálása valósult meg, mely eredményeként a hatályos szabályozásban hagyatéki gondnok, eseti gondnok és az ügygondnok tisztsége határolható el.

⁶⁷² A Hetv. 102. § (2) bekezdése szerint öröklési bizonyítvány állítható ki, amennyiben „a hagyatéknak tárgya kizárólag külföldi ingatlan vagy olyan külföldön lévő ingóság, mely átadására vonatkozóan a magyar közjegyzőnek nincs joghatósága.

⁶⁷³ Míg a rendelet értelmében az európai öröklési bizonyítvány kiállítását az örökös, hagyományos, végrendeleti végrehajtó és a hagyatéki gondnok kérheti, addig a Magyarországon hatályos szabályozás szerint öröklési bizonyítvány kibocsátására vonatkozó jogosultság a hagyatéki hitelezőket is megilleti.

5. Öröklési eljárás Hollandiában

A Holland Királyságban Hollandia, a Holland Antillák és Aruba öröklési joga lényegesen eltér egymástól.⁶⁷⁴ Értekezésemben Hollandia tagállami öröklési eljárásjogának bemutatását tűzöm célként. 2003. január 1-jén Hollandiában egy új öröklési jog lépett hatályba,⁶⁷⁵ mely a korábbi francia jog ún. graduális rendszere⁶⁷⁶ helyett immár a német jog ismert parentéláris rendszerére támaszkodik. A parentéláris rendszer a csoportok/rendek szerinti öröklésre épül, melyben egy parentéla azoknak a személyeknek a közössége, akik mindnyájan egy közös elődtől származnak, beleértve a személyt magát és minden olyan természetes személyt, aki az utódokon keresztül vele rokonságban áll.⁶⁷⁷ Eljárásjogi szempontból vizsgálva bár a 2003. évi reform hatására több új intézmény került bevezetésre [„*boedelregister*” (hagyatéki jegyzék), „*boedelnotaris*” (hagyatéki közjegyző intézménye), „*verklaring van erfrech*” (öröklési bizonyítvány)], de az öröklési eljárásban a közjegyzőség domináns szerepe továbbra is megmaradt.

Hollandiában az öröklési jogra irányadó mind anyagi jogi, mind eljárásjogi rendelkezések a holland Polgári Törvénykönyvben („*Burgerlijk Wetboek 2003*”, Továbbiakban: „BW”) lelhetők fel, kapcsolódó jogforrásként meg kell még említeni a közjegyzőkről szóló törvényt („*Wet op het notarisambt 1999*”, Továbbiakban: „WnA”), mely elsősorban a közjegyzői jogosultságokat és kötelezettségeket határozza meg az ún. „*opvolvingsproces*” (öröklési eljárás) során.

A határon átnyúló öröklési jogi intézmények vonatkozásában mérföldkőnek tekinthető az 1996. szeptember 4-én hatályba lépett nemzetközi öröklési jogról szóló törvény („*Wet conflictenrecht erfopvolging*”), melynek eredményeként törvényi szinten első alkalommal kerültek kodifikálásra a nemzetközi öröklési ügyeket meghatározó kollíziós szabályok,⁶⁷⁸ másodsorban ezzel a jogszabállyal Hollandia az 1989-es Haláleset miatti öröklésre alkalmazandó jogról szóló hágai nemzetközi egyezmény⁶⁷⁹

⁶⁷⁴ Mathijs H. TEN WOLDE – Bert NANNEN: The Netherlands. In: Louis GARB – John WOOD (eds.): *International Succession*. Third edition, Oxford University Press, 2010. 535. p.

⁶⁷⁵ Wilbert KOLKMAN: Freedom of testation in the Netherlands. In: Reinhard ZIMMERMANN (eds.): *Freedom of testation / Testierfreiheit*. Tübingen, Mohr Siebeck 2012. 32-33. p.

⁶⁷⁶ A graduális rendszer szerint a törvényes öröklési rend a rokonsági fok szerint rendeződik: egy közelebbi rokon törvény erejénél fogva kiszorítja a távolabbi rokont az öröklésből.

⁶⁷⁷ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – Rainer HAUSMANN i. m. 230. p.

⁶⁷⁸ A nemzetközi öröklési jogról szóló törvény („*Wet conflictenrecht erfopvolging*”) rendelkezéseit 2012. január 1-vel a holland nemzetközi magánjogról szóló törvény (mely a holland Polgári törvénykönyv 10. könyve) váltotta fel. Arlette R. VAN MAAS DE BIE: Niederlande. In: Rembert SÜB: *Erbrecht in Europa*. Bonn, Zerb Verlag, 2015. 906. p.

⁶⁷⁹ Convention on the law applicable to succession to the estates of deceased persons (Concluded on August 1st, 1989)

(Továbbiakban: „1989. évi Hágai Egyezmény”) szabályait is a nemzeti jog részévé tette.⁶⁸⁰

5.1. Az öröklési jog rendezőelvei és az öröklési eljárás kapcsolata

A magyar öröklési joghoz hasonlóan Hollandiában is, örökölni törvény vagy végintézkedés útján lehetséges, amennyiben az örökhagyó érvényes végintézkedést tett, az öröklést elsősorban a végintézkedés határozza meg. A törvényes öröklés esetén a „*Burgerlijk Wetboek*” az öröklésben érdekelt személyeket négy parentélára osztja: első csoportban az örökhagyó leszármazói a túlélő „ágytól és asztaltól nem elválasztott” házastárral együtt, második csoportban az örökhagyó szülei testvéreivel egy sorban, harmadikként az örökhagyó nagyszülei, végül a negyedik parentélában az örökhagyó dédszülei örökölhetnek.⁶⁸¹ Az örökhagyótól számított hatodik fokon távolabbi rokon nem örökölhet.⁶⁸² Az azonos parentélában lévők egyenlő arányban szerzik meg a hagyatékot, ez alól kivételt jelentenek a féltestvérek, akik egy törvényes leszármazó örökrészének felét örökölhetik. Az „ágytól és asztaltól nem elválasztott házastárs az első öröklési csoportban a leszármazókkal együtt örököl.⁶⁸³ Amennyiben az örökhagyó gyermeket nem hagyott hátra, egyedüli örökös. 2002. december 31-ig a holland öröklési jog ismerte a szülői hagyatékrész intézményét („*ouderlijke borderverdeling*”), azonban a 2003 évi reform hatályba lépésével a szülői hagyatékrész törvényes örökrésszé alakult át.⁶⁸⁴ Abban az esetben, ha az örökhagyó után nem maradt öröklésre jogosult személy, az állam a hagyatékot teljes jogutódként szerzi meg.⁶⁸⁵

Érvényes végintézkedés tételének két feltétele van: az örökhagyó rendelkezzen végrendelezési képességgel (valamennyi nagykorú cselekvőképes természetes személy, kiskorúak 16. életév betöltésével egy olyan kijelölt gondnok vagy gyám felügyelete mellett, akivel egy háztartásban élnek), valamint a végintézkedésre előirányozott formai rendelkezések megtartása. A végintézkedés tartalmazhatja a törvényes örökrész

⁶⁸⁰ Hollandia 1996. szeptember 27-én ratifikálta az 1989. évi Hágai Egyezményt, majd 2014. december 17-én felmondta az egyezményben való részességét. Forrás: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/notifications/?csid=49&disp=type> [letöltés ideje: 2015. december 7.]

⁶⁸¹ Art. 4:10 Abs. 1 BW

⁶⁸² Art. 4:11 Abs. 1 BW

⁶⁸³ A holland jog a házastársak közötti életközösség fennállását mind az örökrész, mind a haszonélvezeti jog szempontjából egyaránt feltételként írja elő.

⁶⁸⁴ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN i. m. 232-233. p.

⁶⁸⁵ Fontos annak rögzítése, hogy ebben az esetben az állam nem tekinthető törvényes örökösnek, hanem jogutódnak tekintendő. In. Art. 4: 189. BW

mértékétől való rendelkezést, hagyatéokra irányadó rendelkezéseket, alapítvány létesítését, valamint a végintézkedés végrehajtására kijelölt iránymutatásokat.

A végintézkedés fajtáját tekintve Hollandiában kétféle okirati formában tehető érvényes végrendelet: egyrésztől közjegyzői okiratba, másodsorban ún. „*codicil*”-ba foglalva. Végrendelet készítésekor az örökhagyó közreműködésének arányában kétféle okiratot állíthat ki a közjegyző. Végrendelet közjegyző általi készítése során az örökhagyó végső akaratát a közjegyző rögzíti, közjegyzőnél letett végrendeletnél az örökhagyó a saját kezűleg írt végintézkedését a közjegyzőnél helyezi el.⁶⁸⁶ Utóbbi esetben az örökhagyónak nyilatkoznia kell arról, hogy a végrendelet saját utolsó akaratát tartalmazza, valamint aláírásával kell ellátnia. Erről a nyilatkozatról a közjegyző egy okiratot állít ki, melyet mind az örökhagyó mind a közjegyző aláírásával igazol.⁶⁸⁷ A „*codicil*” alatt a saját kezűleg írt végintézkedést kell érteni, mely létrehozása és megváltoztatása közjegyzői közreműködést nem igényel. Jogszabály erre vonatkozóan nem ír elő formakényszert, mindössze annyi megkötés van, hogy az örökhagyónak saját kezűleg kell írnia, aláírnia, ill. keltezéssel ellátnia. A „*codicil*”-ban csak a személyes vagyontárgyakról, bizonyos ékszerekről, néhány bútorról és ruhákról lehet rendelkezni.⁶⁸⁸ További korlátozás, hogy a saját kezűleg írt végintézkedés örökösnevezést nem tartalmazhat.

Hollandiában készített valamennyi végintézkedést a „*Centraal Testamenten Register*”-ben (CTR) (Végintézkedéses Központi Nyilvántartásában) tartják nyilván, mely Hágában az Igazságügy Minisztérium alárendelt szerveként működik.⁶⁸⁹ 2007. január 1-től a nyilvántartás vezetése a „*Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie*” (Holland Országos Közjegyzői Kamara) hatáskörébe tartozik.⁶⁹⁰ A közjegyzői okirati formában kiállított végrendeleteket a közjegyzőknek legkésőbb az okirat kiállítását követő napon, elektronikus úton a nyilvántartásba fel kell vezetniük, „*codicil*” esetén nincs ilyen kötelezettség.⁶⁹¹

A holland jog nem ismeri el a közös végrendelet és az öröklési szerződés intézményét. Mindezek ellenére a közös végintézkedés tilalma a gyakorlatban

⁶⁸⁶ Wilbert KOLKMAN: Testamentary Formalities in the Netherlands. In: Kenneth G.C. REID – Marius J. DE WAAL – Reinhard ZIMMERMANN (eds.): *Comparative Succession Law. Vol. 1: Testamentary Formalities.* Oxford, Oxford University Press, 2011. 147. p.

⁶⁸⁷ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN i.m. 234.p.

⁶⁸⁸ WOLDE – NANNEN i. m. 536. p.

⁶⁸⁹ VAN MAAS DE BIE i. m. 927. p.

⁶⁹⁰ MÁTÉ – SAJBEN i. m. 205. p.

⁶⁹¹ A felvezetés, regisztráció díja 8,17 euro. In. SCHÖMMER – EULE i.m. 256. p.

tulajdonképpen egy formális tilalomként érvényesül, jegyesek ill. házastársak házassági vagyoni jogi szerződésben öröklési kérdésekről rendelkezhetnek.⁶⁹²

Hollandiában hasonlóan a német és magyar jogrendszerhez, az öröklés a halál pillanatában nyílik meg. Az *ipso iure* öröklés elvéből kifolyólag⁶⁹³ az öröklési eljárás e jogállás megállapítására, – szükség esetén – a hagyaték felosztására és átadására irányul.

5.2. Az öröklési eljárásban közreműködő személyek és szervek („boedelnotaris”, „kantonrechter”, „griffier”)

Az öröklési eljárás lefolytatásában a 2003. évi reform ellenére továbbra is a döntő szerep a közjegyzőségre hárul. Végintézkedés tétele alapvetően továbbra is közjegyzői közreműködést igényel, emellett a hagyaték felszámolására, átadására és felosztására az ún. „*opvolgingsproces*” (öröklési eljárás) során közjegyző vezetésével kerül sor. A 2003. évi reform egyik újítása a „*boedelnotaris*” (hagyatéki közjegyző) intézményének törvényi kodifikálása volt. A módosítás az új elnevezés ellenére a közjegyzők hatáskörén lényegében nem változtatott: a hagyatéki közjegyző elsősorban az örökösök tanácsadójaként működik, emellett koordinálja az öröklési eljárást. Hagyatéki közjegyzőt az örökösök – ill. az a személy, aki a hagyatékot feltételesen szerzi meg – valamint a végrendeleti végrehajtó határozhat meg, korlátozott hagyatékelfogadás esetén a közjegyző kijelölése a bíróság által történik. Amennyiben az örökösök többsége, vagy olyan örökös, aki a hagyaték több mint felének várományosa a közjegyző személye ellen tiltakozik, az öröklési eljárás megindulásától számított egy hónapon belül kezdeményezhetik a „*kantonrechter*” előtt más közjegyző kijelölését. Ebben az esetben az új közjegyzőt fel kell vezetni a hagyatéki jegyzékbe.⁶⁹⁴

A hagyatékkal kapcsolatos vitás kérdések rendezésében valamely jogosult kérelmére bíróság jár el. Korábban az örökléssel kapcsolatos jogvitákban az ügyek többségében „*kantongerecht*” járt el, némely esetben a „*arrondissementsrechtbank*”.⁶⁹⁵ 2002. január 1-től a holland bírósági szervezetről szóló törvény módosításának eredményeként⁶⁹⁶ megszűntek az önálló „*kantongerecht*” (járásbíróságok), így jelenleg

⁶⁹² Egy külföldön, az ottani formai feltételek figyelembevételével létrehozott közös végrendelet Hollandiában érvényes, de anyagi jogi hatás kiváltására nem alkalmas. In: FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN i. m. 233. p.

⁶⁹³ René van ROOIJ – Maurice V. POLAK: *Private international law in the Netherlands*. The Hague, Kluwer Law and Taxation Publishers, T.M.C. Asser Instituut, 1987. 229. p.

⁶⁹⁴ SCHÖMMER – EULE i. m. 306. p; FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN i. m. 237. p.

⁶⁹⁵ A tartományi bíróság hatáskörébe tartozó öröklési jogvitában vagy egyesbíró vagy bírósági írnok jár el.

⁶⁹⁶ Art. 2. 47 u. 48. Wet op de rechterlijke organisatie

a „*sector kanton*” (kantonális bíróságok) -ként működnek. Az új szabályozás értelmében a „*kantonrechter*” (járásbíró) hangsúlyozottan az „*arrondissementsrechtbank*” (felsőbb bíróságok) szervezetébe tagozódva egyesbíróként rendelkezik hatáskörrel pénzkövetelések törvényes felosztásának megállapításában a túlélő házastárs és a gyermek közti vita esetén, a hagyatéki vagyontárgyak birtokba utalásáról, amennyiben a túlélő házastársnak haszonélvezeti joga áll fenn, szellemileg zavart örökhagyó végintézkedésének jóváhagyása tárgyában, a kötelesrészre jogosult kérelmére annak megállapítása iránt, hogy az örökös vagy végrendeleti végrehajtó által kiállított tanúsító igazolás a „*boedelregister*” (hagyatéki jegyzék) helyességét megfelelően tanúsítja-e.⁶⁹⁷

Az örökléshez kapcsolódóan még egy jellegzetesen holland intézményt kell kiemelni, az „*arrondissementsrechtbank*” szervezetében tevékenykedő „*griffier*”-t (bírósági írnok). A „*griffier*” legfőbb feladata a hagyatéki jegyzék vezetése. Emellett a „*arrondissementsrechtbank*” által kijelölt „*griffier*” jár a hagyatéki gondnokság megszüntetése tárgyában az öröklésben érdekelt személy kérelmére, valamint hagyatéki gondnok nevezés és az öröklési eljárásból való kizárásuk tárgyában. A jogosult kérelmére végzést bocsát ki arról, hogy az örökhagyó után ki, milyen arányban örököl, valamint a végintézkedésben az örökhagyó által előirányozott jogválasztás érvényességéről és formai feltételeinek elfogadhatóságáról.⁶⁹⁸

Az öröklési jogi reform részeként a holland tartományi bíróságok nyilvános hagyatéki jegyzéket („*boedelregister*”) alakítottak ki, melyben a hagyatékkal kapcsolatos releváns tényeket tartják nyilván.⁶⁹⁹ A hagyatéki jegyzék létesítésére és vezetésére az örökhagyó utolsó lakóhelye szerinti tartományi bíróság (a gyakorlatban ténylegesen a bírósági írnok) illetékes.⁷⁰⁰ A hagyatéki jegyzék tartalmazza az örökös, végrendeleti végrehajtó vagy bíróság által kijelölt hagyatéki (köz)jegyző megnevezését, az örökség elfogadásának és a hagyaték felosztásának tényét, az örökösöket megillető három hónapos megfontolási idő meghosszabbításának tényét. Abban az esetben, ha az örökhagyó utolsó lakóhelye külföldön található a jegyzék vezetésére a hágai tartományi bíróság illetékes. Az elektronikus nyilvántartásba való betekintés az érdeklődő jogosult részére ingyenes, de a nyilvántartásból a hagyatéki ügyre vonatkozóan a bírósági írnok által a jogosult kérelmére kiállított kivonat díjköteles.⁷⁰¹

⁶⁹⁷ Art. 15. Abs. 1, 2 BW

⁶⁹⁸ SCHÖMMER – EULE i. m. 304-305. p.

⁶⁹⁹ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN i. m. 237. p.

⁷⁰⁰ Art. 186 Abs. 1 BW

⁷⁰¹ SCHÖMMER – EULE i. m. 305-306. p.

5.3. Az öröklési eljárás („opvolgingsproces”)

A 2003. évi öröklési jogi reform nem hozott jelentős változást a közjegyzőség öröklési eljárásban betöltött szerepében. Az öröklési eljárásban hagyaték felszámolására, átadására és felosztására az ún. „*estate planning*” (felszámolási eljárás) során közjegyző vezetésével kerül sor. „Kötelező hagyatéki eljárás nincs Hollandiában, azonban az ingatlanok tulajdonjogának rendezéséhez mindenképp közjegyzői közreműködés szükséges.”⁷⁰² Eltérően az értekezésben vizsgált országoktól, Hollandiában az eljárás lefolytatására vonatkozóan nem érvényesül illetékességi szabály, a hagyaték átadásban közreműködő közjegyző személyét az örökösök – illetve az a személy, aki a hagyatékot feltételesen szerzi meg – valamint a végrendeleti végrehajtó határozhatja meg. Abban az esetben, ha az örökösök között vita van személyéről, vagy a hagyaték részben kerül elfogadásra, az illetékes közjegyzőt a bíróság jelöli ki.⁷⁰³

Az eljárás során a közjegyző megállapítja az örökösök személyét, megvizsgálja, hogy az örökhagyó után végintézkedés maradt-e hátra, meghatározza a hagyaték tárgyát képező vagyontárgyakat, valamint azok felosztási módját.⁷⁰⁴ Abban az esetben, ha az örökhagyó végintézkedésében végrendeleti végrehajtót nevezett, a végrendeleti végrehajtó jogosult a hagyaték felszámolására.

Az eljárás lehetőséget biztosít a hitelezői igények bejelentésére, valamint azok hagyatékából való kielégítésére. Az öröklési eljárás során szükségszerűen felmerülő hagyatéki terhek nemcsak az örökhagyó adósságait foglalják magukba, hanem a hagyatékkal kapcsolatban felmerült valamennyi kiadást. Ide sorolhatók a temetés költségei, a hagyaték felszámolásával, átadásával és végintézkedés végrehajtásával összefüggő kiadások. A követelések az alábbi sorrendben elégíthetők ki: első helyen az örökhagyó azon tartozásai, amelyek halálával nem szűnnek meg, másodikként a temetés költségei, ezt követően az öröklési eljárás és a hagyatéki közjegyző díja, negyed sorban a végrendeleti végrehajtás költségei és a végrendeleti végrehajtó díja, ezt követően harmadik személy *ipso iure* keletkező igényeinek teljesítése, amelyek a hagyatékban követelésként jelennek meg, hatodikként a kötelesrészi igények, melyeket a

⁷⁰² MÁTÉ – SAJBEN i.m. 206. p.

⁷⁰³ SCHÖMMER – EULE i. m. 306. p; FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN i.m. 237. p.

⁷⁰⁴ <http://www.successions-europe.eu/hu/netherlands/topics/which-is-the-competent-authority-who-should-i-contact/> [letöltés ideje: 2015. január 23.]

végrendelettel összefüggő igények követnek, végül az adományból és egyéb jognyilatkozatból származó kötelezettségek.⁷⁰⁵

5.4. Hagyatéki gondnokság és a végintézkedés végrehajtása

A végintézkedés végrehajtásának két formáját szabályozza a „*Burgerlijk Wetboek*”: végintézkedés végrehajtása egyszerű módon⁷⁰⁶ és végintézkedés végrehajtása hagyatéki gondnok közreműködésével.⁷⁰⁷ A végintézkedés végrehajtása egyszerű módon („*executele*”) alapvetően a hagyaték felszámolását jelenti, beleértve a hagyatéki terhek kielégítését, valamint az örökrészek átadását. A végintézkedés végrehajtására hagyatéki gondnok közreműködésével kerül sor („*testamentair bewind*”), amennyiben az öröklésben érdekelt személyek között jelentős érdekellentét áll fenn. A holland jog „*testamentair bewind*” eljárása a német jog „*Dauervollstreckung*” eljárásával állítható párhuzamba.⁷⁰⁸ Az eljárásban a hagyatéki gondnok a hagyaték jogosultjait képviseli, nemcsak együttműködik az érdekelt személyekkel, hanem közelíti is az egymással konkuráló érdekeket. Az örökhagyó végintézkedésében rendelkezhet hagyatéki gondnokságról, ill. nevezhet hagyatéki gondnokot. A BW a hagyatéki gondnokság három típusát különbözteti meg: 1. Hagyatéki gondnokság az öröklésben jogosult személy érdekében és védelmére (pl.: eladósodott vagy drogfüggő gyermek vagy más leszármazó esetén), 2. hagyatéki gondnokság valamennyi örökös érdekében (abban az esetben, ha az örökhagyó nem bízik meg az örökösökben a hagyaték megfelelő felosztásában), 3. hagyatéki gondnokság a konfliktusok elkerülése érdekében (a végintézkedés kétszintű rendelkezése esetén az első- és másodsorban kedvezményezett személyek között). A hagyatéki gondnokság vonatkozhat egy vagy több örökrészre, bizonyos hagyatéki vagyontárgyakra, vagy egész végrendeletre. Az eljárás során a hagyatéki gondnok egyedül és kizárólagosan válik jogosulttá a hagyaték kezelésére. Bár az örökhagyótól származik a hagyatéki gondnokot megillető jogosultságok meghatározása, de az örökhagyó a végintézkedésében nem rendelkezhet a hagyatéki gondnok díjazásáról⁷⁰⁹ és a gondnokság befejezésének időpontját sem határozhatja meg. Az intézmény kapcsán meg kell még említeni a hagyatéki gondnokság egy speciális formáját, az ún. törvényes

⁷⁰⁵ SCHÖMMER – EULE i. m. 227-228. p., Art. 7. Abs. 1. BW

⁷⁰⁶ Art. 4: 122. BW

⁷⁰⁷ Art. 4: 153 BW

⁷⁰⁸ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN i. m. 236. p.

⁷⁰⁹ A hagyatéki gondnok díja törvény által meghatározott, a BW 159. cikke szerint évente a hagyatéki vagyon 1 %- a.

hagyatéki gondnokságot, mely ipso iure abban az esetben keletkezik, amikor a hagyatéki terhek meghaladják az aktív vagyont.⁷¹⁰

Az örökhagyó végintézkedésének végrehajtására végrendeleti végrehajtót („*executeur*”) nevezhet. 2003. január 1-től a végrendeleti végrehajtó nevezésre csak közjegyző által készített, vagy közjegyzőnél letétbe helyett végrendeletben kerülhet sor. Az örökhagyónak lehetősége van arra is, hogy a végrendeleti végrehajtót hagyatéki gondnoki jogosultságokkal ruházzon fel, így jogosulttá tehető a hagyatéék felosztására.⁷¹¹ A holland végintézkedések többségében a végrendeleti végrehajtó egyúttal hagyatéki gondnoki tisztséggel is rendelkezik.⁷¹² Az öröklés jogi reform a végrendeleti végrehajtó jogosultságait jelentősen kibővítette. A hagyatéki vagyontárgyak ipso iure a végrendeleti végrehajtó birtokába szállnak, melyeken kizárólagos kezelési- és intézkedési jogosultsága van. Emellett képviseli az örökösöket bíróságon és bíróságon kívül.

5.5. Az öröklési bizonyítvány („*verklaring van erfrech*”) és végrendeleti végrehajtó tanúsítványa („*verklaring van executele*”)

2003-as évet megelőzően a holland öröklési jogban egy közokiratnak minősülő öröklési bizonyítvány ismeretlen volt. Az öröklési reform legnagyobb horderejű változása a hagyatéki közjegyző és a hagyatéki jegyzék bevezetése mellett a „*verklaring van erfrech*” létrehozása volt.

A bizonyítvány célja az örökös minőség közjegyző általi igazolása harmadik személyekkel szembeni jogok és kötelezettségek gyakorlása érdekében. A bizonyítvány kiállítására elsősorban az öröklési eljárást lefolytató közjegyző jogosult, de a kiállítás során ez nem szükségszerű feltétel. A kiállított bizonyítvány közjegyzői okiratnak minősül, hitelesen tanúsítja az örökös minőséget. Kiállítására kérelemre kerül sor, mely alapján a közjegyző megvizsgálja a végintézkedések központi rendszerében, az örökhagyó hagyott-e hátra végintézkedést, hatósági nyilvántartásban az örökhagyó családi állását (származás, házasság), valamint házas örökhagyó esetén a házassági vagyoni jogi nyilvántartást.

A bizonyítványban a közjegyző lényegében meghatározza, hogy az öröklésre milyen jogcím alapján került sor, az örökösök a hagyatéket milyen módon szerezték meg,

⁷¹⁰ SCHÖMMER – EULE i. m. 262-263. p.

⁷¹¹ Nincs jogszabályi akadálya annak, hogy ugyanazon hagyatéék esetében egy személy egyazon időben hagyatéki gondnok és végrendeleti végrehajtó legyen.

⁷¹² SCHÖMMER – EULE i. m. 262. p.

az öröklési eljárásban sor került-e végrendeleti végrehajtó és/vagy hagyatéki gondnok nevezésre, haszonélvezeti jog fennálltát, túlélő házastárs törvényes örökrészéről való lemondását.⁷¹³ A bizonyítvány kiállítása során a közjegyzőt gondossági kötelelem terheli, ennek ellenére a kiállított bizonyítványban szereplő örökléssel összefüggő igények helytállóságáért nem felel. A kiállított bizonyítvány közokiratnak minősül.⁷¹⁴

Ha a bizonyítvány kiállítása után az örökléssel összefüggő tények és körülmények jelentősen megváltoznak, a közjegyző új okiratot állít ki, melyben utalni kell arra, hogy a korábban kiállított bizonyítvány mikor veszti hatályát. A közjegyzők szóló 49. cikk b) pontja alapján a közjegyző olyan személy részére, akit a bizonyítvány megjelöl, vagy rá nézve a kiállított okirat hatással van, a kiállított bizonyítványról köteles másolatot rendelkezésére bocsátani.⁷¹⁵

A végrendeleti végrehajtó kérelmére e minőségéről a közjegyző ún. végrendeleti végrehajtó tanúsítványt („*verklaring van executele*”) állít ki. Jogszabály nem rendelkezik arról, hogy ezt a tanúsítványt minek kell tekinteni. *Kolkman* és *Veldman* az öröklési bizonyítvány egy speciális fajtájának minősíti, így véleményem szerint közokiratnak tekinthető.

5.6. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása Hollandiában

2015. augusztus 17-t megelőzően a holland jogban a határon átnyúló öröklési ügyekre irányadó legfontosabb jogforrások az 1989. évi Hágai Egyezmény, az 1961. évi Hágai Egyezmény, valamint az 1996. szeptember 4-én hatályba lépő nemzetközi öröklési jogról szóló törvény („*Wet conflictenrecht erfopvolging*”) voltak. 2012. január 1-től a nemzetközi öröklési jogról szóló törvényt („*Wet conflictenrecht erfopvolging*”) a holland nemzetközi magánjogról szóló törvény váltotta fel (mely a holland Polgári Törvénykönyv 10. könyve), emellett 2015. augusztus 16-i hatállyal Hollandia felmondta az 1989. évi Hágai Egyezményben való részességét. 2015. augusztus 17-t követően a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekre irányadó kollíziós jogi és polgári eljárásjogi elsődleges jogforrásává az európai öröklési rendelet lépett, Hollandia a rendelet alkalmazásához szükséges jogalkotási, illetőleg jogszabály változtatási kötelezettségének a 2015. november 4-én elfogadott „*Uitvoeringswet Verordening erfrecht*”⁷¹⁶

⁷¹³ SCHÖMMER – EULE i. m. 306-307. p.

⁷¹⁴ MÁTÉ – SAJBEN i. m. 206. p.

⁷¹⁵ Wet op het notarisambt Art. 49. b)

⁷¹⁶ Forrás: http://wetten.overheid.nl/BWBR0035741/geldigheidsdatum_07-12-2015 [letöltés ideje: 2015. december 7.]

(Továbbiakban: „Öröklési rendelet végrehajtásáról szóló törvény”) megalkotásával tett eleget. Az Öröklési rendelet végrehajtásáról szóló törvény az örökség, hagyomány vagy köteleusrész elfogadása, illetve visszautasítása (Öröklési rendelet 13. cikk), külföldi határozatok elismerése, végrehajthatósága és végrehajtása terén, a közokiratokkal és perbeli egyezségekkal, valamint az európai öröklési bizonyítvánnyal összefüggésben tartalmaz előírásokat. Az európai öröklési rendelet által nem szabályozott kérdésekre a holland nemzetközi magánjogról szóló törvény továbbra is irányadó.

Az 1996. szeptember 4-én hatályba lépett nemzetközi öröklési jogról szóló törvény („*Wet conflictenrecht erfopvolging*”) megalkotása a holland nemzetközi magánjogra irányadó rendelkezések összefüggésében két szempontból volt releváns: egyrészt törvényi szinten első alkalommal kerültek kodifikálásra a nemzetközi öröklési ügyeket meghatározó kollíziós szabályok, másodsorban ezzel a jogszabállyal Hollandia az 1989. évi Hágai Egyezmény” szabályait is a nemzeti jog részévé tette. Az 1989. évi Hágai Egyezmény először rögzítette multilaterális szinten az öröklési jog területén a hagyaték egységének elvét, kompromisszumos megoldásként egyaránt teret engedett objektív kapcsolóelvként az állampolgárság és a lakóhely elvének, elfogadta a korlátozott jogválasztás lehetőségét, csakúgy, mint az öröklési szerződés intézményét.⁷¹⁷ Az angol-amerikai és a francia jog kettéválasztó rendszereitől eltérően Hollandia nem tett különbséget az ingó és ingatlan hagyatékra irányadó kapcsolóelvek között az öröklési jogi jogviszonyok megítélése során, az öröklési kollíziós szabályozás a hagyaték egységének elvén nyugodott.⁷¹⁸ A holland hagyományoknak megfelelően objektív kapcsolóelvként az 1996-os törvényben is az örökhagyó állampolgársága került deklarálásra. Az 1989. évi Hágai Egyezmény megerősítő hatásának eredményeként a vissza- és továbbutalás továbbra is kizárt volt a nemzeti jog szerint, ugyanakkor korlátozott körben, de teret engedtek a jogválasztásnak a hagyaték egészére nézve.⁷¹⁹ A jogválasztáson felül az 1989. évi Hágai Egyezménynek köszönhetően váltotta fel az

⁷¹⁷ Maren CHARISIUS: *Das niederländische Internationale Privatrecht*. Frankfurt am Main, Peter Lang Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2001. 247. p., ROOIJ – POLAK i.m. 229. p.

⁷¹⁸ ROOIJ – POLAK i. m. 229. p.

⁷¹⁹ A „*Wet conflictenrecht erfopvolging*” 5. cikke értelmében az örökhagyó annak az államnak a jogát választhatja: a.) amelynek állampolgárságával a jogválasztás időpontjában rendelkezik, b.) amelynek állampolgárságával a halál bekövetkeztekor rendelkezik, c.) ahol szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik a jogválasztás megtételekor, ahol szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik a haláleset bekövetkeztekor. Mathijs H. ten WOLDE: *The international and interregional law of succession in the Kingdom of the Netherlands since October 1, 1996*. 2. p.

forrás:

<http://rechten.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/Algemeen/Recht9/2005/intlawofsuccession/int.lawsuccession.pdf> [letöltés ideje: 2015. január 24.]

örökgyógy lakóhelyét („*sterfhuis*”) az utolsó szokásos tartózkodási hely kapcsolóelvével.⁷²⁰ Az örökgyógy meghatározhatta, hogy az öröklés esetére irányadó jog a választás megtételekor, illetve a halálakor meglévő állampolgársága vagy szokásos tartózkodási helye szerinti jog legyen.⁷²¹ 2012. január 1-től a nemzetközi öröklési jogról szóló törvény („*Wet conflictenrecht erfopvolging*”) rendelkezéseit a holland nemzetközi magánjogról szóló törvény (BW 10. könyve) váltotta fel. Az alkalmazandó jogra irányadó kapcsolóelvével az örökgyógy utolsó szokásos tartózkodási helye lett. *Van Maas de Bie* kritika hangján illetve öröklési jogviszonyokban az alkalmazandó jogra irányadó nemzetközi magánjogról szóló törvény koncepcióját, mely csak arra az esetre tartalmazott rendelkezést, ha az örökgyógy utolsó szokásos tartózkodási helye Hollandia területén volt.⁷²²

Határon átnyúló jogvitákban a holland bíróságok akkor rendelkeztek joghatósággal, ha 1.) az elhunyt domicile vagy szokásos tartózkodási helye a hálestet bekövetkeztekor Hollandiában volt található, 2.) ha az alperes domicile vagy szokásos tartózkodási helye Hollandiában volt található, 3.) a jogvita tárgyát képező ingatlan Hollandiában található, 4.) a felek megállapodtak holland bíróságok joghatóságáról.⁷²³ A tagállami szabályozást az öröklési rendelet joghatósági szabályai váltották fel.

A holland kollíziós jogi és polgári eljárásjogi szabályozás viszonylatában az európai öröklési rendelet a határozatok elismerésére és végrehajtása terén hozott lényeges változást. Korábban Hollandiában a külföldi határozatok elismerése annak függvénye volt, hogy adott állammal sort került-e elismerésre irányadó megállapodás megkötésére, avagy sem. Hollandia 1925-ben Belgiummal, 1959-ben Olaszországgal, 1963-ben Németországgal és Ausztriával kötötszerződést, melynek értelmében Hollandiában ezen államok hatóságainak határozati automatikusan elismerhetők voltak. Más államok határozatai elismerésének feltétele az volt, hogy a.) adott állam hatósága jogosult legyen a határozat meghozatalára, b.) a határozat jogerős legyen, c.) közrendbe ütközés esete ne álljon fenn (holland jog), c.) határozat meghozatalára az eljárásjogi szabályok megtartásával került sor.⁷²⁴ A holland jog kötelezően előírta – a fenti államok kivételével

⁷²⁰ CHARISIUS i. m. 257. p.

⁷²¹ http://www.successions-europe.eu/hu/netherlands/topics/which-law-applies_can-i-choose-the-applicable-law-to-my-inheritance/ [letöltés ideje: 2015. január 24.]

⁷²² VAN MAAS DE BIE i. m. 912. p.

⁷²³ David J. HAYTON: *European Successions Law (The Netherlands)*. Bristol, Jordans, 2002. 401. p.

⁷²⁴ HAYTON i. m. 401-402. p.

– *elismerés megállapítására irányuló eljárás* lefolytatását, melyben a külföldi határozat formai szempontú felülvizsgálatára került sor.⁷²⁵

Az öröklési rendelet végrehajtásáról szóló törvény az öröklési rendelet IV. fejezetéhez kapcsolódóan a határozatok végrehajthatóvá nyilvánítására irányuló, valamint a végrehajthatóság tárgyában hozott határozatokkal szemben igénybe vehető jogorvoslatokat szabályozza. Végrehajthatóvá nyilvánításra a törvény 2. § 3. cikk 1. alapján kérelemre kerülhet sor. A kérelmek holland nyelven terjeszthetők elő, az eljárásban jogi képviselő igénybevétele nem kötelező. A kérelemhez mellékelni kell a határozat hitelessége megállapításához szükséges másolatot, valamint a rendelet által előírt az eredeti tagállam hatósága által kiállított formanyomtatványt. E szabályok az elismerés megállapítására irányuló eljárás esetében is alkalmazandók. A végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslat (Öröklési rendelet 50. cikk) iránti kérelmet a határozat meghozatalát követő naptól számított 30 napon belül kell előterjeszteni a határozatot hozó bíróságnál. A jogorvoslat tárgyában hozott határozat megtámadására vonatkozó holland eljárás az ún. „*beroep in cassatie*” (semmisségi panasz). Az Öröklési rendelet végrehajtásáról szóló törvény mind az elsőfokú jogorvoslati, mind a másodfokú jogorvoslati eljárásra (semmisségi panasz) azonos szabályokat rendel alkalmazni. Közokiratok és bírósági egyezségek esetén a végrehajthatóvá nyilvánítás kérelemre történik, az Öröklési rendelet végrehajtásáról szóló törvény 2. § 3-4. cikkei alapján.

Az öröklési rendelet végrehajtásáról szóló törvény 4. § 8. cikke szerint az európai öröklési bizonyítvány kiállítására Hollandiában a közjegyzőség vált jogosulttá. Az öröklési rendelet 72. cikkében szabályozott jogorvoslati eljárás bírósági hatáskörbe tartozik, az eljárás lefolytatására az európai öröklési bizonyítványt kiállító közjegyző székhelye szerinti „*kantonrechter*” illetékes. Amennyiben a jogorvoslati eljárás eredményeképpen a „*kantonrechter*” megállapítja, hogy a kiállított bizonyítvány nem felel meg a valóságnak, határidő tűzésével az európai öröklési bizonyítványt kiállító közjegyzőt a bizonyítvány kijavítására, módosítására vagy visszavonására szólítja fel. Amennyiben a jogorvoslati eljárás eredményeképpen megállapítást nyer, hogy a bizonyítvány kiállításának megtagadása nem volt indokolt, a „*kantonrechter*” meghatározott határidő előírásával a közjegyzőt új – európai öröklési bizonyítvány

⁷²⁵ Német Közjegyzői Intézet tanulmánya i. m. 210. p., HAYTON i. m. 402. p.

kiállítására irányuló – eljárás lefolytatására és határozat hozatalára kötelezi.⁷²⁶ Az európai öröklési bizonyítvány kiállítása tárgyában lefolytatott jogorvoslati eljárás tárgyában hozott határozattal szemben nincs helye fellebbezésnek.

⁷²⁶ Uitvoeringswet Verordening erfrecht §. 4. Artikel 9: „2. Indien de kantonrechter vaststelt dat de Europese erfrechtverklaring niet met de werkelijkheid overeenstemt, als bedoeld in artikel 72, tweede lid, eerste volzin van de verordening, stelt hij een termijn vast waarbinnen de in artikel 8 bedoelde autoriteit van afgifte deze verklaring moet corrigeren, wijzigen of intrekken. 3. Bij toewijzing van het verzoek als bedoeld in artikel 72, tweede lid, tweede volzin van de verordening, stelt de kantonrechter een termijn vast waarbinnen de in artikel 8 bedoelde autoriteit van afgifte een nieuwe beslissing moet nemen.”

6. Haláleset folytán történő tulajdonszerzés Olaszországban

6.1. Az öröklés intézményének szabályozása Olaszországban

Az olasz öröklési jog kodifikálására 1865-ben került sor, az öröklési jog alapvető forrását jelentő *Codice Civile* II. könyve (1-4. cím, 456-768. cikk) a francia *Code Napoléon* átvételén nyugszik. Bár az olasz Polgári Törvénykönyvön a XIX. század óta lényeges módosításokat hajtottak végre,⁷²⁷ a *Code Napoléon* rendszerét meghatározó alapelvek ma is tisztán kimutathatók. A *Codice Civile*-en kívül öröklési jog rendelkezések találhatók a személyek jogállásáról szóló 1939. évi 1238. törvényben [*Ordinamento dello stato civile* 1939. 07. 09. (RD Nr. 1238)], a közjegyzőkről szóló 1913. évi 89. törvényben (1913. 02. 16.).

Az olasz öröklési jog az egyetemes öröklés (*universalis successio*) alapelvein, a törvényes és a végintézkedésen alapuló öröklés egyenértékűségén, a közös végintézkedés és az öröklési szerződés tilalmán, valamint a dologi hagyomány (*vindikationslegat*) intézményén nyugszik.⁷²⁸ A fejezet elején fontosnak tartom annak rögzítését, hogy Olaszországban nem beszélhetünk az osztrák vagy a magyar joggal párhuzamba állítható, ezen jogrendszerek által széleskörűen szabályozott öröklési eljárás intézményéről. Az olasz öröklési jogban nem létezik az öröklési eljárás fogalma, magának az öröklés fogalmának és jogrendszerben betöltött szerepének a germán jogcsaládhoz sorolható országok öröklési rendszerétől nagymértékben különböző jelentősége van, melyben a dologi jogi szabályozás túlsúlya mutatható ki. Az igen erős dologi jogi szabályozás folytán az öröklés lényegében haláleset folytán történő tulajdonszerzés, melyet három öröklési jogi fogalom köré koncentrálódik.

Az értekezés megtartván az összehasonlító elemzés célját és szempontrendszerét – az öröklést meghatározó tagállami eljárásjogi rendelkezések feltárása – az olasz jogrendszer vizsgálata során is törekszik szem előtt tartani. Ugyanakkor a szabályozás természetéből eredően a fejezet sajátos megközelítési módot alkalmaz, melyben az öröklési jog, és az öröklési jogot meghatározó dologi jog bemutatására is jelentős hangsúly tevődik.

Az öröklési eljárás intézményének hiányára tekintettel az öröklés eljárásjogi aspektusait szabályozó önálló jogforrás az olasz jogban nincs, eljárásjogi rendelkezések

⁷²⁷ Ezek közül ki kell emelni a családjog reformjáról szóló 1979. évi 151. törvényt [1979. 05. 19. (G U Nr. 135/75)], mely egyrésztől rendezte a házasságon kívül született gyermek jogállását, másodsorban a házastárs öröklési joga körében is lényeges reformot hozott. Jürgen REIB: *Internationales Erbrecht*. München, C.H. Beck, 2014. 51. p.

⁷²⁸ REIB i. m. 51. p.

találhatók a *Codice Civile*-ben. A hagyaték bírósági úton történő felosztását a *Codice di procedura* (1940. 10. 28. Nr. 1443) 747-791. cikkei szabályozzák. Ezen felül eljárásjogi rendelkezéseket tartalmaz a *Disposizioni per l'attuazione del Codice Civile* (1942. 03. 30. Nr. 318.).

6.2. Az öröklés fogalma: a „vocazione”, a „delazione” és az „acquisto” jelentősége

Az olasz jogban nem érvényesül az *ipso iure* öröklés elve, a törvényes vagy végintézkedésen alapuló örökösök a halál pillanatában a hagyatékot nem szerzik meg. Amikor az olasz jog az örökösök fogalmát használja, azon azok a törvényes vagy végrendeleten alapuló személyek értendők, akik elfogadták az örökséget. Az örökös jogállás keletkezésének feltétele az örökség elfogadása.⁷²⁹ Az örökség megszerzése az elfogadás („*acquisto*”) intézménye révén valósulhat meg.

Az öröklés lényegét három intézmény, fogalom határozza meg: a „*vocazione*” (öröklésre történő felhívás), a „*delazione*” (örökség rendelkezésre állása) és az „*acquisto*” (az örökség elfogadás révén történő megszerzése). Az öröklés az „*apertura della successione*” (az öröklés megnyílása) - val veszi kezdetét, mely az örökhagyó halálával következik be.⁷³⁰ Az öröklés megnyílását megelőzően a tulajdonszerzés első szakasza az öröklésre történő felhívás. Az öröklésre történő felhívás két jogcímen alapulhat: törvényen („*vocazione legitima*”) vagy végrendeleten („*vocazione testamentaria*”). Fontos azonban kiemelni, hogy az öröklésre történő felhívás csupán lehetőséget jelent az örökhagyó halála esetén bekövetkező jogutódlásra.⁷³¹ A haláleset bekövetkezésével az örökösök az örökség elfogadására való jogot szerzik meg. Az olasz jogban az örökösnevezés nem keletkeztet várományosi jogot, mindössze egy megszerzésre való esélyt jelent. Várományosi jogról a haláleset bekövetkezésének időpontjától lehet beszélni.⁷³² Az öröklésre történő felhívás közvetlenül vagy közvetett módon történhet. A közvetlen felhívás az örökhagyó kifejezett akaratán alapul törvényes öröklés vagy végintézkedés jogcímen. Közvetlen felhívás alatt annak a személynek a felhívása értendő,

⁷²⁹ Eike CORNELIUS: Italien. In: Hans FLICK – Detlev J. PILZ: *Der Internationale Erbfall*. München, C.H. Beck, 2008. 200. p.

⁷³⁰ REIB i. m. 51-52. p., Bernhard ECCHER: Erbrecht. In: Bernhard ECCHER – Francesco A. SCHURR – Gregor CHRISTANDL: *Handbuch Italienisches Zivilrecht*. Wien, Linde Verlag, 2009. 619. p.

⁷³¹ Murad FERID – Karl FIRSCHING – Heinrich DÖRNER – Rainer HAUSMANN: *Internationales Erbrecht. Italien*. München, Verlag C. H. Beck, 2008. 21. p. [Továbbiakban: „FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b)”].

⁷³² CORNELIUS i. m. 200 p.

aki törvényes öröklés vagy végintézkedés alapján azért került felhívásra, mert a közvetlenül felhívott az örökséget nem tudja, vagy nem akarja elfogadni.⁷³³

Az örökhagyó halálának pillanatában következik be a „*delazione*”, az örökség rendelkezésre állása, melyben a „*vocazione*” szakaszában felhívott személyek az elfogadás jogát szerzik meg. Az örökség rendelkezésre állásával a felhívottak az örökséget tulajdonként nem szerzik meg, csak a jogot az örökség elfogadás révén történő megszerzésére. Az öröklés elfogadásának jogát az olasz jog vagyoni jogként kezeli.⁷³⁴ Ugyanakkor az örökösök már az öröklés megnyílásakor ténylegesen a hagyaték birtokába lépnek. Az öröklés rendelkezésre állása befejeződik az örökség elfogadásával vagy az elfogadáshoz való jog elvesztésével.⁷³⁵

A „*vocazione*” szakaszában felhívott személy(ek) elfogadó-nyilatkozat tételével szerzik meg az örökséget visszamenőleges hatállyal az örökhagyó halálának időpontjára.⁷³⁶ Az örökség rendelkezésre állását követő szakasz az ún. „*aquisto*”, az örökség elfogadás révén történő megszerzése. Az elfogadás („*accettazione*”) történhet kifejezetten vagy hallgatólagosan. A kifejezett elfogadó-nyilatkozat formájára nézve nincs előírás, közokiratba vagy magánokiratba is foglalható,⁷³⁷ de szükséges, hogy tartalmában az „elfogadás” vagy „örökös jogcímén való elfogadás” megjelenjen.⁷³⁸ Közokiratba foglalt elfogadó-nyilatkozat az ún. „*atto di notorietà*”. Amennyiben az elfogadó-nyilatkozatot saját kezűleg készítik, hitelesíttetni kell.⁷³⁹ Hallgatólagos elfogadásnak két követelménye van: a.) az akarati elem; b.) ráutaló magatartás, amelyből az elfogadás szándéka a szükséges mértékben feltételezhető.⁷⁴⁰ Az elfogadáshoz két joghatás fűződik, az ági és a nem ági vagyon összeolvadása, valamint az örökhagyó tartozásaiért való teljes helytállás kötelezettsége.

⁷³³ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 21a. p.

⁷³⁴ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 71. p.

⁷³⁵ Az öröklésre felhívott az elfogadáshoz való jogát elveszíti: a.) elévülés által (az örökhagyó halálától számított 10 év elteltével); b.) annak az elfogadásra nyitva álló határidő elteltével, amely valamely öröklésben érdekelt személy kérelmére bírósági határozattal történt megállapításra [E határidő megállapítása mindig kérelemre történik (ún. *actio interrogatoria* révén)]; c.) az örökhagyó halálától számított három hónapos határidő lejártával hagyatéki leltár felvétele nélkül; d.) a hagyatéki leltár felvételétől számított 40 nap elteltével elfogadó-nyilatkozat tétele nélkül. FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 72. p.

⁷³⁶ CORNELIUS i. m. 200 p.

⁷³⁷ Olaszországban a családjogi megállapodások okiratba foglalása kötelezően közjegyzői közreműködést igényel. MÁTÉ – SAJBEN i. m. 289. p.

⁷³⁸ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 74. p.

⁷³⁹ CORNELIUS i. m. 200 p., „Magánokiraton az olasz közjegyző jogosult aláírást hitelesíteni, azonban nem jogosult magánokirat készítésére.” MÁTÉ – SAJBEN i. m. 290. p.

⁷⁴⁰ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 74. p.

6.3. A hagyaték felosztása

A hagyaték felosztásáról a végrendelet vagy a törvényes öröklés szabályai határoznak. A felosztás attól függően, hogy az örökösök között az elfogadó-nyilatkozat tételét követően egyetértés születik-e, bíróságon kívül vagy bíróság általi felosztás révén mehet végbe. *Jürgen Reiß* a tulajdonközösség megszüntetésének három formáját különbözteti meg: a.) valamennyi örökös megállapodásával („*divisione contrattuale*”), b.) bírósági határozattal („*divisione giudiziale*”) c.) az örökhagyó végintézkedése („*divisione testamentaria*”) alapján.⁷⁴¹

Bíróságon kívüli felosztás feltétele valamennyi örökös egyetértésével lehetséges. Főszabály szerint a hagyaték felosztása *in natura* megy végbe.⁷⁴² Ennek részleteit jogszabály nem határozza meg, de ha a hagyaték tárgyát ingatlan is képezi, a megállapodást írásba kell foglalni. Az ingatlan-nyilvántartásba kizárólag közjegyzői okirat alapján történhet bejegyzés az egységes digitális formanyomtatvány alapján (*modello unico informatico*).⁷⁴³ Amennyiben az örökösök nem tudnak megegyezni a hagyaték felosztásáról, a felosztás iránt hagyatéki pert kell indítani valamennyi olyan örökös ellen, aki a hagyaték békés úton történő felosztását vitatja. A perre a *Codice di Procedure Civile* 784. cikke lesz irányadó. A per megindításának nem szükségszerű feltétele valamennyi örökös perben állása, elegendő egyetlen örököstárs keresete.⁷⁴⁴ Amennyiben az örökhagyó a hagyaték felosztásáról nem rendelkezett, a bíróság megállapítja a hagyaték értékét és megkísérli a természetbeli felosztást.⁷⁴⁵ Az örökségre felhívott örökösöket azonos örökrész illeti meg.

6.4. Az örökség megszerzésében közreműködő személyek

A haláleset folytán történő tulajdonszerzés, az örökléssel összefüggő hatósági, illetve közhatalmi feladatok Olaszországban megoszlanak a bíróságok és a közjegyzőség között. A *közjegyzőség* feladata: a.) közvégrendeletek készítésére, majd nyilvánosságra hozatalára, b.) elfogadó-nyilatkozatok közokiratba foglalására, c.) örökléssel összefüggő

⁷⁴¹ REIB i. m. 51. p.

⁷⁴² KRUIS i. m. 121. p.

⁷⁴³ MÁTÉ – SAJBEN. i. m. 289. p.

⁷⁴⁴ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 84 p.

⁷⁴⁵ CORNELIUS i. m. 200-201. p.

adózásra vonatkozó nyilatkozatok bejelentésére,⁷⁴⁶ d.) tulajdon-átruházásban betöltött szerepre⁷⁴⁷ terjed ki.⁷⁴⁸

A bíróság hatásköre az örökléssel, különös a hagyaték felosztásával összefüggő peres eljárások lefolytatására, valamint a végrendeletek nyilvántartására korlátozódik. A bíróság illetékességét az elhunyt utolsó lakóhelye határozza meg.⁷⁴⁹ *Bírósági tisztviselők* működnek közre az örökséget visszautasító nyilatkozatok közokiratokba foglalásában, ugyanakkor illetékességüket nem az elhunyt lakóhelye, hanem az öröklés megnyílásának helye (a haláleset helye) alapozza meg.⁷⁵⁰

6.5. Az okiratok jelentősége a haláleset folytán történő tulajdonszerzésben

Öröklési eljárás hiányára tekintettel Olaszországban nincs egyetlen a haláleset tényét, és az örökös jogállást, haláleset folytán történő tulajdonszerzést tanúsító okirat. Általánosságban rögzíthető, hogy az olasz jogrendszerből nem idegen az öröklési bizonyítvány intézménye, ugyanakkor nem tekinthető az öröklési rendszert meghatározó intézménynek. A saint-germaini békeszerződés eredményeként Olaszországhoz csatolt területeken az osztrák gyökerek eredményeként létezik az ún. „*certificato fi eredità*”, melyet Dél-Tirolban és Velencében az örökös jogállás és a hagyatéki vagyontárgyak tanúsítására mind a mai napig kiállítanak.⁷⁵¹ A „*certificato fi eredità*” -t az öröklésben érdekelt személy kérelemére a bíróság nemperes eljárás keretében, határozat formájában kérelemre állít ki. Az illetékességet az öröklés megnyílásának helye (*Tribunale*) alapozza meg, az eljárásban egyesbíró jár el.⁷⁵² Abban az esetben, ha a hagyaték tárgyát ingatlan képezi, a bizonyítvány kiállítása iránti kérelem kötelező.⁷⁵³ Az egyesbíró feladata a kérelem és az előterjesztett okiratok vizsgálatára terjed ki. A kiállított tanúsítvány tartalmazza az örökhagyó megjelölését, az örökösök és örökrészük meghatározását, az

⁷⁴⁶ Abban az esetben, ha az örökhagyó ingatlan vagyont vagy ingatlanhoz kapcsolódó/terhelő vagyoni jogot hagyott hátra az örökösöknek ún. *dichiarazione di successione* -t kell benyújtaniuk az örökhagyó utolsó lakóhelye szerinti adóhatóság hivatalához (Agenzia delle Entrate). A *dichiarazione di successione* intézményéről részletesen lásd REIB i. m. 132. p.

⁷⁴⁷ Az ingatlan-nyilvántartásba kizárólag közjegyzői okirat alapján történhet bejegyzés. Lásd erről bővebben a *Hagyaték felosztása* c. fejezetben kifejtettek szerint.

⁷⁴⁸ PATON i. m. 402. p.

⁷⁴⁹ PATON i. m. 402. p.

⁷⁵⁰ REIB i. m. 121. p.

⁷⁵¹ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 11. p.; REIB i. m. 139. p., 153. p. Az érintett provinciák: Bozen, Trient, Görz, Udine provincián belül Cervignano és Pontebba, Belluno provincián belül Cortina d'Ampezzo, Buchenstein és Colle Lucia, Brescia provincián belül Valvestino. CUBBEDU WIEDEMANN – WIEDEMANN i. m. 758. p.

⁷⁵² REIB i. m. 153. p.

⁷⁵³ Il titolo II del regio decreto 28 marzo 1929, n. 499: [...] Ove nell'eredità siano compresi beni immobili, la richiesta del certificato è obbligatoria.”

öröklés jogcímét (törvényes öröklés vagy végrendelet), a hagyatékot terhelő jogokat (hagyomány, örökléssel összefüggő felmerült jogviták, stb.).⁷⁵⁴

Az öröklési eljárás mellett egy, az öröklés tényét igazoló okirat sincs az olasz öröklési jogi rendszerben. Az örökösök által tett, közokiratba vagy magánokiratba foglalt elfogadó-nyilatkozatok tanúsítják az örökös jogállást, valamint teremtenek jogalapot a nyilvántartásokba történő bejegyzésekhez. Az elfogadás („*accettazione*”) történhet kifejezetten vagy ráutaló magatartással. A kifejezett elfogadó-nyilatkozat formájára nézve nincs előírás, közokiratba vagy magánokiratba is foglalható,⁷⁵⁵ de szükséges, hogy tartalmában az „elfogadás” vagy „örökös jogcímén való elfogadás” megjelenjen.⁷⁵⁶ Közokiratba foglalt elfogadó-nyilatkozat az ún. „*atto di notorietà*”.⁷⁵⁷ Abban az esetben, ha az öröklésre felhívott személy visszautasítja az örökséget, nyilatkozatát vagy közjegyző vagy bírósági tisztviselő⁷⁵⁸ által készített közokiratba kell foglalni, valamint ennek tényét a végrendeletek nyilvántartásába bejegyezni.⁷⁵⁹

Öröklési eljárás hiányára tekintettel az öröklési ügyekben fontos szerepet töltenek be a végintézkedések nyilvántartására szolgáló rendszerek. Olaszországban két nyilvántartás hivatott a végrendeletekkel összefüggő információk őrzésére: egy a bíróságok és egy az igazságügy minisztérium hatáskörében.⁷⁶⁰ Hasonlóan a magyar Végrendeletek Országos Nyilvántartásához mindkét rendszer csak a végrendeletekre vonatkozó adatokat tartalmazza, magukat a végrendeleteket nem.⁷⁶¹

6.6. A végrendeleti végrehajtó intézménye

Az örökgyógyó halála esetére egy vagy több végrendeleti végrehajtót, sőt helyettes végrendeleti végrehajtót („*esecutore testamentario*”) is nevezhet.⁷⁶² Végrendeleti

⁷⁵⁴ REIB i. m. 154. p.

⁷⁵⁵ Olaszországban a családjogi megállapodások okiratba foglalása kötelezően közjegyzői közreműködést igényel. MÁTÉ – SAJBEN i. m. 289. p.; Andrew G. PATON: Italy. In. Louis GARB – John WOOD: *International Succession*. Third Edition. Oxford, Oxford University Press, 2010. 402. p.

⁷⁵⁶ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008a) i. m. 74. p.

⁷⁵⁷ CORNELIUS i. m. 200. p.

⁷⁵⁸ A „*Tribunale*” tisztségviselőjének illetékességét az öröklés megnyílásának helye (a haláleset helye) alapozza meg. REIB i. m. 121. p.

⁷⁵⁹ REIB i. m. 121. p. Olaszországban az Igazságügyminisztérium szervezetébe tagozódva működik az *Ufficio Centrale degli Archivi Notarili*. A végintézkedések nyilvántartásába mind Olaszországban, mind külföldön közjegyző által készített végintézkedések nyilvántartásba vételére lehetőség van. CUBBEDU WIEDEMANN – WIEDEMANN i. m. 720. p.

⁷⁶⁰ Az igazságügyminisztérium által vezetett nyilvántartás elsősorban a közjegyzőknél letett saját kezűleg írt végrendeletek, közvégrendelet, valamint az ún. titkos végrendelet nyilvántartására szolgál. In. ECCHER i. m. 660. p.

⁷⁶¹ MÁTÉ – SAJBEN i. m. 290. p.

⁷⁶² REIB i. m. 51. p.

végrehajtót kizárólag az örökhagyó nevezhet, nevezhető valamennyi cselekvőképességgel bíró természetes és jogi személy, akár örökös vagy hagyományos is.⁷⁶³ A nevezés elfogadását jegyzőkönyvbe kell foglalnia, ennek tényét a végrendeletek nyilvántartásába bejegyezni.⁷⁶⁴

Az intézmény természetéből eredően az olasz jogrendszerben is a végrendeleti végrehajtó általános feladata az örökhagyó végakarata teljesítéséről való gondoskodás.⁷⁶⁵ Ugyanakkor lényeges eltérések mutathatók ki az örökhagyó végakarata függvényében a végrendeleti végrehajtó hagyaték kezelését illető és ellenőrzési funkciói tekintetében. A hagyaték kezelésére vonatkozó jogosítvány egy törvény általi felhatalmazást jelent,⁷⁶⁶ mely a hagyaték elidegenítésére csak akkor vonatkozik, ha a bíróság erre kifejezetten feljogosítja.⁷⁶⁷ A kezelési funkció körében jogosult és köteles a hagyaték birtokába lépni,⁷⁶⁸ hagyatéki leltár készítésére, valamint az örökhagyó rendelkezésének megfelelően a hagyatékot felosztani.⁷⁶⁹

A végrendeleti végrehajtó tevékenységének időbeli korlátja az egy éves időtartam, mely bíróság által (az örökösök meghallgatását követően), legfeljebb további egy évvel meghosszabbítható, amennyiben nyilvánvalóan szükséges.⁷⁷⁰

A végrendeleti végrehajtó megbízatása megszűnik: a.) feladata elvégzésével; b.) bíróság általi elbocsátással; c.) helyettes végrendeleti végrehajtó nevezésével, ha az örökhagyó élt ezzel a lehetőséggel, d.) hivatalról való lemondással („*rinunzia*”). Eljárásával kapcsolatos költségek a hagyatékot terhelik.⁷⁷¹

⁷⁶³ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 63. p., ECCHER i. m. 676. p.

⁷⁶⁴ REIB i. m. 91. p., ECCHER i. m. 676. p.

⁷⁶⁵ CORNELIUS i. m. 197. p.

⁷⁶⁶ Feltéve, ha az örökhagyó másként nem rendelkezett.

⁷⁶⁷ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 63. p., CUBBEDU WIEDEMANN – WIEDEMANN i. m. 720. p.

⁷⁶⁸ CORNELIUS i. m. 197. p.

⁷⁶⁹ REIB i. m. 92. p., A végrendeleti végrehajtó abban az esetben jogosult a hagyaték felosztására, ha nem ő az örökös. ECCHER i. m. 677. p.

⁷⁷⁰ REIB i. m. 91. p.; FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 63. p., CORNELIUS i. m. 197. p.

⁷⁷¹ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 63. p.

6.7. Határon átnyúló öröklés szabályozása Olaszországban

Az olasz kollíziós jogi szabályozás a hagyaték egységének elvén (*unità della successione*)⁷⁷² nyugodott 1865 és 1942 között, ugyanakkor részben az olasz-török jogsegélyszerződés (1929. szeptember 29.),⁷⁷³ a Hágai Trust Egyezmény,⁷⁷⁴ valamint az 1995. évi reformnak korlátozott keretek között az olasz jog is teret engedett a hagyaték feldarabolása elvének.⁷⁷⁵ 1995. szeptember 1-i hatállyal egy nagyívű nemzetközi magánjogi reformot hajtottak végre, mely azon öröklési ügyekre volt kihatással, melyek 1995. szeptember 1-ig nem zárultak le (a hagyaték felosztása nem ment végbe), valamint ezt követően indultak (indulnak).⁷⁷⁶ A rendelet alkalmazhatóságával összefüggő jogszabály módosításoknak, valamint alkalmazásához nélkülözhetetlen jogszabályalkotásnak Olaszország a LEGGE 30 ottobre 2014, n. 161 Disposizioni per l'adempimento degli obblighi derivanti dall'appartenenza dell'Italia all'Unione europea – Legge europea 2013-bis. jogforrással tett eleget (Továbbiakban: „Olasz végrehajtási rendelet”).

Az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően az olasz kollíziós jogi szabályozás általános kapcsolóelvként az örökhagyó állampolgárságának elvére (elhalálozás időpontjában) épített.⁷⁷⁷ Többes állampolgársággal rendelkező személy az olasz állampolgárságú személyekkel egy tekintet alá esett.⁷⁷⁸ Az 1995. évi reform egy korlátozott jogválasztást vezetett be: amennyiben az örökhagyó végintézkedés formájában élt jogválasztással, a hagyaték egészére nézve⁷⁷⁹ kötelezően annak a lakóhelynek a jogát választhatta, ahol a végintézkedés tételének időpontjában lakóhelye

⁷⁷² Ferdinand KRUIS: *Das italienische internationale Erbrecht*. München, C.H. Beck, 2005. 99. p. 481. lj.

⁷⁷³ Az olasz-török kétoldalú szerződés az örökhagyó állampolgárságának elvét rögzítette általános kapcsolóelvként, ugyanakkor ingatlan hagyaték esetében a *lex rei sitae* elvét irányozta elő. CORNELIUS i. m. 201. p.

⁷⁷⁴ Convention on the law applicable to trust and on their recognition (01.05. 1985). forrás: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=5 [letöltés ideje: 2015. augusztus 16.]. Olaszország 1990. február 21-én ratifikálta az egyezményt. http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=59 [letöltés ideje: 2015. augusztus 16.].

⁷⁷⁵ KRUIS i. m. 100. p.

⁷⁷⁶ CORNELIUS i. m. 201. p.

⁷⁷⁷ HERWEG i. m. 58. p.

⁷⁷⁸ CORNELIUS i. m. 201. p.; PATON i. m. 408. p., Maria Giovanna CUBEDDU WIEDEMANN –Anton WIEDEMANN: Italien. In: Rembert SÜB: *Erbrecht*. Bonn, Zerb Verlag, 2015. 701. p.

⁷⁷⁹ Az örökhagyó jogválasztással csak az egész hagyatéki vagyon tekintetében élhetett. Maria Giovanna CUBEDDU WIEDEMANN: Möglichkeiten der Verwirklichung des Gestaltungsziels eine Erblassers. In: Martin LÖHNIG – Dieter SCHWAB – Dieter HENRICH – Peter GOTTWALD – Herbert GRZIWOTZ – Wolfgang REIMANN – Anatol DUTTA: *Erbfälle unter Geltung der Europäischen Erbrechtsverordnung*. Bielefeld, Verlag Ernst und Werner Gieseking GmbH, 2014. 9. p.

volt. Ez a jogválasztás azonban érvénytelenné vált, ha a halál bekövetkeztekor a haláleset helye nem esik egybe ezzel a lakóhellyel.⁷⁸⁰

A korábbi tagállami szabályozás szerint az olasz bíróságok öröklési ügyekben akkor rendelkeztek joghatósággal, ha a.) az örökhagyó olasz állampolgár volt a halál időpontjában, b.) az örökség megnyílására Olaszországban került sor (feltétele, hogy az örökhagyó lakóhelye Olaszországban volt), c.) a hagyaték túlnyomó többsége az országban volt található,⁷⁸¹ d.) az alperes lakóhelye Olaszországban volt, vagy olaszországi bíróság került kikötésre (alávetés), a per tárgya Olaszországban fekvő ingatlan vagyon képezte.⁷⁸² A bíróság illetékességét – hasonlóan a tisztán belföldi öröklési jogvitákhoz – nemzetközi elemet tartalmazó öröklés esetén is, az elhunyt utolsó lakóhelye határozta meg.⁷⁸³ *Antonio Braggion* a DACH Europäische Anwaltsvereinigung e.V. által 2014. május 29-31-én Dublinban az öröklési rendelet különböző tagállamokra gyakorolt hatásai témában megrendezésre került konferencián az általános joghatósághoz kapcsolódóan öt pontban ragadta meg a tagállami (olasz) szabályozás és a rendelet közötti koncepcionális különbséget: az olaszországi szabályozás nézőpontjából vizsgálva a rendelet alkalmazása szempontjából irreleváns, hogy a.) az örökhagyó halálának időpontjában milyen állampolgársággal rendelkezett, b.) az örökhagyó hol halálozott el, c.) a hagyatéki vagyon túlnyomó többsége hol található, d.) az alperes lakóhelye, e.) a per tárgyat képező ingatlan vagyon Olaszországban található-e.⁷⁸⁴ Vagyis a rendelet joghatósági rendszerének alappilléret jelentő általános joghatósági szabály – az örökhagyó szokásos tartózkodási helye az elhalálozás időpontjában – az olasz szabályozás szempontjából teljesen más alapokra helyezi a jövőben a határon átnyúló öröklési ügyek rendezését, különösen az olasz hatóságok (közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyek) joghatósága vonatkozásában.

Ugyanakkor a szokásos tartózkodási hely mint kapcsolóelv nem idegen a tagállami szabályozástól: az olasz Polgári Törvénykönyv különbséget tesz a *domizile* („*domicilio*”) és a lakóhely („*residenza*”) fogalma között. A *domicilio* alatt az a hely értendő, amelyen valakinek a gazdasági és érdeklődésének központja alapul, lakóhely

⁷⁸⁰ CORNELIUS i. m. 201. p.

⁷⁸¹ FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN (2008b) i. m. 63. p., PATON i. m. 408. p.

⁷⁸² Antonio BRAGGION: Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht in Italien angesichts der EG-Verordnung Nr. 650/2012. In: DACH Europäische Anwaltsvereinigung e.V. [Hrsg.]: Die EU-Erbrechtsverordnung Nr. 650/2012 und deren Auswirkungen auf diverse Länder. Zürich, Schultess, 2014. 145. p.

⁷⁸³ PATON i. m. 408. p.

⁷⁸⁴ BRAGGION i. m. 145. p.

fogalma alatt az a hely, ahol valaki szokásosan tartózkodik. 2015. augusztus 17. megelőzően öröklési ügyekben az olasz bíróságok joghatósága az alperes domizil-én vagy lakóhelyén alapult.⁷⁸⁵

Külföldi határozat elismerésének feltételeiként a határozatot hozó hatóság joghatóságának fennálltát, a tisztességes eljárás követelményének megtartását, a védekezéshez való jog, valamint a közrend tiszteletben tartását szabták. Öröklési ügyekben hozott külföldi határozatok elismerésére vonatkozóan nem volt önálló elismerés megállapítására irányuló eljárás. A végrehajtást a határozat fajtája határozta meg. Abban az esetben, ha a külföldi határozatot módosították, vagy nem lehet egyszerűen (automatikusan) végrehajtani, a határozat elismerése és végrehajthatósága iránt kérelmet kellett benyújtani a *Corte D'Appello* (fellebbviteli bíróság)-hoz.⁷⁸⁶ Az olasz jogalkotó mind végrehajthatóvá nyilvánítás iránti kérelem tárgyában induló eljárást (öröklési rendelet 45.cikk), mind végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslati eljárást (öröklési rendelet 50. cikk) a *Corte D'Appello* hatáskörébe utalta.⁷⁸⁷

Az öröklési rendelet alkalmazhatóságával összefüggő olasz szabályozás középpontjában az európai öröklési bizonyítványhoz kapcsolódó rendelkezések állnak. Az olasz végrehajtási rendelet az európai öröklési bizonyítvány kiállítását közjegyzői hatáskörbe utalta. Az európai öröklési bizonyítvány kiállítása tárgyában hozott határozattal szemben fellebbezéssel lehet élni, azon bíróság előtt, melynek illetékességi területén a fellebbezéssel megtámadott (közjegyzői) határozatot hozták. A jogorvoslati eljárásra (fellebbezés) az olasz Polgári perrendtartás 739. cikke irányadó.⁷⁸⁸ A fellebbezés tárgyában a bíróság tanácsban jár el, a jogorvoslati kérelem benyújtásának a határozat kihirdetésétől számított tíz napon belül van helye. Megtartván az öröklési rendelet 62. cikk (3) bekezdésének szabályát az olasz végrehajtási rendelet rögzíti a „*certificato fi eredità*” és az európai öröklési bizonyítvány egymáshoz való viszonyát: azokon a területeken, ahol a rendelet alkalmazása előtt öröklési bizonyítvány került kiállításra (Dél-Tirol, Velence), a tartományi szabályozás továbbra is hatályban marad, és 2015.

⁷⁸⁵ BRAGGION i. m. 150-151. p.

⁷⁸⁶ PATON i. m. 409. p.

⁷⁸⁷ BERGQUIST i. m. 211. p.

⁷⁸⁸ Il testo dell'articolo 739 del Codice di procedura civile: „Contro i decreti del giudice tutelare si puo' proporre reclamo con ricorso al tribunale che pronuncia in camera di consiglio. Contro i decreti pronunciati dal tribunale in camera di consiglio in primo grado si puo' proporre reclamo con ricorso alla corte d'appello, che pronuncia anch'essa in camera di consiglio. Il reclamo deve essere proposto nel termine perentorio di dieci giorni dalla comunicazione del decreto, se e' dato in confronto di una sola parte, o dalla notificazione se e' dato in confronto di piu' parti.”

augusztus 17. követően is kérelemre nemperes eljárás keretében „*certificato fi eredità*” állítható ki.⁷⁸⁹

⁷⁸⁹ Olasz végrehajtási rendelet 32. cikk 3.: „Nei territori in cui vige il sistema del libro fondiario continuano ad applicarsi le disposizioni di cui al titolo II del regio decreto 28 marzo 1929, n. 499, in materia di rilascio del certificato di eredità e di legato.”

7. Az öröklési eljárás jelentősége az egyes európai államokban – az összehasonlító elemzés következtetései

Az összehasonlító elemzés az öröklési jog eljárásjogi intézményeit a *kontinentális jogrendszer* egyes országai vonatkozásában kísérelte meg feltárni. Az értekezésben vizsgálat alá vett államok öröklési rendszere a római jogban gyökerező egyetemleges jogutódlás (*universal succession*) elvére alapítottan biztosítja a hagyatéki vagyon megszerzését.⁷⁹⁰ A vizsgálat eredményeként megállapíthatóvá vált, hogy a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésében nélkülözhetetlen szerepet tölt be az eljárásjogi szabályozás. Mind a tisztán belföldi, mind a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyek szabályozását az anyagi jog és eljárásjog szoros összekapcsolódása jellemzi, és a tagállami (polgári eljárásjogi) szabályozásban az öröklési eljárás funkcióját, szerepét és jelentőségét – az anyagi jog által meghatározott – a hagyaték átszállásának módja determinálja. Az egyes tagállamok között jelentős eltérések mutathatók ki az eljárásjogi szabályrendszer célját és terjedelmét illetően, mely a hagyatéki vagyon átszállásának eltérő módjából eredeztethető. Az értekezésben vizsgálat alá vett országokban a hagyaték 1.) ipso iure (Magyarország, Németország, Hollandia), 2.) átadás révén (Ausztria), és 3.) elfogadás útján (Olaszország) száll át az örökös(ök)re. Az ipso iure öröklés talaján álló jogrendszerekben a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésében nélkülözhetetlen szerepe van a polgári eljárásjog részét képező önálló nemperes eljárásnak, melynek célja a hagyatéki vagyon tárgyának és az öröklésben érdekelt személyek jogállásának tisztázása. A hagyaték átadás révén történő megszerzésében az öröklési eljárásnak nemcsak deklaratív, hanem konstitutív funkció is tulajdonítható. Emellett a kutatás egyik következtetéseként megállapíthatóvá vált, hogy az elfogadás útján történő tulajdonszerzésben tölti be az eljárásjogi szabályozás a legcsekélyebb szerepet.

A tagállami öröklési jogi rendszerek különbözőségéből fakadó kollíziós jogi és polgári eljárásjogi szabályok összehangolását felvető Német Közjegyzői Intézet tanulmánya szerint 2002-ben az Európai Közösségben 50.000 és 100.000 között volt a határon átnyúló öröklési ügyek száma,⁷⁹¹ 2013-ra ez a szám 450.000 emelkedett, mely összesen ca. 123 milliárd euro értékű vagyont ölel fel.⁷⁹² A nemzetközi és európai érintettségű öröklési ügyek számának fokozatos emelkedése a tagállami jogalkotók számára egyértelmű jelzés volt az öröklést érintő eljárásjogi szabályozás módosításának,

⁷⁹⁰ MILLER i. m. 98. p.

⁷⁹¹ REPASI i. m. 199. p., valamint GYEKICZKY i. m. 1. p.

⁷⁹² MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 58. p.

illetve továbbfejlesztésének szükségességére, amely első lépésben a határon átívelő öröklési jogi intézmények megteremtését eredményezte, másodsorban a tagállami (nemzeti) öröklési eljárás fejlesztését is egyúttal előidézte. E folyamat az értekezés által vizsgált valamennyi országban tisztán kimutatható.

Németországban a joghatóságra irányuló kezdeti szabályokban maradéktalanul érvényesült az az elv, hogy a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben a nemperes eljárásokban a német bíróságok akkor rendelkeznek joghatósággal, ha az alkalmazandó jog a német joghoz vezet.⁷⁹³ Az Európai Közösség által megteremtett négy szabadság elvének – különösen a tőke szabad áramlásának – következményeként a „*Gleichlaufprinzip*” kizárólagosságát a gyakorlat felülírni kényszerült, s az elv az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően is csak korlátozottan volt jelen a német jogszabályokban.⁷⁹⁴ Hollandiában 1996-ban önálló jogszabályt fogadtak el a nemzetközi öröklési jog rendezéséről,⁷⁹⁵ mely az európaizálódás irányát követve az 1989-es Haláleset miatti öröklésre alkalmazandó jogról szóló Hágai Egyezmény holland jogrendszerre gyakorolt hatásának eredményeként az utolsó szokásos tartózkodási hely (az elhalálozás időpontjában) kapcsolóelvét vezette be. A 2003-as öröklési jogi reform következményeként Hollandiában megalkották a „*verklaring van erfrech*” (öröklési bizonyítvány) intézményét, mely az örökös minőség igazolására szolgál, valamint jogalapot teremt a közhitelű nyilvántartásokba való bejegyzéshez. A holland szabályozáshoz hasonlóan Ausztriában is kiegészítő jelleggel bevezetésre került a szokásos tartózkodási hely elve az örökléssel összefüggő mind joghatósági, mind illetékességi szabályok közé, mint (joghatósági) illetékességi ok, amennyiben az örökhagyó lakóhelye nem volt megállapítható. Az értekezés következtetéseként megállapítható vált, hogy az öröklés intézményének 'interdiszciplinális' természete, a határon átnyúló öröklési ügyekben megjelenő kollíziós jog és öröklési eljárásjog (valamint sok esetben öröklési anyagi jog) szükségszerű együttes értelmezése az uniós szintű jogegységesítés sajátos jelentésrétegét hordozza magában. Ugyan a tagállamok elköteleződve a rendeleti jogalkotás mellett, egy uniós szintű jogegységesítés megvalósítására törekedtek, a disszertáció II. fejezetében vizsgálat alá vett eljárásjogi

⁷⁹³ E szabály azon esetekre is irányadó, amikor visszautalás vagy a hagyaték feldarabolásának elve német jog alkalmazásához vezet. WACHTER i. m. 112. p.

⁷⁹⁴ A „*Notzuständigkeit*” (*forum necessitatis*) joghatóság szabálya révén, ha külföldi jog alkalmazása merül fel a német bíróságok joghatósággal rendelkeznek olyan öröklési ügyekben is, amikor a joghatóság elutasítása jog-megtagadáshoz vezetne. WACHTER i. m. 112-113. p., SIEHR i. m. 113. p.

⁷⁹⁵ „*Wet conflictenrecht erfopvolging*” (1996)

intézményekre irányadó rendelkezések elemzésének következtetéseként mégis megállapítható, a hagyaték jogának egységes tartalma, a joghatóságot és az alkalmazandó jogot meghatározó kapcsolóelvek rendszere nem vezetett ténylegesen a tagállami kollíziós jogi és az eljárásjogi szabályozás egységesítéséhez. Az Európai Unióban a polgári és igazságügyi együttműködés alá sorolható uniós szintű jogegységesítés álláspontom szerint az öröklés területén – az öröklési rendelet által – egy sajátos jelentésréteggel egészül, melyben a szabályozott intézmények révén *közvetlen módon* jogegységesítésről nem beszélhetünk. *A rendelet által előírányozott szabályok a határon átnyúló öröklési ügyek azonos rendezőelvek mentén történő kezelését biztosítják.* Eljárásjogi szempontból vizsgálva a jogegységesítés e sajátos jelentésrétege magában foglalja a rendelet joghatósági szabályai mentén felhívott fórum eljárási kötelezettséget, más tagállamban kiállított határozatok és egyéb közokiratok elismerését és végrehajtását, valamint az európai öröklési bizonyítvány által az egyes tagállami öröklési eljárásokban az öröklésben érdekelt személyek jogai és igényei érvényesítésének előmozdítását.

7.1. Az öröklési eljárás fogalma, jelentősége és szerepe a tagállamokban

Az összehasonlító elemzésben vizsgált országok választását elsősorban a *hagyaték átszállásának módja* vezérelte. Álláspontom szerint a tagállami jogrendszerekben az öröklési eljárás jelentőségét, funkcióját és szerepét a *hagyaték átszállásának és megszerzésének módja* alakítja. A polgári anyagi jogi és polgári eljárásjogi szabályok egymást kiegészítő jelleggel teszik lehetővé, hogy az öröklésben érdekelt személyek megszerezzék – jogutódlás révén – a hagyaték őket megillető meghatározott hányadát, és e tulajdonszerzést megállapító közhitelesítésre irányuló eljárás révén jogalapot szerezhetnek jogaik nyilvántartás(ok)ba történő bejegyzéséhez.

Valamennyi vizsgálat alá vett országaiban *hagyaték átszállásának és megszerzésének módját* az öröklési anyagi jog határozza meg, és a polgári eljárásjog „szolgáló leányként” az anyagi jog által determináltan alakítja az eljárásjogi *szabályozás szükségességének terjedelmét*. A *kontinentális jogrendszer* öröklési jog szabályozása szerint a római jogban gyökerező egyetemleges jogutódlás elvének (*universal succession*) lefektetésével „[...] a jogutódlás a halál tényével bekövetkezik, s [...] az *ipso iure öröklés* – szerint (S.N.) –, [...] az örökhagyó halálának ténye kiváltja az egyetemleges jogutódlást.”⁷⁹⁶ Az azonos gyökerekből eredő rendezőelv ellenére a kontinentális

⁷⁹⁶ IMREGH i. m. 249. p.

jogrendszer országaiban az *öröklési eljárás funkcióját* tekintve eltérés mutatható ki az egyes államokban. Míg Németországban, Hollandiában és Magyarországon az öröklési eljárás elsősorban az *örökös minőség deklarálására* irányul, addig Ausztriában ezen felül a *tulajdonszerzés* törvény által előírt *feltétele*. Olaszországban az elfogadás útján történő tulajdonszerzésben tölti be az eljárásjogi szabályozás a legcsekélyebb szerepet. Az összehasonlító elemzés eredményeként meghatározható az öröklési eljárás *fogalma*. Az *öröklési eljárás* az örökgyó vagyonának számbavételére és összegzésére, öröklésben érdekelt személyek jogállásának, valamint az örökléssel összefüggő igények tisztázására, megállapítására és közhitelű tanúsítására irányuló nemperes eljárás, melyben hatóság (bíróság) vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott szerv vagy személy (közjegyző) eljárásának eredményeként a hagyaték átadásra kerülhet.

7.2. Az öröklési eljárásban közreműködő személyek és szervek

Az *öröklési eljárás alanyait* az értekezés az öröklés átadásában közreműködő személyek és szervek oldalról vizsgálta. Valamennyi állam vonatkozásában megállapítható, hogy az öröklési eljárás fő céljából – nevezetesen az örökös minőség közhitelű tanúsításából – eredően a hagyaték átadásában és megszerzésében nélkülözhetetlen szerepe van a tagállami hatóságoknak – elsősorban a bíróságnak – vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott szerveknek vagy személyeknek (közjegyző). Az öröklési eljárásban betöltött szerepüket, eljárásuk jelentőségét az országok történelmi hagyományai mentén közjogi és magánjogi normák határozzák meg.

Általánosságban leszögezhető, hogy a *kontinentális jogrendszerben* az öröklési eljárás lefolytatására nemperes eljárás keretében bíróság és/vagy közjegyző jogosult. A *latin típusú közjegyzőség* hagyományait őrző és folytató államokban⁷⁹⁷ az öröklési eljárás nélkülözhetetlen alanya a közjegyző, de az azonos gyökerek ellenére az egyes országokban mégis eltérés mutatható ki a hatásköri szabályozásban. Az értekezés által vizsgált *latin típusú közjegyzőséghez tartozó* országok, melyben a közjegyzőség „az állam igazságszolgáltatási funkciójának egyik végrehajtójaként hatósági jogalkalmazói

⁷⁹⁷ A latin típusú közjegyzői tevékenység az alábbi pontokban foglalható össze: a.) a közjegyzői minden esetben jogi végzettséggel rendelkező személy, aki jogosultságát az államtól nyeri, közhitelességgel felruházott hivatalos személy, b.) szakmai felelősséggel rendelkező független és pártatlan személy, melynek érdekképviseletét a kamara látja el, c.) általa készített okiratok közokiratok, és a legtöbb esetben közvetlenül végrehajthatóak, d.) „tevékenysége során ügyleti okiratokat és ténytanúsítványokat készíthet”, d.) „tanúsítványai [...] közhitelű információalapot képeznek”. MÁTÉ – SAJBEN i. m. 115. p.

tevékenysége”⁷⁹⁸ körében vesz részt a hagyaték átadásában két csoportba sorolhatók: a hagyatéki vagyoni jogi sorának rendezését a.) *kizárólagos közjegyzői hatáskörbe* delegáló országok (*Hollandia, Magyarország*) b.) a bíróság és a közjegyzőség közötti *hatásköri megosztottságba* utalt ország (*Ausztria*). A *latin típusú közjegyzőséghez* tartozó országok közötti eltérés véleményem szerint az *öröklési eljárás tagállami funkciójából eredeztethető*. Míg az öröklési eljárást *tisztán közjegyzői hatáskörbe utaló* országokban az öröklési eljárás az örökös minőség *megállapítására és tanúsítására* irányul, addig a *bíróság és közjegyzőség közötti hatásköri megosztottság* oka az öröklési eljárás *tulajdonszerzésben betöltött* jelentősége és *szerepe*. (Ausztriában az öröklés a halál pillanatában megnyílik, ugyanakkor a tulajdonszerzés feltétele a hagyaték bírói úton történő átadása.) Németországban alapvetően az öröklési eljárások lefolytatására bíróság jogosult,⁷⁹⁹ a bírósági hatásköri szabály alól egyetlen kivétel van Baden-Württemberg tartomány, ahol a hagyaték átadására közjegyzőség kötelezett.⁸⁰⁰

Az öröklési eljárást részben vagy egészben bírósági hatáskörbe helyező államokban (Ausztria, Németország) a bíróság szervezetrendszerén belül az öröklési eljárás egyes szakaszai lefolytatásában további hatásköri megosztottság érvényesül. Németországban szövetségi szintű előírás, hogy a hagyatéki eljárásokban az „*Amstgericht*” rendelkezik hatáskörrel,⁸⁰¹ a tartományi törvények csupán azt szabályozhatják, hogy az „*Amstgericht*” apparátusán belül mely tisztviselő(k) járhatnak el az egyes eljárásokban. Általánosságban rögzíthető a bírósági apparátuson belül törvényes öröklés esetén „*Rechtspfleger*”, végintézkedés felülvizsgálata, valamint külföldi jog alkalmazása esetén minden esetben bíró jár el.⁸⁰² Ausztriában az öröklési eljárás lefolytatása nemperes eljárás keretében értékhatárra tekintet nélkül a „*Bezirksgericht*”⁸⁰³ hatáskörébe tartozik. Bár az öröklési eljárás lefolytatása bírósági hatáskörbe tartozik, a tág értelemben vett öröklési eljárás, és az eljárással összefüggő

⁷⁹⁸ ANKA Tibor: A közjegyzők szerepe egy modern piacgazdaságban. In. *Romániai-Magyar Jogtudományi Közöny*, 2006/1. 96. p.

⁷⁹⁹ Szövetségi szintű előírás, hogy a hagyatéki eljárásokban az „*Amstgericht*” rendelkezik hatáskörrel. Az „*Amstgericht*” szervezetén belül a „*Nachlassgericht*”-ek az öröklési ügyekben kijelölt bíróságok, valamennyi olyan bekövetkezett halálesethez kapcsolódóan, amit a szövetségi jog nemperes eljárásként bírósági hatáskörbe utal. SCHLÜTER i. m. 9. p., H. L. GRAF (2008b) i. m. 251-252. p.

⁸⁰⁰ Badenben a közjegyző, Württembergben a kerületi közjegyző jár el. Minden „*Amstgericht*”-i kerületben legalább egy közjegyzőség működik. FERIF – DÖRNER – FIRSCHING – HAUSMANN i. m. 153. p., MÜLLER-LUKOSCHEK i. m. 132. p.

⁸⁰¹ SCHLÜTER i. m. 9. p.

⁸⁰² BONEFELD – KROISS – TANCK i. m. 942-943. p.

⁸⁰³ A „*Bezirksgericht*” általános hatáskörű elsőfokú városi bíróság.

egy feladat megosztanak a bíró,⁸⁰⁴ a „*Rechtspfleger*” és a „*Gerichtskommissär*” között. Az örökléssel összefüggő határozatok tekintetében az egyesbírónak valamennyi örökléssel kapcsolatos intézkedésre, beleértve a hagyaték megosztását is általános hatásköre van. A „*Rechtspfleger*” főszabály szerint azon ügyekben járhat el, amelyeket az egyesbíró hatáskörébe utal. A hagyaték átadásával kapcsolatos elsősorban előkészítő jellegű intézkedések és az előkészítéshez kapcsolatos okiratok elkészítésében „*Gerichtskommissär*”-ok működnek közre. A „*Bundesgesetz über die Tätigkeit von Notaren als Beauftragte des Gericht*” értelmében „*Gerichtskommissär*”-ként a bíróság megbízása alapján közjegyző jár el.⁸⁰⁵ A „*Gerichtskommissär*” jogkörét, hatáskörüket és illetékességüket a „*Landgericht*” elnökének ügyelosztási rendje határozza meg.⁸⁰⁶

Az összehasonlító elemzés következtetéseként megállapítható, hogy az öröklési eljárásban nélkülözhetetlen szerepe van a közhatalmat gyakorló vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyeknek. Eljárásuk eredményeként válik lehetővé az örökös minőség tisztázása és megállapítása, ezáltal a hagyatéki vagyon megszerzése.

7.3. Határozatok és egyéb okiratok jelentősége a tagállami öröklési eljárásokban

Az értekezés az örökös, valamint végrendeleti végrehajtói minőség megállapítására és igazolására irányuló tagállami okiratainak öröklési eljárásban betöltött szerepet is fel kívánja tárni. Az egyes tagállamok öröklési rendszerének ellentétes vonásai az öröklési eljárás lezárásaként kiállított aktus különbözőségében is kifejezésre jutnak. „Némely tagállamokban az eljáró szerv formális határozattal „átadja a hagyatékot” az örökösök részére, míg másutt öröklési bizonyítvány kerül kiállításra, egyes tagállamokban pedig elegendő az örökösök okiratba foglalt egyezsége.”⁸⁰⁷ Az aktusok fajtájának különbözősége ellenére kibocsátásuk indoka és célja közös, tisztázni és igazolni az örökös (hagyományosi, végrendeleti végrehajtói) minőséget, valamint a jogi forgalomban biztosítani a hagyaték tárgyainak jogszerű átszállását és birtoklását.

Az összehasonlító elemzés következtetéseként megállapítható, hogy az öröklési eljárás lezárásaként vagy eredményeként kiállított okiratok tekintetében is egyre nagyobb szerepe van az örökös minőség tanúsítására irányuló *bizonyítványoknak*. A vizsgálat

⁸⁰⁴ A bíró és a „*Rechtspfleger*” közötti ügyelosztás alapvetően a hagyatéki vagyon értékének függvénye: bíró jár el az 150.000 euró meghaladó hagyatéki vagyon tárgyában, a hagyatéki vagyon megosztása kérdésében, valamint azokban az esetekben, amikor az örökség részét valamely „gazdasági jog” vagy kötelezettség képezi. In. HAUNSCHMIDT i. m. 85. p.

⁸⁰⁵ SCHÖMMER – FABOLD – BAUER i. m. 131. p., FUCIK i. m. 12. p.

⁸⁰⁶ KILIAN – GALL – TSCHUGGUEL i. m. 92. p.

⁸⁰⁷ HORVÁTH i. m. 8. p.

tárgyát képező országokban hatóság (bírótság) vagy közhatalmi jogosítványokkal rendelkező személy öröklésben érdekelt személy örököségi vagy öröklési eljárásban betöltött szerepének igazolására *bizonyítványt vagy tanúsítványt állít ki Hollandiában, Németországban, Olaszországban (Dél-Tirol, Velence és Magyarországon is. Az öröklési eljárás lezárásaként, eredményeként, vagy a hagyaték átadásának jogalapját képező kiállított okiratok közé sorolható a holland „verklaring van erfrech” és „verklaring van executele”, a német „Erbschein” és „Testamentvollstreckerzeugnis”, az olasz „certificato fi eredità”, valamint a magyar öröklési bizonyítvány.*

Elnevezésétől függetlenül valamennyi okirat közös jellemzője: a.) bizonyító erővel rendelkező, b.) deklaratív természetű, c.) közokirat, mely d.) hitelesen tanúsítja az örököségi vagy végrendeleti végrehajtói minőséget, e.) jogalapot teremt a közhitelű nyilvántartásokba való bejegyzéshez, s f.) felhasználásuk révén az öröklésben érdekelt személyek jogosulttá válnak a hagyaték kezelésére, (átadására) illetve megszerzésére.

Attól függően, hogy az okiratok kinek a részére kerülnek kiállításra és milyen jogállás igazolására szolgálnak két fő kategóriába sorolhatók: a.) az örököségi minőség tanúsítására irányuló öröklési bizonyítvány (a holland „verklaring van erfrech”, a német „Erbschein”, az olasz „certificato fi eredità”, a magyar öröklési bizonyítvány), b.) végrendeleti végrehajtói vagy hagyatéki gondnoki feladat gyakorlásához kiállított (holland „verklaring van executele”, a német „Testamentvollstreckerzeugnis”) A nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyek számának fokozatos emelkedése, az öröklésből eredő, vagy az örökléssel összefüggő jogosítványok határon átnyúló érvényesítésének nehézségei, ugyanazon hagyaték tárgyát képező vagyontárgyak megszerzésének feltételeként szabott párhuzamosan, vagy egymást követően különböző tagállamokban lefolytatott öröklési eljárásokból adódó bizonytalan jogi helyzetek, illetve jogviszonyok kiküszöbölésére, egy az öröklés tényét igazoló okirat létrehozásának igénye a '70-es években merült fel. Az öröklési rendelet továbbfejlesztve az 1973. évi Hágai Egyezmény jogtechnikai megoldását európai öröklési bizonyítvány elnevezéssel egy olyan okirat bevezetésére tesz kísérletet, mely mind nemzetközi elemet tartalmazó, mind tisztán belföldi öröklési jogi tényállások esetén kiállítható az örököségi, hagyományosi, végrendeleti végrehajtói, illetve hagyatéki gondnoki jogállás igazolására.

A rendelet 62. cikkének (3) bekezdése szerint „A bizonyítvány nem lép a tagállamokban hasonló célokra használt belföldi okiratok helyébe.” Vagy legalábbis nem célja a tagállami öröklési okiratok jogrendszerből való kiszorítása, hanem a határon átnyúló öröklési ügyekben az öröklésben érdekelt jogállás tanúsítására irányul, amellet,

hogy lehetővé teszi tisztán belföldi tényállások esetén is kiállítását és alkalmazhatóságát. Bár a rendelet az európai öröklési bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás lefolytatását mindenféle díj- és illetékfizetési kötelezettség nélküli eljárásként teremti meg, mégis véleményem szerint, növelve a jogalanyok adminisztrációs terheit, ugyanazon jogállás igazolására irányuló párhuzamos eljárások – a hatályos tagállami szabályozások értelmében, a rendelet alkalmazásával elképzelhető lesz, hogy egy örökös hagyatéki vagyontárgyának megszerzése érdekében ugyanazon tagállamban a tagállami öröklési bizonyítvány és az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránt is eljárás indítására kényszerül – megteremtését fogja eszközölni.

Míg – ismételten hangsúlyozottan – a rendeletnek nem célja a tagállami öröklési bizonyítványok intézményének felváltása, végigtekintve az összehasonlító elemzésben vizsgált országok *okiratainak azonos funkcióján, rendeltetésén és joghatásain*, az európaizálódás további várható tendenciájaként az európai öröklési bizonyítvány álláspontom szerint háttérbe fogja szorítani azon tagállami öröklési bizonyítványokat, melyek külföldi felhasználás céljából állítanak. A fentebb kifejtettek szerint célszerűségi okok – párhuzamos eljárások kiküszöbölése, különböző okiratok kiállításának megakadályozása – is megalapozzák e folyamatot.

7.4. A hagyatéki gondnokság és a végintézkedés végrehajtásának értékelése

Az értekezés összehasonlító részében vizsgált európai államok mindegyike részben az örökhagyó végakaratainak teljesítésére, részben az öröklésben érdekelt személyek közötti érdekellentétből származó hagyatéki igények méltányos kielégítése, és a *favor testamenti* elvének érvényre juttatása érdekében, az örökléssel összefüggő igények és kötelezettségek rendezésére az örökhagyó halálának bekövetkezésétől a jogutódlás, illetve ennek hatóság általi nyilvántartásba vételéig egy, az örökösök személyétől független, kívülálló harmadik személy (ki)rendelését, (ki)jelölését, nevezését lehetővé vagy kötelezővé teszi.

Az összehasonlító elemzés a végrendeleti végrehajtó és a hagyatéki gondnok intézményének feltárását öröklési eljárásban betöltött szerepük és jogosítványaik bemutatása révén kísérelte meg. Ide sorolható a német jog „*Testamentsvollstrecker*”⁸⁰⁸ és „*Nachlasspfleger*”,⁸⁰⁹ az osztrák jog „*Vollzieher*” / „*Exekutor*” és „*Kurator*”,⁸¹⁰ az olasz

⁸⁰⁸ ROTT – KORNAU – ZIMMERMANN i. m. 115. p.

⁸⁰⁹ ZIMMERMANN (2006) i. m. 345. p.

⁸¹⁰ WINKLER i.m. 128-129. p.; G. GRAF (2013) i. m. 14, 18. p.

„*esecutore testamentario*”,⁸¹¹ valamint a holland jog „*executele*”⁸¹² és „*testamentair bewind*” intézményei. A vizsgálat eredményeként megállapítható, elnevezéstől függetlenül, feladtuk az örökhagyó végakarátának érvényre juttatása, a hagyatéki vagyon rendezése, felügyelete, külön felhatalmazás alapján a hagyatéki vagyon kezelése és felosztása. Attól függően, hogy az egyes tagállamok *egymástól elhatárolják, eljárásuk mentén kizárják*, vagy éppen a két intézményt *azonos személyben egyesítik* a hagyatéki gondnokságnak és a végrendeleti végrehajtásnak az alábbi kategóriái különböztethetők meg: a.) különálló intézmények, melyek eljárása nem zárja ki párhuzamos eljárásukat (Ausztria, Németország, Magyarország), b.) a fogalom szintjén a jogrendszer megkülönbözteti a két intézményt, de lehetővé teszi azonos személyben való egyesítésüket (Hollandia).

Általánosságban rögzíthető, hogy hagyatéki gondnokság törvényben meghatározott ok fennállása vagy bekövetkezése esetén létesül, a hagyatéki gondnok személyének kijelölését hatóság végzi,⁸¹³ tevékenységét bírósági felügyelet mellett látja el. Jogosítványai tekintetében jelentős eltérések mutathatók ki, attól függően hogy a tagállami jog a gondnokság mely típusát szabályozza.

A végrendeleti végrehajtó eljárása minden esetben az örökhagyó végintézkedésén alapul. Jogállását tekintve az örökhagyó megbízottjának (Ausztria), vagy az örökösök képviselőjének (Hollandia), vagy az örökös személyétől független, önálló vagyoni jogokkal rendelkező személynek (Németország, Olaszország,) tekinthető. Az örökhagyó vagyontárgyai felett minden esetben felügyelő és intézkedési jogosultsága van [mely kizárólagos is lehet (Hollandia, Németország)], kezelési jogosítványainak szabályozása tagállamonként eltérő, bizonyos országokban jogosult a hagyaték felszámolására és felosztására (Németország, Olaszország, Hollandia) is.

⁸¹¹ REIB i. m. 51. p.

⁸¹² FERID – FIRSCHING – DÖRNER – HAUSMANN i. m. 236. p., SCHÖMMER – EULE i. m. 262. p.

⁸¹³ Ez alól kivétel Hollandia, ahol hagyatéki gondnokot az örökhagyó is kijelölhet.

	INTÉZMÉNY	EGYMÁSHOZ VALÓ VISZONY	JOGÁLLÁS	JOGOSULTSÁG
Ausztria	„Kurator” (hagyatéki gondnok)	<ul style="list-style-type: none"> - különálló intézmény - párhuzamos eljárás lehet 	- bíróság által kijelölt személy	- törvény által meghatározott
	„Vollzieher”/ „Exekutor” (végrendeleti végrehajtó)		- örökhagyó megbízottja	<ul style="list-style-type: none"> - a.) ellenőrzés, felügyelet - b.) kezelés Vagyron felszámolása NEM!

Németország	„ <i>Nachlass- pfleger</i> ” (hagyatéki gondnok)	<ul style="list-style-type: none"> - különálló intézmény - párhuzamos eljárás lehet 	<ul style="list-style-type: none"> - bíróság által kijelölt személy 	<ul style="list-style-type: none"> - törvény által meghatározott - típusonként változó
	„ <i>Testaments- vollstrecker</i> ” (végrendeleti végrehajtó)		<ul style="list-style-type: none"> - független személy (bíróságtól, örökösöktől) 	<ul style="list-style-type: none"> - kizárólag vagyoni jogok - jogosult a vagyon felszámolásá-ra
Hollandia	„ <i>testamentair bewind</i> ” (hagyatéki gondnok)	<ul style="list-style-type: none"> - különálló és azonos intézmény is lehet 	<ul style="list-style-type: none"> - hagyatéék jogosultjainak képviselője 	<ul style="list-style-type: none"> - kizárólagos kezelési és intézkedési jogosítvány
	„ <i>executele</i> ” (végrendeleti végrehajtó)		<ul style="list-style-type: none"> - örökösök képviselője 	<ul style="list-style-type: none"> - kizárólagos kezelési és intézkedési jogosítvány - jogosult a vagyon felszámolásá-ra

Magyarország	„eseti gondnok” / „ügygondnok” (hagyatéki gondnok)	- különálló intézmények, - párhuzamos eljárás lehetséges	- gyámhatóság ill. a közjegyző által meghatalmazot t személy	- nyilatkozattételi jogosultság - hagyatéki vagyon átvétele (korlátozott!)
	végrendeleti végrehajtó		- örökös (ök) megbízottja	- felügyeleti és ellenőrzési jogosultság - perbizomány - kezelési és intézkedési jogosultság
Olaszország	„ <i>esecutore testamentario</i> ” (végrendeleti végrehajtó)	-	- független személy (bíróági felügyelet)	- kizárólagos kezelési jogosítvány - hagyaték elidegenítése (bír.) - terhek kielégítése - h. felosztása

7.5. A határon átnyúló öröklési ügyek szabályozása a tagállami jogban

Az értekezés a tagállami öröklési eljárások összehasonlító kontextusában a határon átnyúló öröklési ügyekre irányadó egyes tagállami szabályrendszer bemutatását is feladatként tűzte. Az öröklési eljárások anyagi jogból eredő „determináltsága” a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben fokozottan jelent meg. Megállapíthatóvá vált, hogy az eljárásjogi szabályozás terjedelmét a kollíziós jogszabályok alakítják. E jellegzetességből eredően a határon átnyúló öröklési jogi rendelkezések tagállami szabályozását kollíziós jogi intézmények (alkalmazandó jog) viszonylatában vizsgáltam meg, ugyanakkor a nemzetközi magánjogi szabályozás bemutatásának terjedelmét az eljárásjog által szükségszerűen érintett intézményekre (jogválasztás) korlátoztam.

Az öröklést érintő nemzetközi érintettségű tagállami rendelkezések feltárását a *lex successionis-t meghatározó két objektív kapcsolóelv* bemutatása révén közelítettem meg, a *hagyaték egységének elvét alkalmazó* (Ausztria), illetve a *hagyaték feldarabolásának elvén alapuló országok* (Hollandia) a vizsgált államok vonatkozásában egyaránt képviselőhöz jutottak. Az összehasonlító elemzés következtetéseként megállapítható, hogy a jogfejlődés újabb irányaként a jogviszonyok összetettsége a *lex successionis-t meghatározó két objektív kapcsolóelv* „tisztá” és egymástól elhatárolt XVIII. századtól fennálló⁸¹⁴ rendszerét felülírni kényszerült, és *hagyaték egységének elvét alkalmazó*, illetve a *hagyaték feldarabolásának elvén alapuló országok* mellett az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően olyan szabályozási rendszer is megjelent, amely a tagállami jogrendszerben mindkét elvnek egyaránt teret engedett (Németország, Olaszország).

7.5.1. A kapcsolóelvek rendszere

A tagállamok az öröklési jogi szabályozásban az európai öröklési rendelet alkalmazásáig nemzeti hagyományait, a szabályozás alapjait megtartva „kitartottak” általános kapcsolóelveik mellett (állampolgárság elve, lakóhely elve, domicile elve), de felismerve és lépést tartva a határon átnyúló öröklési ügyek számának fokozos emelkedésével *kiegészítő jelleggel* újabb kapcsolóelveket (szokásos tartózkodási hely elve) illesztettek a tagállami szabályozásba. E jelenség az értekezés által vizsgált valamennyi országban kimutatható.

⁸¹⁴ MÁDL –VÉKÁS (2012) i. m. 397-399. p.

7.5.2. A joghatóság és az alkalmazandó jog kölcsönhatása

Öröklési ügyekben az alkalmazandó jogot meghatározó kapcsolóelv a joghatósági szabályozás kiinduló forrása. Az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően az értekezésben vizsgált egyes tagállamok a nemzetközi vonatkozású öröklési jogi rendelkezések szabályozása mentén két csoportba voltak oszthatók: a.) a joghatóságot a nemzetközi magánjogról szóló törvényben szabályozó államok kategóriájába (Hollandia-Olaszország), b.) a kollíziós szabályozástól elkülönülő polgári eljárásjogi normába ágyazva (Ausztria, Németország). E differenciálás ellenére megállapítható, hogy a tagállami joghatósági szabályozásban az elhunyt állampolgárságának (vagy domicile-nek) és a vagyon fekvési helyének (*lex rei sitae*) meghatározó szerepe volt, az elhunyt szokásos tartózkodási helyének (elhalálozás időpontjában) kapcsolóelve (az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően) csak kiegészítő szerepet töltött be.

7.5.3. Az elismerés és végrehajthatóság

Az összehasonlító elemzés az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésének és említés szintjén végrehajthatóságának áttekintését is elvégezte. A két intézmény – elismerés és végrehajthatóság – szabályozása bemutatásának, kifejtettségének területi különbözőségét az öröklési jogi szabályozás sajátos jellezetessége indokolta. Míg az öröklési ügyekben hozott határozatok *elismerésére* vonatkozóan a vizsgált országok többségében (Ausztria, Németország) öröklésre irányadó *különös szabályozás* érvényesült, az öröklési ügyekben hozott határozatok *végrehajthatóságának és végrehajtásának* szabályaira nézve a *polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatokra* irányadó rendelkezései voltak meghatározóak az öröklési rendeletet megelőzően.

A vizsgálat alá vett országok mindegyikének jogrendszere ismerte az *elismerés megállapítására irányuló eljárást*, ugyanakkor az egyes államokban eltérő volt ennek az elismerésben betöltött szerepe. Az osztrák szabályozás az *automatikus elismerés* elvén alapulva az elismerés megállapítására irányuló eljárásnak csak jogvita esetén engedett teret. Németországban az elismerés attól függően alakult, hogy *nemperes vagy peres eljárásban* hozott határozat elismeréséről volt szó. Előbbi esetében az elismerés automatikusan ment végbe, peres eljárás keretében hozott határozat elismerésének feltétele „*Inzident-Überprüfung*” lefolytatása volt. Hollandiában az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerése az *exequatur eljárás* mintájára lefolytatott eljárás mentén

vált lehetővé. Valamennyi ország viszonylatában leszögezhető, hogy az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére vonatkozó különös szabályozást felülírták az államok kétoldalú elismerésre és végrehajtásra irányuló hatályban lévő nemzetközi szerződéseik. Az *elismerés megtagadási okok* valamennyi vizsgált ország jogi szabályozásában részletesen deklarációra kerültek. Köztük a.) határozat hozatalában joghatósági, hatásköri vagy illetékességi ok hiányának vagy kizártságának fennállta, b.) eljárásjogi szabálysértés – döntően a kézbesítésre irányuló szabályok megsértése – , valamint c.) az összeegyeztethetlenség jelent meg. Az összeegyeztethetlenség valamely korábban hozott vagy elismert külföldi határozattal, vagy a tagállam közrendjével való összeegyeztethetlenséget egyaránt magába foglalta. Az értekezés összehasonlító elemzése az örökhagyó vagyonának számbavételére és összegzésére, öröklésben érdekelt személyek jogállásának, valamint az örökléssel összefüggő igények tisztázására, megállapítására és közhitelű tanúsítására irányuló olyan tagállami nemperes eljárások feltárását célozta, melyben hatóság (bíróóság) vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott szerv vagy személy (közjegyző) eljárásának eredményeként a lehetővé válik a hagyaték átadása és megszerzése.

IV. AZ ÉRTEKEZÉS KÖVETKEZTETÉSEI

A kutatási feladat annak a kérdésnek megválaszolását tűzte célként, hogy a szabályozott intézmény – az öröklés – természetéből eredően, a szabályozás technikáját tekintve rendeleti jogalkotás formájában, az öröklést meghatározó egyes kiválasztott eljárásjogi intézmények útján, valóban lehetséges-e az öröklést érintő határon átnyúló jogérvényesítés – tagállami jogrendszerek különbözőségéből fakadó – eljárásjogi akadályainak tényleges felszámolása. E cél eléréséhez az értekezés egyrészt elsősorban az öröklési rendelet eljárásjogi intézményeit vizsgálta, másodsorban összehasonlító elemzés keretében mutatott rá az egyes tagállami öröklési eljárások – az öröklési rendelet alkalmazását megelőző – (tagállami) szabályozása és a rendelet közötti disszonanciákra. Az egyes ütköző pontokra, szembenálló intézményekre való rávilágításon felül, a rendelet alkalmazását lehetővé tevő tagállami jogszabálmódosítások, megalkotott jogszabályok feltárását is elvégezte.

1. Az értekezés következtetései az európai öröklési rendelet elemzésében

I. A hagyaték egységének elve mint a párhuzamos eljárások kiküszöbölésének eszköze

Az európai öröklési rendelet a hagyaték jogának meghatározását a hagyaték egységének elvére építette fel. Véleményem szerint e kapcsolóelv választásával a tagállamok a párhuzamos öröklési eljárások kiküszöbölésének alapját teremtették meg. E kapcsolószabály által uniós szinten deklarációra került, hogy az örökgyógy hagyatéka az örökgyógy állampolgárságától, a hagyatéki vagyon jellegére (ingó, ingatlan, vagyoni értékű jog) és fekvési helyére tekintet nélkül egységként kezelendő, egyetlen eljárás keretében és egyetlen alkalmazandó jog alá rendelésével kerüljön sor a jogi sorsának rendezésére.

II. Szokásos tartózkodási hely fogalma

A rendelet sem a joghatóság, sem az alkalmazandó jog tekintetében nem adott egy egzakt fogalom-meghatározást az örökgyógy szokásos tartózkodási helyére nézve. Az eljárásjog oldaláról vizsgálva – tekintettel az egyes tagállamokban az öröklési eljárásoknak az öröklésben és a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezése betöltött különböző funkciójára – véleményem szerint nem alkotható egy általános, valamennyi tényállási elemre ráilleszhető meghatározás. Ugyanakkor az egyes tényállások megítélése során a

szokásos tartózkodási hely elvét az öröklést és az öröklési jogi jogviszonyt meghatározó tényezők figyelembevételével kell értelmezni. A letelepedés szándéka, az örökhagyó szociális, családi és munkakapcsolatainak, életvitelének központja mint a szokásos tartózkodási hely általános fogalmát megtestesítő tényezőkön felül a kapcsolóelv öröklési ügyekben való meghatározása során, a hagyatéki vagyon döntő többségének fekvése, az elhalálozás helye, az öröklésben érdekelt személyek tartózkodási helye egyaránt releváns tényezőként figyelmet érdemel.

III. A végintézkedési szabadság

Az európai jogalkotó az örökhagyó végintézkedési szabadságának terjedelmét a tagállami öröklési anyagi jogba való beavatkozás nélkül, a kollíziós jogi és eljárásjogi szabályozás összehangolásával valósította meg. Az örökhagyó végintézkedési szabadsága anyagi jogi költésének a jogválasztás intézménye alkalmazhatóságának behatárolása értékelhető. A rendeleti szabályozás az örökhagyó számára egy korlátozott jogválasztás lehetőségét teremti meg, mely az alkalmazandó jogra irányadó szabályok között annak a jognak a választását foglalja magába, amelynek a jogválasztáskor vagy halálakor az örökhagyó állampolgára. A jogválasztás terjedelme kizárólag az alkalmazandó jogra korlátozódik, és nem irányulhat a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére joghatósággal rendelkező fórum megválasztására. Másik oldalról vizsgálva, kiküszöbölve az örökhagyó és az öröklésben érdekelt személyek közötti érdekkonfliktust a rendelet az öröklésben érdekelt személyeket ruházza fel az eljáró fórum megválasztásának lehetőségével a joghatóságról való megállapodás intézményének a rendelet joghatósági rendszerébe illesztésével. E rendezőelv alapján a végintézkedés szabadságát az örökhagyót megillető korlátozott jogválasztás és az öröklésben érdekelt személyek joghatóságról való megállapodása „szorítja korlátok közé”.

IV. A joghatóság és az alkalmazandó jog azonos kapcsoló szabály mentén történő meghatározásának eredménye

Az értekezés a joghatósági szabályok kritikai elemzését *a rendelet által kitűzött szabályozási elv* – a joghatóság és az alkalmazandó jog azonos kapcsolószabály mentén történő meghatározása által biztosítva, hogy a fórum a saját anyagi jogát alkalmazza – viszonylatában végezte el. Az öröklési rendelet 3-15. cikkeiben felállított joghatósági rendszere egy következetes, és több oldalról végiggondolt, gyakorlati problémák lehetséges megelőzését és kiküszöbölését célzó szabályozási koncepció képét mutatja,

ugyanakkor véleményem szerint több elemével eltér és szembemegy a rendelet fő szabályozási módszerével: bár az öröklési rendelet a *joghatóság és az alkalmazandó jog* párhuzamos szabályozásával, az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének mint egyetemes kapcsolóelvnek mind a joghatóságnak, mind az alkalmazandó jognak általános és kiinduló kapcsolóelvévé deklarálásával azt kívánta biztosítani, hogy a bíróság saját anyagi jogát alkalmazza, mégis a jogválasztás lehetőségének teret engedve, az elv kereteit áttöri. A kiegészítő joghatóság szabálya között biztosított *lex rei sitae* elve a hagyaték feldarabolásának koncepcióját alapozza meg: már a jogválasztás révén az állampolgárság elvének rendeletbe történő beillesztése is „veszélyes jogalkotói lépésnek” tekinthető, s visszaélésekre adhat okot a hagyaték egységének elve áttörését illetően, ugyanakkor a 10. cikk (2) bekezdésének alkalmazása egyértelműen a hagyaték feldarabolásának koncepcióját alapozza meg.

V. *A joghatósági szabályozás értékelése*

Véleményem szerint a rendelet joghatósági szabályai megteremtik a lehetőségét valamennyi tagállamban elérendő „öröklésjogi döntési harmónia” megvalósításának. A rendelet egyensúlyt teremt a tagállamok területén fekvő hagyatéki vagyontárgyak jogi sorsának rendezése érdekében felhívható joghatósági szabályok alkalmazhatóságának és a párhuzamos eljárások indíthatóságának kiküszöbölését célzó zárt joghatósági rendszer iránti igény együttes megvalósíthatósága között. A kiegészítő joghatóság és a forum necessitatis szabályainak rendeletbe történő emelésével az európai jogalkotó eleget tesz a tagállamok oldaláról jelentkező azon igénynek, hogy az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helyének hiányában is rendezhetővé váljon adott tagállam területén fekvő hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezése. Ugyanakkor koordinált joghatósági rendszert hivatott előmozdítani a joghatósági szabályok alkalmazhatóságának korlátok közé szorítása.⁸¹⁵ A (30) Preambulum bekezdés célkitűzését teljesítve („Annak biztosítása érdekében, hogy valamennyi tagállam bíróságai – ugyanazon az alapon – joghatóságot gyakorolhassanak [...]”) a rendelet hierarchikus sorrendben tartalmazza a kiegészítő joghatósági szabály alkalmazását lehetővé tevő joghatósági okokat.

A rendelet joghatósági szabályai a párhuzamos öröklési eljárások indíthatóságának szabnak gátat, megkönnyítve ezáltal a jogalkalmazó (bíróság, közjegyző) számára a tényállás megállapítását (pl.: hagyatékhoz tartozó vagyontárgyak jogi sorsának egységes

⁸¹⁵ Lásd (30) Preambulum bekezdés szabályát!

számbavétele és rendezése, az örökösök jogállásnak tisztázása, örökségről való lemondás, kötelekrész kiadása). A joghatósági rendszerbe illesztett kikötött joghatóság szabálya vélelmezhetően visszafogja majd az örökösöket abban, hogy az egymásnak ellentmondó, esetlegesen ütköző tagállami joghatósági szabályokat – kedvezőbb jogi helyzet visszaélészerű keresésének érdekében – használják fel.

VI. A perfüggőség és az összefüggő eljárások szabályozásának értékelése

Látszólag a 14., 17. és 18. cikkek bekezdései széles körben kívánják biztosítani azonos felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt különböző tagállamok bíróságai előtt indult párhuzamos eljárások elkerülését, valamint összefüggő eljárások esetén ellentmondó határozatok meghozatalának elkerülését, valójában nyitva és érintetlenül hagyják harmadik államban induló eljárások kérdését.⁸¹⁶ A rendelet a joghatósági koncentráció, a perfüggőség intézménye és az összefüggő eljárásokra előirányozott szabályok révén kísérel meg párhuzamos eljárások indíthatóságának kiküszöbölését, ugyanakkor e „zárt rendszer” határai csak a rendelet tagállamaira vonatkoznak. A perfüggőség körében a szabályozás hiányosságaként emelhető ki, hogy a rendelet nem ad iránymutatást azokra az esetekre, amikor az eljárások megindítására különböző bíróságok előtt azonos időpontban egyidejűleg kerül sor. Meglátásom szerint megfontolásra érdemes lenne a perfüggőségi szabályok körében a Brüsszel-Ia. rendelet bíróságok egymás közti tájékoztatására irányadó rendelkezésének [29. cikk (2) bekezdése] öröklési rendeletbe történő átemelése is. Ugyanígy mintaként szolgálhatna a kizárólagos joghatóságot eredményező kikötött joghatóság intézményének a joghatóság megállapítására vonatkozó szabálya [Brüsszel-Ia. rendelet 29. cikk (1) bekezdése és 31. cikk (2) bekezdése].

VII. Bírósági határozatok elismerése és végrehajthatósága

A jogalkalmazás oldaláról vizsgálva a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok elismerése és végrehajtása körében az öröklési rendelet mérföldkőnek tekinthető. Az értekezésben vizsgálat alá vett államok többségének kollíziós jogi és polgári eljárásjogi szabályozásában az öröklési ügyekben hozott bírósági

⁸¹⁶ Mi történik abban az esetben, ha a 10. cikk által biztosított valamely kiegészítő joghatóság alkalmazása révén bár az örökgyő szokásos tartózkodási helye elhalálozásának időpontjában nem valamely tagállamban található, de a rendelet 10. cikk (1) vagy (2) bekezdése révén a rendeletben részes valamely tagállam megállapítja joghatósága fennálltát, ugyanakkor ezzel párhuzamosan az örökgyő utolsó szokásos tartózkodási helye szerinti harmadik államban is sor kerül öröklési eljárás lefolytatására?

határozatok elismerésére és végrehajtására nézve a rendelet alkalmazását megelőzően nem volt önálló szabályozás, a jogalkalmazóknak a polgári (és kereskedelmi) ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket kellett irányadónak tekinteni. A rendelet a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben hozott (bíróági) határozatok elismerésére és végrehajtására nézve egy olyan zárt rendszer megteremtését célozza, amelyben az elismerés és a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás szabályozását – felváltva a korábbi tagállami jogszabályokat – uniós szintre emeli, a végrehajtás foganatosítása továbbra is a tagállami jog alapján történik.⁸¹⁷ A bíróságok határozatok elismerésére és végrehajtására irányadó rendeleti szabályozás jogtechnikai megoldásának középpontjában a koordináció áll: a rendeleti szintű jogforrásból eredő jogegységesítő szabályozás az elismerés formájára, az elismerés megtagadási okokra, és az *exequatur eljárás* feltételeinek meghatározására irányul, ezáltal biztosítva a külföldi határozatokhoz kapcsolódó joghatások belföldön történő (egységes szempontok szerinti) érvényesülését. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásban, valamint a jogorvoslati eljárásokban a rendelet az eljáró hatóságok kijelölése során a tagállami jognak enged teret.

Az elismerés körében kiemelendő, hogy az európai jogalkotó az elismerés során figyelembe veendő joghatások között az anyagi jogerőhatás és a praeklúziós hatás mellett az alakító hatás figyelembe vételének szükségességét is a tagállamok kötelezettségévé tette. A rendelet a külföldi ítéletbe foglalt anyagi jog alkalmazhatóságát a dologi jogok egymáshoz igazításának kötelezettsége által teszi lehetővé.

Az értekezés a IV. fejezet szabályozásának elemzése körében arra mutatott rá, hogy a (bíróági) határozatok elismerésére és végrehajtására irányuló rendelkezések célzott tárgya a polgári peres és nemperes eljárásban született határozatok elismerése és végrehajtása. A rendelet tág fogalom-meghatározásából eredően a IV. fejezet tárgyi hatálya alá sorolható határozatok egyaránt magukba foglalják az ipso iure öröklési elven alapuló jogrendszerek nemperes eljárásaiban hozott megállapító határozatokat, csakúgy, mint aditionális öröklési rendszerek nemperes eljárásaiban hozott jogalakító határozatokat.

Véleményem szerint a hagyatéki perben hozott ítéletek a kereseti kérelem fajtája szerint három csoportra oszthatók: a.) megállapító (pl.: végrendelet érvényességének vagy végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránti per), b.) jogalakító (pl.:

⁸¹⁷ Ez alól kivételt jelentenek a végrehajtás felfüggesztésére és a biztosítási intézkedésekre vonatkozó rendelkezések.

öröklési szerződés megszüntetése iránti per), c.) marasztaló ítéletek (pl.: hagyatéki hitelezői igény; természetben vagy nem természetben kiadni igényelt kötelesrész iránti igény; kötelmi hagyomány kiadása iránti igény tárgyában indult per). Meglátásom szerint megállapító ítéletek elsődlegesen az ipso iure elven gyökerező öröklési jogi rendszerekben születnek, jogalakító ítéletnek aditionalis öröklési rendszerben van központi szerepe, marasztaló ítéletek pedig valamennyi jogrendszerben a hagyatéki terhek kielégítése tárgyában született ítéletek.

A szabályozás kritikájaként róható fel, hogy az öröklési rendelet ugyan önálló cikkben foglalkozik a részleges végrehajthatóság kérdésével,⁸¹⁸ ugyanakkor a részleges elismerés lehetősége, esetleges kizárása a normaszövegben nem került rögzítésre.

Az öröklési rendelet előremutató érdekéért emelhető ki, hogy – túllépve mind a Brüsszel-I. rendelet, mind a Brüsszel-Ia. rendelet szabályozásán – az (58) Preambulum bekezdés a közrendi záradékra történő hivatkozás lehetőségét korlátok közé szorítja:

A végrehajthatóságra vonatkozó előírásokban egyértelműen nyomon követhető a rendelet azon szabályozási módszere, hogy a fórum a saját jogát alkalmazza. Az *exequatur* eljárást lefolytató bíróságok hatásköri és illetékességi szabályai, a jogorvoslat, az eljárás felfüggesztése, az ideiglenes intézkedések mellett az alkalmazandó jog (*lex fori*) meghatározására is sor került.

A jogorvoslati eljárás felfüggesztésére vonatkozó szabályozás (53. cikk) pozitívumaként emelhető ki, hogy míg a Brüsszel-I. rendelet a felfüggesztés feltételeként jogorvoslati kérelem benyújtását, illetve a jogorvoslat benyújtására nyitva álló határidő le nem teltét szabja, addig az öröklési rendelet a felfüggesztés feltételeként a határozat eredeti tagállam szerinti végrehajthatóságának felfüggesztését írja elő.

VIII. Az egyéb közokiratokra vonatkozó következtetések

Az öröklési rendelet érdemének tekinthető, hogy szabályozásában elhatárolja a határon átnyúló öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok és kiállított egyéb közokiratok elismerésére (elfogadására) és végrehajtására irányadó rendelkezéseket. Az értekezés megközelítése szerint a rendelet V. fejezete a hagyatéki vagyon jogi sorsa rendezésének eredményeként kiállított egyéb közokiratok határon átnyúló elfogadására nézve irányadó, ezt támasztja alá a bírósági egyezségekre vonatkozó 61. cikk fejeztben történő elhelyezése is. E koncepció kulcselemként deklarálásra került a közokirat autonóm

⁸¹⁸ A rendelet 55. cikke lehetővé teszi, hogy részítéletek, valamint határozatok egyes részeire is kérelmezhető legyen az *exequatur* eljárás lefolytatása.

fogalma, mely a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés körében elfogadott rendeletek közokirat definíciójával összhangban áll.

Az eljárásjogi szabályozáson végigtekintve a rendelet a legtöbb nyitott kérdést az közokiratokra irányadó rendelkezésekben hagyja. A normaszöveg taxatív nem mondja ki, hogy a közokiratok bizonyító erejének megítélése kapcsán a *lex fori* vagy a *lex causae* kapcsolódva az irányadó, azonban a közokiratok megtámadására vonatkozó szabályozás révén mégis nyilvánvalóvá válik az európai jogalkotói szándék. A rendelet a közokiratok *alaki bizonyító ereje* tekintetében a *lex fori elvének*, az *anyag bizonyító erő* tekintetében a *lex causae* elvének enged teret. Hasonló megosztottság érvényesül a közokiratok megtámadását illetően is: A közokiratok valóságának megtámadására a *lex fori*, a közokiratokba foglalt jogállás vagy jogviszony megtámadására a *lex causae* lesz irányadó. Az elfogadó államban a közokirat (alaki) bizonyító erejének terjedelmét a származási állam eljárásjoga határozza meg.

IX. Az európai öröklési bizonyítvány intézményének kihatásai

Az európai szerzők többsége az öröklési rendelet valódi *nóvumaként* az öröklési ügyekben kiállított európai szintű okirat megteremtését hangsúlyozzák. Meglátásom szerint a tagállamok az európai öröklési bizonyítvány intézményének bevezetése révén egy európai öröklési eljárás megteremtésének, kialakításának szükségességét küszöbölték ki. Az egyes öröklési eljárások lefolytatásának szabályozása (az eljárás menete, hatáskör, illetékesség, határidők, az eljárás eredményeként kiállított határozatok és egyéb okiratok) a rendelet alkalmazását követően is tagállami szuverenitási kérdés, ugyanakkor a bizonyítvány kiállítása révén, szükségtelenné válhat azonos hagyaték részét képező, különböző (tag)államokban fellelhető, ingó és ingatlan vagyontárgyakra nézve az öröklésben érdekelt személyek jogállásának tisztázására irányuló öröklési eljárások (külön-külön történő) lefolytatása. A rendeletnek nem célja a tagállami öröklési bizonyítványok intézményének felváltása, azonban az értekezésben vizsgált országok *okiratainak azonos funkcióján, rendeltetésén és joghatásain végigtekintve*, az európaizálódás további várható tendenciájaként az európai öröklési bizonyítvány háttérbe fogja szorítani azon tagállami bizonyítványokat, amelyeket külföldi felhasználás céljából állítanak ki (és a bizonyítvány nem a tulajdonszerzés eszköze). Bár az európai öröklési bizonyítvány hatékony eszköz lehet az öröklésben érdekelti jogállás más tagállamban történő igazolása – az öröklésből eredő jogosítványok gyakorlásának elősegítése – során, ugyanakkor nem képes maradéktalanul áthidalni a különböző tagállami örökléssel

összefüggő jogrendszerbeli különbségeket, és az európai öröklési bizonyítvánnyal történő joggyakorlás a jövőben vélhetően „megágyaz” majd egyéb, a rendelet által életre hívott jogintézmények, eljárások – dologi jogok egymáshoz igazítása – szükségszerű alkalmazásának.

2. Összehasonlító kutatás eredményeinek összefoglalása

I. A kutatási feladat során vizsgálat alá vett országokban a *hagyaték átszállásának és megszerzésének módját* az öröklési anyagi jog határozza meg, és a polgári eljárásjog „szolgáló leányként” az anyagi jog által determináltan alakítja az eljárásjogi *szabályozás szükségességének terjedelmét*.

II. A polgári anyagi jogi és polgári eljárásjogi szabályok egymást kiegészítő jelleggel teszik lehetővé, hogy az öröklésben érdekelt személyek megszerezzék – jogutódlás révén – a hagyaték őket megillető meghatározott hányadát, és e tulajdonszerzést megállapító közhitelesítésre irányuló eljárás révén jogalapot szerezhettek jogaik nyilvántartás(ok)ba történő bejegyzéséhez.

III. Az összehasonlító vizsgálat eredményeként megállapíthatóvá vált az öröklési eljárás fogalma. Az *öröklési eljárás* az örökhagyó vagyonának számbavételére és összegzésére, öröklésben érdekelt személyek jogállásának, valamint az örökléssel összefüggő jogok és igények tisztázására, megállapítására és közhitelű tanúsítására irányuló nemperes eljárás, melyben hatóság (bíróság) vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott szerv vagy személy (közjegyző) eljárásának eredményeként a hagyaték átadásra kerülhet.

IV. A tagállami (polgári eljárásjogi) szabályozásban az öröklési eljárás funkcióját, szerepét és jelentőségét – az anyagi jog által meghatározott – a hagyaték átszállásának és megszerzésének módja alakítja. Az azonos gyökerekből eredő rendezőelv ellenére a kontinentális jogrendszer országaiban az *öröklési eljárás funkcióját* tekintve eltérés mutatható ki az egyes államokban. Míg Németországban, Hollandiában és Magyarországon az öröklési eljárás elsősorban az *örökös minőség deklarálására* irányul, addig Ausztriában ezen felül a *tulajdonszerzés* törvény által előírt *feltétele*.

V. Az öröklési eljárás lefolytatására nemperes eljárás keretében bíróság és/vagy közjegyző jogosult. Az értekezés által vizsgált *latin típusú közjegyzőséghez tartozó országok*, melyben a közjegyzőség „az állam igazságszolgáltatási funkciójának egyik végrehajtójaként hatósági jogalkalmazói tevékenysége”⁸¹⁹ körében vesz részt a hagyaték átadásában két csoportba sorolhatók: az öröklési eljárás lefolytatását a.) *kizárólagos közjegyzői hatáskörbe* delegáló országok (*Hollandia, Magyarország, Olaszország*), b.) a bíróság és a közjegyzőség közötti *hatásköri megosztottságba* utalt ország (*Ausztria*). A *latin típusú közjegyzőséghez tartozó országok közötti eltérés véleményem szerint az öröklési eljárás tagállami funkciójából eredeztethető*. Míg az öröklési eljárást *tisztán közjegyzői hatáskörbe utaló* országokban az öröklési eljárás az örökös minőség megállapítására és tanúsítására irányul, addig a *bíróság és közjegyzőség közötti hatásköri megosztottság* oka az öröklési eljárás *tulajdonszerzésben betöltött jelentősége és szerepe*.

VI. Az értekezésben vizsgálat alá vett országokban az öröklési eljárásban nélkülözhetetlen szerepe van a közhatalmat gyakorló vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyeknek. Eljárásuk eredményeként válik lehetővé az örökös minőség tisztázása és megállapítása, ezáltal a hagyatéki vagyon megszerzése.

VII. Az öröklési eljárás lezárásaként vagy eredményeként kiállított okiratok tekintetében is egyre nagyobb szerepe van az örökös minőség tanúsítására irányuló *bizonyítványoknak*. Elnevezésétől függetlenül valamennyi okirat közös jellemzője: a.) bizonyító erővel rendelkező, b.) deklaratív természetű, c.) közokirat, mely d.) hitelesen tanúsítja az örökös vagy végrendeleti végrehajtói minőséget, e.) jogalapot teremt a közhitelű nyilvántartásokba való bejegyzéshez, s f.) felhasználásuk révén az öröklésben érdekelt személyek jogosulttá válnak a hagyaték kezelésére, (átadására) illetve megszerzésére.

VIII. A vizsgálat alá vett országok mindegyikének jogrendszere ismeri az *elismerés megállapítására irányuló eljárást*, ugyanakkor a rendelet alkalmazását megelőzően az egyes államokban eltérő volt ennek az elismerésben betöltött szerepe. Az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére vonatkozó különös szabályozást korábban

⁸¹⁹ ANKA (2006) i. m. 96. p.

felülírták az államok kétoldalú elismerésre és végrehajtásra irányuló hatályban lévő nemzetközi megállapodásai.

3. Az értekezés de lege feranda javaslatai

3.1. Az európai öröklési rendelet körében

1.) Megfontolásra érdemesnek tartanám az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, a jogi segítségnyújtásra irányuló öröklési rendeletben megjelenő minimumgaranciák továbbfejlesztését, esetlegesen a tartási rendeletben megjelenő egy-egy szabály – költségmentesség terjedelme⁸²⁰ – öröklési rendeletbe történő illesztését.

2.) A perfüggőségi szabályok körében a Brüsszel-Ia. rendelet bíróságok egymás közti tájékoztatására irányadó rendelkezésének [29. cikk (2) bekezdése] öröklési rendeletbe történő átemelése hatékonyabban tudná biztosítani a párhuzamos eljárások kiküszöbölését.

3.) A Brüsszel-Ia. rendelet perfüggőségre (és összefüggő eljárásokra) irányadó szabályai a joghatóság megállapítása során már figyelembe veszik a rendeletbe épített kikötött joghatóság intézményének kihatásait.⁸²¹ Az öröklési rendelet jövőbeli módosítása során, véleményem szerint meríteni lehetne a Brüsszel-Ia. rendelet 29. cikk (1) bekezdésébe és 31. cikk (2) bekezdésébe ültetett szabályából.

4.) Az európai öröklési rendelet végrehajthatóvá nyilvánítás eljárás szabályai körében: A kérelmező postacíme, illetve meghatalmazott képviselőjére vonatkozó szabályozást tekintve figyelemre méltó a Brüsszel-Ia. rendelet rendelkezése, mely külön kitér a kötelező jogi képviselet esetére [41. cikk (3) bekezdés]. Az öröklési rendelet esetleges módosítása során célszerű lenne a Brüsszel-Ia. rendelet szabályozásának esetleges átültetése. Véleményem szerint e rendelkezés öröklési rendeletbe ültetésével kiküszöbölhetővé válhatnának több kontinentális jogrendszerben máig élő *donatio mortis causa* intézményének (elsősorban az alapítvány rendelkezése) különböző szabályozásából fakadó jogalkalmazói nehézségek.

5.) A rendelet nem differenciál a polgári peres és nemperes eljárásokban született határozatok között, ugyanakkor, ha végig tekintünk a 40. cikk szabályain, az „alperes”, a „felek” és az „igény” fogalmakon, e fogalmak mindegyike egyértelműen a peres

⁸²⁰ Különösen tartási rendelet 45. cikke.

⁸²¹ A Brüsszel-Ia. rendelet 29. cikk (1) bekezdése és 31. cikk (2) bekezdése egyaránt rendelkezik a kizárólagos joghatóságot eredményező kikötött joghatóság intézményének joghatóság megállapításására vonatkozó szabályáról.

eljárásokra utal. Véleményem szerint célszerűbb lenne az eljárásban egy tágabb alanyi kört meghatározni, esetlegesen a résztvevők fogalmát tovább differenciálni, köztük nevesítve az örökösöket, hagyományosokat, hagyatéki hitelezőket, kötelesrészre jogosultakat, hagyatéki gondnokokat és a végrendeleti végrehajtókat is. Ezáltal kifejezésre juthatna, hogy a rendelet IV. fejezetének tárgyi hatálya nemcsak a peres eljárásokban, hanem a nemperes eljárásokban hozott határozatokra is kiterjed.

6.) Európai öröklési jegyzék névvel egy olyan intézmény bevezetése, mely nemcsak a végintézkedésekre, hanem az öröklési eljárással összefüggő (az öröklési eljárás eredményeként kibocsátott) valamennyi határozatra és egyéb (köz)okiratra nézve tartalmaz információkat. Ezzel kiküszöbölhetővé válhatnának pl.: az olyan esetek, amikor az elfogadó („elismerő”) állam nem szerez tudomást arról, hogy a származási államban a közokirat valódiságának megtámadása iránt eljárást indítanak.

3.2. A magyar öröklési eljárás körében

1.) Hagyatéki leltár intézményéhez kötődően: az okirat bizonyító erejének terjedelme szempontjából a jegyző (leltárelőadó) által készített nyomtatvány és a közjegyző által jegyzőkönyvbe vett leltár között különbség van. Míg a jegyző által készített leltár bizonyító ereje korlátozott,⁸²² addig véleményem szerint a közjegyző által készített leltár teljes bizonyító erővel bír. *Anka Tibor* megközelítése szerint a jegyző által készített leltár „nem prejudikál”, nem igazolja egyes vagyontárgyak hagyatékhöz való tartozását, a benne foglalt öröklésben érdekelti minőséget, valamint a „bejelentett igények alaposságát”, funkciója lényegében adatszolgáltatás a hagyaték közjegyző útján történő átadásához.⁸²³ Ugyanakkor véleményem szerint az öröklési eljárás során más szerepet tölt be a jegyző által, valamint a közjegyző által készített leltár.⁸²⁴ Meglátásom szerint a hagyatéki tárgyalás során akár a nyomtatvány formájában, akár jegyzőkönyvbe vett leltár már ténylegesen tanúsítja az örökös minőséget, valamint a hagyaték tárgyát képező vagyon, hagyatékból eredő jogok és kötelezettségek fennállását és terjedelmét.

⁸²² *Szécsényi-Nagy Kristóf* a leltár jelentőségét minősíti korlátozottnak, és arra mutat rá, hogy mit nem bizonyít a leltár. Lásd részletesen SZÉCSÉNYI-NAGY i. m. 740. p.

⁸²³ Anka (2014) i. m. 66. p.

⁸²⁴ A Hetv. 21. § (2)-(3) bekezdése alapján a leltározást a közjegyző végzi, ha a leltár felvételének vagy kiegészítésének szükségessége a jegyző vagy a jegyző által megbízott ügyintéző eljárása után merült fel, valamint ha a jegyző a leltárt a kötelező leltározás alá eső vagyontárgyról vagy a leltár felvételét kötelezővé tevő tényről, körülményről okiratból való tudomásszerzést követő 30 napon belül nem készíti el.

2.) A közjegyző számára a hagyatéki tárgyalás kitűzésére nyitva álló 2 hónapos határidő meghosszabbítása lehetőségének okait a Hetv. meghatározza,⁸²⁵ ugyanakkor meglátásom szerint az öröklésben érdekelt személyek öröklésből fakadó jogainak gyakorlása szempontjából e jogszabályi rendelkezés túl tág teret biztosít a közjegyző számára a tárgyalás kitűzésére.⁸²⁶ Megfontolásra érdemesnek tartanám a hatályos szabályozás megtartása mellett a közjegyző számára egy objektív határidő meghatározását (egy legvégső határnap), melynek előírását az öröklésben érdekelt személyek érdekvédelme szempontjából tartom szükségszerűnek.

3.) Álláspontom szerint az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válása során a törvény (Hetv.) nyelvtani értelmezéséből és célkitűzéséből kell kiindulni. A Hetv. 1. §-ból eredeztetve a hagyatéki eljárás funkciója az örökhagyó halálával bekövetkező tulajdonátszállás örökösök javára történő biztosítása. Ennek megfelelően a Hetv. 88. §-ban előírt feltételek bekövetkezése esetén véleményem szerint a törvény nyelvtani értelmezéséből kiindulva az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés *ipso iure*, a törvény erejénél fogva válik teljes hatályúvá, és a teleologikus értelmezésnek megfelelően az öröklésben érdekelt személyek javára – jogaik gyakorlásának biztosítása érdekében – e joghatás bekövetkezését a közjegyző végzéssel állapítja meg.⁸²⁷ Ezt az érvelést támasztja alá a bírói joggyakorlat is: az ideiglenes hagyatékátadás teljes hatályúvá válását a közjegyző hivatalból végzéssel állapítja meg, „[...] mely végzés a megállapításon kívül más rendelkezést nem tartalmaz”.⁸²⁸ „A közjegyző az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzéséhez kötve van, attól eltérő tartalommal a hagyatékátadás teljes hatályúvá válását sem állapíthatja meg [...]”.⁸²⁹

4.) Míg az európai öröklési bizonyítvány hatályának felfüggesztése tárgyában hozott végzés ellen a Hetv. 110. § (2a) bekezdés alapján fellebbezésnek van helye, addig az európai öröklési bizonyítványt módosító vagy visszavonó végzés elleni jogorvoslat lehetőségéről a Hetv. hallgat. Véleményem szerint az európai öröklési rendelet 72. cikkében biztosított széleskörű jogorvoslathoz való jogra tekintettel, a Hetv.

⁸²⁵ A Hetv. 44. § (3) bek. „A közjegyző a [...] a határidőt meghosszabbíthatja a) a kézbesítés idejének figyelembevételével, ha a tárgyalás előkészítése érdekében a megkeresést vagy az idézést külföldre kézbesíti, b) az intézkedés teljesítéséhez szükséges időre figyelemmel, ha a tárgyalás előkészítése során tudomására jutott adatok alapján a tárgyalás megtartásához további előkészítő intézkedés szükséges.

⁸²⁶ A törvényben nevesített mindkét esetkör a tárgyalás megfelelő előkészítését szolgálja.

⁸²⁷ A közjegyző az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válását minden esetben végzéssel állapítja meg.

⁸²⁸ BH1996. 482.

⁸²⁹ BH1985. 27.

kiegészítésére lenne szükség az európai öröklési bizonyítványt módosító vagy visszavonó végzés elleni jogorvoslatok tekintetében.

4. Az értekezés alapvető célkitűzésére adott válaszok

4.1. Az öröklési rendelet által felszámolt eljárásjogi akadályok

1.) Az értekezés végkövetkeztetéseként megállapítható, eljárásjogi szempontból vizsgálva a rendelet joghatósági szabályai és az európai öröklési bizonyítvány intézménye által kiküszöbölhetővé válnak ugyanazon hagyaték tárgyát képező különböző tagállamokban fekvő vagyontárgyakra lefolytatott párhuzamos öröklési eljárások.

2.) A bírósági határozatok elismerése és végrehajthatósága körében a rendeleti szintű jogforrásból eredő jogegységesítő szabályozás az elismerés formájára, az elismerés megtagadási okokra, és az *exequatur eljárás* feltételeinek meghatározására irányul, ezáltal biztosítva a külföldi határozatokhoz kapcsolódó joghatások belföldön történő (egységes szempontok szerinti) érvényesülését.

3.) Külön eljárás lefolytatása nélkül elfogadhatóvá válnak más tagállamok által kiállított közokiratok és bíróság által jóváhagyott egyezségek.

4.2. Az öröklés rendelet által fel nem számolható eljárásjogi akadályok

1.) A hagyaték egysége elvének általános rendezőelvvé deklarálása ellenére a jogválasztás intézménye miatt nem zárható ki maradéktalanul a hagyaték feldarabolása elvének alkalmazhatósága.

2.) A rendelet összetett joghatósági rendszere ellenére harmadik államok viszonylatában nemzetközi érintettség esetén nem akadályozható meg párhuzamos eljárások lefolytatása.

3.) Az egyes tagállamok által öröklési ügyekben kiállított közokiratoknak eltérő bizonyító erőt tulajdonítanak, álláspontom szerint nem alakítható ki egy olyan akár elektronikus, akár papír alapú formanyomtatvány, amely valóban segítséget nyújthat egy tagállam hatósága, vagy valamely igazságügyi jogosítványokkal felruházott személye vagy szervezete számára, hogy egy másik tagállam jogrendszerének átfogó ismerete nélkül a közokirat származási állama szerinti bizonyító erejét ténylegesen megismerhesse, és saját (címezett) jogrendszere szerint megítélhesse.

IRODALOMJEGYZÉK

„A”

- ALMÁSI Antal: Örökösödési bizonyítvány. *Ügyvédek Lapja*, 1900/45. sz. 6-7. p.
- ANKA Tibor: A közjegyzők szerepe egy modern piacgazdaságban. *Romániai-Magyar Jogtudományi Közlöny*, 2006/1. sz. 95-100. p.
- ANKA Tibor: A megújult hagyatéki eljárás. Budapest, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., 2011.
- ANKA Tibor: Öröklési jog – Hagyatéki eljárás. Budapest, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. 2014.

„B”

- BACSÓ Jenő – PALLÓSI Gizella – SÓTH Lászlóné – SZOLCSÁNSZKY Vilmos: Az öröklési jog kézikönyve. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1984.
- Ena-Marlis BAJONS: Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht in Erbsachen. In: Martin SCHAUER – Elisabeth SCHEUBA: Europäische Erbrechtsverordnung. Wien, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012. 29- 41. pp.
- Christian BALDUS: Ein europäisches Erbrecht? *GPR*, 3/2009. 105. p.
- BALOGH János: Nemzetközi vonatkozású ingó vagyon. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1937/6. sz. 207-215. p.
- BÁN TAMÁSNÉ TÓTH Dóra: Az európai öröklési bizonyítvány. *Közjegyzők Közlönye*, 2011/1. sz. 18-32. p.
- BÁNYAI Mihály: A hagyatéki eljárás egyes kérdései. *Magyar Jog*, 1975/1. sz. 38-40. p.
- Christian von BAR: Internationales Privatrecht. Zweiter Band. Besonderer Teil. München, C. H. Beck, 1991.
- BARCS Ernő: Megjegyzések az örökösödési eljárás novellájára vonatkozó végrehajtási utasításhoz. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927/5. sz. 188-195. p.
- John S. BARLOW – Lesley C. KING – Anthony G. KING: Wills, Administration and Taxation: A Practical Guide. Eighth edition. London, Sweet & Maxwell, 2003.
- Peter BART – Ulrich PESENDORFER: Erbrechtsreform 2015. Wien, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015.

- Paul R. BEAUMONT – Peter E. MCELEAVY – Alexander E. ANTON: *Private International Law*. Third Edition. Edinburgh, The Scottish Universities Law Institute, 2011.
- BEKKER István: Az örökösödési eljárásról. *A jog*, 1897/2. sz. 10-12. p.
- BERKES JÓZSEF: *Hagyatéki eljárás (ügymenet modell)*. Budapest, Államigazgatási Szervezési Intézet, 1979.
- Ulf BERGQUIST – Domenico DAMASCELLI – Richard FRIMSTON – Paul LAGARDE – Felix ODERSKY – Barbara REINHARTZ: *EU Regulation on Succession and Wills*. Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2015.
- Ulf BERGQUIST: Recognition, Enforceability and Enforcement of Decision. In: Ulf BERGQUIST – Domenico DAMASCELLI – Richard FRIMSTON – Paul LAGARDE – Felix ODERSKY – Barbara REINHARTZ: *EU Regulation on Succession and Wills*. Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 183-233. pp.
- Duri BERTHER: *Die internationale Erbschaftsverwaltung: bei schweizerisch-deutschen, -österreichischen und -englischen Erbfällen*. Zürich, Schulthess, 2001.
- BÉSÁN Mihály: Közjegyzői okirat vagy tárgyalási jegyzőkönyv. *A jog*, 1887/41. sz. 335-337. p.
- BLUM Béla: *Az új hagyatéki eljárás*. Budapest, Pesti Könyvnyomda Rt. 1890.
- BÓKAI Judit: Az új öröklési jogi szabályok és a hagyatéki eljárás. *Magyar Jog*, 2007/9. sz. 513-517. pp.
- BÖLÖNI László: *A magyar örökösödési eljárás és a hagyatéki hatóságok szervezése*. Békéscsaba, Lepage Lajos Kiadása, 1891.
- Michael BONEFELD – Ludwig KROISS – Manuel TANCK: *Der Erbprozess mit Erbscheinsverfahren und Teilungsversteigerung*. Bonn, Zerb Verlag, 2012.
- Antonio BRAGGION: Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht in Italien angesichts der EG-Verordnung Nr. 650/2012. In: DACH Europäische Anwaltsvereinigung e.V. [Hrsg.]: *Die EU-Erbrechtsverordnung Nr. 650/2012 und deren Auswirkungen auf diverse Länder*. Zürich, Schultess, 2014.
- Tim BRANDI: *Das Haager Abkommen von 1989 über das auf die Erbfolge anzuwendende Recht*. Berlin, Duncker & Humblot, 1996.
- Hans BROX: *Erbrecht*. Köln – Berlin – Bonn – München, Carl Heymanns Verlag, 2001.
- BURIÁN László: A magyar nemzetközi magánjog a rendszerváltozás után. *Magyar Jog*, 1992/12. sz. 712-719. pp.

- BURIÁN László: Eljárás jogi kérdések. In. BURIÁN László – KECSKÉS László – VÖRÖS Imre: Magyar nemzetközi kollíziós magánjog. Budapest, Logod Bt., 1997. 279-300. pp.
- BURIÁN László: Eljárás jogi kérdések. In. BURIÁN László – KECSKÉS László – VÖRÖS Imre: Magyar nemzetközi kollíziós magánjog. Budapest, Logod Bt., 2001. 283-313. pp.
- BURIÁN László: Nemzetközi magánjog. Általános rész, Budapest, Pázmány Press, 2014.
- BURIÁN László – VÖRÖS Imre: Az öröklési jog szabályai a magyar nemzetközi kollíziós magánjogban. In. BURIÁN László – KECSKÉS László – VÖRÖS Imre: Magyar nemzetközi kollíziós magánjog. Budapest, Logod Bt., 1997. 252-258. pp.
- Markus BUSCHBAUM: Europäisches Nachlasszeugnis und Annahme öffentlicher Urkunden neue Mechanismen zur grenzüberschreitenden Nachlassabwicklung und ihr Verhältnis zum materiellen Sachenrech. In. Johannes HAGER (Hrsg.): Die neue europäische Erbrechtsverordnung, Baden-Baden, Nomos, 2013. 39-65. pp.
- Markus BUSCHBAUM – Marius KOHLER: Vereinheitlichung des Erbkollisionsrechts in Europa. Eine kritische Würdigung des Kommissionsvorschlags zur Erbrechtsverordnung. *GPR*, 3/2010. 106-113. pp.
- Markus BUSCHBAUM – Marius KOHLER: Vereinheitlichung des Erbkollisionsrechts in Europa. Zweiter Teil. *GPR*, 4/2010. 162-170. pp.
- „C”
- Maren CHARISIUS: Das niederländische Internationale Privatrecht. Frankfurt am Main, Peter Lang Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2001.
- C. M. V. CLARKSON – Jonathan HILL: The Conflict of Law. Fourth edition. Oxford, Oxford University Press, 2011.
- CSEHI Zoltán: A magánjogi alapítvány – történeti és dogmatikai alapok. Budapest, Gondolat Kiadó, 2006.
- CSILLÉRY Kálmán: Bírói illetőség a hagyatéki ügyekben. *A jog*, 1886/10. sz. 75-76. p.
- Csonka Péter: Új megoldások és kritikai meglátások az elfogadott Európai Öröklési Rendelettel kapcsolatban. *Közjegyzők Közlönye*, 2014/5. 34-49. p.
- Elisabeth COOKE: Testamentary Freedom: A Study of Choice and Obligation in England and Wales. In. Reinhard ZIMMERMANN (ed.): Free of Testation / Testierfreiheit. Mohr Siebeck, Tübingen, 2012. 125-142. pp.
- Eike CORNELIUS: Italien. In. Hans FLICK – Detlev J. PILZ: Der Internationale Erbfall. München, C.H. Beck, 2008. 192-203. pp.

Maria Giovanna CUBEDDU WIEDEMANN: Möglichkeiten der Verwirklichung des Gestaltungsziels eine Erblassers. In Martin LÖHNIG – Dieter SCHWAB – Dieter HENRICH – Peter GOTTWALD – Herbert GRZIWOTZ – Wolfgang REIMANN – Anatol DUTTA: *Erbfälle unter Geltung der Europäischen Erbrechtsverordnung*. Bielefeld, Verlag Ernst und Werner Gieseking GmbH, 2014. 109-137. pp.

Maria Giovanna CUBEDDU WIEDEMANN – Anton WIEDEMANN: Italien. In. Rembert SÜB: *Erbrecht*. Bonn, Zerb Verlag, 2015. 695-768. pp.

Dietmar CZERNICH: Internationales Erbverfahrensrecht. In. Michael GRUBER – Susanne KALSS – Katharina MÜLLER – Martin SCHAUER: *Erbrecht und Vermögensnachfolge*. Wien, Springer, 2010. 1244-1268. pp.

„D”

DIVÉKY Ágoston: A kir. közjegyzők, mint bírósági megbizottak megkeresései. *A jog*, 1892/52. sz. 399. p.

Christoph DÖBEREINER: Vindikationslegate unter Geltung der EU-Erbrechtsverordnung. *GPR*, 1/2014. 42-44. pp.

Christoph DORSEL – Christian SCHALL: Die Umsetzung der ErbVO durch die Europäische Kommission – Ein erster Überblick unter besonderer Berücksichtigung des Europäischen Nachlasszeugnisses. In. *GPR*, 1/2015. 36-48. pp.

Anatol DUTTA: Europäische Intergration und nationales Privatrecht nach dem Vertrag von Lissabon: die Rolle des Internationalen Privatrechts. *EuZW*, 14/2010. 530-533. pp.

Anatol DUTTA – Sebastian HERRLER: *Die Europäische Erbrechtsverordnung*. München, C.H Beck, 2014.

„E”

Bernhard ECCHER – Francesco A. SCHURR – Gregor CHRISTANDL: *Handbuch Italienisches Zivilrecht*. Wien, Linde Verlag, 2009.

ELEK Béla: Az örökösödési bizonyítvány kérvénye. In. *Jogtudományi Közlöny*, 1904/44. sz. 362-363. pp.

ELEK Béla: Hagyatéki gondnokságok. In. *Ügyvédek Lapja*, 1903/46. sz. 5-6. pp.

ELEK Béla: Kérdések az örökösödési bizonyítvány körül. *Jogtudományi Közlöny*, 1903/18. 153-154. pp.

ÉLES Géza: Az örökösödés eljárás. *Jogtudományi Közlöny*, 1870. évi 14. sz. 80-82. p.
 ERDÉLYI Oszkár: Az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. tc. In. *A jog*, 1895/30. sz. 221-222. pp.

„F”

FÁBIÁN Ferenc: Előadásvázlatok az öröklési jog köréből. Budapest, Patrocinium, 2012.
 FARKAS József – KENGYEL Miklós: Bizonyítás a polgári perben. Budapest, KJK Kerszöv, 2005.
 FEKETE Balázs – HORVÁTHY Balázs – KREISZ Brigitta: A világ mi magung vagyunk... Liber Amicorum Imre Vörös. Budapest, HVG-ORAC, 2014.
 FEKETE László: Megjegyzések a hagyatéki működési körök megállapításához. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927/4. sz. 154-158. p.
 Murad FERID – Karl FIRSCHING – Heinrich DÖRNER – Rainer HAUSMANN: Internationales Erbrecht. München, Verlag C. H. Beck, 2008.
 Murad FERID – Karl FIRSCHING – Heinrich DÖRNER – Rainer HAUSMANN: Internationales Erbrecht. Italien. München, Verlag C. H. Beck, 2008.
 Constanze FISCHER-CZERMAK Anwendungsbereich. In. Martin SCHAUER – Elisabeth SCHEUBA: Europäische Erbrechtsverordnung. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012. 43-55. pp.
 Hans FLICK – Detlev J. PILTZ (Hrsg): Der International Erbfall. Erbrecht Internationales Privatrecht Erbschaftsteuerrecht. München, Verlag C. H. Beck, 2008.
 FODOR Ármin – MÁRKUS Dezső: A polgári törvénykezési rendtartás kézikönyve. I. kötet. Általános határozatok. Rendes eljárás. Budapest, Singer és Wolfner Kiadása, 1894.
 FODOR Jenő: Az örökösödési eljárásról szóló tc. végrehajtásának nehézségei. *Magyar közigazgatás*, 1896/44. sz 2-3.pp.
 FÖLDI András – HAMZA Gábor: A római jog története és intézményei. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2007.
 Susanne FRODL: Auf dem Weg zu einem geschlossenen europäischen Rechtsraum unter Aufgabe nationaler Rechtstraditionen? Zum Beschluss der europäischen Erbrechtsverordnung. In. HARSÁGI Viktória – RAFFAI Katalain – SURI Noémi (szerk.): Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban. Budapest, Pázmány Press, 2014. 7-49. pp.

- Robert FUCIK: Anerkennung und Vollstreckung. In. Martin Schauer – Elisabeth Scheuba: Europäische Erbrechtsverordnung. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012.57-72. pp.
- Robert FUCIK: Das neue Verlassenschaftsverfahren. Die Rechtslage nach der Außerstreitreform. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2005.
- „G”**
- GÁL Lajos: Hirdetmény kibocsátásának mellőzése örökösödési bizonyítvány kiadásánál. *A jog*, 1905/42. sz. 294-295. pp.
- GALAMB István: A magyar törvények szerinti örökösödési eljárásban az örökség bírói átadásának nincs helye. *Magyar igazságügy*, 1879. 12. évf. 4. sz. 296-300. pp.
- GALÁNYFI János: Válasz dr. Horthy Istvánnak a „kir. közjegyzőség fejlesztése” című cikkére. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927/8. sz. 324-328. pp.
- Louis GARB – John WOOD: International Succession, Third edition. New York, Oxford University Press, 2010.
- GÁSPÁRDY László: A hagyatéki eljárás kapcsolata a polgári perjoggal. In. *Közjegyzők Közlönye*, 2001/7-8. sz. 3-7. pp.
- GÁSPÁRDY László (szerk.): Polgári nemperes eljárások. Miskolc, Novotni Kiadó, 2001.
- Reinhold GEIMER: „Annahme” ausländischer öffentlicher Urkunden in Erbsachen gemäß Art. 59 EuErbVO. In. Anatol DUTTA – Sebastian HERRLER: Die Europäische Erbrechtsverordnung. München, C.H Beck, 2014. 143-160. pp.
- Reinhold GEIMER: Die geplante Europäische Erbrechtsverordnung. In. Gerte REICHELDT – Walter H. RECHBERGER (Hrsg.): Europäisches Erbrecht. Zum Verordnungsvorschlag der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht. Wien, Jan Sramek Verlag KG, 2011. 1-26. pp.
- Reinhold GEIMER – Rolf A. SCHÜTZE: Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, EuInsVO, EuVTVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht. München, Verlag C.H. Beck, 2010.
- GYEKICZKY Tamás: Az európai „öröklési” rendeletről. In. *Európai Jog*, 2014/2. 1-9. p.
- GELLÉRT György – HEGYHÁTI István: A hagyatéki eljárás. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1959.
- Walter GIERL: Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Titel. In. Walter GIERL – Andreas KÖHLER – Ludwig KROIB – Harald WILSCH: Internationales Erbrecht. Baden-Baden, Nomos, 2015.210-232. pp.

- Lothar GIESINGER: Auswirkungen und Anpassungserfordernisse der EU-Erbrechtsverordnung auf das österreichische Recht. In DACH Europäische Anwaltsvereinigung e.V. [Hrsg.]: Die EU-Erbrechtsverordnung Nr. 650/2012 und deren Auswirkungen auf diverse Länder. Zürich, Schultess, 2014.
- Alasdair GORDON: Succession. Second Edition. London, Thomson Reuters Limited, 2010.
- GOTHÁRDI Enikő: Az általános joghatóság szabályozása az Európai Unió öröklési rendeletében. *Magyar Jog*, 2015/9. 522-531. pp.
- Georg GRAF: Die Durchsetzung des Erblasserwillens gegenüber dem Erben. Wien, Manzshe Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2013.
- Hans Lothar GRAF: Erb- und Nachlassrecht. Köln, Luchterhand, 2008.
- Hans Lothar GRAF: Nachlassrecht. München, Verlag C. H. Beck, 2008.
- George L. GRETTON – Andrew J. M. STEVEN: Property, Trust and Succession. Edinburgh, Tottel Publishing, 2009.
- Michael GRUBER – Susanne KALSS – Katharina MÜLLER – Martin SCHAUER: Erbrecht und Vermögensnachfolge. Wien, Springer, 2010.
- Herbert Grziwotz: Erbscheinsverfahren neu geregelt. *FamRZ*, 2016/6. 417-425. pp.

„H”

- Ulrich HAAS: Die Europäische Zuständigkeitsordnung in Erbsachen. In: Brigitta JUD – Walter H. RECHBERGER – Gerte REICHEL (Hrsg.): Kollisionsrecht in der Europäischen Union. Neue Fragen des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechtes. Wien, Jan Sramek Verlag, 2008. 127-150. pp.
- Johannes HAGER: Die neue europäische Erbrechtsverordnung. Baden-Baden, Nomos, 2013.
- HAJCSEK Gyula: A végrendeleti végrehajtóról. *A jog*, 1901/43. sz. 308-309. pp.
- HARMATH Jenő: Hagyatéktárgyalási kényszer és hagyatéki jegyzék. *Jogtudományi Közlöny*, 1899/6. sz. 67-69. pp.
- HARSÁGI Viktória: Okirati bizonyítás a modern polgári perben. Budapest, HVG-Orac, 2005.
- HARSÁGI Viktória – RAFFAI Katalain – SURI Noémi (szerk.): Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban. Budapest, Pázmány Press, 2014.
- Franz HAUNSCHMIDT: Erbschaft und Testament. Wien, LexisNexis, 2013.

- Franz HAUNSCHMIDT: Österreich. In. Rembert SÜB: Erbrecht in Europa. Bonn, Zerb Verlag, 2015. 957-994. pp.
- David HAYTON: European Succession Law. England and Wales. London, Jordans, 2002.
- David J. HAYTON: European Successions Law. The Netherlands. Bristol, Jordans, 2002.
- HEGYHÁTI István – ZÁHONY László: A hagyatéki eljárás. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1955.
- Helmut HEISS: Internationales Erbrecht. In. Michael GRUBER – Susanne KALSS – Katharina MÜLLER – Martin SCHAUER: Erbrecht und Vermögensnachfolge. Wien, Springer, 2010. 1213-1243. pp.
- Eva-Maria HEPP: Der amerikanische Testiervertrag (contract to make a will) aus Sicht des deutschen Rechts. München, VVF, 1991.
- Cornelia HERWEG: Die Vereinheitlichung des Internationalen Erbrechts im Europäischen Binnenmarkt. Baden-Baden, Nomos, 2004.
- Christian Hertel: Verordnung (EU) Nr. 650/2012 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 4. Juli 2012 über die Zuständigkeit, das anzuwendende Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und die Annahme und Vollstreckung öffentlicher Urkunden in Erbsachen sowie zur Einführung eines Europäischen Nachlasszeugnisses. In. Thomas Rauscher (Hrsg.): Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR. Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2016. 169-625. pp.
- Burkhard HESS: Die internationale Zuständigkeit nach der Erbrechtsverordnung. In. Anatol DUTTA – Sebastian HERRLER: Die Europäische Erbrechtsverordnung. München, C.H Beck, 2014. 131-142. pp.
- Burkhard HESS – Erik JAYME – Thomas PFEIFFER: Stellungnahme zum Vorschlag für eine Europäische Erbrechtsverordnung Version 2009/157 (COD) vom 16.1.2012. Brüssel, Europäisches Parlament, 2012.
- HOLITSCHER Szigfrid: Hirdetmény kibocsátásának mellőzése örökösödési bizonyítvány kiadásánál. *A jog*, 1905/43. sz. 305. p.
- HORTHY István: Az igazi közjegyzői hivatás. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927/9. sz. 374-380. pp.
- Horváth GYÖNGYI: Az európai öröklési rendelet tervezete. *Közjegyzők Közlönye*, 2011. 1. sz. 1-10. pp.

„I”

IMREGH Géza: A hagyatéki eljárás. In. GÁSPÁRDY László (szerk.): Polgári nemperes eljárások. Miskolc, Novotni, 2001. 248-334. pp.

IMREGH Géza: A közjegyzői eljárás. Miskolc, Novotni Kiadó, 2003.

„J”

Brigitta JUD: Rechtswahl im Erbrecht: Das Grundbuch der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht. GPR, 3/2005. 133-139. pp.

Brigitta JUD – Walter H. RECHBERGER – Gerte REICHELT (Hrsg.): Kollisionsrecht in der Europäischen Union. Neue Fragen des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechtes. Wien, Jan Sramek Verlag, 2008.

„K”

KALICZKA Alexandra: A védekezéshez való jog érvényesíthetősége az Európai Unióban. Az adós eljárásjogi alapjogainak védelme határon átnyúló végrehajtás során. Doktori értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Kar, 2013.

KAPA Mátyás – VERESS Emőd (szerk.): Határozatok végrehajtása határokon átívelő polgári és kereskedelmi ügyekben az Európai Unióban. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2009.

Georg Katherin: Das neue Erbrecht. Einige Ziele und Schwerpunkte der Reform, *EF-Z*, 2016/2. 4-14. pp.

KECSKÉS László: Öröklési és családjogi kérdések a magyar nemzetközi magánjogban. Budapest, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 2002.

KELEMEN Ernő: Az örökösödési eljárás reformálása. *A jog*, 1900/26. sz. 204. pp.

KELEMEN Ernő: Az új örökösödési eljárás életbe lépte előtt. *A jog*, 1895/46. sz. 329-330. pp.

KENGYEL Miklós – HARSÁGI Viktória: Európai polgári eljárásjog. Budapest, Osiris Kiadó, 2009.

Roger KERRIDGE: *The Law of Succession*. London, Sweet & Maxwell, 2009.

Werner KILIAN – Marcel GALL – Andreas TSCHUGGUEL: *Vorsorge für den Todesfall. Testament – Schenkung – Bestattung – Verlassenschaftsverfahren*. Nürnberg, Verlag Linde populär, 2013.

- Peter Kindler: Vom Staatsangehörigkeits- zum Domizilprinzip: das künftige internationale Erbrecht der Europäischen Union. *IPRax*, 2010/1. 44-50. pp.
- Harald KOCH – Ulrich MAGNUS – Peter Winkler von MOHRENFELS: IPR und Rechtsvergleichung. München, Verlag C. H. Beck, 2010.
- KÖFALUSI Eszter: Öröklésjogi kérdések az Európai Unióban. *Közjegyzők Közlönye*, 2011. 4. sz. 11-31. pp.
- KÖFALUSI Eszter: Öröklésjogi kérdések az Európai Unióban II. *Közjegyzők Közlönye*, 2011. 5. sz. 1-9. pp.
- Andreas KÖHLER: Der Anwendungsbereich der EuErbVO. In: Walter GIERL – Ludwig KROIB – Andreas KÖHLER – Harald WILSCH: Internationales Erbrecht. Baden-Baden, Nomos, 2015. 60-70. pp.
- Wilbert KOLKMAN: Freedom of testation in the Netherlands. In: Reinhard ZIMMERMANN (eds.): Freedom of testation / Testierfreiheit. Tübingen, Mohr Siebeck 2012. 26-56. pp.
- Wilbert KOLKMAN: Testamentary Formalities in the Netherlands. In: Kenneth G.C. REID – Marius J. DE WAAL – Reinhard ZIMMERMANN (eds.): Comparative Succession Law. Vol. 1: Testamentary Formalities. Oxford, Oxford University Press, 2011. 143-174. pp.
- Bernhard König – Peter G. Mayr (Hrsg.): Europäisches Zivilverfahrensrecht in Österreich IV. Wien, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015.
- KONRÁD Sámuel: Hagyatéki és örökösödési eljárás. *Jogtudományi Közlöny*, 1873/12. sz. 94-95. pp.
- KOVALICZKY Elek: Az örökösödési eljárás egyszerűsítése és gyorsítása. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1932/2. sz. 40-49. p.
- KOVALICZKY Elek: Hagyatéki ügykezelés bírósági ellenőrzése. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1931/1. sz. 1-9. pp.
- KOVALICZKY Elek: Megjegyzések az örökösödési eljárás novellájára vonatkozó végrehajtási utasításához. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927/4. sz. 148-154. pp.
- KRENNER Zoltán: A közjegyzői intézménye jövője. *Közjegyzők Közlönye*, 1942/1. sz. 1-6. pp.
- KRENNER Zoltán: Magyar nemzetközi magánjog és jogsegély örökösödési ügyekben. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1933/5. sz. 168-180. pp.
- KRENNER Zoltán: Magyar nemzetközi magánjog és jogsegély örökösödési ügyekben (Folytatás). In: *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1933/6. sz. 220-232. pp.

Jan KROPHOLLER – Jan von HEIN: Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zu EuGVO, Lugano-übereinkommen 2007, EuVTVO, EuMVVU und, EuGFVO. Frankfurt am Main, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 2011.

KOVALICZKY Elek: Megjegyzések az örökösödési eljárás novellájára vonatkozó végrehajtási utasításához. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927/4. sz. 148-154. pp.

Ferdinand KRUIS: Das italienische internationale Erbrecht. München, C.H. Beck, 2005.

Lena KUNZ: Der Referentenentwurf für ein Internationales Erbverfahrensgesetz. *GPR*, 5/2014. 285-293. pp.

Lena KUNZ: Die neue Europäische Erbrechtsverordnung – ein Überblick (Teil II). *GPR*, 5/2012. 253-257. pp.

„L”

Knut Werner LANGE: Das Europäische Nachlasszeugnis. In: Anatol DUTTA – Sebastian HERRLER: Die Europäische Erbrechtsverordnung. München, C.H. Beck, 2014. 161-178. pp.

LÁNYI Bertalan: A hatáskör unificatiója az örökösödési eljárásban. *A jog*, 1892/52. sz. 397. p.

LÁZÁR Ferenc: A közjegyzőség jövője. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1940/3. sz. 41-44. pp.

Kurt LECHNER: Die Entwicklung der Erbrechtsverordnung – Eine Einführung zum Gesetzgebungsverfahren. In: Anatol DUTTA – Sebastian HERRLER (Hrsg.): Die Europäische Erbrechtsverordnung. München, C.H. Beck, 2014. 5-18. pp.

Kurt LECHNER: Die EuErbVO im Spannung zwischen Erbstatut und Sachenrecht. *IPRax*, 6/2013. 497-501. pp.

Daniel LEHMANN: Die Reform des Internationalen Erb- und Erbprozessrechts im Rahmen der geplanten Brüssel-IV Verordnung. Mannheim, Zerb Verlag, 2006.

Martin LÖHNIG – Dieter SCHWAB – Dieter HENRICH – Peter GOTTWALD – Herbert GRZIWOTZ – Wolfgang REIMANN – Anatol DUTTA: Erbfälle unter Geltung der Europäischen Erbrechtsverordnung. Bielefeld, Verlag Ernst und Werner Gieseking GmbH, 2014.

Daniel LÜBCKE: Das neue europäische Internationale Nachlassverfahrensrecht. Baden-Baden, Nomos Verlag, 2013.

Brigitta LURGER: Der Europäische Erbschein – ein neues Rechtsinstrument für Notare und Rechtspraktiker in Europa. In: Walter H. RECHBERGER (Hrsg.): Brücken im

europäischen Rechtsraum. Europäische öffentliche Urkunde und Europäischer Erbschein. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2010. 45-63. pp.

„M”

Arlette R. VAN MAAS DE BIE: Niederlande. In. Rembert SÜB: Erbrecht in Europa. Bonn, Zerb Verlag, 2015. 905-932. pp.

MÁDL Ferenc: A nemzetközi öröklési jog néhány kérdése. In. Liber amicorum. Studia E. Weiss dedicata. Ünnepi dolgozatok Weiss Emilia tiszteletére. Budapest, ELTE ÁJK, Polgári Jogi Tanszék, 2002. 101-115. pp.

MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: Nemzetközi magánjog – Nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Budapest, ELTE Eötvös kiadó, 2012.

MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997.

MAJTÁN Arnold: Az örökösödési eljárás köréből. *A jog*, 1907/9. sz. 67. p.

MÁTÉ Viktor – SAJBEN Tamás: Külföldi közokiratok a magyar közjegyzői eljárásban és a világ közjegyzőinek tevékenysége ennek tükrében. Budapest, MOKK, 2013.

Thomas MAULBETSCH: Internationales Erbrecht. 2. überarbeitete Auflage. Hagen, Hagerer Wissenschaftsverlag, 2013.

Gareth MILLER: The Machinery of Succession. Second Edition. Aldershot, Dartmouth, 1996.

Karlheinz MUSCHELER: Der Erbschein (Teil 1). *JURA*, Heft 5/2009. 329-335. pp.

Karlheinz MUSCHELER: Der Erbschein (Teil 2). *JURA*, Heft 8/2009. 567-574. pp.

Jutta MÜLLER-LUKOSCHEK: Die neue EU-Erbrechtsverordnung – Einführung in die neue Rechtslage. Berlin, Zerb Verlag, 2013.

„N”

Ulrich NÖCKER: Nachlassverwaltung, materielles Erbrecht und Erbschaftsteuerrecht in England – eine Einführung, *ZErb*, 2004. 122-342. pp.?

Carl Friedrich NORDMEIER: Grundfragen der Rechtswahl in der neuen EU-Erbrechtsverordnung – eine Untersuchung des Art 22 ErbVO. *GPR*, 3/2013. 148-155. pp.

„O”

OROSZ Árpád. Öröklési jog. In. KECSKÉS László – KÖRÖS András – MAKAI Katalin – OROSZ Árpád – OSZTOVITS András – PETRIK Ferenc: Polgári jog. Budapest, HVG-Orac, 2014. 215-313. pp.

OROSZ Árpád: Öröklési jogunk a Ptk-ban. In. Vékás Lajos – Vörös Imre: Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvhöz. Budapest, Wolters Kluwer Complex Kiadó, 2014. 291-304.pp.

OSZTOVITS András: A hagyatéki eljárás új szabályairól. *Ügyvédek Lapja*, 2010/5. 24-28. pp.

„P”

Fabio PADOVINI: Der Europäische Erbschein. In. Brigitta JUD – Walter H. RECHBERGER – Gerte REICHEL (Hrsg.): Kollisionsrecht in der Europäischen Union. Neue Fragen des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechtes. Wien, Jan Sramek Verlag, 2008.151-163. pp.

PALÁSTI Gábor Péter: Az európai öröklési rendelet. In. MOLNÁR István János – OSZTOVITS András Mihály – PALÁSTI Gábor Péter: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Budapest, Patrocinium, 2013. 70-79. pp.

PÁLFFY Gyula: Szükséges-e a hagyaték bírói átadása? *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1928/6. sz. 217-237. pp.

PALLÓSI Gizella: A hagyatéki eljárás új vonásai. In. NÉVAI László: Eredmények és problémák a magyar polgári eljárásjogban. Budapest, ELTE ÁJK, 1980. 141-152. pp.

PALLÓSI Gizella – SZOLCSÁNSZKY Vilmos: A hagyatéki eljárás időszerű kérdései. *Magyar Jog*, 1978/1. sz. 45-48. pp.

Andrew G. PATON: Italy. In. Louis GARB – John WOOD: International Succession. Third Edition. Oxford, Oxford University Press, 2010. 393-412. pp.

PÉTERI Zoltán: Paradigmaváltás a jogösszehasonításban? In. Péteri Zoltán: Jogösszehasonlítás. Történeti, rendszertani és módszertani problémák. Budapest, PPKE JÁK, 2010. 92-101. pp.

PETRASKÓ István: Hagyatéki eljárás / de lege ferenda kérdések. *Közjegyzők Közlönye*, 2003/11. sz. 3-6. pp.

Walter PINTENS: Einführung in die Grundprinzipien der Erbrechtsverordnung. In Martin LÖHNIG – Dieter SCHWAB – Dieter HENRICH – Peter GOTTWALD – Herbert

GRZIWOTZ – Wolfgang REIMANN – Anatol DUTTA: *Erbfälle unter Geltung der Europäischen Erbrechtsverordnung*. Bielefeld, Verlag Ernst und Werner Gieseking GmbH, 2014. 1-32. pp.

PULAY József: Illetékességi összeütközés a hagyatéki eljárásban. In. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1937/2. sz. 45-57. pp.

„R”

RÁDONYI Dénes: A hagyatéki eljárás újrászabályozása. *Notarius Hungaricus*, 2011. január-február. 14-19. pp.

RAGÁLYI Lajos: *AZ örökösödési eljárás magyarázata*. Budapest, Athenaeum R. Társulat, 1896.

Thomas RAUSCHER: *Vorschlag vom 14.10.2009 für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates über die Zuständigkeit, das anzuwendende Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und öffentlichen Urkunden in Erbsachen sowie zur Einführung eines Europäischen Nachlasszeugnisses*, KOM (2009) 154. In. Thomas RAUSCHER: *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR Kommentar*. München, Sellier, 2010.

Thomas RAUSCHER: *Internationales Privatrecht. Mit internationalem und europäischem Verfahrensrecht*. Heidelberg, C. F. Müller Verlag, 2003.

Walter H. Rechberger: *Die Erbrechts-Verordnung in Österreich*. In. Bernhard König – Peter G. Mayr (Hrsg.): *Europäisches Zivilverfahrensrecht in Österreich IV*. Wien, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015. 61-75. pp.

Walter H. RECHBERGER – Susanne FRODL: *Die Internationale Zuständigkeit*. In. Walter H. RECHBERGER – Brigitta ZÖCHLING-JUD (Hrsg.): *Die EU-Erbrechtsverordnung in Österreich*. Wien, Verlag Österreich GmbH, 2015. 45-113. pp.

Walter H. RECHBERGER – Brigitta ZÖCHLING-JUD (Hrsg.): *Die EU-Erbrechtsverordnung in Österreich*. Wien, Verlag Österreich GmbH, 2015.

Gerte Reichelt – Walter H Rechberger (Hrsg.): *Europäisches Erbrecht. Zum Verordnungsvorschlag der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht*. Wien, Jan Sramek Verlag KG, 2011.

Jürgen REIB: *Internationales Erbrecht*. München, C.H. Beck, 2014.

René REPASI: *Die rechtliche Stellung des Testamentsvollstreckers im Binnenmarktrecht: Anmerkung zu EuGH, Urteil vom 6.12.2007, C-401// -Kommission / Deutschland*.

ROKOLYA Gábor: A polgári közjegyzőség emlékezete 1875-1949. Budapest, MOKK, 2010.

RÓNAI Sándor: A hagyaték átadó végzés jogerőre emelkedéséről. *A jog*, 1897/11. sz. 84-85. pp.

RÓNASZÉKI TRUX Hugó: A magyar örökösödési eljárás. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt. 1896.

René van ROOIJ – Maurice V. POLAK: Private international law in the Netherlands. The Hague, Kluwer Law and Taxation Publishers, T.M.C. Asser Instituut, 1987.

Eberhard ROTT – Michael Stephan KORNAU – Rainer ZIMMERMANN: Testamentsvollstreckung. Wiesbaden, Springer Gabler Verlag, 2012.

RUDOLF László: A hagyatéki eljárás története Magyarországon. *Közjegyzők Közlönye*, 2013/ november-december. 5-13. pp.

„S”

SÁNDORFALVY PÁP István: A közjegyző feladata a felek felvilágosítása körül. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1937/5. sz. 165-169. pp.

Martin SCHAUER: Europäisches Nachlasszeugnis. In: Martin SCHAUER – Elisabeth SCHEUBA: Europäische Erbrechtsverordnung. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012.73-98. pp.

Martin SCHAUER – Elisabeth SCHEUBA: Europäische Erbrechtsverordnung. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012.

SCHEIBNER Kálmán: Még egyszer az örökösödési eljárásról. *A jog*, 1898/10. sz. 77-78. pp.

Elisabeth SCHEUBA: Anmerkungen zur Entstehungsgeschichte. In: Martin SCHAUER – Elisabeth SCHEUBA: Europäische Erbrechtsverordnung. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012.1-21. pp.

Wilfried SCHLÜTER: Erbrecht. München, C. H. Beck, 1996.

Otto SCHMIDT: Das Erbscheinsverfahren. Kurzer Überblick sowie Neuerungen nach dem FamFG. In: *Der Erbschaft-Steuer-Berater*, 12/2011.

Mathias SCHMOECKEL: Erbrecht. 3. Auflage. Bonn, Nomos, 2014.

Hans-Peter SCHÖMMER – Heidemarie FABOLD – Klaus BAUER: Internationales Erbrecht. Österreich. Verlag C.H. Beck, München 2003.

Hans-Peter SCHÖMMER – Wolfgang EULE: Internationales Erbrecht und Erbschaftsteuer. Niederlande. München, Verlag C. H. Beck, 2010.

- Kurt SIEHR: Ausländischer Erbschein für Nachlass in Deutschland? *IPRax*, 2013/3. 241-245. pp.
- Kurt SIEHR: Internationales Privatrecht. Deutsches und europäisches Kollisionsrecht für Studium und Praxis. Heidelberg, C. F. Müller Verlag, 2001.
- SÓTH LÁSZLÓNÉ: A hagyatéki eljárás. In. PETRIK Ferenc: Polgári eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára. III. Budapest. HVG-Orac, 2011.
- SURI Noémi: A hagyatéki vagyon átszállása az Egyesült Királyságban. *Magyar Jog*, 2014/4. sz. 241-245. pp.
- SURI Noémi: Hagyatéki gondnok avagy végrendeleti végrehajtó. Az öröklési rendelet fogalomrendszerének új aspektusai. In HARSÁGI Viktória – RAFFAI Katalin – SURI Noémi: Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban. Budapest, Pázmány Press, 2014. 267-275. pp.
- SURI Noémi: Öröklési eljárás Hollandiában. In. *Iustum Aequum Salutare* 2014/1. sz. 221-229. pp.
- SURI Noémi: Öröklési eljárás Németországban. In. *Közjegyzők Közlönye*, 2014/4. sz. 14-24. pp.
- SUSICH Ervin: A jogerős hagyatékátadó végzés helyesbítése. In. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1937/2. sz. 62-64. pp.
- Cordula STUMPF: Europäisierung des Erbrechts: Das Grünbuch zum Erb- und Testamentsrecht. In. *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* Hef,t 19/2006. 587-592. pp.
- Rembert SÜB: Das Europäische Nachlasszeugnis. In. *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht (ZEuP)*, 4/2013. 725-750. pp.
- Rembert SÜB: Die Europäische Erbrechtsverordnung. In. Rembert SÜB: Erbrecht in Europa. Bonn, Zerb Verlag, 2015. 1-23. pp.
- Rembert SÜB – Gerhard RING: Eherecht in Europa. Schottland, Zerb Verlag - Nomos, 2006.
- „SZ”**
- szentkirályi Gyula: Néhány szó az igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről. *Jogtudományi Közlöny*, 1904/10. sz. 77-79. pp.
- Szivos Albert: Észrevételek a hagyatéki ügymenethez. *Törvénytészéki csarnok*, 1872/34. sz. 133-134. pp.

- SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf: A közjegyzői nemperes eljárások. A hagyatéki eljárás. In. VARGA István (szerk.): A polgári nemperes eljárások joga. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 432-468. pp.
- SZŐCS Tibor: A nemzetközi öröklési jog új távlatai – A küszöbön álló európai öröklési rendelet néhány alapkérdése, különös tekintettel a kollíziós szabályozásra és a joghatóságra. In. Polgári és polgári eljárásjogi szabályok átalakulása az Európai Unió jogában, A Magyar Országos Közjegyzői Kamara negyedik műhelykonferenciája. Budapest, 2009. április 2.
- SZŐCS Tibor: Az állampolgárság szerepének változása a nemzetközi öröklési viszonyok terén, különös tekintettel a küszöbön álló reformra. *Közjegyzők Közlönye*, 2015/1. sz. 44-53. pp.
- SZŐCS Tibor: Európai Öröklési Bizonyítvány – új lehetőség a külföldi hagyatékkal kapcsolatos igények érvényesítésére. *Ügyvédvilág*, 2015/4. 12. p. 12-13. pp.
- SZŐCS Tibor: Európai öröklési jog rendelet – a végintézkedések alakiságára vonatkozó szabályozás nélkül? *Közjegyzők Közlönye*, 2011/1. 11-17. pp.
- SZŐCS Tibor: Másfél év az európai öröklési rendelet hatálybalépéséig. Feladatok a jogalkotásnak, kihívások a jogalkalmazásnak. In. HARSÁGI Viktória – RAFFAI Katalin – SURI Noémi (szerk.): Az Európai Unió új és megújuló jogforrásainak szerepe a magyar magánjog fejlesztésében. Budapest, Pázmány Press, 2014. 25-39. pp.
- SZŐCS Tibor – SZIRÁNYI Pál: Egységes öröklési jogi kollíziós szabályok Európában. *Magyar Jog*, 2013/10. 604-612. pp.
- SZOLCSÁNSZKY Vilmos: A hagyatéki eljárás újraszabályozásának egyes kérdései. *Magyar Jog*, 1971/11-12. sz. 700-704. pp.
- „T”**
- TAKÁCS István: Örökösödési eljárásunk. *Jogtudományi Közlöny*, 1884/42. sz. 334-335. pp.
- Manuel TANCK – Elmar URICHER (Hrsg): Erbrecht. Testamentsgestaltung – Vertragsgestaltung – Prozessführung. Nomos, Baden-Baden, 2011.
- TIKÁSZ Attila: Néhány gondolat a végrendeleti végrehajtóról. *Közjegyzők Közlönye*, 1998/7-8. sz. 33-37. pp.
- Ádám TÓTH: Ungarn. In. Rembert SÜB: Erbrecht in Europa. Bonn, Zerb Verlag, 2015. 1427-1474. pp.

TRVANIK Antal: A gyámhatóságok és a hagyatéki bíróságok hatásköre az örökösödési eljárásban. *Jogtudományi Közlöny*, 1872/40. sz. 296-298. pp.

„U”

UDVARY Sándor: A közjegyzői eljárások néhány vonatkozása és eljárási garanciái az alkotmányjog tükrében. *Közjegyzők Közlönye*, 2013. január–február. 30-44. pp.

„V”

Lajos VÉKÁS: Objektive Anknüpfung des Erbstatuts. In: Gerte REICHELT – Walter H. RECHBERGER (Hrsg.): *Europäisches Erbrecht. Zum Verordnungsvorschlag der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht*. Wien, Jan Sramek Verlag KG, 2011. 41-56. pp.

Vékás Lajos: Weiss Emília és a megújult öröklési jogunk. *Közjegyzők Közlönye*, 2015/2. 5-19. pp.

„W”

Thomas WACHTER: Internationales Erbrecht – Deutschland (Deutsches Internationales Privatrecht.) In: Hans FLICK – Detlev J. PILTZ (Hrsg.): *Der Internationale Erbfall*. München, Velgag C.H. Beck. 2008. 18-86. pp.

Alexander WINKLER: *Handbuch Erbrecht. Österreichisches Erbrecht und Verlassenschaftsverfahren*. Wien, Verlag Österreich Vormals Verlag Der K.U.K. HDF- und Staatsdruckerey, 2006.

Mathijs H. TEN WOLDE – Bert NANNEN: The Netherlands. In: Louis GARB – John WOOD (eds.): *International Succession*. The Hague, Third edition, Oxford University Press, 2010. 535-546. pp.

Mathijs H. ten WOLDE: The international and interregional law of succession in the Kingdom of the Netherlands since October 1, 1996.

WOPERA Zsuzsa: *Európai családjog*. Budapest, HVG-Orac, 2009.

„Z”

ZÁHONY László: Az új hagyatéki eljárás a gyakorlatban. *Jogtudományi Közlöny*, 1954/1-2. sz. 43-46. pp.

ZIEGLER Dezső Tamás: Nemzetközi öröklési jog az Európai Unióban. In. FEKETE Balázs – HORVÁTHY Balázs – KREISZ Brigitta: A világ mi magunk vagyunk... *Liber Amicorum Imre Vörös*. Budapest, HVG-ORAC, 2014. 612-635. pp.

Walter ZIMMERMANN: *Die Nachlasspflegschaft*. 2. Auflage, Bielefeld, Verlag Ernst und Erner Giesecking, 2009.

Walter ZIMMERMANN: *Erbrecht. Lehrbuch mit Fällen*. Berlin, Erich Schmidt Verlag, 2006.

ZLINSZKY Imre: Az örökösödési eljárás reformja I. *Jogtudományi Közlöny*, 1874/2. sz. 11-12. pp.

ZLINSZKY Imre: Észrevételek a törvénykezési rendtartásnak, az örökösödési eljárásra vonatkozó szabályai felett 1. *Jogtudományi Közlöny*, 1870/6. sz. 33-34. pp.

ZLINSZKY Imre: Észrevételek a törvénykezési rendtartásnak, az örökösödési eljárásra vonatkozó szabályai felett 2. *Jogtudományi Közlöny*, 1870/8. sz. 41-42. pp.

KONRAD Zweigert – HEIN Kötz: *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts*. Tübingen, J. C. M. Mohr (Paul Siebeck), 1996.

Bírói gyakorlat:

BH1977.115., BH1977. 336, BH1977. 447, BH1977. 55.,BH1978. 481., BH1980. 131., BH1985. 27., BH1988. 406., BH1989. 407.,BH1981. 21., BH1992. 534.; BH1992. 464., BH1992. 703, BH1996. 482.; BH2000. 453., BH2004. 466., EBH2003. 952.,

PK.42.; PK.85., PK.87, PK.89., ,PK.261., PK.262., PK.263., PK. 264.

AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

Magyarországon megjelent tanulmányok:

1. Az európai öröklési rendelet tervezete. *Glossa Iuridica*, III. évfolyam, 2012/1. szám 99-103. pp.
2. Az alapítvány és a végintézkedés kapcsolata a hagyatéki eljárásról szóló törvény fényében. In. VEREBÉLYI, Imre (szerk.): Az állam és jog alapvető értékei a változó világban. Konferenciakötet. Győr, SZE-ÁJK, 2012. 193-200. pp.
3. Közjegyzők új szerepben? A mediációs irányelv és az európai öröklési rendelet hatása a hagyatéki eljárás rendszerére. In. CSÁKI-HATALOVICS, Gyula – DERES, Petronella – KUN, Attila – MISKOLCZI BODNÁR, Péter – PÁKOZDI, Csaba – RIXER, Ádám (szerk.): Jog és Állam. 18. szám, Budapest, KRE-ÁJK Patrocinium Kiadó, 2013. 212-219. pp.
4. A hagyatéki vagyon átszállása az Egyesült Királyságban. *Magyar Jog*, 2014/4. 241-245. pp.
5. Öröklési eljárás Hollandiában. *Iustum Aequum Salutare*, 2014/1. 221-229. pp.
6. Öröklési eljárás Németországban. *Közjegyzők Közlönye*, 2014/4. 14-24. pp.
7. Hagyatéki gondnok avagy végrendeleti végrehajtó – Az öröklési rendelet fogalomrendszerének új aspektusai. In. HARSÁGI, Viktória – RAFFAI, Katalin – SURI, Noémi: Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban. Budapest, Pázmány Press, 2014. 267-275. pp.
8. Gleichlauf von Forum und Ius mint az öröklési rendelet szabályozási módszere. In. SZABÓ, Sarolta (szerk.): Bonas Iuris Margaritas Quaerens. Emlékkötet A 85 éve született Bánrévy Gábor tiszteletére. Budapest, Pázmány Press, 2015. 333-345. pp.
9. A hagyaték átadására irányuló eljárás Ausztriában. *Magyar Jog*, 2015/4. 306-311. pp.
10. A határon átnyúló öröklési ügyekben kiadott közokiratok szabályozása. In. HARSÁGI, Viktória – RAFFAI, Katalin – SURI, Noémi – SZABÓ, Sarolta (szerk.): Határon átnyúló viták rendezése: törekvések és megoldások. Budapest: Pázmány Press; PPKE JÁK, 2015. 207-219. pp.
11. Az európai öröklési bizonyítvány mint a határon átnyúló jogérvényesítés eszköze. *Magyar Jog*, 2016/6. 352-358. pp.

12. Haláleset folytán történő tulajdonszerzés Olaszországban. *Közjegyzők Közlönye*, 2016/3. 5-13. pp.

Külföldön megjelent tanulmány:

13. Change in the role of notaries public? Effects of the integrational legislation on the execution of a last will and testament. In. International conference of PhD students and young researchers, The interaction of national legal systems 2013. /Conference papers/. <http://www.tf.vu.lt/en/science/researchers-conference-324-331>. p.

Szakfordítás:

14. HORVÁTH, E. Írisz – SURI, Noémi: FRODL, Susanne: Úton egy megvalósult jogi álmom felé a nemzeti jogi hagyományokra tekintettel? Az európai öröklési rendelet. In. HARSÁGI, Viktória – RAFFAI, Katalin – SURI, Noémi: Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban. Budapest, Pázmány Press, 2014. 51-91. pp.